



KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

TÜRK HUKUKUNDA SİGORTA SÖZLEŞMESİ

Merve ATALAY

Yüksek Lisans Tezi

KONYA
Aralık 2019

TÜRK HUKUKUNDA SİGORTA SÖZLEŞMESİ

Merve ATALAY

KTO Karatay Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Özel Hukuk Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mahmut KIZIR

KONYA

Aralık 2019

KABUL VE ONAY

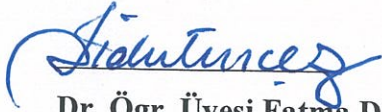
Merve ATALAY tarafından hazırlanan “TÜRK HUKUKUNDA SİGORTA SÖZLEŞMESİ” başlıklı bu çalışma, 12/12/2019 (Savunma Tarihi) tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin 24. maddesinin 6. fıkrası uyarınca salt çoğunlukla başarılı bulunarak başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı : Dr. Öğr. Üyesi Aytekin ÇELİK
KTO Karatay Üniversitesi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Mahmut KIZIR
KTO Karatay Üniversitesi

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AKÇAAL
Selçuk Üniversitesi

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli koşulları yerine getirdiğini onaylıyorum.



Dr. Öğr. Üyesi Fatma Didem TUNÇEZ

Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans/Doktora tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹
- Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir.²
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

12 Aralık 2019

Merve ATALAY

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

¹ MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

¹ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

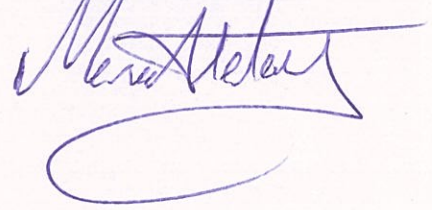
¹ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez/Proje Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Dr. Öğr. Üyesi Mahmut KIZIR danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez/proje çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin/projemin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

12 Aralık 2019

Merye ATALAY



TEŞEKKÜR

Tez çalışmasının bütün aşamalarında bilgi ve deneyimleriyle bana yardımcı olan, Danışman Hocam Dr. Öğr. Üyesi Mahmut KİZİR'e teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Tez jürimde yer alarak değerli bilgileri ve vermiş olduğu dönütlerle tezime katkıda bulunan Dr. Öğr. Üyesi Mehmet AKÇAAL'a teşekkür ederim. Hem lisans hem de yüksek lisans eğitimim süresince her zaman bana yardımcı olan, bilgi ve tecrübeleri ile yol gösteren, tezimin tamamlanmasında büyük desteği olan hocam Arş. Gör. Hakkı Mert DOĞU'ya her şey için teşekkür ederim.

Tüm hayatım boyunca desteklerini benden bir an bile olsa esirgemeyen, bu yorucu süreçte yanımda olan, bana her zaman inanan ve güvenen canım annem Fatma ATALAY'a, yüksek lisansa başlamama vesile olan canım babam Hüseyin ATALAY'a ve ne zaman zorda kalsam bana her konuda yardımcı olan ablam Müslüme ATALAY'a teşekkür ederek sevgilerimi sunarım. Her zaman yanımda olarak bana inanan canım kardeşlerim Büşra ATALAY'a ve İbrahim Batuhan ATALAY'a destekleri ve inançları için teşekkür ederim.

Aralık 2019

Merve ATALAY

ÖZET

Merve ATALAY

TÜRK HUKUKUNDA SİGORTA SÖZLEŞMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2019

Çalışmanın konusunu Türk Hukukunda sigorta sözleşmesi oluşturmaktadır. Çalışmada teorik olarak tüm sigorta türlerine uygulanan Türk Ticaret Kanunu'nda düzenlenmiş genel hükümler incelenmiştir. Türkiye'de sigorta sözleşmesinin uygulanma şekilleri ve teori ile uygulama arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır.

Sigorta sözleşmeleri ile ilgili olarak yapılan araştırmalar sonucunda, uygulamada sigorta sözleşmelerinin Türk Ticaret Kanunu hükümlerine uygun olarak kurulmadığı ve uyuşmazlıkların büyük çoğunluğunun bu sebeple ortaya çıktığı tespit edilmiştir. Çalışmanın amacı, kanunlara uygun olarak sigorta sözleşmesinin nasıl yapılması gerektiğinin ortaya konması, uyuşmazlık ortaya çıktığı takdirde bu uyuşmazlıkların nasıl sonuçlandırıldığının Yargıtay kararları ışığında açıklığa kavuşturulmasıdır.

Türk Hukuku'nda sigorta sözleşmesini incelediğimiz bu çalışmada öncelikle sigorta kavramı ve tarihî gelişimi üzerinde durulmuştur. Sonra ise sigorta sözleşmesinin tanımı, hukuki niteliği, tarafları, sözleşmenin kurulması, sigorta sözleşmesine hâkim olan ilkeler ve benzer sözleşmelerle karşılaştırılması birinci bölümde incelenmiştir. İkinci bölümde, sigorta sözleşmesinin taraflarının borç ve yükümlülükleri incelenmiş olup, son olarak üçüncü bölümde sigorta sözleşmesinin sona ermesi ve zamanaşımı süresi Sigortacılık Kanunu, Türk Ticaret Kanunu ve Türk Borçlar Kanunundaki bu konuya ilişkin düzenlemeler ele alınarak incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sigorta, Sigorta sözleşmesi, Sigorta poliçesi, Sigortacı, Sigorta ettiren, Sigortalı, Yükümlülük.

ABSTRACT

Merve ATALAY

INSURANCE CONTRACT IN TURKISH LAW

Master's

Konya, 2019

The subject of the study is the insurance contract in Turkish Law. In this study, the general provisions of the Turkish Commercial Code have been examined that theoretically apply to all types of insurance. It has been tried to explain the application forms of insurance contracts in Turkey and the relationship between theory and practice.

As a result of researches on insurance contracts, it has been understood that the insurance contracts were practically not made in accordance with the provisions of the Turkish Commercial Code and many disputes have arisen from this reason. The aim of this study is to reveal how the insurance contract should be made in accordance with the law and to explain how these conflicts can be settled upon the decisions of the Supreme Court in case of any conflict.

Firstly, the concept of insurance and its historical development have been emphasized in this study in which we have examined the insurance contract in Turkish Law. Then definition of insurance contract, its legal nature, its parties, the establishment of contract, principles regarding the insurance contract and their comparison with similar contracts have been examined in the first part. In the second part, debts and liabilities of the parties in the insurance contract have been examined. Finally in the third part, the termination of insurance contract and the period of limitation have been examined with the regulations on this issue in Insurance Law, Turkish Commercial Code and Turkish Law of Obligations.

Keywords: Insurance, Insurance contract, Insurance policy, Insurance agent, Insurant, Insured, Liability.

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ETİK BEYAN.....	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Konunun Takdimi ve Önemi.....	1
1.1.1. Konunun Takdimi	1
1.1.2. Konunun Önemi	2
1.2. Konunun İşleniş Şekli ve Sınırlandırılması.....	3
2. SİGORTA KAVRAMI, TARİHİ GELİŞİMİ, SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN TANIMI, HUKUKİ NİTELİĞİ VE UNSURLARI	5
2.1. Sigorta Kavramı	5
2.1.1. Sigortanın Tanımı	5
2.1.2. Sigortanın Faydaları ve Sakıncaları	7
2.1.3. Sigortanın Türleri	9
2.2. Sigortanın Tarihî Gelişimi	13
2.2.1. Genel Olarak	13
2.2.2. Türk Hukukunda Sigortanın Tarihî Gelişimi	16
2.3. Sigorta Sözleşmesinin Tanımı ve Hukuki Niteliği.....	20
2.3.1. Sigorta Sözleşmesinin Tanımı	20
2.3.2. Sigorta Sözleşmesine Uygulanacak Hükümler	23

2.3.3. Sigorta Sözleşmesinin Hukuki Niteliği.....	23
2.4. Sigorta Sözleşmesine Hakîm Olan İlkeler	27
2.4.1. Azamî İyiniyet İlkesi.....	28
2.4.2. Sözleşme Özgürlüğü İlkesi	29
2.4.3. Rizikonun Varlığı İlkesi.....	35
2.4.4. Yakın Neden İlkesi.....	35
2.4.5. Tazminat İlkesi.....	36
2.5. Sigorta Sözleşmesinin Benzer Sözleşmelerle Karşılaştırılması.....	37
2.5.1. Talih ve Tesadüfe Bağlı Sözleşmeler.....	37
2.5.2. Koşula Bağlı Sözleşmeler	40
2.5.3. Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme	42
2.5.4. Garanti Sözleşmesi.....	43
2.5.5. Kefalet Sözleşmesi	44
2.6. Sigorta Sözleşmesinde Taraflar ve İlgililer.....	46
2.6.1. Taraflar	46
2.6.2. İlgililer.....	49
2.7. Sigorta Aracıları	55
2.7.1. Acente	55
2.7.2. Broker.....	60
2.8. Sigorta Sözleşmesinin Kurulması	62
2.8.1. Sigorta Sözleşmesi Görüşmeleri	62
2.8.2. Sigorta Sözleşmesinin Kurulması	64
2.8.3. Sigorta İşlemlerinde Kullanılan Belgeler.....	68
2.8.4. Sigorta Sözleşmenin Süresi ve Dönemi	75
2.9. Sigorta Sözleşmesinin Şekli.....	76
2.10. Sigorta Sözleşmenin Unsurları.....	78

2.10.1. Menfaat	78
2.10.2. Riziko / Tehlike.....	82
2.10.3. Sigorta Bedeli / Sigorta Değeri ve Sigorta Tazminatı.....	84
2.10.4. Prim / Sigorta Ücreti	85
3. SİGORTA SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN BORÇ VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ	88
3.1. Sigortacının Borç Ve Yükümlülükleri	88
3.1.1. Rizikoyu Taşıma Yükümlülüğü	88
3.1.2. Aydınlatma Yükümlülüğü.....	91
3.1.3. Poliçe Verme Yükümlülüğü.....	96
3.1.4. Giderleri Ödeme Yükümlülüğü.....	100
3.1.5. Tazminat / Bedel Ödeme Yükümlülüğü	101
3.2. Sigorta Ettirenin Borç ve Yükümlülükleri	107
3.2.1. Prim Ödeme Yükümlülüğü	108
3.2.2. Beyan Yükümlülüğü	115
3.2.3. Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme Yükümlülüğü.....	125
3.2.4. Zararı Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Yükümlülüğü	125
3.2.5. Sözleşmede Öngörülen Yükümlülüklerin İhlali.....	127
4. SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ VE ZAMANAŞIMI	129
4.1. Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi.....	129
4.1.1. Sigorta Sözleşmesinin Kendiliğinden Sona Ermesi.....	130
4.1.2. Sigorta Sözleşmesinin Tarafların İradesi ile Sona Ermesi.....	136
4.2. Sigorta Sözleşmesinin Zamanaşımı	140
5. SONUÇ	145
KAYNAKÇA*	148
ÖZGEÇMİŞ	159

KISALTMALAR

AÜHFD.	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
B.	: Bent
BAM	: Bölge Adliye Mahkemesi
BATIDER.	: Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi
BK.	: Borçlar Kanunu
bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
c.	: cümle
Çev.	: Çeviren
DEU.	: Dokuz Eylül Üniversitesi
dn.	: Dipnot
eTTK.	: eski Türk Ticaret Kanunu
E.	: Esas
HD.	: Hukuk Dairesi
HGK.	: Hukuk Genel Kurulu
HMK.	: 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
K.	: Karar
KTk.	: 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu
m.	: madde
M.Ö.	: Milattan Önce
Müsteşarlık.	: Hazine Müsteşarlığı
No.	: Numara
RG.	: T.C. Resmi Gazete
s.	: sayfa
S.	: Sayı
s.K.	: sayılı Kanun
SK.	: 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu
SRBY	: 27.05.2015 tarih ve 29368 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği

SSBİY. : 28.10.2007 tarih ve 26684 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan
Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik

T. : Tarih

TBK. : 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu

TFM. : Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi

TKHK. : 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun

TMK. : 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu

TTK. : 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu

vb. : ve benzeri

vs. : ve saire

vd. : ve devamı

Y. : Yargıtay

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Takdimi ve Önemi

1.1.1. Konunun Takdimi

İnsanlar günlük hayatta başlarına gelebilecek kaza, yangın, deprem, sel gibi olaylar sebebiyle bazen hastalık, sakatlık, can kaybı gibi telafisi imkânsız sonuçlar doğuran bazen de sadece maddi zarar ile sonuçlanan tehlikeli durumlarla karşılaşabilirler. Gerçekleşme ihtimali bulunan bu zararlara karşı insanların bir araya gelerek hem kendilerini ve üçüncü kişileri hem de gelirlerini ve malvarlıklarını teminat altına almak amacıyla bazı tedbirler alma ihtiyacı duymaları sonucunda sigorta ortaya çıkmıştır.

İnsanlardaki bu sigorta yapma ihtiyacı, onların ekonomik veya sosyal durumları ile yaşamış oldukları zaman ve yere göre değişiklik göstermektedir. Teknolojik gelişmeler ve hızlı bir şekilde artan sanayileşme ile hayat standartlarının yükselmesi kişilerde oluşabilecek tehlikelere karşı kendilerini daha fazla koruma ihtiyacına yol açmıştır. Ancak kişilerin veya kurum ya da kuruluşların bu tehlikelere karşı kendilerini veya eşyalarını tek başlarına korumaya çalışmaları büyük ekonomik sıkıntılar içine girmelerine sebep olmuştur. Tehlike gerçekleşmeden önce kendilerince aldıkları önlemler ise istedikleri teminatın sağlanmasında yeterli olmamıştır. Sigorta ise kişilerin ve kurumların gerek kendileri gerekse malvarlıkları ile ilgili gerçekleştirebilecek tüm tehlikeleri karşılamaları için bu teminatı sağlamaktadır. Sigortanın insanların hayatına ve mallarına karşı sağladığı teminatlar hem günlük hayatta hem de iş hayatında daha fazla tercih edilmesini sağlamış ve hayatın her alanında sigortanın görünürlüğü artmıştır. Bu gelişmeler sigortanın kanunî bir çerçeveye girmesini sağlamıştır.

Günümüzde sigortacılık faaliyetleri hem ulusal hem de uluslararası alanda vazgeçilmez ve neredeyse zorunlu bir unsur haline gelmiştir. Teknolojinin ve ticaretin giderek gelişmesi ve yaygınlaşması, yaşanan doğal afetler, terör olayları ve iç savaşlar sebebiyle insanlarda endişeye yer verecek derecede artan can ve mal güvenliği kaygısı, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin sigortacılık faaliyetlerine hayatın her alanında daha çok

önem vermelerini, ayrıca bu konuda hukuki çerçevelerini de genişletmelerini sağlamıştır.

Türkiye’de de sigortacılık faaliyetleri hızla artmaktadır. Sigortacılığın etkin bir şekilde kullanılabilmesi için hem sigortacıların hem de sigorta sözleşmesi yaptıran kişilerin ihtiyaçlarına yönelik olarak kanunlar ve yönetmelikler çıkarılmaktadır. Ancak tüm bunlara rağmen uygulamada sigortanın işlevlerini yerine getirmesinde çok büyük sorunlar yaşanmakta, genellikle sigorta işlemlerinde görevli kişilerin yeterli bilgiye sahip olmaması ve sigorta sözleşmesinin kanuna uygun şekilde yapılmaması sebebiyle pek çok uyuşmazlık ortaya çıkmaktadır. Bu uyuşmazlıkların çözülmesinin uzun sürmesi, genellikle zarar gören kişilerin zararlarının karşılanmaması sebebiyle ortaya çıktığından, zayıf durumda olan bu kişilerin mağduriyetlerinin daha da artmasına sebep olmaktadır.

Çalışmada, sigortacılık faaliyetlerinde sigorta sözleşmesinin taraflarının sözleşmenin yapılması konusunda bilinçlendirilerek, uygulamada ortaya çıkan sorunların en aza indirilmesi amaçlanmaktadır.

1.1.2. Konunun Önemi

Ekonomik ve sosyal hayata baktığımız zaman sigorta sözleşmesinin öneminin oldukça fazla olduğu görülür. Kişiler sigorta sözleşmesi yaparak geleceklerini teminat altına almış olurlar. Sigorta sözleşmesinin kanuna uygun olarak yapılması, kişilerin ileride karşılaşacakları istenmeyen olaylar karşısında istedikleri gibi tam bir koruma elde etmelerini ve zararlarının neredeyse tamamını karşılayabilmelerini sağlar.

Ekonomik faaliyetlerin gelişmesinde de sigortanın önemli bir yeri vardır. Örneğin, sigorta edilmemiş değerler üzerinde meydana gelen bir hasar, bir işletmeyi tamamen yok ederek ticarî hayattan silebilir. Günümüzde sigorta olmaksızın bir uçak, tren veya kamyonun sefere çıkması düşünülemeyeceği gibi yangına karşı sigortalanmamış bir bina ya da fabrikanın yaşanılan veya ekonomik faaliyet yürüten bir yer olarak hayatın içinde yer alması da düşünülemez.

Sigorta sisteminde, rizikonun mümkün olduğu kadar geniş bir alana yayılması esastır. Dolayısıyla sigortacılık uluslararası bir özellik de taşımaktadır. Sigorta şirketleri, garanti

ettikleri rizikoları devamlı ve sürekli olarak tek başlarına karşılayamazlar. Bu sebeple, rizikonun çeşitli sigortacılar arasında paylaşılması yolu tercih edilerek, rizikolar yurt dışındaki şirketlere tekrar sigorta ettirilmektedir.

Sonuç olarak, sigortanın gelişmesi ve yaygınlaşması, bazı alanlarda devlet eliyle zorunlu sigorta yaptırılmasının istenmesi ve sigorta sözleşmesinin bireylerin ihtiyaçlarına göre zaman içinde değişmesi ve hukuki çerçevesinin genişlemesiyle olmuştur. Aynı zamanda bu durum sigorta yaptıran kişilerin kendilerine sağlamak istedikleri teminatın kapsamının da artmasına yardımcı olmuştur. Kişiler, hayatın her alanında sigorta yaptırarak kendi hayatlarını, elde etmiş oldukları değerlerini, çevrelerindeki diğer kişilerin hayatları ile elde ettikleri / edecekleri değerlerini koruma altına almış olurlar.

Söz konusu çalışmayı yazmaktaki amacımız, sigorta sözleşmesi ile ilgili olarak gerek kanunlardan gerekse uygulamadan kaynaklanan sorunları tespit ederek, bu sorunlara çözüm önerileri üretmektir.

1.2. Konunun İşleniş Şekli ve Sınırlandırılması

Sigorta sözleşmesi, Türk Ticaret Kanunu'nun¹ 1401 ile 1452. maddeleri arasında, tüm sigorta türlerini içine alacak şekilde düzenlenmiştir. TTK. m. 1451 gereğince, Türk Ticaret Kanununda hüküm bulunmayan hallerde sigorta sözleşmesi hakkında Türk Borçlar Kanunu² hükümlerinin uygulanacağı belirtilmektedir. Ancak sigorta sözleşmesi, Türk Ticaret Kanunu'nun Altıncı Kitabında düzenlendiği için Türk Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanma alanı sınırlıdır. Bununla beraber, sigortacılığın geliştirilmesi için Sigortacılık Kanunu³ da düzenlenmiştir.

Çalışmanın amacı Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri ve Türk Ticaret Kanunu'nun Sigorta Hukuku'na ait hükümleri çerçevesinde, ilgili yönetmelikler de dikkate alınarak sigorta sözleşmesi ile ilgili uygulamada sıklıkla karşılaşılan uyuşmazlıkları ve farklı somut olaylar karşısındaki durumu göstermektir.

¹ Bkz. RG. T. 14.02.2011, S. 27846.

² Bkz. RG. T. 04.02.2001, S. 24836.

³ Bkz. RG. T. 14.06.2007, S. 26552.

Çalışmamızın ilk bölümünde öncelikle sigorta kavramı, sigortanın tarihi gelişimi, sigorta sözleşmesinin tanımı ve sigorta sözleşmesi ile ilgili genel bilgiler incelenmiştir. İkinci bölümde sigorta sözleşmesinin taraflarının borç ve yükümlülüklerine ayrıntılarıyla değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise sigorta sözleşmesinin sona erme halleri ve sigorta sözleşmesinde zamanaşımı süreleri ile ilgili bilgi verilerek, kanunlardan veya taraflardan kaynaklanan hallerde sigorta sözleşmesinin sonuçlarının değerlendirilmesi üzerinde durulmuştur.



2. SİGORTA KAVRAMI, TARİHİ GELİŞİMİ, SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN TANIMI, HUKUKİ NİTELİĞİ VE UNSURLARI

2.1. Sigorta Kavramı

2.1.1. Sigortanın Tanımı

Kişilerin hayatlarını devam ettirirken karşılaştıkları öngörülemeyen tehlikeler sonucunda ortaya çıkan zararlar çoğu zaman tek başlarına üstesinden gelebileceklerinden daha fazladır. Bu zararların tazmin edilmesinde başkalarından yardım istemek zorunda kalmaları ortak tehlikelere karşı birbirlerine yardım etmeleri gerektiği düşüncesini, bu düşünce de sigortanın ortaya çıkmasını sağlamıştır⁴. Gelişen teknolojik ve ticari faaliyetlerle birlikte sigorta edilebilir risklerin belirlenmesi sonucunda sigortacılık başlamıştır.

Sigorta, kişilerin günlük hayatta karşılaşma ihtimallerinin oldukça yüksek olduğu tehlikelerin (rizikoların / olayların) oluşturduğu, tahmin edilebilir ve ölçülebilir zarar ve masraflara karşı kendilerini korumak amacıyla duydukları önceden tedbir alma ihtiyacının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır⁵. Sigortanın temelinde, rizikonun dağıtılması esası vardır. Ortaya çıkan riziko sebebiyle oluşan zarar sigortacı tarafından sigortalılardan tahsil edilmiş olan primlerden ödenir. Bu sebeple sigorta, kişilerin uğradıkları zarar ve ihtiyaç doğuran olayların ekonomik sonuçlarının bu kişiler arasında dağıtılarak zararlarının giderilmesine dayanır⁶.

İtalya’da ortaya çıkmış olan sigorta, Latince kökenli “sicurta” kelimesinden doğmuştur ve “güvence” anlamına gelmektedir⁷. Sigorta kavramı, belirli bir toplulukta bulunan

⁴ Kender, Rayegan, Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, İstanbul 2017, s. 1; Çeker, Mustafa, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, Adana 2018, s. 1.

⁵ Kender, Hususi Sigorta, s. 1; Çeker, s. 1; Akhisar, İlyas / Acınan, Hilmi, Sigortacılıkta Hasar, İstanbul 2016, s. 4; Özbolat, Murat, Temel Sigortacılık, Ankara 2017, s. 78; Erkan, Ebru, “Sigorta Sözleşmeleri ve Genel İşlem Koşulu Denetimi”, Topaloğlu, Mustafa / Dinç, Mutlu (Ed.), Sigorta Davaları, Ankara 2018, s. 45.

⁶ Kender, Rayegan, “Sigorta Sözleşmesinin Tanımı ve Kurulması (TTK. Tasarısı Hükümlerinin Değerlendirilmesi ile)”, Doç. Dr. Mehmet Somer’e Armağan, İstanbul 2006, s. 517; Yashıdağ, Beyhan, Sigortacılık Sigorta Aracıları – Sigorta İşlemleri, Ankara 2017, s. 15; Akhisar / Acınan, s. 4 vd..

⁷ Kayıhan, Şaban / Bağcı, Ömer, Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, Kocaeli 2017, s. 27, dn. 10; Arseven, Haydar, Sigorta Hukuku, İstanbul 1991, s. 3; Onur, Mehmet, İslam Borçlar Hukukunda Risk

kişilerin bir araya gelerek, aralarında kararlaştırdıkları süre boyunca karşılaşma ihtimalleri bulunan benzer risklerin gerçekleşmesi halinde ortaya çıkacak zararların giderilmesini talep edebilme hakkına sahip olmaları şeklinde tanımlanabilir⁸. Başka bir ifade ile sigorta, tesadüflerin meydana getirdiği sonuçların istatistik kanunlarına göre düzenlenmiş bir karşılıklılık esasından değiştirilmesidir⁹. Diğer bir tanıma göre ise sigorta, bir kimsenin sigortalanan para ile ölçülebilir bir menfaatinin rizikonun gerçekleşmesi ile zarara uğraması sonucunda bu zararın sigortacı tarafından karşılanması isteme hakkına sahip olduğu sözleşmedir¹⁰. Kanımızca sigorta, aynı tehlikelerle karşı karşıya kalma ihtimalleri bulunan kişilerin bir araya gelerek, belirlemiş oldukları primi ödemek koşuluyla aralarında kararlaştırdıkları süre içerisinde mallarına veya canlarına bir zarar gelmesi durumunda ortaya çıkan zararı gidermek için oluşturdukları sisteme denir.

Sigortanın amacı, tesadüflerin ortaya çıkardığı zararlı sonuçları önceden alınacak tedbirlerle ortadan kaldırmaktır¹¹. Sigorta yapılırken ileride meydana gelebilecek rizikoların başka bir yerde teminat altına alınması karşılığında sözleşmenin karşı tarafından prim alınır.¹² Sigortacı da sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesi ile ortaya çıkacak zarardan sorumlu olur (TTK. m. 1409). Sigortacının bu zararı karşılaması yani yükümlülük altına girmesi için mal sigortalarında rizikonun, hayat sigortalarında olayın sigorta sözleşmesi ile belirlenmiş olan teminatın kapsamına girmesi gerekir.

Sigortanın ekonomik ve sosyal hayatın her alanında kullanılması ile insanlar hayatta karşılaşma ihtimalleri bulunan rizikolara karşı kendilerini güvence altına almak istemişlerdir. Tüm bunların sonucunda sigorta, sigortacılığı meslek edinmiş gerçek veya tüzel kişiler tarafından yürütülen bir faaliyet haline gelmiştir. Sigorta, kanun veya

Teorisi ve Rizikolu Akitler, Ankara 2018, s. 154; Bilgen, Mahmut, Öğreti ve Uygulamada Sigorta Hukuku, 2017, s. 3.

⁸ Kender, Hususi Sigorta, s. 3; Ayhan, Rıza / Çağlar, Hayrettin / Özdamar, Mehmet, Sigorta Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2019, s. 19; Özdamar, Mehmet, Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü, Ankara 2009, s. 47; Kayıhan / Bağcı, s. 25 vd.; Yazıcıoğlu, Emine / Atamer, Kerim, Sigorta Hukuku Ders Notları, İstanbul 2012, s. 2; Erkan, s. 45; Çeker, s. 2; Karaman, Davut, “Sigortacılığa Giriş”, Kaya, Ferudun (Ed.), Sigortacılık, İstanbul 2017, s. 13; Arseven, Sigorta, s. 3; Özbolat, s. 79-80; Güvel, E. Alper / Güvel, Afıtap, Sigortacılık, Ankara 2015, s. 26.

⁹ Onur, s. 154.

¹⁰ Yaslıdağ, s. 23.

¹¹ Savi, Fatma Zehra, “Türk Sigortacılık Sektöründe Bulunan Kurum ve Kuruluşlar”, Kaya, Ferudun (Ed.), Sigortacılık, İstanbul 2017, s. 105; Güvel / Güvel, s. 25.

¹² Bozkurt, Tamer, Sigorta Hukuku, İstanbul 2017, s. 78.

sözleşme ile korunur. Bu koruma, daha ziyade sigortacı ve sigorta ettirenin hak ve yükümlülüklerini, bu yükümlülüklerin ihlallerini düzenleyen özel bir sigorta sözleşmesi ile yerine getirilir.¹³

2.1.2. Sigortanın Faydaları ve Sakıncaları

Sigorta, olumsuz sonuçlar doğuran olaylar karşısında kişilerin uğradıkları zararı gidermek için yapılır. Kazandıkları gelirlerinden bir kısmını sigorta yaptırmak için harcayan kişilerin sonradan uğrayacakları teminat kapsamına alınmış olan her türlü zarar sigorta tarafından karşılanır. Sigorta kişileri ileride karşılaştıkları tehlikeli ve zarar doğurması muhtemel olaylardan korur. Bu koruma sayesinde kişiler, sefaletе düşerek topluma yük olmazlar¹⁴. Sigorta aynı zamanda sağladığı bu teminat sayesinde kişilerin hem kendilerinin hem de ailelerinin başlarına gelebilecek tehlikelere karşı kendilerini güvende hissetmelerini ve endişelerinin ortadan kalkmasını sağlar¹⁵.

Sigorta ile gerçek veya tüzel kişiler, ileride karşılaşma ihtimalleri bulunan zarar doğuracak olaylarla ilgili olarak kendilerini teminat altına alırlar¹⁶. Sigorta edilen değerlerde oluşan hasar sigorta tarafından karşılanır. Sigorta edilmemiş değerlerde oluşan hasar ise işletmeyi telafisi imkânsız zararlarla karşı karşıya bırakabilir. Hatta oluşan hasar sebebiyle ortaya çıkan zararın çok fazla olduğu durumlarda işletmenin yok olmasına sebep olabilir¹⁷. Bu sebeple sigorta sözleşmesinin yapılmış olması kişilere ve kurumlara ekonomik ve sosyal hayatta hem kendileri ve çevreleri hem de sahip oldukları değerler açısından teminat sağlar.

Günümüzde gelişen teknolojik ve ekonomik faaliyetlerle birlikte, insanların canlarına ve mallarına karşı oluşan risklerin artması sebebiyle sigorta sözleşmesinin nasıl kurulduğu, sigorta poliçesinde hangi genel ve özel koşulların nasıl belirlendiği oldukça önem kazanmıştır. Kişilerin, kanuna uygun bir şekilde sigorta yaptırmaları ile gerçekleşmesini bekledikleri amaca ulaşmaları sağlanır. Evini, işyerini, aracını, sahip olduğu diğer değerleri hırsızlığa, yangına, cam kırılmasına, su baskınlarına, depreme, kazaya vb.

¹³ Güvel / Güvel, s. 37;

¹⁴ Kender, Hususi Sigorta, s. 6; Çeker, s. 4; Bilgen, s. 3.

¹⁵ Yazıcıoğlu / Atamer, s. 7; Onur, s. 155; Kayıhan / Bağcı, s. 27; Özdamar, 2009, s. 48.

¹⁶ Akhisar / Acıman, s. 9.

¹⁷ Çeker, s. 4.

tehlikelere karşı sigorta ettiren kişi kendisini güven içinde hisseder¹⁸. Örneğin arabasını veya evini sigorta ettiren kişi, arabanın camı kırılırsa ya da evi yanarsa uğrayacağı zararın sigorta tarafından karşılanacağını bildiğinden, kendini sigortanın sağladığı koruma ile rahat hisseder ve bu durum tehlikelere karşı korkmadan hayatını devam ettirmesi sağlanır¹⁹. Toplumunu oluşturan kişi ve kurumların malvarlıklarının sigorta aracılığı ile korunmuş olması ise sonuç itibari ile ulusal kaynakların korunması anlamına gelmektedir²⁰. Bu sayede ülke kaynakları ve aynı zamanda üretim kaynakları teminat altına alındığı için bir ülkenin ekonomisi güçlenmiş olur²¹. Sigortanın toplumda düzenli olarak yaptırılması bilincinin gelişmesi ile sigorta işlemlerinden doğan vergilerin ödenmesi, ülke ekonomisinin en önemli gelirlerinden olan vergilere de katkı sağlar.

Sigortanın yapılması ile yalnız sigorta ettiren değil sigorta ettirenin alacaklıları da sigortanın sağlamış olduğu teminattan yararlanır. Bu durumun göstergelerinden biri sigortanın aynı zamanda kişilere kredi almak istediklerinde kolaylık sağlamasıdır²². Örneğin, konut kredilerini ele aldığımızda, kredi kurumları olarak kurulan bankalar konutu tehlikelere karşı sigorta ettiren kişilere daha kolay konut kredisi verirler²³. Hatta uygulamada konutunu sigorta ettirmeyi kabul etmeyen bireylere genellikle kredi verilmemektedir.

Sigorta ile birlikte yeni iş alanları ve farklı iş sektörleri ortaya çıkmıştır. Yine sigorta sayesinde çalışma yaşamında önemli felaketlerin en az zarar ile atlatılması sağlandığından bu durum istihdamı da arttırmıştır²⁴. Aynı zamanda sigortanın gelişmesi ile büyük kayıplar doğuran doğal afet, yangın, ölüm ve kaza gibi olayların önüne geçilerek toplumda yaşanacak maddi ve manevi olumsuzluklar azaltılmıştır.

¹⁸ Omağ, K. Merih / Kuntalp, Erden, Banka ve Sigorta Hukuku, Eskişehir 2009, s. 87; Özbolat, s. 27.

¹⁹ Arseven, Sigorta, s. 25.

²⁰ Omağ / Kuntalp, s. 87; Akhisar / Acınan, s. 10.

²¹ Çeker, s. 4; Güvel / Güvel, s. 34.

²² Özdamar, 2009, s. 49.

²³ Kender, Hususi Sigorta, s. 7; Arseven, Sigorta, s. 25; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 51; Özdamar, 2009, s. 49; Özbolat, s. 28.

²⁴ Kayıhan / Bağcı, s. 39; Çeker, s. 5; Akhisar / Acınan, s. 9 vd..

2.1.3. Sigortanın Türleri

Sigorta türleri, çeşitli açılardan farklı sınıflandırmalara tabi tutulmuştur. Bu sınıflandırmaların bazıları kanundan bazıları ise uygulamadan kaynaklanmaktadır. Sigorta hukuku açısından yapılan en genel ayırım, sigortanın sosyal sigortalar ve özel sigortalar olarak ikiye ayrılmasıdır. Bu bölümde sosyal sigorta ve özel sigorta, sabit primli sigorta ve değişir primli sigorta, şahıs sigortası ve malvarlığı sigortası, zarar sigortası ve can sigortası olmak üzere sigorta çeşitleri incelenmiştir.

2.1.3.1. Sosyal sigorta ve özel sigorta

Kişilerin belirli bir kesiminin hayatlarını devam ettirirken başlarına gelebilecek rizikoları üstlenmek ve rizikonun gerçekleşmesi halinde oluşan zararı karşılamak amacıyla devlet tarafından kurulan sigortaya sosyal sigorta denir²⁵. Özel sigorta ise, kişilerin korunmasını istedikleri menfaatlerine gelebilecek tehlikelere karşı yaptırdıkları bir riziko teminatıdır²⁶.

Sosyal sigortalar ile özel sigortalar arasında belirgin pek çok fark bulunmaktadır. Bu farklardan en belirginini sosyal sigortaların yapılmasının zorunlu olmasıdır. Sosyal sigortalarda sigortalının, kendi iradesi ile sigortalı olmayı veya olmamayı, sigortacıyı veya sigorta sözleşmesinin içeriğini seçme özgürlüğü yoktur²⁷. Özel sigortalar ise isteğe bağlıdır. Sigorta ettiren, özel sigorta yaptıracığı zaman istediği sigortacıyı seçmekte ve sözleşmenin içeriğini istediği sigortacı ile birlikte kararlaştırmakta özgürdür²⁸. Özel sigortaların bazı türlerinin ise sigorta ettirilmesi devlet tarafından zorunlu tutulmuştur. Ancak özel sigortalarda, bu sigorta türlerinin kanunen zorunlu tutulması genel durumu değiştirmez.

Sosyal sigorta ile özel sigortalar arasındaki bir diğer fark ise bu sigortaların dayanaklarıdır. Sosyal sigortalar kanuna dayanır. Özel sigortaların dayanağı ise tarafların kendi aralarında düzenledikleri sigorta sözleşmeleridir.

²⁵ Özdamar, 2009, s. 49; Çeker, s. 12.

²⁶ Çeker, s. 15; Özbolat, s. 50; Özdamar, 2009, s. 49.

²⁷ Bozer, Ali, Sigorta Hukuku Genel Hükümler Bazı Sigorta Türleri, Ankara 2007, s. 3; Çeker, s. 12.

²⁸ Çeker, s. 13.

Sigortaların faaliyet göstermelerini sağlayan kuruluşlar ve bu kuruluşların teminat altına aldıkları rizikolar da farklıdır. Sosyal sigortalar devlet tarafından tekel olarak yetkilendirilmiş olan Sosyal Güvenlik Kurumu, Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü gibi kuruluşlar tarafından yerine getirilir²⁹. Özel sigortalar ise sigorta şirketleri tarafından yürütülür³⁰. Sosyal sigortalarda hastalık, analık, işsizlik, yaşlılık gibi rizikolar varken, özel sigortalarda yangın, deprem, su baskını, kaza, ölüm gibi rizikolar vardır.

Sosyal sigortalar ile özel sigortalar kâr amacı taşıyıp taşıyamalarına göre de farklılık gösterir. Sosyal sigortalar kâr amacı taşımadan faaliyet gösterirken özel sigortalar kâr amacı taşıyan kuruluşlardır. Aynı zamanda kişilerde bu sigortalardan faydalanabilmeleri için aranan statüler de farklıdır. Sosyal sigortalardan faydalanabilmek için belli bir statüde olmak gerekir. Örneğin, sigorta yaptırmak isteyen kişinin işçi ya da memur niteliğini taşıması sosyal sigortalardan faydalanabilmesi için yeterlidir³¹. Özel sigortalarda ise böyle bir statü aranmaz.

Son olarak bu sigortaların kişilere sağladıkları güvence ve sigortanın yapılması ile korumak istedikleri çıkarlar da birbirinden farklıdır. Sosyal sigortalarda kamunun çıkarı gözetilirken, özel sigortalarda kişilerin özel çıkarları gözetilir. Sosyal sigortalarda sigortalanan kişilere sağlanan güvence herkes için aynıdır. Özel sigortalarda ise ödenen prime göre sağlanan güvence de farklıdır.

2.1.3.2. İhtiyari sigorta ve zorunlu sigorta

Özel sigortaların yapılması isteğe bağlı olup olmamalarına göre ihtiyari sigorta ve zorunlu sigorta olarak ikiye ayrılır. Sigortalının, kanuni olarak sigorta sözleşmesi yapmak zorunda olmadığı, tarafların serbest iradelerine dayanan sigortalara ihtiyari sigorta denir³². Zorunlu sigortalar dışında kalan tüm sigorta türleri ihtiyari sigorta içine girer.

²⁹ Bozer, s. 3; Çeker, s. 12.

³⁰ Yazıcıoğlu / Atamer, s. 9.

³¹ Bozer, s. 3; Çeker, s. 13.

³² Özdamar, 2009, s. 50, dn. 14; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 32.

Zorunlu sigorta ise kanuni olarak sigorta sözleşmesi yapılmasının zorunlu olduğu sigortalardır³³. Zorunlu sigortalara trafik sigortası, zorunlu deprem sigortası, zorunlu koltuk sigortası gibi sigortalar örnek olarak verilebilir.

2.1.3.3. Sabit primli sigorta ve değişir primli sigorta

Sigorta sözleşmesinin kuruluşunda primin çeşidine göre özel sigortalar, sabit primli sigorta ve değişir (karşılıklı) primli sigorta ayrımına tabidir. Primin sigortacı tarafından, maktu bir şekilde belirlendiği ve sigorta ettirenin kararlaştırılan bu bedeli ödediği sigortaya, sabit primli sigorta denir³⁴. Sabit primli sigortada prim, bir kez belirlendikten sonra sigorta süresi içinde sigorta şirketinin kar ve zarar durumuna göre değiştirilmez. Sigorta ettiren kararlaştırılmış olan primi ödemekle sigortanın sağladığı korumadan yararlanır³⁵.

Uzun süreli sigorta sözleşmelerinde riziko ile ilgili değişen koşullara göre primin de değiştirilmesi haline ise değişir (karşılıklı) primli sigorta denir³⁶. Karşılıklı sigortada prim, sabit ve kesin değildir³⁷. Sigorta sözleşmesinin geçerli olduğu süre içinde belirlenmiş olan rizikonun gerçekleşmesi ile oluşacak zararın artacağı anlaşılırsa, sigorta ettirenin ödemesi gereken prim miktarı arttırılır.

2.1.3.4. Şahıs sigortası ve malvarlığı sigortası

Sigorta ettirilen çıkarlar bakımından özel sigortayı; şahıs sigortası ve malvarlığı sigortası olarak ikiye ayırabiliriz. Şahıs sigortasında, sigortanın konusu teminat altına alınan insan hayatı ile ilgili şahsi değerlerdir³⁸. Hayat sigortası, bireysel kaza sigortası ve hastalık sigortası şahıs sigortası türleridir.

³³ Özbolat, s. 240.

³⁴ Bozer, s. 26; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 30.

³⁵ Uçakhan Güleç, Selma, “Sigorta Sözleşmelerinin Sınıflandırılması”, Topaloğlu, Mustafa / Dinç, Mutlu (Ed.), Sigorta Davaları, Ankara, 2018, s. 195.

³⁶ Özdamar, 2009, s. 50; Bozer, s. 26.

³⁷ Yazıcıoğlu / Atamer, s. 30.

³⁸ Bilgen, s. 6.

Malvarlığı sigortası ise, malvarlığının kendisi değil, sigortadan yararlanacak kişinin bu malvarlığı üzerindeki para ile ölçülebilen menfaatinin sigortalanmasıdır³⁹. Yangın sigortası, nakliyat sigortası, hırsızlık sigortası gibi mal sigortaları ile hukuki sorumluluk sigortası gibi sorumluluk sigortaları malvarlığı sigortasına örnektir.

2.1.3.5. Zarar sigortası ve can sigortası

Özel sigortalar Türk Ticaret Kanununda, zarar (tazminat, malvarlığı) sigortası ve can sigortası olarak ikiye ayrılmıştır. Rizikonun yol açtığı zararların tazmin edilmesini amaçlayan sigortalara zarar sigortası denir⁴⁰. Sigorta ile teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi sebebiyle sigorta ettirenin para ile ölçülebilir mallarında oluşan zararın giderilmesi zarar sigortasının konusunu oluşturur⁴¹. Yangın, deprem, kasko, hırsızlık, taşıma sigortaları zarar sigortasına örnektir.

Zarar sigortası kendi içinde aktif sigortası ve pasif sigortası olarak ikiye ayrılır. Sigorta ile bir eşyanın değil bu eşya üzerindeki para ile ölçülebilir bir menfaatin sigorta ettirilmesine aktif sigortası denir⁴². Yangın, hırsızlık gibi mal sigortaları ile alacak sigortaları, aktif sigortalara örnek olarak verilebilir. Zarar sigortası, sigorta ettirenin aktifinde oluşacak olan azalmayı karşılıyorsa aktif sigortasından bahsedilir⁴³. Sigortalının, malvarlığında var olan borçlarının artması ya da yeni borçların ortaya çıkması sebebiyle zararının sigortacı tarafından teminat altına alınmasına ise pasif sigortası denir⁴⁴. En önemli pasif sigortası türleri mali mesuliyet sigortası⁴⁵ ve reasüranstır⁴⁶.

³⁹ Özdamar, 2009, s. 51; Uçakhan Güleç, s. 189.

⁴⁰ Kayıhan / Bağcı, s. 48; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 30

⁴¹ Kaner, s. 39; Bozkurt, s. 8; Bilgen, s. 5.

⁴² Kayıhan / Bağcı, s. 49.

⁴³ Uçakhan Güleç, s. 190.

⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Hacıömeroğlu, A. Oğuzhan, Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, 2017; Kayıhan / Bağcı, s. 52.

⁴⁵ Mesuliyet sigortasında sigorta ettiren, malvarlığında meydana gelmesi muhtemel bir eksilmeye karşı kendisini güvence altına alır (Bozer, s. 131 vd.).

⁴⁶ Sigorta edilen rizikolardan bir kısmının veya tamamının sigortacı tarafından başka bir sigorta şirketine yeniden sigorta ettirilmesi işlemine reasürans (mükerrer sigorta) adı verilir (Çeker, s. 120).; Aynı yönde bkz. Bozer, s. 69.

Can (meblağ) sigortası, insan hayatı ile ilgili olarak parayla ölçülemeyen rizikoların teminat altına alındığı sigortalardır⁴⁷. Can sigortasının konusu, sigorta yaptıran kişinin veya aralarında bir menfaat ilişkisi bulunması koşuluyla yakınlarının ölümü, kaza geçirmesi, hastalanması veya belirlenmiş olan bir tarihe kadar hayatta kalması gibi olaylardır⁴⁸. Can sigortasında, zarar sigortalarında olduğu gibi rizikonun gerçekleşmesi halinde bir zararın ortaya çıkması aranmaz. Zarar ortaya çıkmamış olsa da belli bir meblağ (para) sigorta ettirene veya sigortalıya ödenir⁴⁹. Çünkü can sigortalarının konusunu para ile ölçülmesi mümkün olmayan menfaatlerin sigorta ile teminat altına alınması oluşturur. Bu ödemeler aylık taksitlere bölünerek veya peşin olarak yapılabilir. Can sigortalarına hayat sigortası, kaza sigortası, hastalık ve sağlık sigortası örnek olarak verilebilir.

2.2. Sigortanın Tarihî Gelişimi

2.2.1. Genel Olarak

Dünyaya bakıldığında sigortacılıkla ilgili rastlanılan izler arasında ilki Babil’ler zamanında Kral Hammurabi tarafından oluşturulan Hammurabi Kanunları (M.Ö. 1792-1750) dir⁵⁰. Babil’de sermayedarlar kervan tüccarlarına, kervanların soyulması veya fidye ödemek durumlarıyla karşılaşmaları ihtimalleri dolayısıyla borç para vermekte, bu ihtimalin gerçekleşmemesi halinde ise taşıdıkları riskin karşılığı olarak asıl borçtan daha fazla para almaktaydılar⁵¹. Kral bu uygulamayı kanunlaştırarak, kervanların saldırılar sonucunda uğradıkları zararların diğer kervanlar arasında paylaşılmasını sağlamıştır. Ayrıca can kaybı yaşanması durumunda kişi başına bir miktar tazminat ödenmiştir⁵². Bu durum, zararın paylaşılmasına ilişkin kara taşımacılığında yapılan ilk örnektir⁵³.

⁴⁷ Arseven, Sigorta, s. 47; Kayıhan / Bağcı, s. 53; Bilgen, s. 6.

⁴⁸ Bilgen, s. 832; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 31.

⁴⁹ Uçakhan Güleç, s. 190.

⁵⁰ Çeker, s. 7; Akbay, Oktay Salih, “Dünya’da ve Türkiye’de Sigortacılığın Tarihçesi”, Kaya, Ferudun (Ed.), Sigortacılık, İstanbul 2017, s. 75; Avcı, Mustafa, “Sigortanın Osmanlı Hukukuna Giriş”, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 1-2, 2000, s. 269-270; Bilgen, s. 4.

⁵¹ Yaşlıdağ, s. 16; Özbolat, s. 34; Kender, Hususi Sigorta, s. 19; Güvel / Güvel, s. 69.

⁵² Çeker, s. 7.

⁵³ Güvel / Güvel, s. 69; Arseven, Sigorta, s. 8; Yaşlıdağ, s. 16.

Hintlilerin M.Ö. 600 yıllarında yaptığı sigorta özelliği gösteren kredi anlaşmaları sigortacılık alanında ortaya çıkan diğer bir önemli gelişme sayılmaktadır⁵⁴. Eski Yunan ve Roma'da, Roma kaynaklarından günümüze kadar gelen deniz ödücü ve müşterek avarya kurallarının olduğu bilinmektedir⁵⁵. Roma hukukunda bu kurallara Rodos Kaideleri denir⁵⁶. İlk denizci uluslardan Romalılar ve Yunanlılar, geminin limana varamaması riskine karşılık kendi aralarında geminin taşıdığı yük kadar borç vererek, gemi limana ulaştığında hem verdikleri borcu hem de taşıdıkları risk kadar pay almaktaydılar⁵⁷. Deniz ödücü denilen bu sistemde, bazı kişilerin daha fazla pay alması sebebiyle Kilise tarafından bu payların alınması yasaklanmıştır⁵⁸. Bu yasak, ileride meydana gelebilecek tehlikelere karşı önceden bir prim alma sistemine dönüşerek, sigorta fikrinin ortaya çıkmasını sağlamıştır⁵⁹. Müşterek avarya kurallarına göre ise, bir tehlike ile karşılaşan gemi kaptanı, mecburen gemideki mallarda veya gemide bir fedakârlık yapmışsa, oluşan bu zararı geminin sahibi ve gemideki malların sahipleri arasında paylaşmak zorunda kalmıştır⁶⁰.

İtalya'nın deniz ticaretinde ilerlemesiyle birlikte sigortaya ihtiyaç duyulmuş ve bu yüzden ilk kez deniz sigortası kavramı ortaya çıkmıştır⁶¹. 23 Ekim 1347 tarihinde Cenova Limanı'ndan Mayorka'ya hareket eden SANTA CLARA adlı geminin, yükünü güvence altına almak için düzenlediği sözleşme ilk sigorta poliçesi olarak kabul edilmiştir. Aynı zamanda bu tarihten itibaren sigorta taraflar arasında karşılıklı bir sözleşme haline gelmeye başlamıştır⁶². İlk sigorta şirketi de Cenova'da 1424 yılında kurulmuştur. Sigorta konusunda ilk kanuni düzenleme ise 1435 yılında yayınlanan

⁵⁴ Kayıhan / Bağcı, s. 31; Akbay, s. 75.

⁵⁵ Ulaş, Işıl, Uygulamalı Sigorta Hukuku Mal ve Sorumluluk Sigortaları, Ekim 2002, s. 4; Arseven, Sigorta, s. 9.

⁵⁶ Arseven, Sigorta, s. 9; Çeker, s. 7; Kayıhan / Bağcı, s. 31, dn. 39; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 2.

⁵⁷ Yashıdağ, s. 16; Güvel / Güvel, s. 69; Akbay, s. 76.

⁵⁸ Akev, Sahir Talat, Türk Hususi Hukukunda Kumar ve Bahis, İstanbul 1964, s. 230.

⁵⁹ Güvel / Güvel, s. 70.

⁶⁰ Örneğin, bir gemiye beş ayrı tüccarın malları yüklenmiş, ancak yolculuk sırasında gemi karaya oturunca tacirlerden birine ait yükler denize boşaltılarak geminin batması önlenmiş ise Rodos Kaidelerine göre bu zarar gemi sahibi ile yük sahibi tacirler arasında paylaşılırak karşılanmak zorundadır (Çeker, s. 7); Aynı yönde bkz. Arseven, Sigorta, s. 9.

⁶¹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 23; Güvel / Güvel, s. 70.

⁶² Özbolat, s. 35; Arseven, Haydar, Sigortanın Tarihçesi ve Geri Kalmışlığımızın Sebepleri, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Prof. Dr. S. F. Ülgener'e Armağan, C. 43, İstanbul 1987, s. 418-423.

Barselona Fermanı'dır⁶³. Bu fermanda rizikonun paylaşılmasına ilişkin metinler bulunmaktadır.

Deniz ticaretinde gemi ve yük sahiplerinin, gemilerin ve yüklerin sigorta ettirilmesi ile uğradıkları zararların karşılandığını, bu sayede ticari hayatta zorda kalmalarının azaldığını fark etmeleri, sigortacılık alanında yeni gelişmelerin yaşanmasını sağlamıştır⁶⁴. Bu gelişmeler insanlarda gemi kaptanının, çalışanlarının ve yolcularının hayatlarının da sigorta edilebileceği fikrini oluşturmuştur⁶⁵. Bu fikir sonucunda hayat sigortaları ortaya çıkmıştır. 17 inci yüzyılda insanların canlarının da sigorta ettirilebileceği fikrinden esinlenen İtalyan doktor ve banker Lorenzo Tonti tarafından "Tontines" adında bir sistem kurulmuştur⁶⁶. Tontines sistemine göre belirli kişilerce belirli bir süre boyunca ortaya para konularak, süre sonunda bu paralar hayatta kalanlara kendi aralarında pay edilmiştir⁶⁷. İnsanlardaki, 'Ben daha çok yaşarım.' düşüncesi sebebiyle sistem oldukça ilgi görmüştür.

Deniz ticaretinin gelişmesi ile birlikte sigortacılık uygulamaları İngiltere'ye kadar ulaşmıştır. İlk başlarda ticaretle uğraştıkları için mallarına zarar gelme ihtimali daha yüksek olan tacirleri ilgilendiren sigortacılık faaliyetleri, 17 inci yüzyıldan itibaren sigortanın hayatın her alanına girerek gelişmesiyle sadece sigortacılık faaliyetleriyle ilgilenen sigorta şirketlerinin kurulmasını sağlamıştır. Sigorta şirketlerinin artmasının temelinde iki sebebinin var olduğu bilinmektedir. İlki, sigorta hesaplamalarının doğru bir şekilde yapılabilmesi için istatistikle ilgili yöntemlerin kullanılmaya başlanmasıdır. İkinci temel sebep ise, Londra'da 2 Eylül 1666 tarihinde meydana gelen, 13.000 evin ve 100 kilisenin yanması sebep olan yangın ile halkın maddi ve manevi yönden büyük zararlara uğramasıdır⁶⁸. Engellenememiş ve sonuçları daha önceden öngörülemediği olan bu yangın, insanlarda felaketlere karşı önlem alınması gerektiği fikrini doğurmuş ve kara sigortaları ortaya çıkmıştır⁶⁹. Yangının etkisiyle 1667 yılında "Yangın Bürosu

⁶³ Kender, Hususi Sigorta, s. 19, dn. 40; Akbay, s. 77; Akev, s. 230; Özbolat, s. 35.

⁶⁴ Özbolat, s. 35; Akbay, s. 77; Güvel / Güvel, s. 70.

⁶⁵ Kayıhan / Bağcı, s. 33; Akbay, s. 77.

⁶⁶ Akbay, s. 77; Özbolat, s. 38; Kayıhan / Bağcı, s. 33; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 5; Güvel / Güvel, s. 70.

⁶⁷ Yaslıdağ, s. 16; Güvel / Güvel, s. 70; Özbolat, s. 38-39; Akbay, s. 77;

⁶⁸ Kender, Hususi Sigorta, s. 20.

⁶⁹ Çeker, s. 8; Güvel / Güvel, s. 71.

(Fire Office)” kurulmuştur. 1684 yılında ise Yangın Bürosu’na rakip olarak “Friendly Society” adında ilk yangın sigorta şirketi faaliyete geçmiştir⁷⁰.

1688 yılına gelindiğinde İngiltere’de “Lloyd’s” isimli bir birlik kurulmuştur⁷¹. Böylece sigortacılık alanında yeni gelişmeler ortaya çıkmıştır. Çünkü Lloyd’s, kendine özgü yapısıyla hiçbir ülkede eşi benzeri olmayan bir kuruluş haline gelmiştir. Bu kuruluş, ilk önceleri deniz sigortaları alanında çalışmış ve zamanla her çeşit sigorta türlerinde hizmet vermeye devam etmiş bir sigorta birliğidir⁷². Lloyd’s’un en önemli özelliği, üyelerinin ortaya çıkacak olan zarardan sorumluluklarının tüm malvarlıklarını kapsaması ve bu üyelerin sigortalı ile asla iletişim kurmamasıdır⁷³. Lloyd’s’ da iletişim ve sigortacılık faaliyetleri “broker” denilen aracılar tarafından yürütülmektedir⁷⁴.

İngiltere’de görülen yangınla birlikte sigortacılık faaliyetlerinin gelişmesi sigortaya olan ilginin dünyanın diğer yerlerinde de artmasını sağlamıştır. Ekonomik ve sosyal hayatın gelişmesi, sanayileşmenin artması ve toplumun şehir merkezlerinde toplanmasıyla orantılı olarak hızlı bir şekilde sigorta da gelişmiştir. 19 uncu yüzyılda İngiltere’den sonra Avrupa’daki ülkelere oradan da Amerika’da sigorta bilinci ve sigorta faaliyetleri yayılmaya başlamıştır⁷⁵.

2.2.2. Türk Hukukunda Sigortanın Tarihî Gelişimi

Avrupa’da deniz ticareti sonradan gelişmiş, buna bağlı olarak sigortacılık faaliyetleri artmış olmasına rağmen, Osmanlı’da sigortacılık faaliyetleri bir türlü gelişme göstermemiştir. Osmanlı’da sigorta ve sigortacılığın gelişmemesinin sebepleri arasında gerek deniz ticaretinin Avrupa’daki kadar gelişmemiş olması gerekse sigorta yaptırmanın din alimleri tarafından verilen fetvalarla dinen caiz olmadığı yönünde görüş

⁷⁰ Özbolat, s. 36; Yaslıdağ, s. 17; Akbay, s. 78; Güvel / Güvel, s. 71; Kayıhan / Bağcı, s. 33.

⁷¹ Edward Lloyd isimli bir şahsın işlettiği Londra’daki bir kahvehane, gemi sahipleri, iş adamları ve tüccarların deniz ticaretine ilişkin bilgi alışverişinde buldukları mekan olmuştur. Burada sefere çıkan bir gemi veya geminin yükü için teminat veren kişiler, Underwriter sıfatıyla belgeler düzenleyerek faaliyette bulunmaya başlamış ve Edward Lloyd’un ölümünden sonra kendi aralarında Lloyd’s adında bir topluluk kurmuşlardır (Yazıcıoğlu / Atamer, s. 5); Arseven, Sigorta, s. 13-14; Özbolat, s. 36-38.

⁷² Güvel / Güvel, s. 71; Akbay, s. 78-79; Özbolat, s. 36-38; Yaslıdağ, s. 17-18.

⁷³ Yazıcıoğlu / Atamer, s. 6; Güvel / Güvel, s. 71.

⁷⁴ Kayıhan / Bağcı, s. 34.

⁷⁵ Kender, Hususi Sigorta, s. 20.

bildirmeleri gösterilebilir⁷⁶. Bununla birlikte sigortayla benzerlik gösteren ilk izler, Anadolu köylerinde kurulan esnaf ve zanaatkarlar birlikleri tarafından yardım sandıkları kurularak toplanan paralar ile ölüm, hastalık, sakat kalma, yangın gibi durumlarda halka yardım edip zararlarını karşılamalarıdır⁷⁷.

Sigorta ile ilgili ilk düzenlemelere hukukçu Seyyid Muhammed Emîn İbni Âbidin, Reddü'l-muhtâr ale'd-Dürri'l-muhtâr isimli eserinde değinmiş ve sigortanın yapılması halinde yapılan sigorta sözleşmesinin batıl bir sözleşme olduğundan bahsetmiştir⁷⁸. Osmanlı'da devrin din alimleri sigortayı kumar gibi kabul etmiştir⁷⁹. Tanınmış din alimlerinden Mustafa Sabri Efendi makalelerinde⁸⁰, İslam dininde kumarın ve kumara benzemesi sebebiyle sigortanın yerinin olmadığını vurgulayarak, eğer sigorta bir ihtiyaca cevap veriyorsa, bu ihtiyacın İslam dininde caiz olan başka yollarla temin edilmesi gerektiğini belirtmiştir⁸¹. Hatta bir kısım yazarlar can sigortasını Allah'ın insan hayatı üzerindeki hakkına müdahale, bir kısmı ise bunu bir tür faiz saymıştır⁸². Sigortaya olumsuz yaklaşan bu dini görüşler, Avrupa ülkeleri sigortacılık konusunda hızlı bir şekilde gelişme gösterirken, Türkiye'de sigortanın gelişmemesinin, en önemli sebeplerinden biridir. Bu düşünce tarzı İslam ülkelerinde ve Osmanlı İmparatorluğu'nda ekonomik hayatın düzenli bir şekilde gelişme gösterebilmesi için vazgeçilmez bir kurum olan sigortayı, Avrupa'nın yedi yüzyıl gerisine atmıştır⁸³.

⁷⁶ Arseven, Sigorta, s. 16; İslam hukukunda din alimlerinin sigorta konusundaki görüşleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Onur, s. 172 vd.; Yaslıdağ, s. 19; Kayıhan / Bağcı, s. 35.

⁷⁷ Avcı, s. 278; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 24; Çeker, s. 8; Cüveycati, Arif, "İslâm Hukukunda Sigorta ve Fâiz Hakkında Bir Risâle", (Çev. EKİNCİ, Ekrem Buğra), Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1-2, Y. 2000, s. 599-600.

⁷⁸ Cüveycati'ye göre, İbni Abidin bu eserinde sigortanın ne kefalet sözleşmesine, ne de emanet sözleşmesinde emanetçinin ücret almasına benzemediğini ispatlamaya çalışmış; sigortanın ğarer yani belirsizlikler içerdiği için batıl bir sözleşme olduğunu ve İslam hukukunun uygulandığı yerlerde bu sözleşmeye onay verilemeyeceğini bildirmiştir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Cüveycati, s. 597.

⁷⁹ Özbolat, s. 39; Onur, s. 174.

⁸⁰ Arseven'e göre, bu husus sonradan Şeyhülislam ve daha sonra yüzellilik olan Mustafa Sabri Efendinin islamiyetin naşiri efkârı iddiası ile çıkan "Beyanülhak" mecmuasında yazdığı ve konuyu prensibi itibarıyla ele alan iki makaledir. Makalenin başlığı "dini islamda hedefi münakaşa olan mesailden Sigorta ve kumar"dır. Evvela makale kumar ve sigortayı aynı kefeye koyarak ele alıyor. Devrin din ilminde tanınmış bir şahsı olarak görülen Mustafa Sabri efendinin iki makalesi okunduğu zaman sigorta aktinin ne olduğunu anladığı, ancak kalıplaşmış din ve "diyarı küfür" den gelen her şey dine aykırıdır, zihniyeti ile hareket edilmiştir. Sigorta kumar gibi kabul edilmiş, islam dininde yeri olmadığı vurgulanmış, bir ihtiyaca cevap veriyorsa, bunun da başka yollarla temininin mümkün olduğu belirtilmiştir (Arseven, Sigortanın Tarihçesi, s. 426).; Aynı yönde bkz. Cüveycati, s. 597.

⁸¹ Onur, s. 175.

⁸² Arseven, Sigorta, s. 16.

⁸³ Arseven, Sigorta, s. 18.

1850'lerde sigortacılar, Avrupa'da sigortacıların faaliyetlerinin artmasıyla, ticaret yolları vasıtasıyla Osmanlı Devleti coğrafyasında da acenteler aracılığı ile sigorta girişimlerinde bulunmuşlardır. Bu acentelerde poliçeler çoğunlukla Fransızca olarak yazılmış ve acenteler gayrimüslimler tarafından yönetilmiş, ayrıca prim herhangi bir tarife ve sisteme bağlanmadan kararlaştırılmıştır⁸⁴. Bu şirketler Türkiye'de tescil edilmeden ve vergi ödmeden faaliyetlerini gerçekleştirmişlerdir⁸⁵. Sigorta yaptıran kişiler de genellikle Osmanlı topraklarında yaşayan gayrimüslimlerdir. Sigorta şirketlerinin Osmanlı Devleti tarafından hiçbir kontrol ve izne tabi olmamaları, şirketlerin kendi kurallarını kendilerinin belirlemesine ve hiçbir denetimden geçmemeleri sigortacıların sayısının da artmasına sebep olmuştur⁸⁶. Osmanlı topraklarında ilk defa sigorta hizmeti ise 1864 yılında Avusturya kökenli bir şirket olan Riunione Adriatica di Sigurta tarafından İstanbul'da bir acente açılmasıyla başlamıştır⁸⁷. Ülkemizde sigorta fikrinin benimsenmesi ise İstanbul'un Beyoğlu semtinde meydana gelen Büyük Beyoğlu (Pera) Yangınıyla olmuştur. 5 Haziran 1870 yılında gerçekleşen bu yangından sonra görülen büyük hasar ve zararların etkisiyle yabancı kökene sahip ilk sigorta şirketi kurulmuştur⁸⁸. Daha sonra 1893 yılında yabancı sermaye ile kurulan Osmanlı Umum Sigorta Şirketi (La Societe Generale d'Assurances Ottomane) sigortacılık alanında faaliyet gösteren ilk Türk sigorta şirketi olmuştur⁸⁹. 1864 yılında ise Ticaret-i Bahriye Kanunu (Deniz Ticareti Kanunu) ile hukuki anlamda ilk düzenleme yapılmıştır⁹⁰. Bu Kanun'un 11. fıslında deniz sigortalarına ilişkin hükümler düzenlenmiş olup, 1906 tarihinde bu kanuna üçüncü ek olarak kara sigortalarıyla ilgili hükümler ve yabancı anonim şirketler ile sigorta şirketlerinin bundan sonra tabi olması gereken hükümleri içeren bir nizamname eklenmiştir⁹¹.

Sigortacılıkla ilgili hukuki düzenlemeler ayrıntılı olarak Cumhuriyet döneminde, 19 uncu yüzyılın ikinci yarısından sonra gerçekleşmiştir⁹². Bugüne kadar İngilizce veya

⁸⁴ Kayıhan / Bağcı, s. 35.

⁸⁵ Arseven, Sigortanın Tarihçesi, s. 416.

⁸⁶ Arseven, Sigortanın Tarihçesi, s. 432; Kayıhan / Bağcı, s. 35.

⁸⁷ Günay, M. Barış, Sigorta Hukuku, Ankara 2019, s. 18, dn. 3.

⁸⁸ Bilgen, s. 4; Akbay, s. 81; Yashıdağ, s. 19; Baskıcı, M. Murat, "Osmanlı Anadolusunda Sigorta Piyasası: 1860-1918", AÜSBFD, C. 57, S. 4, 2002, s. 6.

⁸⁹ Çeker, s. 9; Omağ / Kuntalp, s. 89; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 25; Yashıdağ, s. 21; Bilgen, s. 4.

⁹⁰ Çeker, s. 9; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 6; Özbolat, s. 40.

⁹¹ Bilgen, s. 4; Baskıcı, s. 25.

⁹² Arseven, Sigorta, s. 15; Ayrıntılı bilgi için bkz. Baskıcı, s. 2.

Fransızca olarak düzenlenen poliçelere 1924 yılında Türkçe düzenlenme zorunluluğu getirilmiştir⁹³. İttihad-ı Milli Sigorta Şirketi ve Türkiye İş Bankası ortaklığı ile 1925 yılında Anadolu Anonim Türk Sigorta Şirketi kurulmuştur. Yurtdışı kökenli sigorta şirketleri de aynı dönemde ticaret unvanlarını Türkçe'ye çevirerek değişiklik yapmışlardır.

1926 yılında kabul edilen eski Türk Ticaret Kanununda⁹⁴ sigortacılığa sadece bir fasıl ayrılmıştır. 1927 yılında ise 1160 sayılı Mükerrer Sigorta İhisarı Hakkında Kanun ile reasürans tekeli kurulmuştur. Yine 1149 sayılı Sigortacılığın ve Sigorta Şirketlerinin Teftiş ve Murakabesi Hakkındaki Kanun yürürlüğe girmiştir. Bu Kanunla birlikte yurtdışına döviz çıkışının önlenmesi, yerli ve yabancı sigorta şirketlerinin denetlenmesi amaçlanmıştır⁹⁵. 1959 yılında ise 7397 sayılı Sigorta Murakabe Kanunu⁹⁶ yürürlüğe girmiştir. Bu kanun ile ilk defa kapsamlı olarak sigorta hukuku düzenlenmiştir.

Ticaret hayatının ve teknolojinin gelişmesi, sanayileşmenin artması, tehlike oluşturabilecek yeni iş kollarının ortaya çıkmasıyla birlikte artan günün ihtiyaçlarını karşılamayan 7397 sayılı kanun ilga edilmiş ve 2007 yılında 6584 sayılı Sigortacılık Kanunu yürürlüğe girmiştir⁹⁷. Bu kanunun amacı, sigortacılık sektörünün güvenli bir ortamda yürütülerek, sigorta sözleşesinde yer alan kişilerin haklarını korumaktır⁹⁸. Aynı zamanda kanun, bu kanuna tabi gerçek ve tüzel kişilerin teşkilatlarını oluşturma, faaliyetlerine başlama ve faaliyetlerini sona erdirmeye ilgili usul ve esaslar ile sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların çözümlenmesinde uygulanacak hükümleri düzenlemektedir. Son olarak 2012 yılında yürürlüğe giren 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu günümüzde halen geçerlidir.

⁹³ Özbolat, s. 42.

⁹⁴ Bkz. RG. T. 26.06.1926, S. 406.

⁹⁵ Kayıhan / Bağcı, s. 36.

⁹⁶ Bkz. RG. T. 30.12.1959, S. 0394.

⁹⁷ Bkz. RG. T. 14.06.2007, S. 26552.

⁹⁸ Kanunun gerekçesine göre, "Söz konusu Kanunun temel amacı sigortacılık sektörünün açık ve objektif kurallar içinde sağlıklı bir şekilde geliştirilmesinin, sigorta şirketlerinin mali yapılarının güçlendirilmesinin ve benzer koşullarda rekabet ettirilerek sigortalıya en iyi hizmet vermelerinin sağlanmasıdır. Diğer taraftan, sistemin sağlıklı işlemesi ve sözleşme şartlarının zamanında yerine getirilmesi devletin denetim faaliyetinde bulunmasını da gerektirir. Bu Kanun çerçevesinde devlet müdahalesi, sigortalıyı, sigorta ettireni ve sigorta sözleşmesinin tarafları dışında sigorta şirketine karşı tazminat talebinde bulunma hakkını kazanmış üçüncü kişilerin korunmasını sağlamak amacıyla yöneliktir (Kabukçuoğlu Özer, Fatma Dilek, Sigortacılık Kanunu Şerhi, İstanbul, 2012, s. 7).

2.3. Sigorta Sözleşmesinin Tanımı ve Hukuki Niteliği

Sigorta hukukunda sigorta sözleşmesinin kurulmasıyla sigorta ilişkisi başlar. Sözleşme yapılmadan sigorta koruması başlayamaz. Sigorta sözleşmesi Türk Ticaret Kanununda özel olarak düzenlenmiştir⁹⁹. 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu, sigorta hukuku ile ilgili önemli yenilikler getirmiştir. Türk Ticaret Kanununun altıncı kitabı Sigorta Hukuku'dur. Bu kitap iki alt kısma ayrılmıştır; birinci kısım “genel hükümler” başlığı altında, temel kavramlar (m.1401-1404); hükümler (m. 1405- 1420); tarafların borç ve yükümlülükleri (m. 1421- 1449) olarak üç alt başlığa bölünmüştür. İkinci kısım ise “özel hükümler” başlığı altında, zarar sigortaları (m. 1453- 1486) ve can sigortaları (m. 1487- 1520) olarak ikiye ayrılmıştır¹⁰⁰.

2.3.1. Sigorta Sözleşmesinin Tanımı

Türk Ticaret Kanunu'nun 1401. maddesinde sigorta sözleşmesinin tanımı yapılmıştır. Kanunda yapılan bu tanımlama doktrinde çoğunluk tarafından eleştirilmiştir. Bu eleştiriler sebebiyle sigorta sözleşmesinin oldukça çeşitli tanımları mevcuttur. Ancak ortak bir tanım bulunmamaktadır. Yabancı doktrinlerde de sigorta sözleşmesinin tanımı üzerinde fikir birliğine varılamamıştır¹⁰¹. TTK. m. 1401'e göre, sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği

⁹⁹ Ünan, Samim, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Altıncı Kitap, Sigorta Hukuku, Genel Hükümler (Madde 1401 – 1452), C. I, İstanbul 2017, s. 11.

¹⁰⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. Koenig, W., “Sigorta Menfaati ve Değerlendirilmesi”, (Çev. Öztan, Fırat), BATİDER, C. V, 1969, s. 55.

¹⁰¹ Yabancı doktrinlerdeki önemli tanımlamalardan bazıları: Fransa'da: HEMARD, s. 73; “Sigorta bir muameledir ki bununla bir taraf, sigortalı, prim deneni bir ücret karşılığında, kendisi veya bir üçüncü şahıs için, bir rizikonun gerçekleşmesi halinde diğer taraf olan sigortacıya istatistik kanunlarına göre rizikoyu üzerine alarak bir edimde bulunmayı taahhüt ettirir”. PICARD – BESSON, I, s. 1: “Sigorta taraflardan birinin, sigortalının, bir ücret, prim karşılığında diğer taraf, sigortacıya bir rizikonun gerçekleşmesi halinde bir edimde bulunmayı vaadettirdiği muameledir”. Fransa'da, yeni yazılan eserlerde sigorta sözleşmesinin tanımı yapılmıştır (LAMBERT-FAIVRE, Y., s. 190 vd.). Belçika'da: WALEFFE, s. 84: “Sigorta bir muameledir ki bununla sigortacı, üzerine aldığı rizikoyu istatistik kanunlarına göre karşılayarak, prim veya aidat adı verilen bir ücret vasıtasıyla belirli bir rizikonun gerçekleşmesi halinde, tayin edilmiş olan hak sahibine muayyen bir edimde bulunmayı taahhüt eder” Ayrıntılı bilgi için bkz. Kender, Hususi Sigorta, s. 173, dn. 1.

sözleşmedir. Türk Ticaret Kanunu yapılmış olan bu tanımda sigorta sözleşmesinin objektif esaslı noktaları mevcuttur¹⁰². Ancak söz konusu tanım doktrinde kelime hataları ve önemli eksiklikleri olması sebebiyle eleştirilmektedir¹⁰³. Söz konusu hüküm sigorta sözleşmesini ikiye ayırarak tanımlamaktadır. İlk kısma göre sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi yükümlendiği bir sözleşmedir. Bu ifade ile zarar sigortasının tanımı yapılmıştır. İkinci kısımda ise bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir denilerek can sigortalarına ilişkin bir tanım yapılmıştır¹⁰⁴. Oysaki sigorta sözleşmeleri şahıs / malvarlığı sigortası veya zarar / can sigortası olarak sınıflandırılmaktadır ve kanunda yapılmış olan söz konusu tanımlama sigorta sözleşmesinin sınıflandırılmasına uygun değildir¹⁰⁵.

Sigorta sözleşmesinin tanımı ile ilgili olarak Türk Ticaret Kanununda yapılmış olan diğer bir eksiklik, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi şeklindeki ifadedir. Bu ifade ile hükümde asıl anlatılmak istenen rizikonun ortaya çıkması ile oluşan zararın giderilmesinin gerektiğidir¹⁰⁶. Ancak rizikonun gerçekleşmesi ile bir zarar oluşmuş ve bu zararın sebebi teminat altına alınan rizikonun gerçekleşmesi değilse ya da rizikonun gerçekleşmiş olması herhangi bir zarara sebebiyet vermemişse sigortacıdan tazminat ödeme yükümlülüğünü yerine getirmesi istenemez¹⁰⁷.

Türk Ticaret Kanununda düzenlenen sigorta sözleşmesi tanımına getirilen diğer bir eleştiri, tehlike ve riziko kavramlarının aynı cümlede kullanılmış olmasıdır. Tehlike ve riziko aynı anlama gelen iki kelimedir. Bu sebeple, kanundaki tanımda ikisinin de kullanılması yerine sadece bir tanesinin kullanılması doğru olurdu¹⁰⁸. Ayrıca tanımda riziko para ile ölçülebilen bir menfaati zarara uğratan tehlike olarak kabul edilmiştir.

¹⁰² Metezade, Zihni / Güleli, T. Nurettin, Türk Ticaret Kanunu Altıncı Kitap Sigorta Hukuku Açıklamalı ve İçtihatlı, İstanbul 2016, s. 2.

¹⁰³ Sigorta sözleşmesinin Türk Ticaret Kanunu'nda yapılan tanımı ile ilgili doktrinde getirilen eleştiriler için bkz. Ünan, TTK., s. 13-20; Kender, Hususi Sigorta, s. 174-175.

¹⁰⁴ Bozkurt, s. 3; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 126; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 34.

¹⁰⁵ Kayıhan / Bağcı, s. 114; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 126.

¹⁰⁶ Kayıhan / Bağcı, s. 115.

¹⁰⁷ Kender, Hususi Sigorta, s. 176.

¹⁰⁸ Kaya, Selahattin, Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli 2015, s. 21.

Ancak riziko her sigortaya göre farklılık göstermekte ve her zaman para ile ölçülebilen bir menfaatin zarara uğraması ile oluşmamaktadır. Örneğin, yangın sigortasında riziko yangın çıkmasıdır. Hayat sigortasında ise rizikonun yerine kullanılan olay kişinin ölümü veya belirli bir tarihte hayatta kalmasıdır.

Sigorta sözleşmesinin tanımında sigortacının ifa edeceği asli edimin koşula bağlı olduğunun belirtilmesi de doktrinde eleştirilen diğer bir husustur¹⁰⁹. Tanımda sigortacının borcunu yerine getirmesi rizikonun gerçekleşmesi koşuluna bağlanmıştır. Bu durum sigortanın mantığına uymamaktadır. Sigorta sözleşmesi ile sigortacı hem rizikonun gerçekleşmesi halinde tazminat ödeme borcunu hem de rizikoyu taşıma yükümlülüğünü üstlenmişken, sigorta ettiren de prim ödeme borcunu üzerine almıştır. Bu sebeple sigorta sözleşmesinin koşula bağlı olduğunun değil, iki tarafla borç yükleyen bir sözleşme olduğunun belirtilmesi daha doğru olurdu¹¹⁰.

Türk Ticaret Kanunundaki tanımda kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatinin zarara uğraması sebebiyle oluşan zararın tazmin edilmesinden bahsedilmiştir. Ancak sözleşmenin başında kişinin zaten bir menfaati var olduğundan kişinin mevcut borcundan ya da bu borcun artmasına sebep olacak rizikolardan bahsedilmemektedir. Bu açıdan bakıldığında tanımda, pasif sigortası ile ilgili de eksik düzenleme yapılmıştır¹¹¹.

Son olarak, sigorta sözleşmesi, sigorta ettirenin, korunması gereken bir menfaatini, gelecekte gerçekleşme ihtimali bulunan bir tehlikeye ya da gelecekte gerçekleşmesi kesin olmakla birlikte ne zaman gerçekleşeceği bilinmeyen bir olaya karşı, bir miktar para karşılığında teminat altına almak amacıyla sigortacı ile yapmış olduğu iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir¹¹².

¹⁰⁹ Erkan, s. 48.

¹¹⁰ Kender, Rayegan, “Sigorta Mukavelesinin Akdedilmesi ve Şartları”, I. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu (6-7 Ocak 1984), Ankara 1984, s. 519; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 34.

¹¹¹ Kender, Hususi Sigorta, s. 179.

¹¹² Bilgen, s. 25; Kayıhan / Bağcı, s. 115 – 116; Çeker, s. 55; Ruhi, A. Cemal, Sözleşmeler Hukuku, C. II, Ankara 2013, s. 1841; Kaner, İnci Deniz, Sigorta Hukuku, İstanbul 2016, s. 5; Kabukçuoğlu, Fatma Dilek, Borçlar Hukuku Yönünden Sigorta Sözleşmeleri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 1993, s. 1; Bozkurt, s. 3; Kender, Hususi Sigorta, s. 180; Metezade / Güleli, s. 2.

2.3.2. Sigorta Sözleşmesine Uygulanacak Hükümler

TTK. m. 1451'e göre, sigorta sözleşmesine ilişkin konularda Türk Ticaret Kanunu'nun altıncı kitabında hüküm bulunmadığı takdirde, Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır. Yani altıncı kitapta yer almayan bir hüküm için öncelikle Türk Borçlar Kanunu'na bakılmalıdır. Ancak kanunun bu hükmü, diğer genel ve özel kanunlardaki düzenlemelerin dikkate alınmayacağı şeklinde anlaşılmalıdır. Sigorta sözleşmeleriyle ilgili olarak Türk Borçlar Kanunu hükümlerine gidilmeden önce sigortacılık Kanunundaki hükümlere bakılarak burada uygulanacak bir hüküm bulunmaması halinde Türk Borçlar Kanunu hükümlerinin yanında TMK. m. 5 ve TTK. m. 1 gereği Türk Medeni Kanunu hükümlerine gidilerek en son Türk Borçlar Kanunu hükümleri sigorta sözleşmesi hakkında uygulanmalıdır.

Sigortacılık Kanunu, 2918 sayılı Karayolları Trafik Kanunu¹¹³, 4925 sayılı Karayolu Taşıma Kanunu¹¹⁴, Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun gibi özel kanunlar Türk Ticaret Kanununda hüküm bulunmayan hallerde sigorta sözleşmesi hakkında öncelikli olarak uygulanır. Önemli olan husus, özel kanunlardaki ilgili hükümler uygulanmadan doğrudan TBK. hükümlerinin uygulanmaması gerektiğidir.

SK. m. 11/1 uyarınca poliçedeki genel ve özel koşullar, TTK.'nın 1452. maddesinde belirtilen emredici hükümlere aykırı olmamak koşuluyla uygulanacaktır¹¹⁵. Sonuç olarak, sigorta sözleşmeleri hakkında Türk Ticaret Kanununda hüküm bulunmayan hallerde ilk önce Sigortacılık Kanunu'na bakılacak, bu kanunda da hüküm bulunmayan hallerde Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanacaktır.

2.3.3. Sigorta Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

Sigorta sözleşmesinin bir borçlar hukuku sözleşmesi olması sebebiyle sözleşmenin hüküm ve sonuçlarını doğurmasında genel hükümler uygulanır¹¹⁶. Uygulamada sigortacılar sözleşmeyi her sigorta türü için önceden ayrı ayrı hazırlamakta ve sözleşmenin niteliğini kendilerine göre belirlemektedirler.

¹¹³ Bkz. RG. T. 18.10.1983, S. 18195.

¹¹⁴ Bkz. RG. T. 19.07.2003, S. 25173.

¹¹⁵ Bilgen, s. 46.

¹¹⁶ Özdamar, 2009, s. 64; Günay, s. 56-57.

Sigorta sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen (karşılıklı, sinallagmatik) bir sözleşme mi yoksa eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme mi olduğu konusunda doktrinde farklı teoriler ileri sürülmüştür¹¹⁷. Bu teorilerden para ödeme teorisine göre sözleşmenin kurulmasıyla sigorta ettirenin yerine getirmesi gereken temel yükümlülüğü sigorta primini ödemektir¹¹⁸. Sigortacının yükümlülüklerinin yerine getirmesi için öncelikle sigorta ettiren tarafında bu şartın gerçekleştirilmesi aranır. Ancak sigortacının yükümlülüğünü yerine getirmesinin şarta bağlanması sözleşmenin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme niteliğini değiştirmez. Buradan anlaşılacağı üzere teoride sözleşmenin sebep tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olduğu belirtilmemiştir. Tehlike taşıma teorisi denilen diğer bir görüşe göre ise sigortacının sigorta sözleşmesinden doğan temel yükümlülüğü rizikoyu taşımaktır¹¹⁹. Rizikonun gerçekleşmesi ile sigortacının yükümlülükleri sona ermez ve bu durum sigorta sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen sözleşme olduğu gerçeğini değiştirmez. Zira bu görüş rizikonun gerçekleşmemiş olması halinde de sigortacının yükümlülüğünün devam ettiğini savunmaktadır. Tehlike taşıma teorisi en çok savunulan görüş olup kanaatimizce de sigorta sözleşmesinin tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme olmasının dayanağı sigortacının sözleşme sonuna kadar rizikoyu taşımasıdır.

Tarafların yüklendikleri edimlerin birbiriyle değiştirilmesi amacını taşımayan, bir taraf borç altına girerken aynı anda diğer taraf için de borç doğurmayan sözleşmelere eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler denir¹²⁰. Ancak sigorta sözleşmesi, tarafların edimlerinin karşılıklı olması sebebiyle eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşme olarak nitelendirilemez. Çünkü sigorta sözleşmesinde, sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğünün karşısında sigorta ettirenin prim ödeme yükümlülüğü vardır. Sigorta ettirenin primi ödememesi halinde sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü başlamaz.

¹¹⁷ Bu teoriler için bkz. Kender, *Hususi Sigorta*, s. 178, dn. 11; Kocayusufoğlu, Necip, *Borçlar Hukuku Dersleri*, İstanbul 1985, s. 118; Şeker, s. 1045; Serozan, Rona, *Borçlar Hukukunda Genel Bölüm, İfa, İfa Engelleri, Haksız Zenginleşme*, C. 3, İstanbul 2016, s. 63; Oğuzman, M. Kemal / Öz, M. Turgut, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. 1, İstanbul 2017, s. 252; Tekinay, Selahattin / Akman, Cumhuriyet / Burcuoğlu, Haluk / Altop, Atilla, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul 1993, s. 826.

¹¹⁸ Özdamar, 2009, s. 65.

¹¹⁹ Arseven, *Sigorta*, s. 15; Özdamar, 2009, s. 65-66; Çeker, s. 57; Kayıhan / Bağcı, s. 121.

¹²⁰ Eren, Fikret, 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Hazırlanmış Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018, s. 211; Kayıhan, Şaban, *Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu*, Ankara 2011, s. 34; Yıldırım, Abdülkerim, *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara 2019, s. 50; Akıntürk, Turgut / Ateş, Derya, *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, İstanbul 2019, s. 22; Esener, Turhan / Gündoğdu, Fatih, *Borçlar Hukuku I, Sözleşmelerin Kuruluşu ve Geçerliliği* (TBK. m. 1-48), İstanbul 2017, s. 20; Oğuzman / Öz, s. 45.

Aynı şekilde, sigortacının da gerek rizikonun gerçekleşmesinden önce gerek rizikonun gerçekleşmesinden sonra yerine getirmesi gereken yükümlülükleri vardır ve bunları yerine getirmemesi durumunda, sigorta ettiren ifayı talep etme hakkına sahip olması, edimlerin karşılıklı olduğunu göstermektedir¹²¹.

Sigorta ettirenin prim ödeme borcu, anlık olarak ödenen bir sigorta tazminatı ediminin karşılığı değildir. Sigorta sözleşmesinde sigortacı, rizikoyu taşıma edimini sürekli olarak üstlenmiştir ve prim ödeme yükümlülüğünün karşılığını oluşturur. Bu durum sigorta sözleşmesinin ani edimli değil, sürekli borç ilişkisi niteliğine sahip bir sözleşme olduğunu gösterir. Bunun dayanağı TTK. m.1444 hükmünden anlaşılmaktadır. Hükme göre, sigorta ettiren, prim ödeme borcunun dışında rizikonun gerçekleşmesi halinde rizikoyu ağırlaştıracak davranış ve işlemlerden kaçınmalıdır. Ayrıca rizikonun değişmesi halinde bu durumu süresi içinde sigortacıya bildirmek zorundadır¹²². Bu sebeple primin tamamı ödenmiş olsa bile sigorta ettirenin sözleşmeden kaynaklı yükümlülükleri sözleşme süresi içinde devam eder. Elde edilen bu bilgiler sigorta sözleşmesinin sürekli nitelikte bir sözleşme olduğunu göstermektedir¹²³. Bu sebeple sözleşme, aylarla veya yıllarla ölçülen süreler karşılaştırılarak yapılır¹²⁴.

İki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflardan her biri karşılığı olan bir edime karşı borç altına girer¹²⁵. Bir tarafın prim ödeme asli borcunun karşısında diğer tarafın rizikoyu üstlenme ve zararı karşılama asli borcu yer alır¹²⁶. Bu sebeple sigortacı sigorta ettirenden primin ödenmesini isterken bunun karşılığı olarak sigorta ettiren de sigortacıdan rizikonun (olayın) teminat altına alınmasını isteme hakkına sahiptir¹²⁷. Sonuç olarak, sigorta sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir¹²⁸.

Sigorta sözleşmesinde gerçekleşmesi şüpheli bir riziko veya gerçekleşeceği kesin olmakla birlikte ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan bir olay teminat altına

¹²¹ Kender, Hususi Sigorta s. 180.

¹²² Kayıhan / Bağcı, s. 118; Sigorta konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Sayhan, İsmet, Sigorta Sözleşmelerinin Konusu, Ankara 2001.

¹²³ Bozkurt, s. 65; Özdamar, 2009, s. 74; Can, Mertol, Türk Özel Sigorta Hukuku Ders Kitabı, Ankara 2009, s. 274.

¹²⁴ Can, s. 274.

¹²⁵ Ruhi, A. Cemal, Sözleşmeler Hukuku, C: I, Ankara 2013, s. 15; Esener / Gündoğdu, s. 19; Oğuzman / Öz, s. 24 vd.

¹²⁶ Kırkayak, Gökhan, Sigorta Sözleşmesinin Kurulmasına İlişkin Hukuki Sorunlar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2009, s. 6.

¹²⁷ Kender, Hususi Sigorta, s. 181.

¹²⁸ Çeker, s. 56; Kayıhan / Bağcı, s. 119; Özdamar, 2009, s. 67; Yaslıdağ, s. 61; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 35.

alınmaktadır. Sigorta tazminatının ya da bedelinin ödenmesi de bu rizikonun (olayın) gerçekleşmesi koşuluna bağlıdır. Bu durum sigorta sözleşmesinin aynı zamanda koşula bağlı bir sözleşme olup olmadığını akla getirmiştir. Koşula bağlı sözleşmelerde, sözleşmenin hüküm ve sonuçlarını doğurabilmesi için taraflarca belirlenmiş olan koşulun gerçekleşmiş olması aranırken, sigorta sözleşmesinde taraflar karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarını ilettikleri anda sözleşme kurulur, hüküm ve sonuçlarını doğurmaya başlar. Sigorta sözleşmesi, hiçbir koşula bağlı olmadan sözleşmenin her iki tarafına da borç yükler. Sigortacının yükümlülükleri sözleşmenin kurulmasıyla ve sigorta ettiren tarafından primin ödenmesiyle başlar¹²⁹. Sigortacının belirlenen prim karşılığında sigorta edilmiş olan rizikoyu üstlenmesi, sözleşmenin koşula bağlı olduğunu göstermez. Bu sebeple sigorta sözleşmesi koşula bağlı bir sözleşme değildir¹³⁰.

Sigorta sözleşmesi ile asıl korunan kişi ya da kişilerin sözleşme ile teminat altına alınan menfaatleridir. Sigorta sözleşmesinde menfaat sahibi kişi ya da kişiler, sadece sigorta ettirenler değil TTK. m. 1493'te düzenlenen ipotekli alacaklılar veya can sigortasındaki lehtarlar yararına yapılan üçüncü kişi lehine sözleşmeler de olabilir¹³¹. Bu sigortalar, borçlar hukukundaki, üçüncü kişi yararına sözleşmenin sigorta hukukuna uygulanmış halidir. Dolayısıyla sigorta sözleşmesi, kişiye bağlı bir sözleşmedir.

Türk Borçlar Kanununda düzenlenmiş olan tüm sözleşmelere isimli sözleşmeler veya tipik sözleşmeler denir¹³². İsimli sözleşmeler Türk Borçlar Kanununun 2. Kısımında "özel borç ilişkileri" içerisinde 207. madde ve devamında düzenlenmiştir. Türk Ticaret Kanunu gibi özel kanunlarda düzenlenmiş olan sözleşmeler de isimli sözleşme sayılmaktadır. Sigorta sözleşmesi de belirli bir isme ve tipe sahip olması¹³³, ayrıca ayrıntıları ile Türk Ticaret Kanununda düzenlenmiş olması sebebiyle isimli bir sözleşme olarak kabul edilmektedir.

Genel hükümlerde, tüm hukuki ilişkilerde tarafların iyiniyetle hareket etmesi ve dürüst olması esastır¹³⁴. Sigorta sözleşmeleri de genel hükümlere tabi olduğundan, TMK m.

¹²⁹ Kender, Hususi Sigorta, s. 176.

¹³⁰ Bozkurt, s. 65.

¹³¹ Kayıhan / Bağcı, s. 132.

¹³² Eren, Genel, s. 207.

¹³³ Eren, Genel, s. 207.

¹³⁴ Can, s. 274.

2’de hüküm altına alınan objektif iyiniyet kuralı sigorta sözleşmesine de uygulanır¹³⁵. Sigorta sözleşmesinin tarafları, sözleşme tamamlanmadan önce rizikonun ve primin belirlenebilmesi için her türlü bilgi ve belgeyi birbirlerine iyiniyet kuralları çerçevesinde, kendi istekleri ile vermekle yükümlüdürler¹³⁶. Taraflarının sözleşmenin kurulmasında önemli olan bir konuyu bildirmemiş veya yanlış bildirmiş olması durumunda TTK. m. 1439 uyarınca sigortacıya sözleşmeden cayma hakkı verilmiştir. Bu sebeple sigorta sözleşmesi iyiniyete dayanan bir sözleşmedir. Yargıtay’ın bu konudaki yerleşik kararlarına göre, sigorta sözleşmesinde, taraflardan birinin iyiniyetten uzak, tarafların menfaatlerini zedeleyecek veya sigortadan haksız fayda elde etmeye yönelik davranışları ve işlemleri, taraflar arasındaki sigorta sözleşmesinin, tek taraflı olarak sona erdirilmesine ya da sözleşmenin geçersizliğine sebep olur¹³⁷.

2.4. Sigorta Sözleşmesine Hakîm Olan İlkeler

Kanun koyucu, TTK.’nın 1. maddesinin ilk cümlesinde “Türk Ticaret Kanunu, Türk Medeni Kanunu’nun ayrılmaz bir parçasıdır” hükmüne yer vermiştir. Bu düzenleme ile Türk Ticaret Kanunu’nun yorumlanmasında ve uygulanmasında Türk Medeni Kanunu ile Türk Borçlar Kanunu’nun temel ilkelerinin her zaman dikkate alınmasını istemiştir. TMK’nın 5. maddesinde, Türk Medeni Kanunu ve Türk Borçlar Kanunu’nun genel hükümlerini içeren maddelerinin uygun düştüğü ölçüde tüm özel hukuk ilişkilerine uygulanacağını düzenlemiştir. Söz konusu hükümlerin değerlendirilmesinden çıkan sonuç, Türk Borçlar Kanunu’nun bütün sözleşmeler hakkında geçerli olan genel hükümlerinin ve bu hükümlerden çıkartılan temel ilkelerinin, bir özel hukuk sözleşmesi olan sigorta sözleşmesi hakkında da uygulanacağıdır. Kaldı ki, TTK.’nın 1451. maddesinin yorumundan da aynı sonuç çıkmaktadır.

Türk Borçlar Kanunu’nun genel hükümleri ve sigorta sözleşmesinin genel özellikleri dikkate alındığında, sigorta sözleşmesine hâkim olan ilkeler; azamî iyiniyet ilkesi, sözleşme özgürlüğü ilkesi, rizikonun varlığı ilkesi, yakın sebep ilkesi ve tazminat ilkesidir.

¹³⁵ Kayıhan / Bağcı, s. 130; Bozkurt, s. 66.

¹³⁶ Can, s. 259; Kayıhan / Bağcı, s. 130, dn. 444.

¹³⁷ Y. 11. HD. T. 14.02.1978, E. 1978/273, K. 1978/568 (www.sinerjimevzuat.com.tr).

2.4.1. Azamî İyiniyet İlkesi

Sigorta sözleşmesinde sigorta ettirenin veya sigortalının açıklamaları esastır. Çünkü sigortacının sigorta ile teminat altına alınacak rizikonun veya olayın belirlenmesinde bu açıklamalara inanmaktan başka çaresi yoktur. Prim miktarı ve rizikonun kapsamı bu açıklamalara göre belirlenir. Bu sebeple sigorta sözleşmesi iyiniyet esasına dayanır. Ancak sigorta sözleşmelerinde aranan iyiniyet genel hükümlerden farklı olarak azamî iyiniyettir¹³⁸. Beyan yükümlülüğünün geçerli bir şekilde yerine getirilmesi azamî iyiniyete bağlıdır¹³⁹. Sigorta ettiren / sigortalı, sözleşme ile teminat altına alınmasını istediği can veya malvarlığı ile ilgili bilgileri tam ve doğru bir şekilde vermekle yükümlüdür. Yine sözleşmede sigortacıyı temsil eden aracılar da sigorta ettiren / sigortalıya, hangi rizikoların ne şartlar altında teminat kapsamına girdiğini veya girmediğini tam ve doğru bir şekilde açıklamak zorundadır¹⁴⁰. Sigortacılık kanununda bu yönde hüküm bulunmaktadır. Hükme göre, sigorta şirketleri, aracılar ve sigorta eksperleri sigorta ettirenlerin / sigortalıların hak ve menfaatlerini tehlikeye sokabilecek hareketlerden kaçınmak, mevzuat ve işletme planı esaslarına uygun faaliyette bulunmak, sigortacılığın icaplarına ve iyiniyet kurallarına uygun hareket etmek zorundadır (SK. m. 32/2). Bu şekilde taraflar arasında dürüstlük kuralına dayanan ve koruma yükümü doğuran bir güven ilişkisi kurulmuş olur¹⁴¹. Tarafların bu güven ilişkisini sarsacak hiçbir davranışta bulunmamaları gerekir.

Azamî iyiniyet ilkesine göre, sigorta sözleşmesinin tarafları birbirlerine karşı talep edilmesini beklemeksizin sözleşmenin yapılmasında etkili olabilecek tüm bilgileri eksiksiz olarak vermeli ve bu bilgileri verirken hileli davranışlarda bulunmamaları gerekir¹⁴². Çünkü sigorta sözleşmeleri karşılıklı güven ilişkisi üzerine kurulur. Sözleşmenin taraflarının sözleşmeden doğan güveni karşılıklı olarak zedelememeleri ve

¹³⁸ Karaman, s. 27; Özbolat, s. 109; Yazıcıoğlu / Atamer'e göre, azamî iyiniyet ilkesi, sigorta sözleşmesinde sözleşen taraflardan her birinin diğerine onun sözleşme yapıp yapmayacağı ve yapacaksa hangi şartlarla yapacağı konusundaki kararını etkileyecek tüm hususları bildirmekle yükümlü olduğunu ifade eder (Yazıcıoğlu / Atamer, s. 35).

¹³⁹ Yaslıdağ, s. 57; Kabukçuoğlu, s. 77.

¹⁴⁰ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 154; Yaslıdağ, s. 57; Günay, s. 31; Özbolat, s. 109-110; Güvel / Güvel, s. 90.

¹⁴¹ Omağ, Merih Kemal, Sigorta Hukukuna Hâkim İlke ve Kurumlar (1975-2016) Makaleler – Tebliğler, İstanbul 2019, s. 305; Akkurt, S. Sami / Erdoğan, Kemal / Tokat, Hüseyin, Borçlar Hukuku, Genel- Özel Hükümler, Ankara 2019, s. 51.

¹⁴² Karaman, s. 28.

sözleşmeyle ilgili tüm konularda en azından iyi niyetle hareket etmelerine azamî iyiniyet ilkesi denir¹⁴³. Sigorta sözleşmesinde taraflar karşılıklı olarak birbirlerine verdikleri bilgilere güvenerek sözleşmeyi kurarlar. Bu yüzden taraflardan birinin kötüniyetli bir şekilde karşı tarafı yanıltmak için yanlış bilgiler vermesi azamî iyiniyet ilkesinin ihlali anlamına gelir ve iyiniyetli tarafa sözleşmeyi fesih hakkı verir¹⁴⁴.

2.4.2. Sözleşme Özgürlüğü İlkesi

2.4.2.1. Genel olarak

Sözleşme özgürlüğü, tarafların birlikte kurdukları sözleşmede, sözleşmenin karşı tarafını, sözleşmenin konusunu, sözleşmenin içeriğini, sözleşmenin şeklini, sözleşmenin değiştirilmesini veya sona ermesini kendi isteklerine göre belirleyebilmeleridir¹⁴⁵. Hiç kimse, yapmak istemediği bir sözleşmeyi yapmaya veya yapmak istediği bir sözleşmeyi yapmamaya zorlanamaz¹⁴⁶.

Sözleşme özgürlüğü ilkesi, Borçlar Hukukunda olduğu gibi sigorta hukukunda da sözleşmenin her iki tarafı açısından da uygulanır¹⁴⁷. Sigorta hukukunda taraflar, kanunun emredici hükümleri ile ahlak ve adaba aykırı olmamak kaydıyla sözleşmenin konusunu ve içeriğini serbestçe belirleyebilirler. Bu ilke sözleşme yapmama özgürlüğünü de kapsar. Yani kişiler, kural olarak sözleşme yapmakta veya yapmamakta serbesttir. Bununla birlikte sözleşme özgürlüğü ilkesine kanunda yapılan düzenlemelerle bazı sınırlamalar da getirilmiştir. Bu sınırlandırmalar, sigorta şirketleriyle kıyaslandığında daha az bilgiye sahip olan sigorta ettirenleri sözleşme yapılırken korumak amacıyla düzenlenmiştir. Aynı zamanda hem sigortacının kazancı

¹⁴³ Özdamar, 2009, s. 74-75; Kabukçuoğlu, s. 77; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 154.

¹⁴⁴ Karaman, s. 33.

¹⁴⁵ Akıntürk / Ateş, s. 55; Aybay, s. 138; Esener / Gündoğdu, s. 210; Yıldırım, s. 93 vd.; Oğuzman / Öz, s.23.

¹⁴⁶ Kayıhan / Bağcı, s. 106; Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 45.

¹⁴⁷ Bozkurt, s. 88; Ruhi, C. I, s. 34; Bozer'in görüşlerine göre ise, Sigorta hukuku alanındaki sözleşme serbestisi ilkesi ile Borçlar Hukuku alanındaki sözleşme serbestisi arasında fark vardır. Borçlar kanunundaki hükümlerin büyük çoğunluğu yedek hukuk kuralı niteliğindedir; Amir hükümler son derece azdır. Buna karşılık Türk Ticaret Kanununun Sigorta Kitabındaki yedek hukuk kuralları miktarı daha sınırlıdır (Bozer, s. 47).

hem de sigorta ettiren ile sigortalının menfaatleri teminat altına alınarak ekonominin ve kamu düzeninin zarar görmesi engellenmek istenmiştir¹⁴⁸.

2.4.2.2. Sözleşme özgürlüğü ilkesinin sınırlandırılması

Türk Borçlar Kanunu, sözleşme özgürlüğüne¹⁴⁹ TBK. m. 27’de bazı sınırlamalar getirmiştir. Hükme göre kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı veya konusu imkânsız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür.

Sigorta sözleşmesi de kanunun emredici hükümlerinde belirtilen hususlara, ahlaka ve kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı olarak düzenlenemez. Kanun koyucu bu sınırlandırmalar kapsamında, sigortacılık faaliyetlerini denetleyerek toplanan fonları serbest bir şekilde belirli kurallara tabi tutmuştur¹⁵⁰. Hazine Müsteşarlığı onayı ile sigorta genel koşullarının hazırlanması sigorta sözleşmesini sınırlandırmıştır¹⁵¹. Sigorta sözleşmesine getirilen bir diğer sınırlandırma ise Devlet tarafından öngörülen zorunlu sigortalarda sigorta şirketlerine sözleşme yapma zorunluluğu getirilmesidir (TTK. m. 1483). Bu zorunlu sigortalara karayolları motorlu araçlar zorunlu mali sorumluluk sigortası, zorunlu deprem sigortası, karayolu yolcu taşımacılığı zorunlu koltuk ferdi kaza sigortası vb. sigortalar örnek olarak verilebilir. Kanunla veya Bakanlar Kurulu kararıyla kamu yararı açısından gerekli görülmüş olan hallerde kişilerin zorunlu sigortalar yaptırmaları istenebilir. (SK. m. 13; TTK. m. 1483). Sigorta şirketleri de faaliyet gösterdikleri türlere dahil olan zorunlu sigortalaları yaptırmaktan kaçamazlar. SK. m. 32/5’e göre kişilerin, sigorta şirketini seçme hakkı sınırlandırılmayacağından sigorta ettiren, zorunlu sigortalardan sigortacıyı seçme özgürlüğüne sahiptir.

SK. m. 15 hükmü uyarınca, Türkiye’de yerleşik kişiler, Türkiye’deki sigortalanabilir menfaatlerini, Türkiye’de faaliyette bulunan sigorta şirketlerine ve Türkiye’de yaptırmak zorundadır. Ancak ikinci fıkrada sınırlı olarak sayılan sigortalardan¹⁵² dışında

¹⁴⁸ Kayıhan / Bağcı, s. 106-107, dn. 351.

¹⁴⁹ Akıntürk / Ateş, s. 55-59.

¹⁵⁰ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 148.

¹⁵¹ Çeker, s. 69.

¹⁵² SK. m. 15/2’e göre: “Ancak;

a) İhracat ve ithalat konusu mallar için nakliyat sigortası,

kaldıkları sırada yaptırabilecekleri ferdi kaza, hastalık, sağlık ve motorlu taşıt sigortaları dışında, Bakanlar Kurulunun kanunun kendisine vermiş olduğu genişletme yetkisi kullanarak uygun gördüğü sigortalar da yurt dışında yaptırılabilir. Görüldüğü gibi kanun koyucu, kanunda sınırlı olarak sayılmış olan durumlar ve Bakanlar Kurulu'nun yetkisi dışında Türkiye'de ikamet eden kişilere, Türkiye'de sigorta yaptıma zorunluluğu getirmiş ve sözleşme yapma özgürlüğünü sınırlandırmıştır.

a. Genel işlem koşullarına ilişkin düzenlemeler bakımından

Genel işlem koşulları Türk Borçlar Kanununun Genel Hükümler kısmında 20-25 maddeleri arasında düzenlenmiştir. TBK. m. 20'ye göre; Genel işlem koşulları, bir sözleşme yapılırken düzenleyenin, ileride çok sayıdaki benzer sözleşmede kullanmak amacıyla, önceden, tek başına hazırlayarak karşı tarafa sunduğu sözleşme hükümleridir. Sözleşmenin kurulması aşamasında bazen hem bilgi açısından hem de ekonomik olarak güçlü durumda olan tarafın sözleşme hükümlerini karşı tarafla görüşmeden kendi çıkarlarına göre belirleme imkânı vardır¹⁵³. Bu sözleşmelere katılmalı sözleşme, kitle sözleşme veya tip sözleşme denir¹⁵⁴. Genel işlem koşulları da bu sözleşmelerden içerisinde yer alan hükümlerden biridir. Sözleşmede güçlü durumdaki tarafın önceden

-
- b) Uçak, gemi, helikopter için dış kredi ile satın alındıklarında, münhasıran dış kredi miktarı ile sınırlı olarak ve dış borç ödeninceye kadar; yurt dışından finansal kiralama yolu ile getirilmelerinde ise finansal kiralama sözleşmesi süresi ile sınırlı olarak yaptırılacak tekne sigortaları,
c) Gemilerin işletilmesinden doğan sorumluluk sigortası,
ç) Hayat sigortaları,
d) Kişilerin Türkiye haricinde bulunacakları süre için bu süre ile sınırlı olmak kaydıyla veya geçici olarak yurt dışında kaldıkları sırada yaptırabilecekleri ferdi kaza, hastalık, sağlık ve motorlu taşıt sigortaları, yurt dışında da yaptırılabilir.”

¹⁵³ Akıncı, s. 111.

¹⁵⁴ Genel olarak taraflardan birinin kamuya karşı aynı koşullarla teklif ileri sürmesi ve bu teklifin kabul edilmesiyle oluşan sözleşmelere katılmalı (iltihaki) sözleşmeler adı verilmektedir. Katılmalı nitelik taşıyan sözleşmelerin ortak noktası taraflardan sadece birinin serbest ve özgür iradesinin kullanarak sözleşmeyi hazırlamasıdır. Sadece bir tarafın hazırladığı bu sözleşmelerde diğer taraf hiçbir görüşmeye katılmaz ve fikrini beyan edemeden sözleşmeyi imzalar. Su, telefon, doğalgaz, elektrik gibi abonman sözleşmeleri bu tür sözleşmelerdendir, çünkü bu sözleşmelerde telefon, su, elektrik, doğalgaz gibi hizmetleri sunan kurumlar her bir müşteri ile tek görüşüp değişik koşullar belirleyemez, aksi takdirde faaliyette bulunamaz.

Sigorta sözleşmelerinin katılmalı sözleşmelerden olup olmadığı doktrinde tartışmalıdır. Uygulamada fiili olarak sigortacılar önceden hazırlanmış matbu sözleşmeleri ve soru listelerini sigorta ettirenlere sunmakta ve sigorta sözleşmeleri bu şekilde imzalanmaktadır. Bu bakımdan uygulamaya bakıldığında sigorta sözleşmesinin katılmalı bir sözleşme olduğu kabul edilebilir. Ancak, tarafların emredici hükümlere aykırı olmamak şartıyla, sigorta sözleşmesine özel şartlar ve Hazine Müsteşarlığı'nın zorunlu tutmadığı durumlarda primleri serbestçe belirleme imkanları olduğundan sigorta sözleşmesinin tam bir katılmalı sözleşme olduğu kabul edilemez. Ayrıntılı bilgi için bkz. Kayıhan / Bağcı, s. 129-130; Aynı yönde bkz. Can, s. 279.

tek başına düzenleyerek sözleşmenin yapılması sırasında karşı tarafa görüşme imkânı vermeden sunduğu standart hükümlere genel işlem koşulları denir¹⁵⁵. Genel işlem koşulları hiçbir hukuki sınırlandırmaya tabi olmaksızın tüm sözleşmelere uygulanabildiğinden sigorta sözleşmeleri açısından da geçerlidir¹⁵⁶. Bu koşulların, sözleşme metninde veya ekinde yer alması, kapsamı, yazı türü ve şekli, koşulun genel işlem koşulu olarak nitelendirmesinde önemli değildir. Aynı amaçla düzenlenen sözleşmelerin metinlerinin özdeş olmaması, bu sözleşmelerin içerdiği hükümlerin, genel işlem koşulu sayılmasını engellememektedir. Genel işlem koşulları içeren sözleşmeye veya ayrı bir sözleşmeye konulan bu koşulların her birinin tartışılarak kabul edildiğine ilişkin kayıtlar, tek başına, onları genel işlem koşulu olmaktan çıkarmamaktadır (TBK. m. 20).

Sigorta ettirene göre güçlü durumda bulunan sigorta şirketleri genel işlem koşullarını belirlerken, sigorta ettirenin ihtiyaçlarını değil kendi çıkar ve menfaatlerini dikkate alırlar¹⁵⁷. Zayıf olan tarafta bulunan sigorta ettiren bu hükümlerle ilgili olarak ihtiyaçlarına göre görüş ve isteklerini bildirmek için sigortacı ile görüşme yapma fırsatına sahip değildir. Bu sebeple sigorta ettiren kendisine verilen kısa zamanda ya sözleşmeyi kabul etmek ya da reddetmek zorundadır. Örneğin primlerin çok yüksek olmadığı sigorta sözleşmelerinde durum böyledir. Bu durumlarda kişilerin özgür iradeleri ile ihtiyaçlarına cevap verecek bir sözleşme yapmadıkları açıktır.

TBK. m. 26 uyarınca tarafların, sözleşmenin içeriğini serbestçe belirleyebilme hakları varken, kanun koyucu Sigorta Hukukunda sözleşme yapma özgürlüğünü sınırlandırmıştır¹⁵⁸. SK.'nın 11. maddesinde özel bir düzenleme yapılarak, tarafların sözleşmenin içeriğini serbestçe belirleyebilme iradelerine müdahale edilmiş, sözleşmenin ana içeriğinin Hazine Müsteşarlığınca belirlenen genel koşullardan

¹⁵⁵ Eren, Genel, s. 215; Akıncı, s. 112; Oğuzman / Öz, s. 162; Esener / Gündoğdu, s. 230; Akçaal, Mehmet, "Borçlar Kanunu'nun Genel İşlem Koşullarına Dair Hükümleri Hakkında Bir İnceleme", Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVIII, S. 1, 2014, s. 54; Sirmen, Lale, "Genel İşlem Şartları Kavramı", İzmir Barosu Dergisi, S. 3, Eylül 2015, s. 211; Kutluay, Ezgi, "Türk Borçlar Kanununda Genel İşlem Koşulları", Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref ERTAŞ'a Armağan, C. 19, Özel Sayı- İzmir 2017, s. 1372; Aras, Ecehan, "Sigorta Sözleşmelerinde Genel İşlem Şartlarının Kullanılması", İzmir Barosu Dergisi, S. 3, İzmir 2015, s. 455.

¹⁵⁶ Erkan, s. 68.

¹⁵⁷ Erkan, s. 70.

¹⁵⁸ Aras, s. 449.

oluşacağı belirtilmiştir¹⁵⁹. Sigorta ettirenin bu koşullar hakkında bilgi sahibi olması ve sigorta sözleşmesinin bir parçası haline gelmesine izin vermesi halinde bu koşullar, sözleşmenin bir parçası sayılır¹⁶⁰.

Açıklığa kavuşturulması gereken husus, sigorta genel şartları ile genel işlem koşullarının aynı olup olmadığı sorunudur. Bu sorun TBK. m. 21 dikkate alınarak tespit edilecektir. Hükme göre, karşı tarafın menfaatine aykırı genel işlem koşullarının sözleşmenin kapsamına girmesi, sözleşmenin yapılması sırasında düzenleyenin karşı tarafa, bu koşulların varlığı hakkında açıkça bilgi verip, bunların içeriğini öğrenme imkânı sağlamasına ve karşı tarafın da bu koşulları kabul etmesine bağlıdır¹⁶¹. Aksi takdirde, genel işlem koşulları yazılmamış sayılır (TBK. m. 21/1). Aynı şekilde, sözleşmenin niteliğine ve işin özelliğine yabancı olan genel işlem koşulları da yazılmamış sayılır (TBK. m. 21/2). SK.'nın 11. maddesine göre ise, sigorta genel şartları sözleşmenin sadece ana içeriğini oluşturmalıdır. Taraflar isterlerse, işin özelliğine göre beraber kararlaştırarak özel şartlar belirleyebilirler veya sigortacıların önceden müzakere etmeden hazırladıkları genel işlem koşullarını da “özel şart” olarak kullanmayı kararlaştırabilirler¹⁶².

Sözleşmeye eklenecek olan hükümlerin sözleşmenin taraflarınca karşılıklı olarak görüşülmeden sözleşmeye eklenmesi ve genel işlem koşulu haline gelmesi, bu koşulları hazırlayan tarafın iradesine bağlıdır¹⁶³. Sigorta genel şartlarının ise karşı tarafla görüşülmeden sözleşmeye eklenmesinin sebebi kanundan kaynaklanmaktadır¹⁶⁴. Kanun koyucunun böyle bir zorunluluk getirmesinin sebebi ise zayıf durumdaki sigorta ettireni korumak istemesidir.

Doktrinde genel şartların, genel işlem koşulu niteliğinde olup olmadığı konusunda farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre sigorta genel şartları, genel işlem koşulu niteliğindedir¹⁶⁵. Diğer bir görüşe göre ise, sigorta genel şartları, genel işlem koşulu

¹⁵⁹ Gündoğdu, Vasvi, Sigorta Poliçesi Genel Şartları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2011, s. 61; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 50.

¹⁶⁰ Erkan, s. 78.

¹⁶¹ Akçaal, Genel işlem, s. 60.

¹⁶² Aras, s. 456.

¹⁶³ Aras, s. 461.

¹⁶⁴ Aras, s. 458.

¹⁶⁵ Yazıcıoğlu / Atamer, s. 12.

niteliğinde değildir¹⁶⁶. Bu sebeple sigorta genel şartlarına TBK.'nın 20-25. maddeleri uygulanamaz. Doktrinde de TTK. m. 1425'in uygulanmasına üstünlük tanınmıştır¹⁶⁷. Ancak, TTK.'nun bu hükmünün yetersiz kaldığı durumlarda TBK. m. 20 vd. nin uygulanmasında bir sakınca yoktur.

b. Emredici hükümlere aykırılık bakımından

Ticaret Hukukunda sigorta sözleşmelerine uygulanmak üzere birden çok emredici (koruyucu) hüküm getirilmiştir. Kanun koyucunun bu hükümleri getirmesinin en önemli sebebi sigorta sözleşmesinin zayıf tarafını korumaktır¹⁶⁸. Bu emredici hükümlerden bazıları sigorta sözleşmelerinin geneli için geçerli iken bazıları sadece farklı sigorta türlerine uygulanmak için düzenlenmiştir. Bu bakımdan TTK. m. 1452 sigorta sözleşmelerinin geneline, TTK. m. 1486 zarar sigortalarına ve TTK. m. 1520 ise can sigortalarına uygulanır.

TTK. m. 1452/1'de belirtilmiş olan hükümlere aykırılık halinde sigorta sözleşmelerinin tamamı geçersiz hale gelir. Ancak aynı maddenin ikinci bendinde sıralanmış olan hükümlere aykırı sözleşme düzenlenmesi halinde, sadece söz konusu aykırı hüküm geçersiz sayılmaktadır, sözleşmenin tamamı ise geçersiz sayılmaz.

TTK. m. 1452/3'de sayılan kanun hükümleri sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez. Bu hükümlerin sigorta sözleşmesinde bu kişilerin aleyhine olacak şekilde değiştirilmesi halinde kanun hükümleri sigorta sözleşmesindeki aykırı hükümler yerine uygulanır¹⁶⁹. Kanun koyucunun getirmiş olduğu bu emredici hükümlerle sosyal ve ekonomik olarak güçlü durumda bulunan sigortacının sigorta ettireni istediği koşullarda sözleşme yapmaya zorlamasını engellemek amaçlanmıştır.

¹⁶⁶ Sigorta sözleşmesinde sigortacı, kendi isteği ile değil, kanun koyucunun emri ile genel şartları kullanmaktadır. Burada, sigorta genel şartlarının kullanılması bakımından yapılan dayatma devletten gelmektedir. Oysa genel işlem koşulunda, bunu sunan kişi kendi menfaatini korumak için bu maddeleri kullanmaktadır. Sigorta sözleşmesi, içeriğinde sigorta genel şartları olsa da bireysel sözleşmedir (Aras, s. 466). Bu nedenle Aras, genel şartları, genel işlem koşulu olarak kabul etmemektedir.

¹⁶⁷ Kabukçuoğlu Özer, s. 152.

¹⁶⁸ Aras, s. 448.

¹⁶⁹ Erkan, s. 67; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 199.

2.4.3. Rizikonun Varlığı İlkesi

Sigorta hukukunda risk (riziko), sigorta sözleşmesinin taraflarının iradeleri dışında kalan, gerçekleşip gerçekleşmeyeceği ve ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan zarar veya başkaca uygun olmayan bir hal doğuran, geleceğe ilişkin bir olaydır¹⁷⁰. Hayat sigortalarında riziko yerine olay terimi kullanılır. Gerçek veya tüzel kişilerin ya da bunların sahip oldukları malvarlıklarının karşı karşıya kaldıkları rizikolar; dıştan gelen, ani ve beklenmedik bir şekilde gerçekleşebilen tesadüfi olaylardan oluşuyorsa sigorta ettirilebilirler¹⁷¹. Bir sigorta sözleşmesinin riziko olmadan düzenlenmesi mümkün değildir. Bu sebeple rizikonun varlığı ilkesi, sigortanın en önemli ilkelerinden biridir.

2.4.4. Yakın Neden İlkesi

Sigortalının karşı karşıya kaldığı riziko sebebiyle oluşan zararın tazminini sigortacıdan isteyebilmesi için, o zararın poliçede teminat altına alınmış olması ve teminat altına alınan rizikoya en yakın sebepten dolayı ortaya çıkması gerekir¹⁷².

Yakın sebep, sigorta ettiren / sigortalının can veya malvarlığında bir zararın meydana gelmesine yol açan en etkili sebeptir¹⁷³. Yakın sebep ile söz konusu rizikonun gerçekleşmesi sonucunda oluşan zarar arasında doğrudan bir ilişki bulunması zorunludur. Başlangıçtaki oluşan sebep ile zarar arasında bir illiyet bağının bulunması durumunda, sigortacı zararı tazmin etmelidir¹⁷⁴. Önemli olan oluşan zararın, gerçekleşen riziko veya olayın sonucunda ortaya çıkmasının muhtemel olup olmadığının belirlenmesidir.

¹⁷⁰ Karaman, s.27.

¹⁷¹ Karaman, s. 27.

¹⁷² Örneğin, hırsızlık güvencesi verilmiş bir yerde hırsızın kapıyı kırması ve hiçbir şey çalamadan kaçması halinde, kapının hasarı da bu poliçeyle ödenecektir. Çünkü hasarın yakın sebebi çalma durumu gerçekleşmemiş olmasına rağmen, hırsızlık olayıdır (Güvel / Güvel, s. 91).; Aynı yönde Özbolat, s. 113.

¹⁷³ Karaman, s. 50.

¹⁷⁴ Yashıdağ, s. 60; Y. 17. HD. T. 28.02.2019, E. 2016/1677, K. 2019 / 2272 "...Sigorta ettirenin, tedavi gördüğü ve iddia edilen hastalıkla ölüm rizikosu arasında doğrudan illiyet bağının olup olmadığı, başka bir anlatımla ölümün beyan edilmeyen hastalıktan meydana gelip gelmediği hususunda rapor alarak sonucuna göre karar verilmesi gerekir" (www.sinerjimevzuat.com.tr).

2.4.5. Tazminat İlkesi

Sigorta ettirenler bakımından bir diğer önemli husus rizikonun gerçekleşmesiyle beraber sigorta tazminatının ödenmesidir. Hasar meydana geldiği takdirde, sigortalının zararının karşılanması, sigorta sözleşmesinin bir gereğidir¹⁷⁵. Bu zararın karşılanması ise nakden ödeme yapılması şeklinde veya mümkünse onarımı üstlenme ya da yenisi ile değiştirme şeklinde de yapılabilir. Zararın karşılanmasının nakden ödeme dışında başka bir ödeme şekliyle yapılmak istenmesi ancak sigorta ettiren ile sigortacının bu konuda anlaşmasıyla mümkündür¹⁷⁶. Sigorta ettiren sadece rizikonun gerçekleşmesinden kaynaklanan zararını sigortacıdan talep edebilir. Yargıtay kararlarında ortaya çıkan bu zararın gerçek zarar olduğu belirtilmiştir¹⁷⁷. Tazminat ilkesinin amacı, sigortalının ekonomik durumunun zararın meydana gelmeden önceki haline getirebilmektir¹⁷⁸. Sigorta sözleşmesi, sigorta ettireni zararın meydana gelmesinden önceki ekonomik durumunun üzerine çıkarmayı yani onu zenginleştirmeyi amaçlamaz¹⁷⁹. Bu amacın dayanağı SK. m. 32/3'de düzenlenmiştir. Hükme göre, sigorta şirketleri, iyiniyet kurallarına aykırı olarak sigorta tazminatının ödenmesini geciktiremez. Sigorta sözleşmesi ile sigorta ettirenin gerçek zararını aşan bir miktarın ödenmesi kararlaştırılmaz. Büyük bir ödeme yapılması halinde buna aşkın sigorta denir¹⁸⁰. Sigorta ettirenin gerçek zararını aşan bir miktarın ödenmesini temin etmek için birden çok sigorta da yapılamaz.

¹⁷⁵ Yaslıdağ, s. 57; Güvel / Güvel, s. 91.

¹⁷⁶ Güvel / Güvel, s. 91.

¹⁷⁷ Y. 17. HD. T. 05.11.2015, E. 2015/2369, K. 2015/11735 "...Sigorta hukukunun ana ilkelerine göre, mal sigortalarında sigorta sözleşmesi sigorta ettirenin, rizikonun gerçekleşmesi nedeniyle ortaya çıkan gerçek zararı giderme amacına yönelik olup sigorta ettirenin zenginleşmesine bir vesile teşkil etmemelidir. Davaya konu kaza nedeniyle sigortalı aracın pert olduğu konusunda uyuşmazlık bulunmamaktadır. Kasko sigortasında asıl olan amaç, zarar bedelinin tamamen karşılanmasıdır. O halde mahkemece araç pert kabul edilip bilirkişi raporunda belirlenen aracın kazadan önceki 2. el piyasa değeri olan □ TL'den yine aynı raporda belirlenen □ TL hurda bedeli tenzil edilerek gerçek zarar olan □ TL'ye hükmedilmesi gerekirken aksi şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir. Hüküm bozulmuştur" (www.sinerjimevzuat.com.tr).

¹⁷⁸ Yaslıdağ, s. 57; Özbolat, s. 114.

¹⁷⁹ Karaman, s. 35.

¹⁸⁰ Bozer' göre, eğer sigorta bedeli sigorta edilen menfaatin değerinden fazla ise, bu sigorta aşkın sigorta denir (Bozer, s. 73).; Aynı yönde bkz. Çeker, s. 153.

2.5. Sigorta Sözleşmesinin Benzer Sözleşmelerle Karşılaştırılması

2.5.1. Talih ve Tesadüfe Bağlı Sözleşmeler

Borcu yüklenen tarafın ediminin önceden belirlenmesi mümkün olmamasına rağmen, az çok talih ve tesadüfe bağlı olduğu sözleşmelere talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeler (muhtıralı sözleşmeler) denir¹⁸¹. Ömür boyu gelir sözleşmesi, ölünceye kadar bakma sözleşmesi, kumar ve bahis bu sözleşmelere örnek olarak gösterilebilir¹⁸².

Tesadüfe bağlı sözleşmelerde, örneğin kumar ve bahiste, kazanan ve kaybeden taraflar vardır ve bir üretim işi olmaksızın, herhangi bir emek harcamadan şansa ve tesadüfe bağlı olarak servetin yeniden dağılımı söz konusudur¹⁸³. Tesadüfe bağlı sözleşmelerde her iki taraf için de kayıp ve kazanç şansı bulunmaktadır. Sigortada, riziko gerçekleştiği takdirde sigorta ettiren sigorta tazminatını alacak, riziko gerçekleşmediği takdirde ise primin dağıtılması esası geçerli olduğundan başka bir sigortalının teminat kapsamına aldırılmış olduğu riziko gerçekleştiğinde sigorta ettiren sigorta tazminatını isteme hakkına sahip olacaktır. Bu sebeple sigortacının sigorta faaliyetlerini yürütmesi sebebiyle kazanç şansı olduğundan bahsedilemez.

Sigorta sözleşmesi talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeler ile bir yönden benzerlik gösterir. Bu sözleşmeler nitelikleri açısından birbirlerine benzerler. Sigorta sözleşmesi de tıpkı talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeler gibi tam iki tarafa borç yükleyen ivazlı sözleşmelerdendir¹⁸⁴. Sigorta sözleşmesinin tesadüfe bağlı bir sözleşme olup olmadığı konusunda ise doktrinde farklı görüşler mevcuttur.

Bir görüşe göre, sigorta sözleşmesinin hüküm ve sonuçları bir ölçüde tesadüflere tabi olduğundan, tarafların kısmen de olsa belli belirsizliklere katlandığını kabul etmek gerekir¹⁸⁵. Doktrinde hâkim olan diğer görüşe göre ise sigorta sözleşmesi tesadüfe bağlı

¹⁸¹ Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara 2016, s. 796; Akıntürk / Ateş, s. 227; Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 397; Ruhi, C. I, s. 88;

¹⁸² Yavuz, Cevdet / Acar, Faruk / Özen, Burak, Borçlar Hukuku Dersleri, Özel Hükümler, İstanbul 2016, s. 10; Aral, Fahrettin / Ayrancı, Hasan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara 2012, s. 49.

¹⁸³ Eren, Özel, s. 798; Onur, s. 64.

¹⁸⁴ Eren, Özel, s. 796.

¹⁸⁵ Can, s. 278, dn. 475; Aynı yönde bkz. Özdamar, 2009, s. 75.

bir sözleşme değildir¹⁸⁶. Sigortanın kaynağını hiçbir zaman kumar ve bahisteki gibi tesadüfler oluşturmaz¹⁸⁷.

Talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeler ile sigorta sözleşmesi arasında birçok fark da bulunmaktadır. Talih ve tesadüfe bağlı sözleşmelerde bir kimse, çoğunluk tarafından elde edilmek istenen kazancı, şansına güvenerek kazanması sonucunda ortaya konmuş olan paranın tamamını almak niyetindedir. Bunun sonucunda kazanan kişinin malvarlığında bir artma yani kazanç meydana gelmektedir. Sigorta sözleşmesinde ise rizikonun gerçekleşmesi sonucunda sigorta ettiren sigorta tazminatını alacak, rizikonun gerçekleşmemesi durumunda ise ödenen primler sigortacıda kalacaktır¹⁸⁸. Zira sigorta sözleşmesinin amacı, sigortalı kişilerin malvarlıklarında oluşabilecek azalmaların karşılanmasıdır. Yani, sigortanın yapılmasında tarafların malvarlığında herhangi bir artış ve kazanç olmaz.

Talih ve tesadüfe bağlı sözleşmelerden olan kumar ve bahis taraflar arasındaki iddialardan doğar. Bir taraf belli bir olayın şu veya bu şekilde doğduğunu (bahis) veya doğacağını (kumar) kendi kanaatine dayanarak iddia eder. Kumar ve bahiste taraflar, iddia ettikleri olaylar gerçekleşmediği takdirde, tehlikeye attıkları parayı kaybetmeye razı olurlar. Bu yüzden kumar ve bahis şansa ve talihe bağlı bir sözleşmedir. Sigortada ise tarafların birbirine zıt iddiaları yoktur. Hem sigortacı hem de sigorta ettiren açısından sigorta tazminatı veya bedelinin ödenmesinde veyahut ödenmemesinde, talih ve şansın bir önemi olmaz.

Sigortanın, talih ve tesadüfe bağlı sözleşmelerden en önemli farkı, sigorta tekniği, yani istatistik ilmi esaslarına dayanarak primin hesabının yapılması ile sigortalanmış olan rizikoların karşılanması, bu rizikoların gerçekleşmesi ile ortaya çıkacak zararların tazminidir ki, bunu da ancak sigorta sağlayabilir. Sigorta şirketi hiçbir zaman talih ve tesadüfe bağlı bir sözleşmenin tarafı olmaz¹⁸⁹. Sigorta ettirenin, sigorta yaptırmadaki amacı kendisini veya çevresindekileri gerçekleşmesi muhtemel rizikolara karşı korumaktır¹⁹⁰. Talih ve tesadüfe bağlı sözleşmelerde ise taraflar aslında olmayan bir

¹⁸⁶ Kender, Hususi Sigorta, s. 5; Kayıhan / Bağcı, s. 126; Akev, s. 230.

¹⁸⁷ Kender, Hususi Sigorta, s. 6, dn. 17.

¹⁸⁸ Kayıhan / Bağcı, s. 126, dn. 421.

¹⁸⁹ Kayıhan / Bağcı, s. 127.

¹⁹⁰ Akev, s. 229.

rizikoyu gerçekleştirmeye çalışırlar¹⁹¹. Rizikonun gerçekleşmesi halinde bir tarafın kazanacağı konusunda anlaşma yaparlar. Taraflar bu şekilde bir anlaşma yapmasalardı, örneğin kumar ve bahiste yazı ya da tura gelmesi konusunda anlaşmasalardı, bu durum onlar için para kaybetme tehlikesi oluşturmazdı. Ancak, sigorta sözleşmesinde taraflar anlaşma yapsalar da yapmasalar da birinin can veya mal güvenliğini tehdit eden, gerçekleşmesi muhtemel bir riziko veya olay her zaman vardır.

Sigorta sözleşmesi kurulurken tarafların şanslı olduklarından söz etmek imkansızdır¹⁹². Sigorta sözleşmesinin amacı sigorta yaptıran tüm kişiler arasında risklerin paylaşılması ve oluşan zararın karşılanması iken, talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeler şansa bağlıdır ve risk içerir¹⁹³. Sigorta sözleşmesi, para ile ölçülebilir ve kanunen korunmaya değer görülen bir menfaatin teminat altına alınması için yapılır. Talih ve tesadüfe bağlı sözleşmelerde ise tarafların var olan menfaati korunmaya değer değildir¹⁹⁴. Sigorta sözleşmesinin menfaat sahibi olmayan bir kişi tarafından yapılması halinde ise, yapılan sözleşmenin kumardan farkı yoktur¹⁹⁵.

Hukuki sonuçları bakımından da talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeler ile sigorta sözleşmesi birbirinden farklıdır. Talih ve tesadüfe bağlı sözleşmelerde kumar ve bahisten kaynaklanan borç eksik borçtur¹⁹⁶. Kural olarak, borçluya dava ve takip yetkisi vermeyen borçlara eksik borç denir.¹⁹⁷ Bu tür durumlarda, eksik de olsa geçerli olarak doğmuş bir borç vardır, ancak borçlunun bu borçtan dolayı sorumluluğu doğmaz¹⁹⁸. Kumar ve bahiste, borçlunun borcunu ödemek istemediği durumlarda, alacaklının bu borcu dava ve takip etme hakkı yoktur¹⁹⁹. TBK. m. 604/1'e göre de kumar ve bahisten doğan alacak hakkında dava açılmaz ve takip yapılamaz. Bu hüküm emredici niteliktedir ve taraflarca bu hükmün aksi kararlaştırılamaz. Kumar ve bahisten doğan

¹⁹¹ Kumarda taraflar, olmayan bir rizikoyu ortaya çıkarırlar, en basit misali yazı gelirse sen 100 lira alacaksın, tura gelirse ben alacağım derler, bu anlaşma olmazsa bir paranın yazı veya tura gelmesi ilgililere bir zarar vermez. Halbuki sigorta da anlaşma olsun olmasın bir tehlike vardır. Şahıs ölürse ailesi geçimden yoksun kalacaktır, ev yanarsa, gemi batarsa, sorumluluk davası açılırsa büyük zararlara uğrayacaktır (Arseven, Sigorta, s. 17).

¹⁹² Kayıhan / Bağcı, s. 127, dn. 427.

¹⁹³ Kender, Hususi Sigorta s. 6.

¹⁹⁴ Kayıhan / Bağcı, s. 126.

¹⁹⁵ Akev, s. 236.

¹⁹⁶ Eren, Özel, s. 796; Yavuz / Acar / Özen, s. 10.

¹⁹⁷ Eren, Özel, s. 801; Von Tuhr, s. 33.

¹⁹⁸ Yıldırım, s. 31.

¹⁹⁹ Yıldırım, s. 32; Cansel, Erol / Özel, Çağlar, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, Ankara 2017, s. 89.

borcunu isteyerek ödeyen borçlu, borcunu geri alamaz²⁰⁰. Sigorta sözleşmesinde ise rizikonun gerçekleşmesi halinde zararı karşılanmayan sigorta ettiren veya sigorta bedelini alamayan sigortalı, sigortacıyı dava ve takip hakkına sahiptir²⁰¹. Sonuç olarak, sigorta sözleşmesi ile talih ve tesadüfe bağlı sözleşmeler birbirinden farklı iki sözleşmedir.

2.5.2. Koşula Bağlı Sözleşmeler

Koşul (şart), bir hukuki işlemi sonuçlarının doğmasının veya bu sonuçların sona ermesinin bağlandığını gelecekte gerçekleşip gerçekleşmeyeceği şüpheli olan olaya denir²⁰².

Koşula bağlı bir hukuki işlemin geçerli olabilmesi için tarafların kendi iradeleriyle borç ilişkisini gelecekte gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini bilmedikleri bir olaya bağlamaları ve bu olayın gerçekleşme ihtimalinin de şüpheli olması gerekir²⁰³. Koşulun şüpheli olması, hukuki ilişkinin taraflarının ve üçüncü kişilerin belirlenmiş olan olayın gerçekleşip gerçekleşmeyeceğini bilmemeleri anlamına gelir²⁰⁴. Hukuki ilişkinin geçerli olabilmesi için koşulun, hukuken mümkün olması, gerçekleşmesinin imkânsız olmaması, hukuka ve ahlaka aykırı olarak kararlaştırılmamış olması gerekir

Koşul, bir olayın meydana gelmesinin öngörülüp öngörülmemesine göre olumlu koşul ve olumsuz koşul, işlemin gerçekleşmesinin tarafların iradesine dayanıp dayanmamasına göre iradi koşul, tesadüfi koşul ve her ikisinin de aynı anda bulunması halinde karma koşul olarak ayrılmıştır.

Diğer bir ayrıma göre ise koşul, geciktirici koşul ve bozucu koşul olarak ikiye ayrılmıştır. Geciktirici (taliki) koşul, sözleşmenin hüküm ifade etmesinin, gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bilinmeyen bir olguya bırakılmasıdır (TBK. m. 170). Geciktirici koşulda sözleşme yapıldığı anda tarafları bağlar ancak alacaklı, koşul gerçekleşene kadar borcunun ifa edilmesini isteyemez²⁰⁵. Çünkü sözleşme, koşulun gerçekleşmesi ile

²⁰⁰ Von Tuhr, s. 34; Cansel/ Özel, s. 90.

²⁰¹ Kayıhan / Bağcı, s. 128.

²⁰² Eren, Genel, s. 1161; Akıntürk / Ateş, s. 153, Aybay, Aydın, Borçlar Hukuku Dersleri, İstanbul 2016, s. 177; Nomer, s. 461.

²⁰³ Akıntürk / Ateş, s. 156.

²⁰⁴ Akıncı, s. 271.

²⁰⁵ Eren, Genel, s.1172; Nomer, s. 467.

hüküm ve sonuçlarını gerçekleştirmeye başlar. Bozucu (infisahi) koşul ise, sözleşmenin sona ermesinin önceden gerçekleşip gerçekleşmeyeceği bilinmeyen bir olguya bağlanmış olmasıdır (TBK. m. 173). Bozucu koşulda, sözleşme yapıldığı anda hüküm ve sonuçları doğurmaya başlamıştır, ancak koşulun gerçekleşmesi ile de ortadan kalkar²⁰⁶.

Sigorta sözleşmesi ise yapıldığı andan itibaren, sözleşmenin her iki tarafı açısından da hüküm ve sonuçlarını doğurmaya başlar. Sözleşmenin hüküm ifade etmesi için herhangi bir hukuki koşul bulunmamaktadır²⁰⁷. Sigorta sözleşmesi hiçbir koşul gerektirmeden sözleşmenin her iki tarafına da borç yükler²⁰⁸. Koşula bağlı sözleşmelerde ise sözleşmenin hüküm ifade etmeye başlaması veya sona ermesi için hukuki bir koşulun bulunması zorunludur.

Sigorta sözleşmesinin kurulmasının amacı, bir kimsenin canını veya para ile ölçülebilir bir menfaatini tehdit eden gelecekte gerçekleşme ihtimali bulunan rizikoya veya olaya karşı önlem almaktır. Sigortacının tazminat veya bedel ödeme borcu, rizikonun gerçekleşip gerçekleşmemesi koşuluna bağlıdır²⁰⁹. Rizikonun gerçekleşmesi ile sigortacı tazminatı veya bedeli sigorta ettirene veya sigortalıya öder. Sadece bu açıdan sigorta sözleşmesi koşula bağlı sözleşmelere benzer²¹⁰. Bunun dışında, sigorta sözleşmesi koşula bağlı sözleşme olarak düşündüğümüz zaman, rizikonun gerçekleşmesini geciktirici koşul olarak kabul edersek, tarafların sözleşmeden doğan yükümlülükleri riziko gerçekleşinceye kadar hüküm ve sonuçlarını doğurmaz²¹¹. Rizikonun gerçekleşmesini bozucu koşul olarak kabul ettiğimiz takdirde ise tarafların yükümlülükleri hüküm ve sonuçlarını riziko gerçekleşinceye kadar normal bir sözleşme gibi doğuracak, ancak rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte sözleşme sona erecektir²¹². Oysaki sigorta sözleşmesi, sigorta ettirenin primin tamamını veya ilk taksitini ödemesi, sigortacının da rizikoyu / olayı üzerine alması ile hüküm ve sonuçlarını doğurmaya başlar. Bu sebeple, sigorta sözleşmesi hiçbir zaman koşula bağlı bir sözleşme değildir.

²⁰⁶ Eren, Genel, s. 1176; Akıncı, s. 273.

²⁰⁷ Kabukçuoğlu, s. 7.

²⁰⁸ Bozkurt, s. 65.

²⁰⁹ Bozkurt, s. 65. Kabukçuoğlu, s. 7.

²¹⁰ Bozkurt, s. 65.

²¹¹ Kabukçuoğlu, s. 8.

²¹² Kabukçuoğlu, s. 9.

Son olarak, koşula bağlı sözleşmelerde, koşulun gelecekte gerçekleşip gerçekleşmeyeceğinin şüpheli olduğundan bahsetmiştik. Hayat sigortasında ise ölüm olayına karşı sigorta yapıldığı takdirde, gerçekleşmesi şüpheli bir olay yoktur²¹³. Şüphesiz ki ölümün bir gün gerçekleşeceği kesindir. Sigorta sözleşmesi bu sebeple de koşula bağlı bir sözleşme olarak nitelendirilemez²¹⁴.

2.5.3. Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme

Üçüncü kişi yararına sözleşme TBK. m. 129'da düzenlenmiştir. Sözleşmenin tarafları, sözleşmede ifanın alacaklı dışında bir üçüncü kişiye yapılmasını kararlaştırabilirler²¹⁵. Bu sözleşmeye üçüncü kişi yararına sözleşme denir. Kanun bu sözleşmeyi eksik üçüncü kişi yararına sözleşme ve tam üçüncü kişi yararına sözleşme olarak ikiye ayırmıştır. Eksik üçüncü kişi yararına sözleşmede borcun üçüncü kişiye ifa edilmesini talep etme hakkı vaat ettirene aittir. Yani üçüncü kişi, lehine kararlaştırılmış olan edimi talep etme hakkına sahip değildir²¹⁶. Tam üçüncü kişi yararına sözleşmede ise üçüncü kişi, tarafların amacına ya da örf ve âdete uygun olduğu ölçüde bir alacak hakkı kazanmıştır ve borcun ifa edilmesini doğrudan isteyebilmektedir²¹⁷.

Sigorta sözleşmeleri üçüncü kişi yararına yapılabilir. Başkası lehine sigorta üçüncü kişi yararına sözleşmenin bir türüdür. Ancak başkası lehine sigortada sigortalı tazminatı, aksine bir sözleşme yoksa hiçbir kayıt ve şarta bağlı olmaksızın doğrudan sigortacıdan isteyebilme hakkına sahiptir. TBK. m. 130'da sorumluluk sigortalılarıyla ilgili olarak özel bir hüküm de düzenlenmiştir. Hükme göre, işveren, yanında çalıştırdığı işçisi yararına sigorta yaptırmışsa, sigortacıya karşı doğan haklar doğrudan çalışana geçmiş olur²¹⁸. Karayolları Trafik Kanunu'nun 97. maddesinde de söz konusu hükme benzer bir düzenleme yapılmıştır²¹⁹.

²¹³ Kabukçuoğlu, s. 9.

²¹⁴ Bozkurt, s. 65.

²¹⁵ Eren, Genel, s. 1141; Von Tuhr, s. 715; Akyol, Şener, Tam Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme, İstanbul 2008, s. 1; Aybay, s. 153.

²¹⁶ Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 272; Yıldırım, s. 327.

²¹⁷ Eren, Genel, s. 1146; Aybay, s. 154; Yıldırım, s. 328.

²¹⁸ Aybay, s. 154; Bozkurt, s. 29.

²¹⁹ KTK'nın, "Doğrudan doğruya talep ve dava hakkı" başlıklı 97. maddesine göre, "Zarar görenin, zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar içinde dava yoluna gitmeden önce ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunması gerekir. Sigorta kuruluşunun başvuru tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde başvuruyu yazılı olarak cevaplamaması veya verilen cevabın talebi karşılamadığına ilişkin

2.5.4. Garanti Sözleşmesi

Garanti sözleşmesi, şahsi teminat sözleşmelerindendir. Bir borcun ifasını teminat altına almak amacıyla yapılan sözleşmelere teminat amacı güden sözleşmeler denir²²⁰. Kefalet ve rehin sözleşmesi de garanti sözleşmesi gibi teminat sözleşmelerine örnektir. Garanti sözleşmesinin tanımı Türk Borçlar Kanununda düzenlenmemiştir. Bu sebeple doktrinde ve Yargıtay kararlarında farklı tanımlar yapılmıştır. Bir görüşe göre garanti sözleşmesi, garanti alanın belli bir davranışta bulunması veya üçüncü kişinin edimini yerine getirmemesi sebebiyle oluşan tehlikeyi, garanti verenin taahhüdüyle üzerine aldığı sözleşmedir²²¹.

Sigorta sözleşmesi ile garanti sözleşmesi bazı yönlerden birbirlerine benzerler. Sigorta sözleşmesindeki gibi garanti sözleşmesinde de taraflar arasında belirlenmiş olan rizikonun yüklenilmesi ve bu rizikonun gerçekleşmesi halinde ortaya çıkan zararın tazmin edilmesi yükümlülüğü vardır. Sigorta sözleşmesinde sigortacı, garanti sözleşmesinde garanti veren bağımsız bir yükümlülük altına girmektedir²²². Her iki sözleşme de teminat sağlama amacı güden sözleşmelerdendir²²³.

Sigorta sözleşmesi ile garanti sözleşmesi arasında farklılıklar da vardır. Garanti sözleşmesinde garanti veren, garanti alanı sözleşmenin konusuna göre belirli bir amaca yönlendirerek hareket eder²²⁴. Çünkü garanti alanın da bu şekilde davranmasında çıkarı vardır. Sigorta sözleşmesinde ise sigortacının, sigorta ettirenin sigorta yaptırmasına sebep olan sebeplerinde herhangi bir çıkarı bulunmaz, sigortacının davranışı sadece sözleşme ile belirlenmiş olan primi almaya yöneliktir.

Sigorta sözleşmesinde, sigorta işlemleri düzenli bir şekilde rizikonun gerçekleşmesi halinde ortaya çıkan zararın paylaşılması esasına dayanır ve bunun için prim alınır²²⁵. Garanti sözleşmesinde ise garanti veren ile garanti alan arasında bir karşılık söz konusu olsa bile, bu karşılık, sigorta priminde olduğu gibi ortak rizikoya katılma payı şeklinde

uyuşmazlık olması hâlinde, zarar gören dava açabilir veya 5684 sayılı Kanun çerçevesinde tahkime başvurabilir”.

²²⁰ Yavuz / Acar / Özen, s. 827; Yıldırım, s. 53.

²²¹ Yavuz / Acar / Özen, s. 830.

²²² Kayıhan / Bağcı, s. 128.

²²³ Ruhi, C. I, s. 88.

²²⁴ Yavuz / Acar / Özen, s. 833.

²²⁵ Kayıhan / Bağcı, s. 128.

değildir. Rizikonun gerçekleşmesi sonucunda zararın ortaya çıkması ile garanti verenin mükellefiyeti belirlenir²²⁶.

Sigorta sözleşmesi iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme iken, garanti sözleşmesi tek tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir²²⁷. Sigorta sözleşmesi ivazlı bir sözleşmedir. Garanti sözleşmesi ise kural olarak ivazsızdır²²⁸. İstisnaen garanti sözleşmesinin ivazlı olduğu haller ortaya çıkabilir. Ancak bu durumda söz konusu ivaz, sigorta primi gibi sigortalılar topluluğunun zararına iştirak payı niteliğinde değildir.

Sigorta sözleşmesinde aksi kararlaştırılmamışsa, sigorta ettirenin kastından doğan zararlar haricinde diğer tüm kusurlu davranışlarından doğan zararlar tazmin edilirken, garanti sözleşmesinde ise garanti alanın kusurlu bir davranışı sebebiyle zarar oluşması halinde, garanti verenin mükellefiyeti sona erer²²⁹. Bu nedenle aralarında bazı benzerlikler olsa da garanti sözleşmesi ile sigorta sözleşmesi birbirinden farklı iki sözleşmedir.

2.5.5. Kefalet Sözleşmesi

Kefalet Arapça bir kelimedir. Kelime anlamı olarak “kefalet”, bir kişinin borcunu ödememesi veya verdiği sözü yerine getirmemesi durumunda bütün sorumluluğu üzerine alma durumu olarak tanımlanır²³⁰. TBK. m. 581’e göre, kefalet sözleşmesi, kefilin alacaklıya karşı, borçlunun borcunu ifa etmemesinin sonuçlarından kişisel olarak sorumlu olmayı üstlendiği sözleşmedir. Kefilin, borçlunun borcunu ifa edememesi halinde, alacaklının uğramış olduğu zararı kişisel olarak ödemeyi kabul ettiği sözleşmeye kefalet sözleşmesi denir²³¹. Kefalet sözleşmesinde amaç, taraflar arasındaki mevcut alacağın teminat altına alınmasıdır²³².

²²⁶ Şen Kalyon, Arzu, “Kefalet ve Garanti Sözleşmesinin Ayrımında Başvurulacak Yorum Kuralları”, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 3, Aralık 2012, s. 162, dn. 46.

²²⁷ Yavuz / Acar / Özen, s. 830.

²²⁸ Şen Kalyon, s. 166.

²²⁹ Kayıhan / Bağcı, s. 129, dn. 438.

²³⁰ <https://sozluk.gov.tr/>

²³¹ Gözüşirin, Melike, Kefalet Sigortası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014, s 13; Reisoğlu, Seza, Türk Kefalet Hukuku, Ankara 1964, s. 6; Eren, Özel, s. 759; Akıntürk / Ateş, s. 329.

²³² Eren, Özel, s. 759.

Kefalette, borçlunun borcu asıl hukuki ilişkiye dayanırken, kefilin borcu kefalet sözleşmesine dayanmaktadır²³³. Yani kefilin borcu ayrı, borçlunun borcu ayrı olarak ele alınmaktadır. Kefalet sözleşmesinde üç taraflı bir hukuki ilişki bulunur²³⁴. Bu hukuki ilişkinin tarafları, kefil, asıl alacaklı ve asıl borçludan oluşur. Bu ilişkide asıl borçlu, kefalet sözleşmesinin tarafı değildir²³⁵. Sigorta sözleşmesinde ise iki taraflı bir hukuki ilişki vardır.

Sigorta sözleşmesinde olduğu gibi kefalet sözleşmesi de tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarıyla kurulur²³⁶. Kefalet sözleşmesi, ivazsız tek tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir²³⁷. Kefalet sözleşmesinin yapılması ile borç altına giren taraf ise sadece kefildir²³⁸. Ancak kefil, borçlandığı edimin karşılığı olarak alacaklıdan herhangi bir karşı edime hak kazanmaz. Sigorta sözleşmesi ise ivazlı, iki tarafa borç yükleyen, sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşmedir.

Kefalet sözleşmesi kural olarak, yazılı olarak yapılması ve kefilin sorumlu olacağı azami miktar ile birlikte kefalet tarihinin de sözleşmeye yazılması zorunludur²³⁹. Yine kanuna göre, müteselsil kefil olarak yükümlülük altına girilmişse, azami miktar ve kefalet tarihini de kefil kendi el yazısı ile yazmalıdır²⁴⁰. Kefilin borç altına girdiği azami miktar mutlaka para olarak rakamla veya yazıyla kefalet sözleşmesinde belirtilmelidir²⁴¹. Kefalet sözleşmesinde kanun, sözleşmeye sadece yazılı şekil koşulu getirmekle kalmamış, yazılı sözleşmenin kapsamını da açıkça belirlemiştir. Sigorta sözleşmesi ise herhangi bir şekle tabi değildir.

²³³ Şen Kalyon, s. 158.

²³⁴ Aral / Ayrancı, s. 417.

²³⁵ Şen Kalyon, s. 158.

²³⁶ Gözüşirin, s. 15.

²³⁷ Eren, Özel, s. 760-761; Aral / Ayrancı, s. 421; Yavuz / Acar / Özen, s. 780; Şen Kalyon, s. 166.

²³⁸ Akıntürk / Ateş, s. 329; Yavuz / Acar / Özen, s. 780.

²³⁹ Akıntürk / Ateş, s. 333; Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 546; Öztürk, İ. Zeynep, Kişisel Teminat Sözleşmelerinde Rücu İlişkileri, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 2012, s. 15; Yavuz / Acar / Özen, s. 790; Şen Kalyon, s. 159.

²⁴⁰ Aral / Ayrancı, s. 429.

²⁴¹ Akıntürk / Ateş, s. 334.

2.6. Sigorta Sözleşmesinde Taraflar ve İlgililer

2.6.1. Taraflar

Sigorta sözleşmesinin tarafları sigortacı ve sigorta ettirendir.

2.6.1.1. Sigortacı

Sigortacı, sigorta sözleşmesinin karşı tarafında yer alır. Sigortacı, sözleşme süresince belli bir miktar para karşılığında teminat kapsamına giren riziko sebebiyle oluşan zarardan sigorta ettireni / sigortalıyı korumayı üstelenen tüzel kişidir²⁴². Bir diğer ifade ile sigortacı, sigorta yaptırmak isteyen kişi ve kurumlara, sigorta sözleşmesi gereğince belirli bir prim karşılığında güvence veren ve tehlikenin/olayın gerçekleşmesi halinde tazminat / bedel ödemeyi taahhüt eden şirket ya da şirketlerdir²⁴³. Gerçek kişiler ile diğer ticaret şirketleri sigortacı olamaz. Sigorta sözleşmesini, uygulamada çoğu zaman poliçeyi, sigortacı adına ya şirketin yetkili temsilcisi ya da sözleşme yapma yetkisine sahip acentesi imzalar²⁴⁴. Yabancı sigorta şirketleri de yerli sigorta şirketleri gibi Türkiye’de sigortacılık yapabilirler²⁴⁵. Ülkemizde sigortacılık faaliyetlerinin yapılması özel izne (ruhsata) tâbidir. Sigortacılık yapacak kuruluşların hangi koşullar çerçevesinde sigortacılık yapacakları ve bu kurumların hangi koşullarda faaliyete geçecekleri Sigortacılık Kanununda düzenlenmiştir. SK. m. 3/1’e göre, Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmuş olması şarttır. Hüküm uyarınca, sigorta sözleşmesinde sigortacı sıfatına sahip olacak şirketlerin ya anonim şirket türünde kurulmuş olan sigorta şirketleri ya da kooperatif şeklinde kurulmuş olan sigorta birlikleri olmaları

²⁴² Özdamar, 2009, s. 69; Kayıhan / Bağcı, s. 133; Bozkurt, s. 18.

²⁴³ Kaner, s. 6; Bilgen, s. 47; Güvel / Güvel, s. 38; Karaman, s. 63.

²⁴⁴ Özdamar, 2009, s. 70; Kender, Hususi Sigorta, s. 230.

²⁴⁵ Kayıhan / Bağcı, s. 133.

zorunludur²⁴⁶. Aynı zamanda sigorta şirketlerinin kurucularının sigortacılık kanununda aranan nitelikleri taşımaları gerekir²⁴⁷.

Türkiye’de sigorta şirketlerinin kuruluş ve çalışma esaslarıyla ilgili olarak, 24.08.2007 tarih ve 26623 sayılı Sigorta ve Reasürans Şirketleri Kuruluş ve Çalışma Esasları Yönetmeliği çıkarılmıştır. Anonim şirketlerin kuruluş koşulları Türk Ticaret Kanunu’nun İkinci Kitabı olan Şirketler Hukuku’nda sayılmaktadır. Anonim şirket her türlü ekonomik amaç ve konu için bir sözleşmeyle kurulabilen, bir unvana sahip, esas sermayesi belirli ve paylara bölünmüş, borçlarından dolayı sadece malvarlığı ile sorumlu olan ve ortakların sorumluluğu, koymayı taahhüt ettikleri sermaye payları ile sınırlı olan tüzel kişiliğe sahip bir ticaret şirkettir²⁴⁸ (TTK. m. 333). Sigortacılık Kanununda sigortacılık yapacak anonim şirketler için özel koşullar da getirilmiştir. Anonim şirket şeklinde kurulmuş olan sigortacı, sigorta faaliyetinde bulunduğu süre içinde Sigortacılık Kanununda özel hüküm bulunmayan hallerde Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olur.

²⁴⁶ Günay, s. 26; Bozkurt, s. 18; Çeker, s. 62; Kayıhan / Bağcı, s. 133; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 127.

²⁴⁷ SK. m. 3’e göre, “(1) Türkiye’de faaliyet gösterecek sigorta şirketleri ile reasürans şirketlerinin anonim şirket veya kooperatif şeklinde kurulmuş olması şarttır. Sigorta şirketleri ve reasürans şirketleri, sigortacılık işlemleri ve bunlarla doğrudan bağlantısı bulunan işler dışında başka işle iştiğal edemez.

(2) Anonim şirket şeklinde kurulacak sigorta şirketleri ve reasürans şirketlerinin;

a) Kurucularının;

1) Müflis veya konkordato ilan etmiş olmaması,

2) Bir sigorta veya reasürans şirketinin kurucusu veya ortağı olmanın gerektirdiği malî güce ve itibara sahip bulunması,

3) Tasfiyeye tâbi tutulan finansal kuruluşlarda ve hakkında 20 nci maddenin ikinci ve üçüncü fıkrası hükümleri uygulanan şirketlerde oy hakkının ya da sermayesinin doğrudan veya dolaylı yüzde on ve daha fazla bir oranda veya bu oranın altında olsa bile denetim ve yönetime etkili olabilecek şekilde denetim ve yönetim kurullarına üye belirleme imtiyazı veren pay sahibi olmaması,

4) Taksirli suçlar hariç olmak üzere affa uğramış olsalar dahi süreli hapis veya sigortacılık mevzuatına aykırı hareketlerinden dolayı hapis veya birden fazla adli para cezasına mahkûm edilmemiş yahut cezası ne olursa olsun basit ve nitelikli zimmet, irtikâp, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, güveni kötüye kullanma, hileli iflas, görevi kötüye kullanma gibi yüz kızartıcı suçlar ile kaçakçılık suçları, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama, terörün finansmanı, Devlet sırlarını açığa vurma veya vergi kaçakçılığı suçlarından dolayı hüküm giymemiş olması.(1)

5) Tüzel kişi olması halinde bu tüzel kişinin yönetim ve denetimine sahip kişilerin, malî güç dışında kurucularda aranan diğer şartları taşımaması,

b) Hisse senetlerinin nakit karşılığı çıkarılması ve halka açık anonim şirketlerde halka açık olan kısım hariç olmak üzere tamamının nama yazılı olması,

c) Bir holding bünyesinde faaliyet gösterecek olması halinde, holding şirketinin finansal durumunun da sigortacılık faaliyetlerini idame ettirmeye yeterli olması, zorunludur.”

²⁴⁸ Anonim şirketler hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal / Çamoğlu, Ersin, Ortaklıklar Hukuku I, İstanbul 2014, s. 277 vd.; Üçışık, Güzin / Çelik, Aydın, Anonim Ortaklıklar Hukuku, C. I, Ankara 2013, s. 11; Pulaşlı / Hasan, Şirketler Hukuku, Genel Esaslar, Ankara 2016, s. 299.

Sigorta ve reasürans şirketleri, sigortacılık işlemleri ve bunlarla doğrudan bağlantısı bulunan işler dışında başka işlerde faaliyet gösteremez (SK. m. 3). Ayrıca sigortacılık yapacak şirketler tacir sıfatına haiz olduklarından Türk Ticaret Kanununda öngörölmüş olan tacir olmanın hüküm ve sonuçlarına tabidir.

Sigortacılık faaliyetleri, ölkemizde devlet kontrolünde yürütölmektedir. Sigortacılık faaliyetini yapmak isteyen anonim şirket veya kooperatiflerin kanunda öngörölen koşulları yerine getirmeleri ve Müsteşarlık 'tan ruhsat almaları gereklidir²⁴⁹. SK. m. 34 uyarınca ruhsatsız faaliyet gösteren şirketlere devlet tarafından idari cezalar uygulanır. Hükme göre, kanunda belirtilen esaslara aykırı davranan ve bu esaslara aykırı olarak ruhsatsız sigortacılık faaliyeti yürüten işyerleri 1 yılı geçmemek üzere geçici olarak kapatılacağı gibi, ilan ve reklamları durdurulur ya da toplatılır. Sigortacı olabilmek için belirli bir teminat göstermek de gerekir. Bu teminatın gösterilmesinin sebebi, sigortacıların rizikonun gerçekleşmesi ile sigorta tazminatı veya bedelini ödemelerini garantiye almak ve sigortacılık faaliyetlerinin yürütölmesinde güvenliği sağlamaktadır²⁵⁰.

TTK.'nın 1401. maddesine göre, ruhsatsız bir şirket ile onun bu durumunu bilerek yapılan sigorta sözleşmeleri hakkında Türk Borçlar Kanununun 604 ve 605 inci maddeleri uygulanır. Ancak Türkiye'de yerleşik olmayan sigorta şirketleriyle kurulan sigorta sözleşmelerinde bu hüküm uygulanmaz (TTK. m. 1401/II). Hüküm uyarınca, sigortacının ruhsatı olmadan sigortacılık faaliyeti yapmaya başlaması halinde sigorta ettiren, sigortacının ruhsatının olmadığını bildiği halde yine de ruhsatsız sigortacı ile sigorta sözleşmesi yaparsa, bu sözleşmeye genel hükümlerde düzenlenen kumar ve bahis ile ilgili hükümler uygulanır²⁵¹. Ruhsatsız sigortacı ile yapılan sigorta sözleşmelerden doğan sigorta tazminatı / bedeli alacağı ruhsatı olmayan sigorta şirketine karşı dava edilemediği gibi bu alacakla ilgili takip de yapılamaz. Ruhsatsız sigortacı da ödenmemiş olan prim alacağını sigorta ettirenden isteyemez. Artık söz konusu borçlar eksik borç niteliğindedir. Bu sebeple sigortacı, sigorta ettirenden almış olduğu

²⁴⁹ Çeker, s. 62; Kayıhan / Bağcı, s. 133.

²⁵⁰ Kayıhan / Bağcı, s. 133.

²⁵¹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 127; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 44.

primlerini geri vermek zorunda olmadığı gibi sigorta ettirene ödediği tazminatı da geri alamaz²⁵².

2.6.1.2. Sigorta ettiren

Sigorta ettiren, sigorta sözleşmesini sigortacı ile kuran ve sözleşmeden kaynaklanan primi ödemek zorunda olan kişidir²⁵³. Sigorta ettiren açısından Türk Ticaret Kanununda ve Sigortacılık Kanununda sözleşmenin yapılabilmesi için özel bir ehliyet şartı getirilmemiştir²⁵⁴. Bu sebeple genel hükümlere göre fiil ehliyeti bulunan kişiler sigorta sözleşmesi yapabilir²⁵⁵. Sigorta ettiren gerçek kişi veya tüzel kişi olabilir

Sigorta sözleşmesini, sigortaya konu malvarlığı üzerindeki menfaatini gerçekleştirme ihtimali bulunan rizikolara karşı korumak isteyen malik yaptırabilir. Bu malvarlığında parayla ölçülebilen bir menfaati olan malikin adi veya rehinli alacaklısı, kiracı, intifa hakkı sahibi veya bunların kanunî temsilcileri de bu malvarlığını sigorta ettirebilir²⁵⁶.

Sözleşmeden doğan borçlardan sorumlu olan kişi sigorta ettirendir²⁵⁷. Hayat sigortalarında görülen bu durum TTK. m. 1490'da sigorta ettirenin ölüm veya hayatta kalma ihtimaline karşı kendisinin veya başkasının hayatını sigorta ettirebileceği şekilde düzenlenmiştir²⁵⁸.

2.6.2. İlgililer

Sigorta sözleşmesinde ilgililer sözleşmeye taraf olmamakla birlikte sözleşmede belirlenmiş olan rizikonun gerçekleşmesiyle kural olarak sigorta tazminatını / bedelini sigortacıdan isteme hakkına sahip olan kişilerdir. Bunlar, sigortalı, lehtar ve zarar gören üçüncü kişiler olarak üçe ayrılır.

²⁵² Kayıhan / Bağcı, s. 134.

²⁵³ Çeker, s. 63; Bozer, s. 32; Bilgen, s. 47; Kaner, s. 6; Bozkurt, s. 23; Kayıhan / Bağcı, s. 134; Özdamar, 2009, s. 70; Özbolat, s. 85; Karaman, s. 67.

²⁵⁴ Bozer, s. 33; Kayıhan / Bağcı, s. 134.

²⁵⁵ Bozkurt, s. 23; Çeker, s. 63.

²⁵⁶ Özbolat, s. 85.

²⁵⁷ Bozer, s. 33; Özdamar, 2009, s. 70.

²⁵⁸ Sigorta ettirenin ölüm veya hayatta kalma ihtimaline karşı kendisinin veya başkasının hayatını sigorta ettirebileceği konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Erkan, s. 49; Sayhan, Sigorta, s. 101; Kender, Hususi Sigorta, s. 232.

2.6.2.1. Sigortalı

Sigorta ettiren bazı durumlarda sözleşmeyi kendi ad ve hesabına yapmayabilir. Örneğin anne kızı için aldığı evin sigortasını yaptırarak primleri kendisi ödeyebilir. Rizikonun gerçekleşmesi halinde ise tazminat isteme hakkı kızına aittir. Bu ve buna benzer durumlarda sigorta sözleşmesi başkası lehine yapılmış olur. Başkası lehine sigorta TTK. m. 1454'de düzenlenmiştir. TTK. m. 1454/I'e göre sigorta ettiren üçüncü bir kişinin menfaatini o kişinin adını belirterek veya belirtmeyerek sigorta ettirebilir. Sigorta sözleşmesinde üçüncü kişinin menfaati sigorta edilmiş ise, sigorta sözleşmesine taraf olmadığı halde lehine sözleşme yapılan üçüncü kişiye sigortalı denir²⁵⁹. Zarar sigortalarında sigortalı, menfaati teminat altına alınan, sigortadan yararlanan kişidir. Can sigortalarında ise hayatta kalma veya ölüm olayının üzerinde gerçekleştiği kişi sigortalıdır²⁶⁰. Sigortalı, herhangi bir prim ödemeği halde sigorta poliçesinde rizikolara karşı alınan teminattan yararlanan kişidir. Başkası lehine sigortanın olmadığı hallerde sigorta ettiren hem prim ödeyen hem de sigorta sözleşmesinden yararlanan kişidir.

Sigorta sözleşmesinden doğan borçlar sigorta ettirene aitken, haklar sadece sigortalıya aittir²⁶¹. Sigorta tazminatını talep etme hakkı da sigortalıya aittir. Yani sigorta sözleşmesi kimin ekonomik çıkarlarını koruma altına alıyorsa sigortalı o kişidir. Fiil ehliyeti olmayan bir kişi de sigortalı olabilir.

a. Kendi ad ve hesabına sigorta

Sigorta ettirenin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan olası tehlikenin meydana gelmesi durumunda, bu zararın sigortacı tarafından karşılanması için sigorta sözleşmesini bizzat yapması halinde bu sigortaya, kendi ad ve hesabına sigorta denir²⁶². Sigortalanabilir bir menfaate sahip olan kişi, bunu sigorta koruması altına aldirmek için sigortacıyla bizzat sözleşme yaparsa hem sigorta ettiren hem de sigortalı sıfatlarını taşır.

²⁵⁹ Çeker, s. 63; Bilgen, s. 48; Erkan, s. 49.

²⁶⁰ Karaman, s. 68; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 44.

²⁶¹ Çeker, s. 63.

²⁶² Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 128.

Örneğin, hayat sigortalarında kişi, kendi hayatını sigorta ettirmişse sigorta sözleşmesinden doğan tüm haklar kendisine ait olur²⁶³.

b. Başkası hesabına sigorta

Sigorta sözleşmesinin sigortalıdan başka bir kişi tarafından yapılması halinde başkası lehine sigortadan söz edilir. Başkası lehine sigortada, sigorta ettiren ile sigortalı farklı kişilerden oluşur. Sigortalının ismi sigorta sözleşmesinde belirtilebileceği gibi açıkça belirtilmeden de sözleşme yapılabilir. Bu sebeple aşağıda sigorta sözleşmesinde sigortalının belli olduğu durumlar ve sigortalının belli olmadığı durumlar ayrı ayrı incelenecektir.

Üçüncü bir kişinin menfaatinin onun adını belirterek ya da belirtmeyerek sigorta ettirilmesine başkası hesabına sigorta (üçüncü kişi lehine sigorta) denir (TTK. m. 1454/1).

Sigorta sözleşmesinde üçüncü kişinin adının belirtilmesi durumunda sözleşmenin adı geçen kişiyi temsilen mi yoksa adı geçen kişinin lehine mi yapıldığı konusunda uygulamada uyuşmazlıklar ortaya çıkmıştır. Bu uyuşmazlıkları ortadan kaldırabilmek için kanun koyucu, sigorta ettirenin üçüncü kişinin temsilcisi olarak değil kendi adına fakat üçüncü kişi lehine sözleşme yaptığını kabul etmiştir²⁶⁴ (TTK. m. 1454/2). Yani lehtar tayin edilmiş olan bir sigorta sözleşmesi, Türk Borçlar Kanunu'nun 129. maddesinde düzenlenmiş olan üçüncü kişi yararına sözleşme niteliğindedir²⁶⁵. Üçüncü kişi yararına sözleşmelerde de sözleşmenin ifası sözleşmeyi yapan kişiye değil lehine sözleşme yapılan üçüncü kişiye karşı gerçekleştirilir. Yani sözleşmenin ifasını talep yetkisi üçüncü kişiye aittir²⁶⁶. TTK. m. 1454/2'deki düzenleme olmasaydı, TTK. m. 1406/3 hükmü gereğince, sözleşmenin temsilci aracılığı ile yapılmış olduğu kabul edilecekti.

Başkası hesabına sigorta, Türk Ticaret Kanununda zarar sigortaları içinde mal sigortalarına ilişkin hükümler arasında düzenlenmiştir. Ancak sadece mal sigortalarında

²⁶³ Bilgen, s. 51.

²⁶⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Bağrıaçık, Safiye Nur, Sigorta Sözleşmesinin Tarafları Dışındaki İlgililerin Hukuki Durumu, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 128.

²⁶⁵ Bozkurt, s. 26.

²⁶⁶ Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 272.

değil diğer tüm sigorta sözleşmeleri için de başkası hesabına sigorta geçerlidir. Zarar sigortalarında, başkası lehine sigorta yapıldığında, sigorta ettiren ile sigortalı sıfatı aynı kişide birleşmez. Sigortacı ile sigortayı akdeden kişi dışında, riziko gerçekleştiğinde zarar görecektir ve bu sebeple sigortacıdan talepte bulunabilecek bir üçüncü kişi bulunmaktadır. Bu üçüncü kişiye de zarar sigortasında sigortalı denir. Bu sigortada, sigorta korumasından yararlanan tek kişi sigortalıdır. Sigorta ettiren korumadan yararlanamaz. Bu açıdan TBK. m. 129 anlamında üçüncü kişi lehine sözleşme olduğu kabul edileceğini daha önce de belirtmiştik.

Sigorta ettiren, başkası hesabına sigortada, sözleşmeden doğan yükümlülükleri yerine getirerek primleri ödemek zorundadır²⁶⁷. Sigorta sözleşmesi yapılırken gerekli olan tüm bilgileri sigortacıya sigorta ettiren verir²⁶⁸. Ancak sigorta ettiren, sigorta sözleşmesinden doğan haklardan yararlanamaz. Burada sigortalının sigorta sözleşmesi sebebiyle sigortacıya karşı bir yükümlülüğü yoktur. Bu sigorta genellikle sorumluluk sigortalarında ortaya çıkmaktadır.

c. Temsilen sigorta

Temsil, TBK.'nın 40 ile 48. maddeleri arasında hüküm altına alınmıştır. Kısaca temsil, kişinin, bir başkası adına ve hesabına hukuki işlemler yapmasına denir²⁶⁹. Temsilcinin başkası adına ve hesabına hukuki işlemler yapabilmesi için öncelikle temsil yetkisine sahip olması gerekir²⁷⁰. TTK. m. 1406/1'de, sigorta sözleşmesinin yetkili bir temsilci aracılığıyla yapılabileceği düzenlenmiştir. Söz konusu hüküm uyarınca, sigorta sözleşmesinin temsilci vasıtasıyla yapılması halinde sözleşmeden doğan hak ve borçlar temsil olunana aittir²⁷¹. Yetkili temsilci tarafından bir başkası adına ve hesabına yapılan hukuki işlemin sonuçları, doğrudan temsil olunanı bağlar. Temsilci, sözleşmeyi yaparken temsilci olduğunu bildirmezse, sözleşmenin hüküm ve sonuçları kendisine ait olur. Ancak, karşı taraf bir temsil ilişkisinin varlığını durumdan çıkarıyor veya

²⁶⁷ Bilgen, s. 49.

²⁶⁸ Çeker, s. 249 vd..

²⁶⁹ Tercier / Pichonnaz / Develioğlu, s 222; Oğuzman / Öz, s. 210.

²⁷⁰ Temsil, doğrudan veya dolaylı olarak yapılabilir. Doğrudan temsilde hukuki işlemde kaynaklanan haklar ve borçlar temsil olunana aitken, dolaylı temsilde temsilci hukuki işlemi kendi adın yapar ancak sonradan bu hukuki işlemde doğan hakları ve borçları devreder (Oğuzman / Öz, s. 211).; Nomer, s. 134; Esener / Gündoğdu, s. 262; Cansel / Özel, s. 214.

²⁷¹ Bozkurt, s. 30; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 130.

çıkarması gerekiyorsa sözleşmenin hüküm ve sonuçları doğrudan doğruya temsil olunana ait olur.

Sigorta sözleşmesinde temsilci sıfatına sahip olabilmek için temsilcinin ayırt etme gücüne sahip olması yeterlidir. Temsilci kendi nam ve hesabına sigorta sözleşmesi yapmadığı için ayrıca fiil ehliyetine sahip olması kanunda aranmamıştır²⁷². Bu durumda temsilci, fiil ehliyeti olmasa dahi başkası ad ve hesabına sigorta sözleşmesi yapabilir²⁷³.

Türk Ticaret Kanununda, sigorta sözleşmesinde temsil yetkisinin nasıl verileceği konusunda herhangi bir şekil koşulu düzenlenmemiştir. Genel hükümlerde de temsil yetkisinin verilmesi ile ilgili kanuni bir şekil koşulu öngörülmediğinden, sigorta sözleşmesinin yapılması için tarafların isteğine bağlı olarak yazılı veya sözlü şekilde temsil yetkisini vermeleri yeterlidir.

Menfaati olmayan bir kişi sigorta sözleşmesi yapamaz. Bu durumda yetkisiz temsilci sadece ilk sigorta döneminin primlerinden sorumlu olur (TTK. m. 1406/1). Başkası adına sigorta sözleşmesi yapan kişinin, sigorta ettireni temsil etme yetkisi yoksa veya temsilci temsil yetkisinin sınırlarını aşmışsa, temsil olunan icazet verinceye kadar sözleşme kendisi açısından hiçbir hüküm ve sonuç doğurmaz²⁷⁴. Temsil olunan icazet vermezse, menfaatinin bulunması koşuluyla, sigorta sözleşmesi yetkisiz temsilci adına yapılmış sayılır ve sigorta priminden yetkisiz temsilci sorumlu olur²⁷⁵ (TTK. m. 1406/2).

TTK. m. 1406/3'e göre ise, sözleşmenin başkası adına yapıldığı anlaşılammış veya sözleşme yetkisiz temsilci ile yapılmışsa, temsilcinin menfaatinin bulunması koşuluyla, sözleşme kendi adına yapılmış sayılır. Temsilci, sigorta sözleşmesini kurarken, sigorta ettirenin, sigorta koşullarıyla ilgili verdiği tüm talimatlara uymak zorundadır. Sigorta ettirenin temsilciye, sigorta koşullarıyla ilgili olarak herhangi bir talimat vermediği durumlarda sigorta sözleşmesi, sözleşmenin yapıldığı yerdeki mutlak koşullara göre yapılır (TTK. m. 1407).

²⁷² Akıntürk / Ateş, s. 74; Yıldırım, s. 144;

²⁷³ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 130.

²⁷⁴ Bozkurt, s. 30; Bilgen, s. 49.

²⁷⁵ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 131; Özbolat, s. 85.

2.6.2.2 Lehtar

Ölüme karşı yapılan hayat sigortalarında lehine sözleşme yapılan kişiye lehtar denir²⁷⁶. Sigorta sözleşmesinde teminat altına alınan olayın gerçekleşmesiyle lehtar, sigortanın sonuçlarından faydalanır. Gerçek veya tüzel kişiler lehtar olabilir. Hayat Sigortası Genel Şartları A.1. maddesinde lehtar, “sigorta sözleşmesine taraf olmamakla beraber lehine sigorta sözleşmesi yapılan ve rizikonun gerçekleşmesi halinde kural olarak sigorta tazminatını sigortacıdan isteme hakkına sahip olan” kişi olarak tanımlanmıştır. Hükme göre lehtar, sigorta sözleşmesine taraf olmamakla birlikte riziko gerçekleştiğinde sözleşmeden doğan sigorta bedelini sigortacıdan talep etme hakkına sahiptir²⁷⁷. Hayat sigortalarında olay, ölüm veya belirli bir tarihte hayatta kalma olabilir²⁷⁸. Örneğin bir kişi hayat sigortasını, hayatta kalma rizikosuna karşı yaptırdığında ödeme kendisine yapılır, ancak ölüm rizikosuna karşı sigorta yaptırdığında, sigorta bedeli sigorta ettirene değil menfaati bulunan başka bir kişiye (genellikle eşine) ödenir²⁷⁹. Bu durumda hayat sigortasında sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar farklı kişilerdir.

2.6.2.3. Zarar gören üçüncü kişiler

TTK. m. 1473/1'e göre sigortacı, sorumluluk sigortası ile, sözleşmede aksine hüküm yoksa, sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu sebebiyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder. Sözleşmenin aslen tarafı olmayan zarar gören, uğradığı zararın sigorta bedeline kadar olan kısmının tazminini, süresi içinde doğrudan sigortacıdan isteyebilir²⁸⁰.

Karayolları Trafik Kanunu'nun 97. maddesinde de benzer bir düzenleme yapılmıştır. Hükme göre, zarar görenin, zorunlu mali sorumluluk sigortasında öngörülen sınırlar

²⁷⁶ Bozkurt, s. 33; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 325; Kaner, s. 6; Özdamar, 2009, s. 71; Özbolat, s. 86; Karaman, s. 69.

²⁷⁷ Erkan, s. 50.

²⁷⁸ Bozkurt, s. 31.

²⁷⁹ Günay, s. 63.

²⁸⁰ Zarar göreni sigortalıyla karıştırmamak gerekir. Örneğin, A özel hastanesi bünyesinde çalışan doktor D'ye Tıbbi Kötü Uygulamaya İlişkin Zorunlu Mali Sorumluluk Sigortası Sözleşmesi yapmıştır. D, yaptığı ameliyatta kusuru ile hasta H'ye zarar vermiştir. Bu sözleşmede sigorta ettiren özel hastane A, sigortalı doktor D, ve zarar gören ise hasta H'dir (Günay, s. 64-65).; Bilgen, s. 367.

içinde dava yoluna gitmeden önce ilgili sigorta kuruluşuna yazılı başvuruda bulunması gerekir. Sigorta kuruluşunun başvuru tarihinden itibaren en geç 15 gün içinde başvuruyu yazılı olarak cevaplamaması veya verilen cevabın zarar görenin talebini karşılamaması halinde, zarar gören sigortacıya dava açabilir veya 5684 sayılı Kanun çerçevesinde tahkime başvurabilir.

2.7. Sigorta Aracıları

Sigorta şirketleri özellikleri itibariyle diğer şirketlere göre daha fazla aracı kullanmak zorundadırlar. Sigorta şirketlerinin merkezleri genellikle İstanbul'da bulunmaktadır ve ülkenin her yerinde tek tek şube açmak sigorta şirketleri için oldukça maliyetli olacağından dolayı, ülke çapında onlar adına sigorta sözleşmesi yapmaya yetkili aracılar kullanılmaktadır²⁸¹. Uygulamada sigortacılıkla ilgili faaliyetler çoğunlukla sigorta acentesi veya broker denilen gerçek veya tüzel kişiler aracılığıyla yapılır²⁸².

2.7.1. Acente

2.7.1.1. Acentenin tanımı

Acente, Türk Ticaret Kanununda, ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen kişi olarak tanımlanmıştır (TTK. m. 102/1).

Sigorta acentesi ise Sigortacılık Kanununda özel olarak düzenlenmiştir (SK. m. 2/I-m). Sigorta acentesi; ticarî mümessil, ticarî vekil, satış memuru veya müstahdem gibi tâbi bir sıfatı olmaksızın bir sözleşmeye dayanarak belirli bir yer veya bölge içinde devamlı olarak, sigorta şirketlerinin nam ve hesabına sigorta sözleşmelerine aracılık etmeyi veya bunları sigorta şirketleri adına yapmayı meslek edinen, sözleşmenin kurulmasından

²⁸¹ Günay, s. 32; Çeker, s. 38.

²⁸² Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 65.

önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile rizikonun / olayın gerçekleşmesi halinde, tazminatın / bedelin ödenmesinde sigorta şirketine yardımcı olan kişiye denir²⁸³. Türk Ticaret Kanunundaki acente tanımından farklı olarak Sigortacılık Kanununda “sözleşmenin akdinden önce hazırlık çalışmalarını yürüten ve sözleşmenin uygulanması ile tazminatın ödenmesinde yardımcı olan” ifadesine yer verilmiştir²⁸⁴. Uygulamada sigorta sözleşmesinin yapılması aşamasında sigorta ettirenle bire bir temasa geçen ve sigorta ettireni sözleşme hakkında bilgilendiren acentedir. Gerçek veya tüzel kişiler acentelik faaliyetinde bulunabilir. Acentelik faaliyetini yürütecek tüzel kişilerin merkezlerinin Türkiye’de bulunması ve anonim şirket veya limited şirket şeklinde kurulmuş olmaları aranmaktadır.

Acentenin görevi, temsil ettiği sigortacıya müşteri bulmak ve sigorta sözleşmesinin yapılmasını sağlamaktır. Acente, temsil olunan adına sigorta sözleşmesi yapma yetkisine sahip ise temsili acente, sigorta sözleşmesinde sadece aracılık faaliyetinde bulunabiliyorsa aracı acente olarak ikiye ayrılır²⁸⁵. Acenteye sigorta şirketi adına sözleşme yapma yetkisi verilmişse, temsilci acente sigorta sözleşmesini yapabilir²⁸⁶.

2.7.1.2. Acentenin unsurları

14.04.2008 tarih ve 26847 Mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe girmiş olan Sigorta Acenteleri Yönetmeliği ile acentelik faaliyetleri düzenlenmiştir. Acentelik yapma koşulları SK.’nın 23. maddesinde belirtilmiştir. SK. m. 23 ve Sigorta Acenteleri Yönetmeliğin yanında Türk Ticaret Kanunu’nun acentelere ilişkin hükümleri sigorta acenteleri hakkında da uygulanır (SK. m. 23/18).

Sigortacılık Kanununda hüküm bulunmayan haller bakımından Türk Ticaret Kanunu’nun acentelere ilişkin düzenlemeleri (TTK. m. 102 vd.) sigorta acentelerine de

²⁸³ Kabukçuoğlu Özer, s. 14.

²⁸⁴ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 65.

²⁸⁵ Özdamar, 2009, s. 102.

²⁸⁶ Y. 11. HD. T. 28.01.2003, E. 2002/8919, K. 2003/829 “Acenteler imzaladıkları ya da aracılık yaptıkları sözleşmeleri kendi nam ve hesaplarına değil ve fakat acentesi buldukları kişi adına düzenlerler. Dolayısıyla kural olarak bu sözleşmelerden dolayı kendi sorumluluklarının olmayacağı kuşkusuzdur. Poliçeyi düzenleyen acentenin tazminattan sorumlu tutulabilmesi için poliçenin düzenlenmesinde, primin tahsilinde ya da davalı sigorta şirketinin sigorta tazminatını ödememesinde şahsi kusurunun kanıtlanmış olması gerekir”. (Bilgen, s. 12-13).

uygulanır; bu husus hem TTK. m. 117’de hem de SK. m. 23/18’de belirtilmektedir²⁸⁷. Türk Ticaret Kanununda bir düzenleme bulunmaması halinde, aracılık faaliyeti yapan acentelere Türk Borçlar Kanunu’nun simsarlık sözleşmesi hükümleri, sigorta sözleşmesi yapma yetkisi olan acentelere komisyon hükümleri uygulanır²⁸⁸. Bu hükümlerde de gerekli düzenlemelerin bulunmaması halinde vekalet hükümlerine gidilir.

Sigorta acentesinin her şeyden önce bağımsız olması koşuldur. Bunun için acentenin ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmadan faaliyet göstermesi gerekir. Sigorta acenteliği yapacak kişiler aynı zamanda SAY. 4. maddesinde belirtilen niteliklere sahip olmalıdır.

Sigorta acentesinin acentelik sıfatının bir sözleşmeye dayanması gerekir. Kanunda acentelik sözleşmesinin şekli ile ilgili bir düzenleme yapılmamıştır. Ancak, TTK. m. 107’ e göre acenteye sigorta şirketini temsil yetkisi veren sözleşmenin yazılı yapılması ve acentenin bulunduğu yerin ticaret siciline tescil ve ilan ettirilmesi gerekir²⁸⁹. Bu husus SAY. m. 14’de de düzenlenmiştir. Sigorta şirketleri tescil ve ilanı on beş iş günü içinde Levhaya işlenmek üzere TOBB’a bildirir. Levhaya kaydedilen acenteler, yetkilerinin kapsam ve sınırları da belirtilerek elektronik ortama işlenir (SAY. m. 15/1). Sigorta acentesi faaliyetlerini sınırları ve kapsamı önceden belirlenmiş olan bir yer ve belgede yapmalıdır. Sigorta acenteliği yapmak isteyenlerin gerçek veya tüzel kişilerin TOBB tarafından tutulan Levhaya kayıtlı olmadan acentelik yapabilmesi mümkün değildir (SK. m. 23/1).

Sigorta acentesinin acentelik faaliyetinin sürekli olması gerekir. Süreklilikten anlaşılması gereken, acentelik faaliyetinin belli bir zaman dilimi içinde sürekli ve devamlı bir şekilde yapılmasıdır²⁹⁰.

Sigorta acentesinin acentelik faaliyetini meslek edinmesi de koşuldur. Acentenin, sigorta şirketinin sigortacılık işlemleri dışında başka bir ticari faaliyette bulunmaması gereklidir (SK. m. 23/10). Acentelere, sigortacılık alanında faaliyet göstermeleri karşılığında ücret veya komisyon verilmesi de acente olabilmenin şartıdır²⁹¹.

²⁸⁷ Akgün, Evrim, Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirme Yükümlülüğü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2010, s. 26.

²⁸⁸ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 65.

²⁸⁹ Bozkurt, s. 51.

²⁹⁰ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 67.

²⁹¹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 68.

Acentenin sigorta ettirenin kişisel bilgilerini Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'na²⁹² uygun bir şekilde saklama ve özel hayatın gizliliği çerçevesinde sigorta ettirenin açıklamasını almadan üçüncü kişilerle paylaşmama mecburiyeti de vardır²⁹³. SK. m. 23/17'e göre, sigorta acenteleri ile bunların yanlarında çalışanlar, işleri dolayısıyla öğrendikleri bilgi ve sırları ilgililerin izni olmaksızın açıklayamaz. Ancak, suç teşkil eden hallerin yetkili mercilere duyurulması zorunludur.

2.7.1.3. Acentenin temsil yetkisi ve bunu aşan sözleşmeler yapması

Sözleşmelerde temsil yetkisi, Türk Borçlar Kanununun 40-48. maddeleri arasında düzenlenirken, Türk Ticaret Kanununun ise 1406 ve 1407. maddelerinde sigorta sözleşmeleri açısından temsil yetkisi düzenlenmiştir. TTK. m. 1406/1'e göre, bir kişi, diğer bir kişinin adına onu temsilen sigorta sözleşmesi yapabilir. Bir hukuki işlemin bir kimsenin adına ve hesabına bir başkası tarafından yapılmasına temsil denir²⁹⁴. Temsil sayesinde kişiler, hukuki işlemlerini kendileri yapmak zorunda kalmazlar ve başka bir kişinin temsil olunan yerine hukuki işlemi yapması sayesinde işlemler hızlanır²⁹⁵. Sigorta şirketi tarafından yapılan sigorta sözleşmesi de temsilci aracılığıyla sigorta şirketi adına ve hesabına yapılabilir.

Temsilcinin temsil edilen ad ve hesabına hukuki işlemler yapabilmesi için temsil edilenin temsilciye, temsil konusunda bir yetki vermesi gerekir²⁹⁶. Sigortacıyı hukuki işlemlerde temsil edecek acenteye sigorta sözleşme yapma yetkisinin mutlaka yazılı olarak verilmesi ve acentenin bu yetkiyi kullanabilmesi için belgenin tescil ve ilan ettirilmesinden itibaren onbeş iş günü içinde Levhaya işlenmek üzere TOBB'a bildirilmesi gerekir (SAY. m.10). Usulüne uygun bir şekilde levhaya kayıt olmamış şirketlere acentelik yapabilme yetkisi verilmez.

²⁹² Bkz. RG. T. 07.04.2016, S. 29677.

²⁹³ Kişisel verilerin korunması hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Sigorta Hukukunun Bazı Güncel Sorunları, İstanbul 2017, s. 11-27.

²⁹⁴ Eren, Genel, s. 424; Akıntürk / Ateş, s. 71; Oğuzman / Öz, s. 210; Akıncı, s. 125; Aybay, s. 73; Nomer, s. 134; Tercier / Pichonnaz / Develioğlu, s. 125; Yıldırım, s. 139; Ruhi, C. I, s. 41.

²⁹⁵ Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 169; Esener / Gündoğdu, s. 257.

²⁹⁶ Aybay, s. 77.

Sigorta şirketi tarafından sigortacılık faaliyetlerini yerine getirebilmesi için sigorta acentesine verilen yetkileri içeren sözleşmeye acentelik sözleşmesi denir²⁹⁷. Acentenin hangi sigorta türleri ile ilgili faaliyet göstereceği kendisine acentelik yetkisinin verildiği bu sözleşmede belirtilir. Sigorta şirketi, acenteye sigorta sözleşmesi düzenleme ve prim tahsil etme yetkisini açıkça belirttiği sözleşmeyle devreder ve acente yetkili temsilci sıfatını kazanır. Acenteye verilen yetkiler acente tarafından başka acentelere veya kişilere devredilemez. Eğer acenteye sigorta şirketi tarafından sözleşme yapma ve prim tahsil etme yetkisi verilmemişse, acente poliçe düzenleyerek sigorta ettirene veremediği gibi sigorta ettiren tarafından ödenen primi de tahsil edemez²⁹⁸. Ancak acenteye prim tahsil etme yetkisi verilmişse, sigortalı tarafından acenteye yapılan ödeme sigorta şirketine yapılmış sayılır.

TBK. m. 40/2 hükmüne göre temsilci, hukuki işlem yaparken başkası adına hareket ettiğini bildirmezse hukuki işlemin sonuçlarından kendisi sorumlu olur. Sigortacının yazılı ve özel izni olmadan acentenin sigortacı adına sözleşme yapma yetkisi yoktur (TTK. m. 107/1). Sözleşme yapma etkisi olmayan bu acenteler poliçe de düzenleyemezler. TTK. m. 1406/3'e göre ise başkasının adına yapıldığı anlaşılmayan veya yetkisiz yapılan sözleşme, menfaati bulunması şartıyla, temsilci adına yapılmış sayılır²⁹⁹. Zira menfaatin olmaması halinde sigorta sözleşmesi geçersiz sayılır³⁰⁰.

Temsilci tarafından kendisine yetki verilmemiş olmasına rağmen bir kimse temsilci gibi hareket ederek başkası adına işlemler yapmışsa, buna yetkisiz temsil denir³⁰¹. TBK. m. 46/1'e göre, bir kimse yetkisi olmadığı hâlde temsilci sıfatıyla bir hukuki işlem yapan kişi, temsil olunanın bu işlemi onaylaması halinde yetkili temsilci haline gelir ve bundan sonra işlem temsil olunanı bağlar. Temsil yetkisinin hangi hallerde ve ne zaman sona ereceği ile ilgili Türk Ticaret Kanununda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle temsil yetkisinin hangi durumlarda sona ererek yetkisiz temsil sayılacağı ile

²⁹⁷ Bilgen, s. 16; Özdamar, 2009, s. 104.

²⁹⁸ Özbolat, s. 146; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 75.

²⁹⁹Y. 11. HD. T. 19.09.2017, E. 2016/ 7283, K. 2017/4510 "...Davalı şirketin acentelik sözleşmesinin sona ermesini savunmasına rağmen bu tarihten sonra yetkili acente gibi poliçe düzenlemiş olması karşısında davacının zararından bizzat sorumlu olduğu..." (www.sinerjimevzuat.com.tr).

³⁰⁰ Örneğin, Ü kasko yaptırmak üzere X sigorta şirketine gitmiştir. Sigorta sözleşmesini şirket çalışanı T imzalamıştır. T, başkası (şirket) adına hareket ettiğini bildirmese bile Ü, olayın özelliğinden temsiline olduğunu anlayabilecek durumdadır (Yıldırım, s. 144).

³⁰¹ Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 180; Taşkın, Melda, "Sigorta Sözleşmesinde Yetkisiz Temsile İlişkin TTK m. 1406 Hakkında Değerlendirmeler", Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 14, Aralık 2019, s. 556.

ilgili olarak TBK m. 43/1 hükmü uygulanmalıdır. Hüküm uyarınca, temsil yetkisi temsil olunanın veya temsilcinin ölümü, gaipliğine karar verilmesi, fiil ehliyetini kaybetmesi veya iflas etmesi durumlarında yapılan sigorta sözleşmesi sona ereceğinden temsil yetkisi de sona erer³⁰². Bu durumlardan sonra yapılan sigorta sözleşmeleri yetkisiz temsilci tarafından yapılmış sayılır.

TBK. m. 47/I' e göre de, temsil olunanın açık veya örtülü olarak hukuki işleme onay vermezse, işlemin geçersiz olması sebebiyle ortaya çıkan zararın giderilmesi, yetkisiz temsilciden istenebilir. Yetkisiz temsilci, işlemin yapıldığı sırada kendisinin yetkisiz olduğunu sözleşmenin karşı tarafını bildiğini veya bilmesi gerektiğini ispat ederse, kendisinden zararın giderilmesi istenemez. Ancak, hakkaniyet gerektiriyorsa, kusurlu yetkisiz temsilciden diğer zararların giderilmesi de istenebilir (TBK. m. 47/2).

TTK m. 1406/1'in son cümlesinde, temsilci yetkisiz ise ilk sigorta döneminin primlerinden sorumlu olur hükmü yer almaktadır. Hükme göre, temsil yetkisi olmadığı halde sigorta sözleşmesini yapan kişi, ilk sigorta dönemine ait primleri ödemek zorundadır³⁰³. Sigortacının zararının bu primden fazla olması durumunda ise, yetkisiz temsilcinin ilk sigorta dönemindeki primden fazla olan bu kısmı ödeme zorunluluğu yoktur.

2.7.2. Broker

İngilizce bir kelime olan “broker”, kelime anlamı olarak “tallal” anlamına gelmektedir³⁰⁴. Dilimize de İngilizceden gelmiştir.

Sigortacılık Kanunu m. 2/I-d'de broker, sigorta veya reasürans sözleşmesi yaptırmak isteyenleri temsil ederek, bu sözleşmelerin yaptırılacağı şirketlerin seçiminde tamamen tarafsız ve bağımsız davranarak ve teminat almak isteyen kişilerin hak ve menfaatlerini gözeterek sözleşmelerin akdinden önceki hazırlık çalışmalarını yürütmeyi ve gerektiğinde sözleşmelerin uygulanmasında veya tazminatın tahsilinde yardımcı olmayı meslek edinen kişi şeklinde tanımlanmıştır. Brokerların nitelikleri, kuruluşları, koşulları,

³⁰² Taşkın, s. 556-557.

³⁰³ Yazıcıoğlu / Atamer, s. 38; Taşkın, s. 566.

³⁰⁴ Broker ile ilgili olarak ayrıntılı bilgi için bkz. Özdamar, Mehmet, “Sigorta Brokeri ve Hukuki Niteliği”, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 57, S. 3, 2008, s. 530 vd..

yetki ve sorumlulukları ile faaliyetlerine ilişkin esaslar Sigorta ve Reasürans Brokerleri Yönetmeliği'nde³⁰⁵ düzenlenmiştir.

Doktrinde brokerin hukuki niteliği hakkında tartışmalar vardır. Bir görüşe göre³⁰⁶, broker tellal olarak nitelendirilirken, başka bir görüşe göre³⁰⁷ ise brokerin tellal ile bazı benzer yanları olsa da kendisine özgü (sui generis) bir bağımsız tacir yardımcısı olduğunu kabul etmektedir. Yargıtay kararlarında ise broker, tacir sıfatına haiz kişi olarak tanımlanmaktadır³⁰⁸.

Broker, gerçek veya tüzel kişi olabilir. Brokerlık yapmak isteyen gerçek veya tüzel kişiler tarafından, Müsteşarlıkça belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde ruhsat verilmesi için başvuru yapılır. Brokerlik, Müsteşarlıktan alınan "Brokerlik Ruhsatı" ile yapılır (SK m. 21/2). Yapılan inceleme sonunda gerekli koşulları sağlayan kişi veya kurumlara ruhsatname verilir (SRBY m. 12).

Broker, genellikle sigorta yaptırmak isteyen kişinin yanında bu kişilere uygun bir sigorta şirketi öneren, kişilerin ihtiyaçları doğrultusunda sigorta sözleşmesinin kurulmasını sağlayan kişidir³⁰⁹. Brokerin faaliyetlerini yürütürken sigorta şirketlerine karşı bağımsız olması zorunludur. Broker, sigortacıdan emir ve talimat almadan, kararlarını tarafsız bir şekilde vermelidir. Brokerin sigorta şirketi ile herhangi bir şekilde ortak da olmaması gerekir³¹⁰. Aynı zamanda SK m. 21/5'e göre, Sigorta brokerleri ve bunların yanlarında çalışanlar, işleri dolayısıyla öğrendikleri bilgi ve sırları ilgililerin izni olmaksızın açıklayamaz. Ancak, suç teşkil eden hallerin yetkili mercilere duyurulması zorunludur. Broker, ayrıca tüm sigorta şirketlerine karşı tarafsız olmalı ve herhangi bir sigorta şirketini öne çıkaracak davranışlardan kaçınmalıdır³¹¹. SRBY'nin 15. maddesinde de brokerların portföylerini tek sigorta şirketinde toplamalarına halinde Müsteşarlığa konu ile ilgili açıklama yapmak zorunda oldukları düzenlenmiştir.

³⁰⁵ RG. T. 27.05.2015 S. 29368.

³⁰⁶ Kender, Hususi Sigorta, s. 143.

³⁰⁷ Özdamar, Broker, s. 554.

³⁰⁸ Y. 11. HD. T. 26.04.2010, E. 2008/12729, K. 2010/4484 "Sigorta brokeri, münhasıran brokerlik işleriyle uğraşan tacir sıfatını haiz kişidir. TTK.'nın 22. maddesine göre, tacir olan veya olmayan bir kimseye, ticari işletmesiyle ilgili bir iş veya hizmet görmüş olan tacir, munasip bir ücret isteyebilir." (Ruhi, C. II, s. 1881- 1882)

³⁰⁹ Özdamar, Broker, s. 532; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 88-89.

³¹⁰ Özdamar, Broker, s. 534. Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 88 vd..

³¹¹ Özdamar, Broker, s. 533.

2.8. Sigorta Sözleşmesinin Kurulması

2.8.1. Sigorta Sözleşmesi Görüşmeleri

Taraflar, sigorta sözleşmesi kurulmadan önce, sözleşmenin hangi koşullarda yapılacağı ile ilgili olarak görüşmeler yapmak için bir araya gelebilirler. Bu görüşmeler insan hayatına veya çok büyük malvarlıklarına ilişkin menfaatlerin sigorta edilmesi için yapılacaksa sözleşme görüşmeleri uzun sürebilir³¹². Ancak sigorta değerinin daha düşük olduğu kasko, zorunlu trafik sigortası gibi sigortalarla ilgili sözleşmeler kurulmadan önce yapılan görüşmeler genellikle uzun sürmez. Çünkü önceden hazırlanmış olan matbu metinler sigorta yaptırmak isteyenlere verilir. Uygulamada bu sigortaların prim fiyatlarının genellikle aynı olması ve ticari hayatın getirdiği koşuşturma sebebiyle sözleşme görüşmeleri tarafların telefon ile iletişime geçmesiyle çok kısa sürede tamamlanır.

Sigorta sözleşmesi yapmak isteyen kişiler sadece görüşmelere başlayarak değil, internet üzerinden sigorta ile ilgili araştırma yaparken, sigortacının web sitesini incelerken de sigorta görüşmeleri başlamış olur³¹³. Sigorta ettirenin, sigortacının web sayfasını açmasıyla başlayan bu döneme sözleşmeye hazırlık dönemi denir. Bu dönemden sonra, sigorta sözleşmesinin yapılması için sigortacı veya acentesi ile irtibata geçilmesi sözleşme görüşmelerini başlatır.

Uygulamada genellikle sigortacılar, önceden hazırlanmış sigorta genel koşullarını da içeren sözleşmeyi sigorta ettirene verirler. Sigortacının bu davranışı öneri sayılır. Sigorta ettiren ise sözleşmeyi kurma konusunda kararını verdikten sonra sadece önceden matbu şekilde hazırlanmış sözleşmeyi imzalar³¹⁴. Sigorta ettirenin, önceden hazırlanmış olan sözleşmedeki koşullarda değişiklik yapmak ya da sözleşmeye ek koşullar getirmek istemesi ile ikinci kez görüşmelerin başlaması halinde, sigorta ettirenin davranışı ikinci bir öneri sayılır.

³¹² Özdamar, 2009, s. 60.

³¹³ Özdamar, 2009, s. 60.

³¹⁴ Özdamar, 2009, s. 61.

Sözleşme görüşmelerinin başlaması ile taraflar arasında dürüstlük kuralına dayalı hukuki bir ilişki kurulmuş olur³¹⁵. Taraflar bu ilişki süresince dürüstlük kuralına uygun davranmakla yükümlüdür (TMK m. 2). Sözleşme görüşmeleri sırasında tarafların dürüst davranma yükümlülüğü, tarafların sözleşmenin yapılması konusundaki niyetlerinin ciddi olmasını, sözleşme ile ilgili gerekli bilgileri karşı tarafa vermeyi ve karşı tarafın yanıldığını fark ettiğinde onu düzeltmeyi, kişilik ve malvarlığı değerlerinin zarar görmemesi için gerekli özeni göstermeyi kapsar³¹⁶. Kaynağını dürüstlük kuralından alan bu sorumluluğa, sözleşme görüşmelerinden doğan sorumluluk “culpa in contrahendo” denir³¹⁷. “Culpa in contrahendo” sorumluluğunun hukuki niteliği doktrinde tartışmalıdır³¹⁸.

Taraflardan biri kötünietli ve aldatıcı davranışlarla sözleşme yapma niyeti olmadığı halde karşı tarafta böyle bir izlenim bırakmasına rağmen sözleşmeyi yapmamışsa, iyiniyetli karşı tarafın sözleşme görüşmelerinden kaynaklanan güven sorumluluğuna aykırı hareket eden kötünietli kişi, sözleşmenin yapılmamasından doğan zararı tazmin etmek zorundadır³¹⁹. Burada sözleşme yapılacağına dair güvenden doğan menfi zarar ortaya çıkar. Sözleşme görüşmelerine gelmek için yapılan seyahat giderleri, başka kişilerle sözleşme yapma fırsatının kaçırılması, boşa geçirilen zaman menfi zarara örnektir.

³¹⁵ Oğuzman / Öz, s. 77.

³¹⁶ Eren, Genel, s. 1129; Oğuzman / Öz, s. 77; Serozan, İfa, s. 254; Akçaal, Mehmet, Sözleşme Sonrası Sorumluluk, Konya 2018, s. 74.

³¹⁷ Eren, Genel, s. 1128; Serozan, İfa, s. 184; Akçaal, Sorumluluk, s. 71.

³¹⁸ Haksız fiil sorumluluğu görüşüne göre, “culpa in contrahendo” sorumluluğunun hukukî niteliği, henüz sözleşmenin meydana gelmemesi sebebiyle, haksız fiil sorumluluğudur. Buna göre, sözleşme görüşmeleri safhasındaki olaylara sözleşme hükümlerini uygulamak, zaman bakımından sözleşme öncesi ve sözleşmenin devamı tefrikini ortadan kaldırmaktadır. Sözleşme sorumluluğu görüşünü savunanlar, “culpa in contrahendo” sorumluluğunu sözleşme hükümlerine dayandırmaktadır. Bu görüşe göre, görüşmelerin başlaması ile, taraflar arasında sözleşme benzeri bir güven ilişkisi meydana gelir ve taraflara hedeflenen sözleşmeden bağımsız şekilde koruma mükellefiyetleri yükler. Türk Hukukunda da savunulan kendine özgü sorumluluk görüşüne göre ise “culpa in contrahendo” sorumluluğu, taraflar arasındaki edim ilişkisinden bağımsız olarak sözleşme görüşmeleri ile kurulan ve tarafların birbirlerine karşı uymakla yükümlü buldukları özel davranış yükümlülüklerinin ihlalinden kaynaklanmaktadır. Bahsedilen bağımsız borç ilişkisi, diğer edim yükümlülüklerinden bağımsız olup, kaynağını Medenî Kanun’un 2 nci maddesindeki dürüstlük kuralından alır. Taraflar arasındaki söz konusu bağımsız ilişki sonucunda her iki taraf, birbirlerine karşı kendi iradelerinden bağımsız olarak kanundan kaynaklanan güvene dayalı davranış (koruma) yükümlülüklerine uygun hareket etmek zorundadırlar. Bkz. Hacıömeroğlu, A. Oğuzhan, Sigorta Sözleşmelerinin Kuruluş Safhasındaki Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Culpa In Contrahendo Sorumluluğu Açısından Değerlendirilmesi, Ticaret ve Fikri Mülkiyet Hukuku Dergisi, S. 1 / 2, 2015, s. 51 vd.

³¹⁹ Serozan, İfa, s. 262.

Sözleşmenin kurulmasından önce, taraflardan birinin yanlış bilgi vermesi sebebiyle yanlış bilgiyi alan kişi zarar görebilir. Sigortacının web sitesine yanlış bilgiler koyması veya sigorta acentesinden yanlış bilgiler edinilmesi, sözleşme görüşmeleri esnasında zarar görmeye bir örnektir³²⁰. Bu durumda yanlış bilgi verenin sorumluluğu kusurlu olmasına bağlıdır³²¹. Sigortacını web sitesine koyduğu yanlış bilgilerin sigorta sözleşmesi ile çelişmesi durumunda, sigortacının kusurunun ihmal derecesinde kalması yeterlidir³²².

2.8.2. Sigorta Sözleşmesinin Kurulması

Türk Ticaret Kanununda sigorta sözleşmesinin kurulması herhangi bir şekilde şartına tabi tutulmamıştır. Bu sebeple iki taraflı bir hukuki işlem olan sigorta sözleşmesi Türk Borçlar Kanunu'nun 1. maddesine göre tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamaları ile kurulur, karşılıklı irade açıklamaları öneri³²³ ve kabulden³²⁴ oluşur³²⁵. Bu irade açıklamaları sözleşmenin kurucu unsuru olup, bunlardan birisi yoksa, sözleşme

³²⁰ Özdamar, 2009, s. 61.

³²¹ Eren, Genel, s. 1135; Serozan'a göre de, "Tarafların daha sözleşme kurulmadan karşılıklı özen gösterme yükümleri kuran bir sözleşme benzeri hukuki ilişki içinde buldukları görüşü çerçevesinde, karşı tarafın kişi ve malvarlığına sözleşme görüşmeleri aşamasında özensizliği yüzünden bir zarar veren kişinin sözleşme hukukuna göre giderim borçlusu olacağı ve oluşan zararı gidermek zorundadır"; Ayrıntılı bilgi için bkz. Serozan, Rona, Culpa İn Contrahendo, Akdın Müspet İhlali ve Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme Kurumlarının Ortak Temeli: Edim Yükümlerinin Bağımsız Borç İlişkisi, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, S. 3, 1968, s. 111.

³²² Hacıömeroğlu, s. 52; 11. HD. T. 23.10.2018, E. 2017/953, K. 2018/6617 "...Hayat sigorta poliçesinin kredi verilen tarihte düzenlendiği ve priminin tahsil edildiği, krediyi veren davalı bankanın aynı zamanda ... Emeklilik A.Ş'nin acentesi olup, ... Emeklilik A.Ş. adına poliçe düzenlenmesi ve prim tahsil etme yetkisinin bulunduğu, ancak davalı bankanın acente sıfatıyla hayat sigortasıyla ilgili teklifname/soru kağıdını müteveffa sigortalıya sunulmasında ve imzalatılmasında kusurlu davranarak sözleşmenin hatalı kurulmasına sebep olduğu, sigorta sözleşmesinin kurulması aşamasında sigortacılık ilkelerine uygun bir şekilde beyanda bulunma hakkının tanınmadığı, soru listesinin müteveffaya hiç verilmediği, zira sigorta sertifikasında sigortalıya ait görünen imzanın gerçekte müteveffaya ait olmayıp davalı banka çalışanı ... tarafından temin edildiği, sahte imza ile sigorta sertifikasında sigortalı adına beyan düzenlenerek rizikonun teminat dışında bırakılmaya çalışıldığı, davalıların şahsi kusur ve haksız fiillerinin böylece sabit olduğu, manevi tazminat talep şartlarının ise oluşmadığı gerekçesiyle; maddi tazminat talebinin kabulüne, 6.615,00 TL'nin dava tarihinden itibaren yasal faizi ile birlikte davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline, manevi tazminat talebinin reddine karar verilmiştir" (www.sinerjimevzuat.com.tr).

³²³ Öneri, sözleşmenin bütün esaslı unsurlarını içeren ve karşı tarafın kabulüyle sözleşmenin kurulması sonucunu doğuran tek taraflı bir irade açıklamasıdır. Bozkurt, s. 67; Eren, Genel, s. 204; Akıncı, s. 66.

³²⁴ Kabul, sözleşmenin öneriye uygun olarak kurulmasını sağlayan, varması gerekli tek taraflı irade açıklamasıdır. Eren, Genel, s. 244; Aybay, s. 30; Akıncı, s. 71.

³²⁵ Eren, Genel, s. 200; Ruhi, C. I, s. 16; Esener / Gündoğdu, s. 23; Antalya / O. Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Temel Kavramlar, Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri, C. I, İstanbul 2016, s. 223; Cansel / Özel, s. 97; Von Tuhr, Andreas, Borçlar Hukukunun Umuni Kısmı, (Çev. Edege, Cevat), C. 1-2, Ankara 1983, s. 1; Akıncı, s. 64; Akıntürk / Ateş, s. 21; Aybay, s. 22; Arseven, s. 93; Bozkurt, s. 63; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 36.

yokluk müeyyidesine tabidir³²⁶. Sigorta sözleşmesinin kurucu unsuru olan irade açıklamalarında sigortacı, bir prim karşılığında kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin meydana gelmesi halinde bu zararı tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayatta kaldıkları süre veya başlarına gelen bazı olaylar sebebiyle bir para ödemeyi üstlenirken; sigorta ettiren prim ödeme borcunu üstlenir³²⁷.

TBK. m. 1/1'e göre, önerinin ve kabulün belirli bir şekli yoktur. Yazılı, sözlü hatta zımni bir irade açıklamasıyla da öneri veya kabul açıklamasında bulunulabilir. Sözleşme yapılırken önerinin geçerli olması için karşı tarafa ulaşması ve öneriyi yapan kişinin bu niyetinde ciddi olması gerekir³²⁸. TBK.'nın 2. maddesi, sözleşmenin kurulmuş sayılması için, tarafların irade açıklamalarının, sözleşmenin bütün esaslı unsurları üzerinde uyuşmasını aramaktadır³²⁹. Bu sebeple sigorta sözleşmesinin kurulması ve bağlayıcı bir nitelik kazanması için sözleşmenin esaslı unsurları olan menfaat, riziko, sigorta süresi, sigorta tazminatı/bedeli ve prim konusunda tarafların anlaşmış olmaları gereklidir³³⁰. Esaslı unsurlardan anlaşılması üzerine sigorta genel koşullarının da sözleşmeye eklenmesi ile sigorta sözleşmesi kurulmuş olur³³¹. Genel koşullara ek olarak, SK. m. 11/1'e göre tarafların beraberce kararlaştırıldıkları özel koşullar da sözleşmeye eklenebilir. Ancak bu özel koşulların kanunun emredici hükümlerine aykırı olmaması gerekir. Aynı zamanda sigorta sözleşmesinin kurulabilmesi için taraflar bu şartlarda anlaşmış olmalıdır³³².

Esaslı noktalar dışında kalan noktalara ise yan noktalar denir. TBK.. m. 2/1'e göre, taraflar yan noktalar üzerinde herhangi bir görüşme yapmamış olsalar dahi sözleşme

³²⁶ Hatemi, Hüseyin / Gökyayla, K. Emre, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul 2017, s. 30.

³²⁷ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 159.

³²⁸ Eren, Genel, s. 246; Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 99.

³²⁹ Hatemi / Gökyayla, s. 30; Kayıhan / Bağcı, s. 119; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 37.

³³⁰ Kender, Hususi Sigorta, s. 182; Özdamar, 2009, s. 55.

³³¹ Erkan, s. 51.

³³² Kabukçuoğlu, s. 32. Y 17. HD. T. 21.02.2013 E, 2013/1087, K. 2013/2041 "...Dava, kasko sigorta sözleşmesine dayanılarak, davacı sigortalı tarafından davalı kasko sigorta şirketine karşı açılan maddi tazminat istemine ilişkindir. Olayda ispat külfeti kendisine düşen davalı sigorta şirketine özel şartın poliçe metninde bulunduğu dair savunmasını ispat zımında, davacının imzasını içeren poliçe aslını ibraz etmesi, özel şartın poliçe metninde bulunduğuna ilişkin tüm kesin delillerini sunması, gerektiğinde davalı sigorta şirketi ile poliçeyi düzenleyen acentenin tüm ticari defter ve kayıtlarında uyumsuzluk konusu özel şartın davacının imzasını içeren poliçe metninde bulunup bulunmadığı konusunda uzman bilirkişi incelemesi yaptırılması, sigortalının imzasının ve özel şartın mevcut olduğu poliçenin varlığı halinde davalının özel şarttan haberinin olduğunun aksi halde ise davacının özel şarttan haberinin olmadığı, davalının bilgilendirme yükümlülüğüne uymadığının kabulü ile sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile hüküm tesisi doğru görülmemiştir" (www.sinerjimevzuat.com.tr).

kurulmuş sayılır³³³. Sigorta sözleşmesinin yan noktaları olan sözleşmenin süresi, primin nasıl ödeneceği gibi konularda tarafların anlaşamaması sözleşmenin geçerliliğini etkilemez³³⁴. Yani sözleşmenin kurulabilmesi için tarafların yan noktalar üzerinde anlaşmış olmaları gerekli değildir. Ancak taraflar aralarında anlaşarak bu hususları sözleşmenin zorunlu unsurları haline de getirebilirler.

Öneride bulunan kişi kural olarak önerisiyle bağlıdır ve bu öneriyi değiştirmesi mümkün değildir. Uygulamada genellikle sigortacının öneride bulunmasına karşılık, sigorta ettiren kendisi de ayrı bir sözleşme metni hazırlayarak sigortacıya sözleşme kurma teklifi yani öneri götürebilir³³⁵. Öneri sigorta ettirenden gelebileceği gibi temsilci olan acenteden de gelebilir.

Kesin olarak bağlanma niyeti olmamasına rağmen, karşı tarafı teklifte bulunmaya sevk ve teşvik etmek amacıyla yapılan irade açıklamasına öneriye davet (icaba davet) denir³³⁶. Örneğin, bir kişinin sadece bilgi edinmek amacıyla zorunlu trafik sigortası teklifi alması öneri değil öneriye davettir. Uygulamada, sigortacı tarafından sigorta edilecek rizikonun içeriği hakkında bilgi edinilmesi için önceden hazırlanan soru listesini sigortacı sigorta ettirene verir³³⁷. Bu soru listesinin (teklif formu veya teklifname) sigorta ettirene verilmesi, sigorta şirketinin veya acentenin önerisi olarak değil, öneriye davet olarak kabul edilir³³⁸. Çünkü sigortacı bu davranışı ile sigorta sözleşmesini kurmak istediğini değil, sözleşme müzakerelerine hazır olduğunu bildirmektedir. Sigorta ettiren tarafından bu formun doldurularak sigortacıya geri verilmesi ise öneri sayılır³³⁹. Ancak bu öneri, sigorta sözleşmesinin tüm esaslı noktalarını içermelidir.

Öneriyi sigorta ettiren yapmışsa, bunun ya sigortacı ya da sigortacının sözleşme yapmaya yetkili acentesine yöneltilmesi gerekir. Sözleşme yapma yetkisi olmayan sigorta acentesi, sadece aracılık yapabileceğinden kendisine yöneltilen öneri açıklamasını yazılı bir yetki belgesi olmadığı halde kabul eder ve sözleşmeyi kurarsa,

³³³ Akıncı, s. 74, dn.23; Hatemi / Gökyayla, s. 31.

³³⁴ Kabukçuoğlu, s. 44.

³³⁵ Kender, Sigorta Mukavelesi, s. 42.

³³⁶ Akıntürk / Ateş, s. 24; Hatemi / Gökyayla, s. 30.

³³⁷ Ulaş, s. 43; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 36.

³³⁸ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 159; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 37.

³³⁹ Bilgen, s. 25.

bu yetkisiz temsil sayılır³⁴⁰. TTK. m. 108' e göre, sigortacı bunu öğrendiği andan itibaren sözleşmeye icazet verebilir. Eğer icazet vermezse, acente sözleşmeden bizzat sorumlu olur. Kuşkusuz, aracı acentenin sözleşme yapmasından sonra, primleri tahsil edip sigortacıya göndermesi durumunda buna sesini çıkarmayan sigortacının, riziko gerçekleştiğinde acentenin yetkisiz olduğunu bildirerek ödeme yapmaktan kaçınması, dürüstlük kuralları ile bağdaşmaz³⁴¹. Çünkü sigortacı, yetkisiz acentenin tahsil ettiği primleri kabul ederek sözleşmeye icazet vermiştir.

Sigorta sözleşmesi, önerinin yöneltildiği tarafın açık veya zımni kabul iradesiyle kurulur. Sigorta ettiren kabul iradesini açıkça bildirmemişse, TTK. m. 1405'e göre, sigortacı ile sigorta sözleşmesi yapmak isteyen kişinin sözleşmenin yapılması için verdiği teklifname, teklifname tarihinden itibaren otuz gün içinde reddedilmemişse, poliçe verilmemiş olsa da sigorta sözleşmesi kurulmuş sayılır³⁴². Söz konusu hükümde sigortacının susması zımni olarak "kabul" şeklinde değerlendirilmektedir. Sigortacının sigorta ettirenin önerisine uygun bir şekilde sigorta poliçesini otuz gün içinde düzenlemesi ise açık olarak sözleşmenin kabulü anlamına gelir³⁴³. 30 günlük sürenin ne zaman başlayacağı ise hükümde belirtilmemiştir. Hükümün gerekçesinden bu sürenin teklifnamenin sigortacı veya yetkili acenteye verildiği tarih olarak anlaşılması gerekir³⁴⁴. Aynı hüküm SK m. 11/2'de hayat sigortaları açısından özel olarak düzenlenmiştir. Hüküm uyarınca, hayat sigortaları ile ilgili yapılan sigorta sözleşmesinin yapılmasını içeren teklifname, sigorta şirketine ulaştığı tarihten itibaren otuz gün içinde sigorta şirketi tarafından reddedilmemişse sigorta sözleşmesi kurulmuş sayılır³⁴⁵.

Hem kabulde hem de öneride, kişisel niteliklerin önem arz etmediği durumlarda, yapılan açıklamalardan sonra muhatabın ölmesi ya da fiil ehliyetini kaybetmesi halinde

³⁴⁰ Bozkurt, s. 68.

³⁴¹ Bozkurt, s. 68.

³⁴² Bozkurt, s. 64.

³⁴³ Erkan, s. 52.

³⁴⁴ Ünan, TTK., s. 65-66; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 37. TTK m. 1405/1'in gerekçesinden; "Teklifnamenin sigorta şirketinin hakimiyet alanına ne zaman ulaştığının tespiti, özellikle aracı acentelerin kullanıldığı durumlarda, teklifname sahibi tarafından bilinemediğinden ve bir riziko gerçekleştiği zaman sigortacının sorumlu olup olmadığının tespiti açısından sigortacının hakimiyet alanına ulaşma anı konusunda uyumsuzluklar yaşanabileceğinden otuz günlük süre teklifnamenin verildiği tarihten itibaren başlatılmıştır.

³⁴⁵ SK. m. 11/2'e göre "Hayat sigortalarına ilişkin sözleşmelerin yapılmasına dair teklifnamenin sigorta şirketine ulaştığı tarihten itibaren otuz gün içinde sigorta şirketi tarafından reddedilmemesi halinde sigorta sözleşmesi yapılmış olur."

sözleşme kurulmuş sayılır³⁴⁶. Ancak bu husus sigorta ettirenin ya da lehine sigorta yapılanın kişisel niteliklerinin önemli olduğu hayat sigortası ve sağlık sigortası gibi sigorta sözleşmelerinde geçerli değildir. Örneğin, pilot olarak çalışan bir kişinin uçak kazasından ölmesi tehlikesine karşı hayat sigortası yaptırmaması halinde, çalışmadığı bir gün evinde kalp krizinden ölmesi sigorta sözleşmesini sona erdirir.

2.8.3. Sigorta İşlemlerinde Kullanılan Belgeler

2.8.3.1. Teklifname

Sigorta şirketleri, kendilerine yöneltilen sigorta başvurularını kabul etmeden önce değerlendirirler. Bu değerlendirmede, sigorta ettirecek olan tarafından talep edilen riskin tüm yönleriyle tespit edilip karara bağlanması için bir belge hazırlanır. Bu belgeye teklifname denir³⁴⁷. Teklifname, risk konusunu içeren ve bu risk konusu ile ilgili detayların oluşturulduğu yazılı bir belge şeklindedir³⁴⁸. Bu sebeple uygulamada teklif formu veya sigortacıdan istenen bir talep olması sebebiyle talepname de denir.

Oluşturulan teklifnameler, şirketler bazında bakıldığında sorulan soruların birbirine benzediği ve şirketlerin bu soruları genellediği görülmektedir. Sigorta ettirenin de sözleşmede teminat altına alınmasını istediği menfaatle veya hayatıyla ilgili sorulara doğru bir şekilde eksiksiz olarak cevap vermelidir³⁴⁹.

Teklifname sigorta türlerinin hepsinde aynı sıklıkla kullanılmaz. Hayat, ferdî kaza, kara taşıtları gibi bazı sigorta türlerinde çok sık teklifname kullanılırken, uzmanlık gerektiren mühendislik veya büyük sanayi gibi işlerde konusunda uzman eksperler tarafından teklif alma yolu tercih edilir³⁵⁰.

³⁴⁶ Kabukçuoğlu, s. 31.

³⁴⁷ Güvel / Güvel, s. 73; Bilgen, s. 25.

³⁴⁸ Özbolat, s. 119.

³⁴⁹ Özkan, Emre, "Sigorta Sözleşmesi", Kaya, Ferudun (Ed.) Sigortacılık, İstanbul, 2017, s. 91.

³⁵⁰ Özbolat, s. 120.

2.8.3.2. Sigorta poliçesi

a. Sigorta poliçesinin tanımı

Sigorta sözleşmesi kurulduktan sonra bu sözleşmeye dayanılarak yapılan, sigortacı tarafından düzenlenip imzalanan ve sözleşmede kararlaştırılan hususları içeren tek taraflı belgeye poliçe denir³⁵¹. TTK. m. 1424'e göre, sigortacı; sigorta sözleşmesini kendisi veya acentesi tarafından yapılmışsa, sözleşmenin yapılmasından itibaren yirmi dört saat, diğer hallerde on beş gün içinde, yetkililerce imzalanmış bir poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür. Hüküm derki; sigorta ettiren, yapılan bu sözleşmenin ister kendisi tarafından olsun isterse acentesi tarafından yapılmış olsun, ilgili sözleşmenin yapılmasından itibaren yirmi dört saat, başka hususlarda ise on beş gün bitinceye kadar sigorta yetkililerince imza altına alınmış bu poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür³⁵².

TTK. m. 1424'de poliçe ile sigorta sözleşmesi aynı gibi belirtilse de bunlar birbirinden farklıdır³⁵³. Poliçe sigorta sözleşmesinin yapıldığına ilişkin yazılı bir belge niteliğindedir. TTK. m. 1526/2'ye göre, sigorta poliçesinin imzasının elle, faksimile baskı, zımba, ıstampa, sembol şeklinde mekanik veya elektronik herhangi bir araçla da atılabilir, oluşturulabilir ya da gönderilebilir³⁵⁴.

Sigorta poliçesinin düzenlenip düzenlenmemesi, sigorta sözleşmesinin geçerliliği açısından hiçbir önem teşkil etmez³⁵⁵. Sigorta poliçesinin yapılması sadece sigorta sözleşmesinin ispat açısından önemlidir. Taraflar arasındaki sözleşmenin ispatı için genel hükümlerden faydalanılabileceği gibi, her iki tarafın ticari defterleri de delil olarak gösterilerek sözleşmenin geçerliliğinin ispatı sağlanabilir³⁵⁶. Sigorta

³⁵¹ Bilgen, s. 105; Kayıhan / Bağcı, s. 122; Özdamar, 2009, s. 68.

³⁵²Y. 11. HD. T. 03.11.2008, E. 2007/8812, K. 2008/12196 “...Sigorta akdi doğrudan yapılmışsa sözleşme tarihinden itibaren yirmi dört saat içinde sigortacı poliçeyi sigorta ettirene vermek zorundadır...” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

³⁵³ Kender, Hususi Sigorta, s. 146.

³⁵⁴ Bozkurt, s. 69.

³⁵⁵ Özbolat, s. 124.

³⁵⁶ Y. 11. HD. T. 06.10.2005, E. 2005/10610, K. 2005/9315 “...Poliçe sözleşmenin esaslı unsuru olmayıp TTK. m. 1424 (6762 s. mülga TTK. m. 1265) uyarınca sözleşmenin yapılmasından sonra düzenlenen ve sözleşmenin yapıldığını gösteren bir belgedir...” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

sözleşmesinin sözlü olarak yapıldığı durumlarda uyuşmazlık çıkması halinde ispat sorunuyla uygulamada sıklıkla karşılaşılır.

Poliçenin geç verilmesi sebebiyle ortaya çıkan zararlardan sigortacı sorumludur³⁵⁷. Sigorta ettiren poliçeyi zayi etmişse (örneğin doğal afetlerden kaynaklı da olabilir, olağan dışı durumlar da olabilir) gideri, kendisine ait olmak üzere, tekrar bir poliçe düzenlenerek verilmesini sigortacıdan isteyebilir³⁵⁸.

b. Sigorta poliçesinin içeriği

TTK. m. 1425/1'e göre, sigorta poliçesi, rahat ve kolay okunabilecek şekilde düzenlenmeli, tarafların haklarını, temerrüde ilişkin genel ve varsa özel koşulları içermelidir. Sigorta poliçesinde veya ekinde Müsteşarlık tarafından onanmış "sigorta poliçesi genel koşulları" ile işin özelliğine uygun olarak belirlenmiş özel koşullar da yer almalıdır. Bu koşullar okunaklı olarak yazılmalı ve mümkün olduğu kadar yabancı kelimelere yer verilememelidir. Ayrıca özel koşulların genel koşullara ve kanuna aykırı olmamasına da dikkat edilmelidir³⁵⁹.

aa. Genel şartlar

Birden fazla sözleşmede kullanılmak üzere, sözleşme kurulmadan önce hazırlanan ve benzer rizikoları içeren sigorta sözleşmelerine koyulmak üzere önceden hazırlanan şartlara, sigorta genel şartları denir³⁶⁰. Sigorta genel şartları, sosyal ve ekonomik anlamda güçlü konumda bulunan sigortacıların konumlarını koruyabilmek için bir araçtır. Ancak genel şartlar sadece sigortalı lehine hükümler içermez. Bu genel şartlar

³⁵⁷ Y. 11. HD. T. 03.11.2008, E. 2007/8812, K. 2008/12196 "Dava konusu olayda davalı sigorta şirketi poliçesinin davacının rızasıyla iptal edildiğini kanıtlayamadığından ve poliçe davacıya teslim edilmediğinden prim ödenmeden rizikonun gerçekleşmesi sebebiyle davalı sigorta şirketi Türk Ticaret Kanunu'nun 1267. maddesinin son cümlesi uyarınca davacı, davalı sigorta şirketinden tazminat talep etme hakkını haizdir" (www.sinerjimevzuat.com.tr).

³⁵⁸ Bilgen, 106; Özkan, Sigorta, s. 91.

³⁵⁹ Y. 11. HD. 03.04.1997, E. 1997/1525, K. 1997/2449 "Poliçede özel koşul ya da koşullarının taraflarca sözleşme hürriyeti kapsamında serbestçe kararlaştırılabileceği, tacir olan taraflarca bu kapsamda anılan poliçe özel koşulunun sözleşme hükmü haline getirildiği, mahkemenin kabulünün aksine, poliçede emredici nitelikte olmayan poliçe genel şartlarına aykırı özel şartlara da yer verilebileceği kuşkusuzdur" (www.sinerjimevzuat.com.tr).

³⁶⁰ Yazıcıoğlu / Atamer, s. 12.

benzer rizikolarla karşılaşan kişilerin aynı koşullarda sigorta himayesinden yararlanmalarını da sağlamaktadır.

Her sigorta dalı için ayrı kaleme alınan bu şartlar genel olarak sigortacının sorumluluğunun sınırlandırılmasına, rizikonun gerçekleşmesi halinde bildirim süresi ve şeklinin belirlenmesine, teminat kapsamına, tazminat ödenmesine ve bu gibi hukuki ilişkinin genel hatlarıyla ilgili hükümlerden oluşur³⁶¹.

Sigorta genel şartları aynı içeriğe sahip, tipik sigorta sözleşmeleri için getirilmiştir. Sigorta poliçesi genel şartları, SK. m. 11’de düzenlenmiştir. SK.’nın 11. maddesinin 1. fıkrasında, sigorta sözleşmelerinin ana muhtevasının, Hazine Müsteşarlığınca onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenmesi gerektiği belirtilmiştir. Aynı maddenin ikinci cümlesinde ise, sigorta sözleşmelerinde işin özelliğine uygun olarak özel şartlar da eklenebileceği belirtilmiştir. Son olarak, bu özel şartların sözleşmede özel şartlar başlığı altında herhangi bir yanılgıya yer vermeyecek şekilde açık olarak düzenlenmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır.

Genel kabul görmüş ilke ve standartlara göre ilgili kanunlarda aksine bir hüküm bulunmadığı sürece sigorta acentesi, sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın lehine olabilecek tüm değişiklikleri resen ve anında yapmalı ve hemen hayata geçirmelidir. İlgili değişikliklerin ek bir prim getirmesi durumunda ise sigortacı yapmış olduğu değişikliğin farkını sekiz günlük süre içinde talep edebilir. Eğer sigorta ettiren tarafından bu prim farkı sekiz gün içinde kabul görmezse bu sözleşme eski sözleşmeye ait genel şartlarla devam eder (TTK. m. 1425/3). Poliçe Genel Şartlarının yürürlük tarihinde tereddüt varsa Hazine Müsteşarlığından sorulmalıdır³⁶².

SK. m. 11/1’e göre, sigorta şirketleri, aynı şekilde uygulamak şartıyla, kendi genel şartlarını belirleyerek kendi sigortalılarına uygulayabilirler³⁶³. Ancak bu genel şartlar Müsteşarlık tarafından onaylanmalıdır.

TTK. m. 1425/1’e göre, genel şartların rahat ve kolay okunacak şekilde yazılması esastır. Genel şartlar sigortalının aleyhine değiştirilemez³⁶⁴. Sigorta sözleşmelerinde

³⁶¹ Erkan, s. 56.

³⁶² Y. 11. HD. T. 8.6.1996, E. 1996/4685, K. 1996/5090; Bilgen, s. 124-125.

³⁶³ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 50.

sigortalı lehine yorum ilkesinin esas olması sebebiyle, genel şartlarda riziko-prim dengesini etkilemeyen, sigortalı ve lehtar lehine değişiklik yapılabilir. Belirtmek gerekir ki, genel şartlardaki değişiklik, sigortacı için risk arttırıcı, başka bir ifade ile, daha fazla prim alınmasını gerektirirse, bu talep hakkı da tanınmıştır³⁶⁵.

bb. Özel şartlar

Sigorta himayesinin kapsam ve şartlarının düzenlendiği genel şartlar ile genel ve soyut şekilde düzenlenmiş sözleşme ilişkisinin somut sigorta ilişkisi çerçevesinde ferdileştirilmesi adına düzenlenen sözleşme hükümlerine özel şartlar denir³⁶⁶. Özel şartlar sigorta sözleşmesi yapılırken sadece somut sözleşme şartları, sözleşmenin tarafları ve içinde bulunduğu diğer hususlar dikkate alınarak her iki tarafın da iradesiyle sözleşmeye konulur.

Sigorta edilen menfaatin özelliği dikkate alınarak tarafların isteğine göre sözleşmeye eklenen bu özel şartların karışıklık yaratmayacak şekilde ayrı bir başlık altında düzenlenmesi ve sigortalıya tanınan hakları ortadan kaldırmaması gerekir³⁶⁷. Emredici hükümlere aykırı olmamak kaydıyla genel şartlara muhalif özel şartlar sözleşmeye koyulabilir³⁶⁸. Poliçede yer alan genel ve özel şartların birbirleri ile çelişmesi halinde öncelikle özel şartlar uygulanır.

Poliçe ve zeyilnamenin eklerinin içeriği, teklifnameden veya kararlaştırılan hükümlerden farklıysa, anılan belgelerde yer alıp teklifnameden değişik olan ve sigorta ettirenin, sigortalının ve lehtarın aleyhine öngörölmüş olan hükümler geçersiz sayılacaktır (TTK. m. 1425/2).

³⁶⁴ YHGK. T. 15.9.1976, E. 1974/11-836, K. 1976/2510 “...Sigorta poliçesi üzerine lastik kaşe ile yazılan yazıda şoför ehliyetinin en az bir yıllık olacağını öngören şart genel şartların sigortalının zararına değiştirilmesi niteliğinde olup, bu şartın Ticaret Bakanlığının onayından geçip geçmediğinin araştırılması gerekir...” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

³⁶⁵ Ünan, TTK., s. 255.

³⁶⁶ Erkan, s. 59.

³⁶⁷ Bilgen, s. 110, dn. 107; Erkan, s. 59.

³⁶⁸ SK. m. 11’in gerekçesinde; “... taraflar her zaman için kanunun emredici hükümlerine, ahlaka ve adaba aykırı olmamak ve sigortalı aleyhine olmamak üzere genel şartları değiştirici nitelikte dahi olsa özel şart kararlaştırabilirler”; Kabukçuoğlu Özer, s. 150.

2.8.3.3. Geçici sigorta teminatı

Geçici sigorta teminatı (muvakkat sigorta küvertürü), sigortalıya geçici olarak sigortanın sağladığı güvenceden yararlanabilmesi amacıyla düzenlenen bir sigorta poliçesidir³⁶⁹. Gerekli inceleme ve araştırmanın yapılarak, rizikonun tamamlanamadığı durumlarda ya da sigorta poliçesinin düzenlenmesi için gerekli olan belgelerin toplanamadığı, idari işlerin tamamlanamaması sebebiyle sigorta sözleşmesi düzenlenemeyeceği durumlarda sigorta ettirene verilir. Uygulamada hayat ve hastalık sigortası dışındaki tüm sigorta dallarında geçici sigorta teminatı kullanılmaktadır³⁷⁰. Ancak kanunda düzenlenmemiştir. Benzer bir açıklamaya Y. HGK.'nın 26.09.1979 gün ve E. 1978/11-320, K. 1979/1265 sayılı kararında da değinilmiştir³⁷¹. Sigorta sözleşmesinin kurulması ve poliçenin sigorta ettirene verilmesi ile sigorta geçici teminatının sağlamış olduğu geçici sigorta teminatı sona erer³⁷².

2.8.3.4. Sigorta geçici ilmühaberi

Sigorta sözleşmesinin yapılmasıyla beraber sigorta ettirene, poliçenin düzenlenerek verilmesi gerekmektedir. Poliçenin verilememesi durumunda, sigorta ettiren, kendisini teminat altında hissedebilmek ve riskinin karşılanacağından emin olmak için geçici bir ilmühaber isteyebilir³⁷³. Sigorta ettirene poliçe oluşuncaya kadar verilen, kendisine teminat garantisi veren ve poliçe ile benzerlik taşıyan bu belgeye sigorta geçici ilmühaberi (muvakkat ilmühaber) denir³⁷⁴. Sigorta geçici ilmühaberinde sigorta sözleşmesinin taraflarının borçları ve yükümlülükleri gösterilir.

³⁶⁹ Akhisar / Acıman, s. 22.

³⁷⁰ Bilgen, s. 56.

³⁷¹ YHGK, T. 26.9.1979, E. 1978/11-320, K. 1979/1265 “...Söz konusu poliçenin bir kuvertür poliçesi olduğu açıktır. Nitekim, davalı sigorta şirketinin...tarihli takdim yazısında (Ticaret Bakanlığı Yangın Tarife Komitesince sigorta fiyatının tespitine kadar bütün kıymetlerin sigortasız kalmaması için bir kuvertür poliçesi takdim edilmiştir) denilmektedir. Öğretide kuvertür poliçesinin sigortacı tarafından rizikonun henüz tamamen incelenmemiş veya sigortacı nezdinde gerekli idari işlemlerin tamamlanmamış olması sebebiyle sigorta mukavelesinin bütün koşulları ile düzenlenmesinin mümkün olmadığı hallerde veya poliçe düzenleninceye kadar yine tarafların rızasıyla sigorta ettirene muvakkat bir himaye sağlayacağı, bununla sigorta ettirenin hemen sigorta himayesine kavuşacağı kabul edilmektedir” (Ulaş, s. 52).

³⁷² Yazıcıoğlu / Atamer, s. 43.

³⁷³ Bozer, s. 44.

³⁷⁴ Kayıhan / Bağcı, s. 123.

Mülga TTK.'nın 1265/1. maddesinde, “Sigortacı sigorta ettirene sigorta mukavelesi gereğince her iki tarafın haiz olduğu hak ve borçları gösteren ve kendi tarafından imza edilen bir sigorta poliçesi veya onun yerine geçmek üzere bir muvakkat sigorta ilmühaberini ekleriyle beraber vermeye mecburdur” hükmü yer almakta idi³⁷⁵. Ancak TTK.'da ve SK'nda buna benzer bir hükme yer verilmemiştir³⁷⁶. Yine de uygulamada halen böyle bir belgenin verilmesi mümkündür³⁷⁷. Asıl sigorta poliçesinin sigorta ettirene verilmesi ile sigorta geçici ilmühaberi geçerliliğini yitirir.

2.8.3.5. Zeyilname

Poliçede oluşacak yeni rizikolar, iptal, ilave, hata gibi durumlarda ister bedelsiz ister bedelli olsun, isterse prim farkı doğursun bu gibi durumlarda zeyilname düzenlenmesi gerekmektedir. Poliçe üzerinden bu sebeplerle yapılan değişikliklere zeyilname denilmektedir³⁷⁸. Örneğin, yangın sigortasına karşı sigortalana evin yanına petrol açılması, sigorta ettirenin adresinin değişmesi, sigorta yaptırılan aracın modelinin yanlış girilmesi gibi durumlarda zeyilname düzenlenir.

Kanun koyucu, sigorta sözleşmesinin kurulması için yazılı şekil koşulu, aramadığından, sigorta sözleşmesinin değiştirilmesinde de yazılı şekil koşuluna uymak zorunlu değildir. TTK. m. 1425/3'e göre ise, kanunlarda aksine hüküm bulunmadıkça, genel koşullarda sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın lehine olan bir değişiklik hemen ve doğrudan uygulanır. Ancak, bu değişiklik ek prim alınmasını gerektiriyorsa³⁷⁹, sigortacı

³⁷⁵ eTTK m. 1265 hükmü, 2002 Atina Sözleşmesinin 11 inci maddesinden alınmıştır (TTK m. 1265'in gerekçesinden).

³⁷⁶ TTK. m. 1424'ün gerekçesinde sigorta geçici ilmühaberinden bahsedilmiştir. Gerekçeye göre, “Tasarıda muvakkat ilmühaber tanziminin yükümlülük olarak kanunda düzenlenmesine gerek duyulmamıştır. Şöyle ki, söz konusu hükümler çerçevesinde muvakkat ilmühaber hukuki açıdan sigorta poliçesinden farklı değildir. Dolayısıyla, sigortacının kesin kabule kadarki dönem için sigortalananacak menfaati teminat altına almak için ilmühaber yerine sigorta poliçesi de düzenleyebilir”.

³⁷⁷ Akhisar / Acınan, s. 23; Kayıhan / Bağcı, s. 124.

³⁷⁸ Kayıhan / Bağcı, s. 125; Özbolat, s. 132; Bozer, s. 45; Ulaş, s. 51; Kender, Hususi Sigorta, s. 246.

³⁷⁹ Y. 11. HD. T. 02.03.1978, E. 1978 / 893 K. 1978 / 946 “Mezkur sigorta mukavelesinin 1.10.1969 tarihinden sonra devam etmesine akid olan davalı şirket muvafakat etmediği halde, mücerret diğer davalının isteği üzerine düzenlenen bir zeyilname ile süre uzatılarak, sigorta bedeli dahi yükseltilmiş ve bu zeyilnameye ait primin ödeneceği davalı kurum tarafından davacıya karşı taahhüt edilmiş olması ve esasen akitlerden birinin tek tarafı olarak mukavele koşullarının diğer tarafın aleyhine ağırlaştırması da olanaksız bulunmasına göre, davalılardan M.S. Ltd. şirketinin bu kısma ilişkin primden sorumlu tutulmaması gerekir” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

değişiklikten itibaren sekiz gün içinde prim farkı isteyebilir. İstenilen prim farkı sekiz gün içinde kabul edilmezse sigorta sözleşmesi eski genel koşullarla devam eder.

2.8.4. Sigorta Sözleşmenin Süresi ve Dönemi

Sigortacının sigorta sözleşmesinden kaynaklanan en önemli yükümlülüğü rizikoyu taşımak ve rizikonun gerçekleşmesi halinde, sigorta ettirenin veya sigortalının zararını karşılamak, sigorta ettirenin de primi ödemektir. Bu yükümlülüklerin karşılıklı olarak yerine getirilmesinde ise sigorta süresi ve sigorta döneminin hangi zamanları kapsadığının bilinmesi önemlidir.

Sigorta sözleşmesinde süreler şekli, maddi ve teknik sigorta süresi olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Şekli sigorta süresi, kabul açıklamasının ulaşması ile sigorta sözleşmesinin kurulması anında başlar ve sigorta sözleşmesinin sona ermesi ile biter³⁸⁰. Maddi sigorta süresinde yükümlülükler katlanacak olan sigortacıdır³⁸¹. Dolayısıyla maddi sigorta süresi, rizikonun başladığı tarih ile poliçenin son bulacağı tarih ve saat sonuna kadar devam eden bir süreçten ibarettir.

Geçmişe etkili sigorta ile kara ve denizde eşya taşıma sigortalarında sigorta süresi ile ilgili özel düzenlemeler yapılmıştır. Eğer ki, sigorta süresi düzenlenme tarihinin yanında içindeki madde ile başlangıç süresi olarak geçmişteki bir süreden başlamışsa, bu tarih başlangıç tarihi olacaktır³⁸². Kara ve denizde eşya taşıma işleri ile ilgili sigortalarda ise TTK. m. 1421/1'e göre, sigortacının sorumluluğu sözleşmenin yapıldığı tarihten başlar³⁸³. Burada sigorta koruması, primin ödendiği tarihten değil, sözleşmenin kurulduğu tarihten başlar. Teknik süre ise sözleşmeyle aksi kararlaştırılmadıkça, sözleşmenin başladığı ve teminat karşılığında, sigorta ettirenin belirli bir bedeli yani primi veya primin ilk taksidini ödemeye başladığı süredir³⁸⁴.

Kanunda sigorta ile alakalı yapılacak sözleşmelerde süre ile ilgili açık bir hükme rastlanılmamaktadır. Ancak Türk Ticaret Kanunu'nun 1410, 1428, 1460, 1465, 1467 gibi maddelerinde bu süre ile ilgili söz edilmektedir. Ancak TTK. m. 1410'da süreyi

³⁸⁰ Çapa, M. Sadık, "Geçmişe Etkili Sigorta" GÜHGFD, C. 18, S. 3-4, Temmuz-Ekim 2014, s. 342.

³⁸¹ Çapa, s. 343.

³⁸² Günay, s. 59.

³⁸³ Bozkurt, s. 74.

³⁸⁴ Bozkurt, s. 73; Çapa, s. 343.

tarafra bırakmış olup, sadece taraflar sözleşmede süre belirtmemişlerse, genel kabul görmüş hal ve şart ile yerel teamül gibi hususlar göz önünde bulundurularak mahkeme tarafından belirlenir. Ancak genel olarak sigortacı tarafından, sigortacının başladığı günün öğle saati olan 12.00'dan son bulduğu günün aynı saatinde sona ereceğine ilişkin kalıplaşmış hüküm maddesi yer almaktadır³⁸⁵. Eğer sözleşme tarafları herhangi bir süre koymuşlarsa, ilgili süre içerisinde yenileyebilirler³⁸⁶.

TTK.'nın 1411 inci maddesinde düzenlenen "Prim daha kısa zaman dilimlerine göre hesaplanmamış ise bu Kanuna göre sigorta dönemi bir yıldır" hükmü dikkate alındığında sigorta dönemi, sigorta priminin hesaplanmasında esas alınan süre olarak kabul edilir³⁸⁷. Kanun bir sigorta sözleşmesi içinde, birden fazla sigorta dönemi olabileceği görüşünü benimsemiştir³⁸⁸. Sigorta şirketleri, sigorta primin hesaplanmasında sigorta dönemini esas alır.

2.9. Sigorta Sözleşmesinin Şekli

Türk Ticaret Kanunu sigorta sözleşmesini bir geçerlilik şekline tabi tutulmamış olup, Türk Borçlar Kanununda geçerli olan, "sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe hiçbir şekle tabi değildir" kuralı sigorta sözleşmeleri için de geçerlidir³⁸⁹ (TBK. m.12/1). Bu sebeple genel olarak sigortada şekil şartı olmamasına rağmen tarafların genelde sözlü veya yazılı irade açıklamaları ya da iradelerini açıkça veya susarak ortaya koymaları ile sözleşme kurulur³⁹⁰. Ancak sigorta sözleşmesinin ispatı için yazılı delilin varlığı esas kabul edilmiştir³⁹¹. Yargıtay'da yerleşik içtihatlarında bu yönde karar vermektedir³⁹². Uygulamada ise sigorta sözleşmesi,

³⁸⁵ Y. 11. HD. T. 2.6.2003, E. 2003/21, K. 2003/5794 "Zorunlu Mali Mesuliyet Sigortası Genel Şartları5.maddesi uyarınca, aksi kararlaştırılmadıkça sigorta, poliçede başlama ve sona erme tarihleri olarak yazılan günlerde ve saat yazılmadığı hallerde Türkiye saati ile öğleyin saat 12.00. de başlar ve öğleyin saat 12.00. de sona erer" (www.sinerjimevzuat.com.tr).

³⁸⁶ Kender, Hususi Sigorta, s. 368.

³⁸⁷ Bozkurt, s. 79.

³⁸⁸ Bkz. TTK. m. 1434/4; 1445/6; 1463/2.

³⁸⁹ Kender, Sigorta Mukavelesi, s. 37; Kayıhan / Bağcı, s. 121; Bozkurt, s. 67; Akıntürk / Ateş, s. 36; Ruhi, C. I, s. 22.

³⁹⁰ Akıncı, s. 77.

³⁹¹ Erkan, s. 50.

³⁹² Y. 11. HD. T. 23.9.1996, E. 1996/5396, K. 1996/5884 "...Sigorta Sözleşmesi, tarafların, karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanlarıyla oluşur; bu sözleşme yasaca belli bir şekle tabi tutulmamış olup, sözlü olabileceği gibi, yazılı olarak da yapılabilir. Sigorta sözleşmesinin yazılı olarak yapılması ispat şartıdır..." (Bilgen, s. 45).

genellikle yazılı ve matbu olarak yapılmaktadır. Bu durum çoğu zaman sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi ile ilgili isteklerini bildirmek için görüşme yapma şansını elinden almaktadır³⁹³. SK. m. 12 uyarınca, sigortacı tarafından yapılan öneride, kurulması planlanan sigorta sözleşmesinin özelliklerinin, sigorta genel koşullarının ve işin özelliğine uygun özel koşulların bulunması gerektiğinden, sigorta sözleşmesinin yazılı yapılması gerektiği çıkarılmaktadır³⁹⁴. Taraflar sigorta sözleşmesinin geçerliliği açısından kendi aralarında şekil koşulu belirleyerek, bunu uygulayabilirler. Çünkü kanunda sigorta sözleşmesinin yazılı veya sözlü ya da taraflarca kararlaştırılan herhangi bir şekilde yapılması halinde sözleşmenin geçersiz olacağına ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır³⁹⁵.

Genel olarak uygulamada sigorta sözleşmelerinin poliçeye bağlanması gelenek haline getirilmiştir³⁹⁶. Sözleşme poliçeden önce kurulmuş olabilir, zira poliçe zaten ispat niteliğindedir. Sigorta sözleşmesi hukuki bir işlem olduğundan, bununla ilgili uyuşmazlıkların ispatı açısından HMK.'nın 200. maddesi uygulanmalıdır³⁹⁷. Poliçe ise sigorta sözleşmesinin varlığı açısından bir ispat vesikası hükmündedir³⁹⁸. Bu sebeple TTK. m. 1424/3 hükmüne göre sigorta poliçesi verilmezse ispat etmek genel hükümlere tabi olur³⁹⁹. Uygulamada sigorta sözleşmesinin kurulması için genellikle taraflar karşılıklı olarak bir araya gelmemekte, telefonda konuşarak veya mail yoluyla iletişime geçmekte, sigorta primi konusunda anlaştıkları takdirde sigorta sözleşmesi de yapılmış sayılmaktadır. Sigorta poliçesi ise sigorta şirketleri veya acenteler tarafından kurye veya mail yoluyla sigorta ettirene ulaştırılmaktadır. Bu poliçelerde çoğunlukla sigortacının ıslak imzası bulunmaz. Çünkü sigorta şirketleri ve acentelerin kullandıkları sistem Emniyet Genel Müdürlüğü'nün sistemi ile bağlantılı olduğu için kesilen poliçeler sistemden Emniyet tarafından görülmektedir. Bu sebeple artık uygulamada poliçeye ıslak imza atılmamaktadır. TTK.'na göre ise uyulması gereken usul, taraflar arasında önce sigorta sözleşmesinin kurulması, sonra sigortacının sigorta poliçesini düzenleyerek imzalaması ve sözleşmenin yapılmasından itibaren yirmi dört saat, diğer hallerde 15

³⁹³ Bozkurt, s. 67; Özdamar, s. 67.

³⁹⁴ Özdamar, 2009, s. 67.

³⁹⁵ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 161.

³⁹⁶ Bilgen, s. 45.

³⁹⁷ Kayıhan / Bağcı, s. 121.

³⁹⁸ Bozkurt, s. 67; Tuncer, İdil, Karayoluyla Eşya Taşımacılığında Sigorta Sözleşmeleri ve İspat Sorunları, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir 2009, s. 44.

³⁹⁹ Bozkurt, s. 67.

gün içinde sigorta ettirene ulaştırması gerektiğidir. Kanunda sigorta poliçesinin sigorta ettirene nasıl verileceği konusunda bir hüküm bulunmamaktadır. Kanımızca poliçenin, sigorta sözleşmesinin ispatı için kullanılacak şekilde sigorta ettirene ulaştırılması gerekir. Poliçenin ibraz edilmediği durumlarda sigorta sözleşmesi, var ise defterlerle ya da sigortacıya yemin teklif edilmesi gibi delillerle ispat edilebilir⁴⁰⁰. Taraflar arasında yapılan poliçe TTK. m. 1425'deki koşulları taşımasa bile, sigorta sözleşmesinin ispat vasıtası olarak kullanılabilir⁴⁰¹.

2.10. Sigorta Sözleşmenin Unsurları

Sigorta sözleşmesinin sigorta hukukundan kaynaklanan temel unsurları menfaat, riziko / olay, sigorta bedeli / sigorta tazminatı ve primdir.

2.10.1. Menfaat

Sigorta sözleşmesinde bahsedilen ilk unsur sigorta menfaatidir. Sigorta menfaati, sigorta sözleşmesinin asıl konusudur⁴⁰². Türk Ticaret Kanununda konu ile ilgili özel bir düzenleme yoktur. Zarar sigortasında, bir menfaatin sigorta edilebilmesi için para ile ölçülebilmesi gerekir⁴⁰³. Zira kanunun birçok maddesinde, maddenin içeriğinden, sigorta konusunun kişinin eşya üzerindeki menfaati olduğu da çıkarılmaktadır. Örneğin,

⁴⁰⁰ Bozer, s. 41; Y. 17. HD. T. 14.03.2013, E. 2013/3093, K. 2013/3323 "...Dosyaya mübrez tüm poliçe ve nüshaları davacı sigorta şirketince ibraz edilmiş olup, davalının savunmasının aksine hiçbir poliçede sigortalının imzası bulunmamaktadır. Poliçenin Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik hükümlerine göre düzenlendiği konusunda sigortalı ve sigorta ettirenin imzalarını içeren bilgilendirme formu da ibraz edilmiş değildir. Bu durumda ispat külfeti kendisine düşen davacı sigorta şirketine, davalının imzasını içeren poliçe aslını veya poliçenin yönetmelik hükümlerine uygun düzenlendiğine ilişkin davalının imzasını içeren bilgilendirme formunu ibraz etmesi, davacı sigorta şirketi ile poliçeyi düzenleyen acentenin tüm ticari defter ve kayıtlarında uyumsuzluk konusu poliçenin davalı tarafından düzenlenip düzenlenmediği, primin davalı tarafından yatırılıp yatırılmadığı konusunda bilirkişi incelemesi yaptırılması, davacının delil listesinde her türlü yasal delile dayanması nedeniyle davalıya yemin teklifi hakkının hatırlatılması, hasil olacak sonuca göre karar verilmesi gerekirken eksik inceleme ile yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmemiş, kararın bozulması gerekmiştir" (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁴⁰¹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 163.

⁴⁰² Bozkurt, s. 43, dn. 97; Çeker, s. 64.

⁴⁰³ Çeker'e göre, bu menfaat, araba, ev, iş yeri gibi maddi nitelikteki bir mal olabileceği gibi, bir alacak, üçüncü bir kişiye verilebilecek zararın tazmin edilmesi, kar kaybı, bir ressamın tablosu, bir buluş, vücut güzelliği gibi para ile ölçülebilme olanağı sınırlı olan değerler de olabilir (Çeker, s. 64.); Arseven, s. 40; Y. 11. HD. T. 10.01.2013, E. 2011/15431, K. 2013/340 "...Aktif değer sigortalarında para ile ölçülebilen bir menfaatin zarar görmesi halinde sigorta şirketi tarafından zararın karşılanması amaçlanmaktadır..." (Ruhi, C. II, s. 1868-1870)

TTK.'nın 1401 inci maddesinde tazmin edilmesi gereken zararın para ile ölçülebilmesi ve menfaatin değer kaybına sebep olmasıyla bir bedelin tazmin edilmesi söz konusudur. Böylece menfaat bir ilke olarak benimsenmiş bulunmaktadır⁴⁰⁴. Sigorta sözleşmelerinde menfaat en çok mal sigortalarında söz konusudur⁴⁰⁵. Meblağ sigortalarında sigorta ettiren kendi hayatı ile ilgili olarak ölüm veya hastalık olayına karşı sigorta yaptırmışsa, burada menfaatin varlığı aranmaz⁴⁰⁶. Ancak sigorta ettiren üçüncü bir kişinin hayatı ile ilgili olarak sigorta yaptırırsa, sözleşmenin yapıldığı sırada, sigorta ettirenin üçüncü kişinin hayatının devamında menfaat ilişkisinin bulunması gerekir⁴⁰⁷. Örneğin, sigorta ettiren, eşinin hayatını sigorta ettirirse, eşinin hayatta kalması olayında sigorta ettirenin menfaati vardır⁴⁰⁸.

TTK. m. 1408/1'e göre, Sigorta sözleşmesinin yapılması anında, sigortalanan menfaat mevcut değilse, sigorta sözleşmesi geçersizdir. Sigorta konusu menfaatin, sigorta sözleşmesi kurulmadan önce açık bir şekilde belirlenmiş olmalıdır. Sözleşmenin yapıldığı anda varolan menfaat, sözleşmenin süresi içinde ortadan kalkarsa, sözleşme o anda geçersiz olur. TTK. m. 1408/2'e göre ise 1470 inci madde hükmü saklıdır. Hükme göre, sözleşme kurulması sırasında menfaat yokluğu oluşabileceği gibi sözleşmenin kurulmasından sonra da oluşabilir. TTK.'nın 1408 inci maddesinin 1. cümlesinde başlangıçtaki menfaat yokluğu, 2. cümlesinde ise sonraki menfaat yokluğu düzenlenmiştir. 1. cümleye göre, sözleşmenin yapılması anında menfaat yoksa, sözleşme geçersizdir. Bu hüküm TTK.'nın "Genel Hükümler" kısmında yer aldığı için tüm sigorta sözleşmeleri açısından geçerlidir. Doktrinde ise bu durum eleştirilmektedir. Bir görüşe göre, menfaat (çıkar) sigorta hukukunda sadece zarar sigortalarında bulunduğu için tüm sigorta sözleşmelerinde geçerli olacak şekilde kanunda düzenlenmesi yanlıştır⁴⁰⁹. Sigorta menfaatinin zarar sigortalarına ilişkin hükümler arasında düzenlenmesi gerekirdi.

TTK. m. 1408 hükmü, başlangıçtaki menfaat yokluğunun sigorta sözleşmesine etkisi ile ilgili ayrıntılı bir düzenleme olmaması, sadece sözleşmenin geçersizliğine değinmesi,

⁴⁰⁴ Sopacı Öztuna, Birgül, "Sigorta Konusu Menfaatin Yokluğunun ve Menfaat Sahibi Değişikliğinin Sözleşmeye Etkisi", Ünan, Samim / Yazıcıoğlu, Emine (Ed.), Sigorta Hukuku Sempozyumları, İstanbul 2018, s. 109.

⁴⁰⁵ Bilgen, s. 63.

⁴⁰⁶ Bozer, s. 178.

⁴⁰⁷ Bozer, s. 180.

⁴⁰⁸ Bozkurt, s. 44.

⁴⁰⁹ Ünan, TTK., s. 83-84.

geçersizliğin ne olduğu ile ilgili bir açıklama yapmaması sebebiyle de doktrinde eleştirilmiştir⁴¹⁰. Kanunun burada sözleşmenin kurulması sırasında menfaatin olmaması halini sözleşmenin geçersizliği ile değerlendirmesi doğru değildir. Çünkü rizikonun gerçekleştiği an, sigorta kuruluşu ile değil menfaatin varlığı ile kabul edilmelidir⁴¹¹. Zaten riziko sorasında menfaat söz konusu değilse, sigorta da teminat da söz konusu değildir⁴¹². Dolayısıyla var olmayan menfaatin zarara uğraması da mümkün değildir. Bu durumda zarar oluşmadığından sigorta tazminatı da ödenmez. Taraflar zaten sigorta sözleşmesi ile henüz doğmamış ama gelecekte doğması muhtemel menfaatlerini sigorta ettirmek isterler. Bu sebeple hükümde geçersizlik için sözleşmenin kurulduğu anın esas alınması doğru olmamıştır⁴¹³. Önemli olan rizikonun gerçekleştiği anda menfaatin var olup olmamasıdır. Çünkü primlerin ödenip ödenmeyeceği veya iade edilip edilmeyeceği menfaate bağlıdır.

Hükümde geçersizliğin türünün ne olduğu açıklanmamıştır. Bu sebeple TBK. hükümlerine göre geçersizliğin nasıl olduğunun ayrıca tespiti gerekir. Şöyle ki, hükmün gerekçesinde geçersizliğin “yokluk” olduğunun belirtilmesi, genel hükümlere göre geçersizliğin “imkânsızlık” sayılmasını engellemektedir⁴¹⁴. Bizim de katıldığımız görüşe göre, başlangıçtaki imkânsızlık ise ve geçersizlik olarak değerlendirilirse, baştan itibaren sözleşmenin geçersiz sözleşme olarak değerlendirilmesi doğru değildir. TTK. m. 1452’ye göre mutlak emredici nitelikte olan bu hükmün aksine sözleşme düzenlenmesi halinde sözleşme geçersiz sayılacaktır.

TTK. m. 1408/1’e göre, sonraki menfaat eksikliği halinde sözleşme o anda geçersiz hale gelir. Sözleşme yapıldığı andaki menfaatin daha sonraları yok olması durumunda, bu sözleşme derece olarak yokluktan kaynaklı geçersiz olur ve bu durumda sözleşme, başladığı andan itibaren ortadan kalkar⁴¹⁵. Başlangıçtaki menfaat yokluğun için açıklamış olduğumuz hükmün ayrıntılı olmaması, sözleşmenin geçersizliği, gerekçede geçersizliğin türünün yokluk olarak belirtilmesinin doğru olmadığı ile ilgili eleştirilerimiz sonraki menfaat yokluğu için de aynen geçerlidir.

⁴¹⁰ Ünan, TTK., s. 84-85.

⁴¹¹ Ünan, TTK., s. 85.

⁴¹² Sopacı Öztuna, s. 112.

⁴¹³ Sopacı Öztuna, s. 117.

⁴¹⁴ Sopacı Öztuna, s. 117- 118.

⁴¹⁵ Sopacı Öztuna, s. 133.

TTK. m. 1408/2’de saklı tutulan TTK. m. 1470 hükmü ise, sigortalı menfaatin el değiştirmesini düzenlemektedir. Hükme göre, “Sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi hâlinde, aksine sözleşme yoksa, sigorta ilişkisi sona erer.” Hükümdeki “sigorta ilişkisi sona erer” ifadesinden, tüm sigorta sözleşmesinin sona ereceği anlamı çıkarılabilir⁴¹⁶. Ancak birden fazla farklı menfaatin sigorta edildiği sözleşmelerde menfaatin sahibinin değişmesi halinde sözleşme tamamen sona ermemektedir. Örneğin, yangına karşı yapılan sigorta poliçesinde hem kiracının hem de malikin menfaati teminat altına alınabilir⁴¹⁷. Burada kiracının değişmesi halinde sadece kiracının menfaatini teminat altına alan kısım sona erer, malikin sigortası ise devam eder. Bu sebeple hükmün ifade edilişi hatalıdır.

Ayrıca hükümde, sigortalı menfaat sahibinin değişmesi halinde sözleşmenin hangi koşullarda, nasıl devam edeceği, hangi hususları kapsayacağı, primden kimin sorumlu olacağı da belirtilmemiştir. Bu önemli bir eksikliktir. Ancak uygulamada İnşaat Sigortası Genel Şartları (İSGŞ), Makine Kırılması Sigortası Genel Şartları, Yangına Bağlı Kar Kaybı Sigortası gibi genel koşulların hükümlerinde bu hususlara yer verilmiştir⁴¹⁸. Riziko yangın sigortalarında mülkiyet, hayat sigortalarında can, sorumluluk sigortalarında bir kimsenin kanuni sorumluluğuna gelecek tehlike ihtimalleridir. Mal üzerindeki para ile ölçülebilir menfaat, sigorta sözleşmesinin konusunu oluşturur.⁴¹⁹

Sigortayı bir konuda sigortalanan menfaati olan kişi yaptırabilir. Böyle bir menfaati olmayan kişi sigortalı ya da sigorta ettiren olamaz⁴²⁰. Sigortalanan şey ile sigorta ettiren arasında maddî, para ile ölçülebilir ve kanuni bir menfaat ilişkisi olmalıdır. Örneğin, kendisine ait olmayan bir binayı yangına karşı sigorta ettirmek isteyen kişinin bu talebi

⁴¹⁶ Günay, M. Barış, “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu’nun 1470. Ve 1471. Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler”, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, S. 1-2, 2013, s. 691.

⁴¹⁷ Sopacı Öztuna, s. 126; Metezade / Güleli, s. 16.

⁴¹⁸ Sopacı Öztuna, s. 129- 130.

⁴¹⁹ Özbolat, s. 111; Y. 11. HD. T. 05.06.2015, E. 2015/ 1935, K. 2015 / 7791 “...mal sigortalarında, sigorta konusu mal değil, menfaattir. Bu itibarla sigorta akdini yaptıran kimsenin bir malı sigorta ettirmekte para ile ölçülebilir bir menfaatinin olması gerekir. Aksi halde TTK.’nın 1264/2. maddesi uyarınca sigorta sözleşmesi batıl olur. Dava konusu olayda mahkemece anılan savunma değerlendirilip sigortalı N. K. Petrol İnş. Özel Güv. Sis. San. Tic. Ltd. Şti’nin istasyonu kiralamasına rağmen böyle bir poliçe yaptırmakta halen korumaya değer bir menfaati bulunup bulunmadığı değerlendirilmeksizin yazılı şekilde karar verilmesi doğru görülmediğinden, davalı sigorta şirketinin karar düzeltme itirazlarının kabulü ile kararın bu gerekçe ile de bozulmasına...” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁴²⁰ Karaman, s. 24.

sigorta şirketi tarafından kabul edilmez. Sigortanın yapılabilmesi için kişiyle şey arasında ahlâka aykırı olmayan, meşru bir maddî menfaat ilişkisi olmalıdır⁴²¹.

Ayrıca kanun koyucu, sigorta ettirenin, üçüncü bir kişinin menfaatini, o kişinin adını belirterek veya belirtmeyerek sigorta ettirebileceğini de hükme bağlamıştır⁴²². Buna başkası lehine sigorta denir. Başkası lehine sigortada, sözleşmeye konu menfaat sigorta ettirene değil, üçüncü bir kişiye aittir.

Mal sigortalarında, sigortalanan şey üzerinde sigortalananabilir bir menfaate sahip olan o şeyin sahibi dışında, ipotek ve rehin hakkı veya intifa (kullanma) hakkı sahibi, emanetçi, yediemin ve kiracının da o şey üzerinde sigortalananabilir bir menfaati vardır. Bu sebeple bu kişiler de sigorta ettiren olarak sigorta yaptırabilir.

Türk Ticaret Kanunu'na göre, sigorta sözleşmesinin kurulması sırasında, sigorta menfaatinin olmaması, sigorta sözleşmesini geçersiz hale getirir. Eğer sözleşme kurulurken, başta var olan menfaat, sözleşme kurulduktan sonra fakat sözleşme devam ederken yok olursa, sigorta sözleşmesi o anda geçersiz sayılacaktır (TTK. m. 1408). Sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi hâlinde, aksine sözleşme yoksa, sigorta ilişkisi sona erer. Hüküm uyarınca, menfaat unsurunun bulunmadığı veya sonradan ortadan kalktığı sigorta sözleşmeleri kural olarak geçersiz sayılacaktır⁴²³.

2.10.2. Riziko / Tehlike

Riziko terimi, İtalyanca kökenli olup, “risico” kelimesinden Türkçe'ye aynı şekilde uyarlanmıştır⁴²⁴. Riziko ya da diğer bir adıyla tehlike, gelecekte olması muhtemel zararlardan veya durumlardan ortaya çıkan olaydır⁴²⁵. Bu yüzden sigorta sözleşmelerinin vazgeçilmez unsurlarından biridir.

Kanunda riziko kavramı hem zarar hem de meblağ sigortaları için kullanılmıştır. Ancak meblağ sigortalarında riziko terimi değil, olay terimi kullanılır. Sadece tarafların, özellikle de sigorta ettirenin iradesine bağlı olarak gerçekleşen veya gerçekleşmesi

⁴²¹ Karaman, s. 24.

⁴²² Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 132.

⁴²³ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 132.

⁴²⁴ Bilgen, s. 68.

⁴²⁵ Çeker, s. 64; Bozkurt, s. 40; Can, s. 7- 15; Özdamar, 2009, s. 72; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 134.

imkânsız bir olay riziko olarak kabul edilemez⁴²⁶. Bir olayın gerçekleşip gerçekleşmeyeceği kesin değilse ya da gerçekleşeceği kesin olmakla birlikte gerçekleşme zamanı bilinmiyorsa, bu olay sigorta açısından riziko olarak değerlendirilir⁴²⁷. Riziko, fiziki olaylardan yani doğa koşullarından kaynaklanabileceği gibi teknolojik, sosyal ve ekonomik kaynaklı olaylardan da kaynaklanabilir⁴²⁸. Ancak doğa kanunlarına göre kesin olacak olan olaylar ile imkânsız olup gerçekleşmeyecek olaylar riziko olarak sayılmazlar⁴²⁹. Meblağ sigortalarında ise gerçekleşme ihtimali kesin olan, ancak ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan ölüm ihtimali veya belirli bir tarihe kadar hayatta kalma ihtimali sigortanın konusunu oluşturur.

TTK. m. 1404/1 hükmüne göre, sigorta ettirenin veya sigortalının, kanunun emredici hükümlerine, ahlâka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı bir fiilden doğabilecek bir zararını teminat altına almak amacıyla sigorta yapılamamaktadır. Bu düzenlemelere aykırı sigorta sözleşmeleri geçersiz sayılır. Hüküm uyarınca, para cezası veya kaçakçılık sebebiyle el konulan mallar için sigorta yapılamamaktadır⁴³⁰.

TTK. m. 1429'a göre ise, sigortacı, aksine sözleşme yoksa, sigorta ettirenin, sigortalının, lehtarın ve bunların hukuken fiillerinden sorumlu buldukları kişilerin ihmallerinden kaynaklanan zararları tazmin etmekle yükümlüdür. Sigorta ettiren, sigortalı ve tazminat ödenmesini sağlamak amacıyla bunların hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişiler rizikonun gerçekleşmesine kasten sebep oldukları takdirde, sigortacı tazminat borcundan kurtulur ve aldığı primleri geri vermez. Hayat sigortaları ile ilgili olan 1495, 1503 ve 1504 üncü maddenin ikinci fıkrası hükümleri saklıdır. Sigortacı, sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan veya bedelden sorumludur⁴³¹. Uygulamada sigorta şirketleri bazen bütün riskleri bazen de özel olarak sayılan rizikoları teminat kapsamına almaktadır. Sözleşmede öngörülen

⁴²⁶ Kender, Hususi Sigorta, s. 222; Yazıcıoğlu / Atamer, s. 47; Y. 11. HD. T. 27.01.2016, E. 2015/14264, K. 2016/853 "...Rizikonun gerçekleşmesinden sonra yapılan teklif üzerine sigorta poliçesi düzenlenmesinin önceden meydana gelen rizikoyu teminat altına alma olanağının bulunmadığı gözetilmeksizin davanın reddine karar verilmesi gerekirken davanın kısmen kabulü yönünde hüküm kurulması doğru görülmemiş, kararın bozulması gerekmiştir" (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁴²⁷ Çeker, s. 3; Bozkurt, s. 41; Bilgen, s. 69.

⁴²⁸ Ulaş, s. 31.

⁴²⁹ Çeker, s. 65; Özdamar, 2009, s. 73, dn. 119; Ulaş, s. 31.

⁴³⁰ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 137.

⁴³¹ Çeker, s. 76.

rizikolardan herhangi birinin veya bazılarının sigorta teminatı dışında kaldığını ispat yükü sigortacıya aittir (TTK. m. 1409/1).

Sigorta koruması, sözleşmenin yapılmasından önceki bir tarihten itibaren geçerli olacak şekilde yapılabilir. Ancak, rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalkmış olduğu, sözleşmenin yapılması sırasında, sigortacı ile sigorta ettiren ve sigortadan haberi olmak koşuluyla, sigortalı tarafından biliniyorsa sözleşme geçersizdir⁴³². Rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin ortadan kalktığı sigorta ettiren veya sigortalı tarafından bilinip sigortacı tarafından bilinmediği durumlarda, sigortacı sözleşme ile bağlı olmamakla birlikte, ödenmesi gereken primin tamamına hak kazanır (TTK. m. 1458/1).

2.10.3. Sigorta Bedeli / Sigorta Değeri ve Sigorta Tazminatı

Bir rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının ödemesi gereken ve sigorta poliçesinde belirtilen en yüksek miktara sigorta bedeli denir⁴³³. Mal sigortalarında sigorta bedeli, sigorta olunan menfaatin sözleşme süresi içindeki tam değeridir (TTK. m. 1460). Mal sigortalarında, poliçede gösterilen bedelin tamamı her zaman ödenmez. Riziko gerçekleştiğinde sigorta bedelinin altında zarar oluştuysa bu zarar kadar, sigorta bedelinin üstündeyse sadece belirtilen bedele kadar olan kısım ödenir⁴³⁴. Hayat sigortalarında ise, tazminat ilkesi uygulanmadığı için, sigorta bedeli her zaman, rizikonun gerçekleşmesi ile sigortacının ödemesi gereken tutara eşittir⁴³⁵. Hayat sigortalarında, sigortalının ölümü veya hayatta kalması halinde ödeyeceği, sigorta sözleşmesinde gösterilen meblağa sigorta bedeli denir⁴³⁶.

⁴³² Y. 11. HD. T. 07.01.2014, E. 2012/9715, K. 2014/211 “‘6762 sayılı TTK.’nın 1279. maddesi gereğince poliçenin geçerli olabilmesi için, sözleşmenin imzalandığı sırada, sigorta ettiren veya sigortadan yararlanan kimsenin, rizikonun gerçekleşmiş olduğunu yahut sigortacının rizikonun gerçekleşmesi olanağının kalmadığını bilmemesi gerekmektedir. Aksi halde sigorta sözleşmesi hükümsüz olur” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁴³³ Bozer, s. 37; Çeker, s. 66; Özdamar, 2009, s. 73; Özbolat, s. 98; Y. 17. HD. T. 19.06.2018, E. 2015/11290, K. 2018/6103 “...Sigortacının azami sorumluluğu sigorta bedeli ile sınırlıdır. Somut olayda, taraflar arasında düzenlenen 23.01.2013/2014 vadeli kasko poliçesinde aracın sigorta bedeli 16.400,00 TL olarak belirtilmiştir. Bu durumda araç için belirlenen 8.000,00 TL sontaj bedelinin poliçede araç için sigorta bedeli olarak öngörülen 16.400,00 TL'den düşümü sonrasında kalan miktar yönünden davanın kabulüne karar verilmesi gerekir” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁴³⁴ Arseven, s. 42; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 143; Bilgen, s. 66.

⁴³⁵ Kayıhan / Bağcı, s. 64; Bozkurt, s. 37.

⁴³⁶ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 141.

Sigorta tazminatı, tehlikenin gerçekleşmesi ile uğranılan zararın giderilebilmesi için sigortacı tarafından ödenmesi gereken tazminattır⁴³⁷. Sigortacının sorumluluğu sigorta bedeli ile sınırlıdır. Sigorta bedeli, rizikonun gerçekleştiği andaki sigortalı menfaatin değerini aşsa bile, sigortacı uğranılan zarardan fazlasını ödemez (TTK. m. 1461/1). Bu durumda sigortacı, sigortalıya ancak gerçek zararı ödemekle yükümlüdür ve mal sigortalarında, sigorta sebebiyle sebepsiz zenginleşme yasağı geçerlidir⁴³⁸. Gerçek zarar, rizikonun gerçekleştiği andaki değil, sözleşmenin yapıldığı andaki değere göre oluşan zarardır⁴³⁹.

Doktrinde Kanunda yer alan sigorta bedeli ifadesinin yanlış kullanıldığı görüşüne yer verilmiştir⁴⁴⁰. Buna göre, bütün sigortalarda sigorta bedelinin, riziko gerçekleşince sigortacı tarafından ödenecek en üst tutar olduğunun söylendiği dile getirilmiştir. Ayrıca sigorta bedeli için zarar sigortalarında sigorta tazminatı, meblağ sigortalarında sigorta tutarı (meblağı) ifadeleri kullanılmıştır. Günün piyasa koşullarına göre belirtilen değere ise sigorta değeri denmiştir⁴⁴¹. Bu açıdan bakıldığında sigorta değeri sigorta bedeline eşit olmalıdır.

2.10.4. Prim / Sigorta Ücreti

Sigorta sözleşmesinin diğer bir önemli unsuru da primdir. Sigorta, karşılıklı yükümlülükler içeren sözleşmelerden olduğundan, sigorta ettiren, sigortacıya belli bir ücret ödemek zorundadır ki, bu ücrete sigortacılıkta prim (sigorta ücreti) denir⁴⁴². Fransızca “prime” sözcüğünden gelir. Örneğin, yangın tehlikesine karşı evini sigorta ettiren kişinin sigorta şirketine yaptığı aylık veya yıllık ödemelere sigorta primi denilmektedir⁴⁴³. Sigorta ettiren, sözleşmeyle kararlaştırılan primi ödemekle yükümlüdür. Primin ödenmemesi sigorta sözleşmesinin kurulmasını engellemez, ancak sigortacının sorumluluğu ise en azından primin ilk taksiti ödenmeden başlamaz⁴⁴⁴.

⁴³⁷ Çeker, s. 4; Bozkurt, s. 37.

⁴³⁸ Ulaş, s. 38.

⁴³⁹ Bozkurt, s. 37.

⁴⁴⁰ Bilgen, s. 67.

⁴⁴¹ Özbolet, s. 97.

⁴⁴² Ulaş, s. 40; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 143.

⁴⁴³ Çeker, s. 3.

⁴⁴⁴Y. HGK. T. 02.04.2019, E. 2018/26, K. 2019/396 “Somut olayda, kasko sigorta poliçesi, 30.07.2010-30.07.2011 vadeli olarak düzenlenmiş olup, kaza ise 31.07.2010 tarihinde meydana gelmiştir. Davacının

Sözleşmenin diğer tüm koşulları yerine getirilmiş olsa dahi prim ödenmemişse sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü yoktur⁴⁴⁵. Bu sebeple primin belirli ya da belirlenebilir olması gerekir. Eğer prim sigorta sözleşmesinde belirtilmemişse, taraflardan birinin veya üçüncü bir kişinin irade açıklamalarıyla ya da gelişen olayla göre hâkim kararıyla belirlenir. Ayrıca sözleşmede aksi belirtilmedikçe sigorta primi peşin olarak ödenir⁴⁴⁶. TTK. m. 1430/1 hükmü uyarınca ise özel kanunlardaki hükümler saklıdır. İlk taksitin nakden ödenmesi koşuluyla, sonraki primler için kambiyo senedi verilebilir; bu hâlde, ödeme kambiyo senedinin tahsili ile gerçekleşir (TTK. m. 1430/2). Sigorta ettiren, sigortacının sorumluluğu başlamadan önce, kararlaştırılmış primin yarısını ödeyerek sözleşmeden cayabilir. Sözleşmeden kısmi cayma hâlinde, sigorta ettirenin ödemekle yükümlü olduğu prim, cayılan kısma ilişkin primin yarısıdır (TTK. m. 1430/3).

Prim alacaklısı sigortacı olduğundan, primi, sigortacı veya sigortacının yetki verdiği acentesi tahsil edebilir. Ayrıca temsil ettiği sigorta şirketi adına hareket eden ve sigortacı adına işlem yapan “Jeran” adındaki şahısların da prim tahsilatı yapma yetkileri bulunmaktadır⁴⁴⁷. Prim ödeme borçlusu ise sigorta ettirendir. Sigortalı ya da sigortadan faydalanan kişiler sigorta sözleşmesinde üçüncü kişi konumunda olduklarından prim ödeme borçlusu değildirler⁴⁴⁸. Risk derecesine göre primin miktarı/tutarı sigortacı

işleteni olduğu 06 AG 5802 plaka sayılı araca 30.07.2010 saat: 16.18’de 200200008814726 poliçe numaralı kasko sigorta poliçesi tanzim edilmiş, işbu poliçenin 3.560,31TL’lik priminin peşin olarak 30.07.2010 tarihinde ödeneceği kararlaştırılmış, poliçenin tanzim tarihinden 1 gün sonra henüz poliçe prim borcu ödenmeden 31.07.2010 tarihinde davacıya ait araç kaza yaparak hasarlanmıştır. Kasko Poliçesinin birinci sayfasında 3.560,31 TL primin, 30.07.2010 tarihinde "peşin " olarak ödeneceği açıkça belirtilmiş ve ikinci sayfada yer alan "prim ödeme özel klozu" başlığında; “Primin peşinat ve/veya taksitleri; ...Sigorta A.Ş. Genel Müdürlüğüne, Bölge Müdürlüklerine, poliçe ekinde belirtilen banka hesaplarına veya poliçeyi tanzim eden yetkili acenteye, makbuz/dekont karşılığı ödenir. Sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksitin ödendiği tarihte başlar.” hükmüne yer verilmiştir.

Dosya kapsamında dava konusu riziko 31.07.2010 tarihinde gerçekleşmiştir. Davacı vekili yargılama sırasında primin (rizikodan sonra) davalının acentesine keşide edilen 15.250,00TL bedelli 16.11.2010 tarihli çek ile ödendiğini ve çek bedelinin davalı sigortacı tarafından tahsil edildiğini ileri sürmüş ise de çek bedelinin davalı sigortacı tarafından rizikodan sonra 22.11.2010 tarihinde tahsil edildiği açık olduğu gibi dekontta da yapıldığı iddia edilen ödemenin hangi poliçeye istinaden yapıldığının belirtilmemesi sebebiyle sigorta bedelinin ödendiğinin kabulüne de olanak yoktur. O hâlde, riziko tarihi itibarıyla poliçeye ait herhangi bir prim ödemesi bulunmadığı sabit olmakla yukarıda açıklanan yasa maddeleri ile Kara Taşıtları Kasko Sigortası Genel Şartlarının C.1. maddesi uyarınca sigorta teminatı başlamadığından mahkemece davanın reddine karar verilmesi gerekirken yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁴⁴⁵ Özkan, Emre, “Sigorta Primi ve Tarife Sistemleri”, Kaya, Ferudun (Ed.), Sigortacılık, İstanbul 2017, s. 97.

⁴⁴⁶ Kender, s. 251.

⁴⁴⁷ Bilgen, s. 74.

⁴⁴⁸ Bilgen, s. 74.

tarafından tespit edilir. Bu tespit yapılırken tehlikenin gerçekleşme oranının yüzdesi ve sigorta yapılan malın değeri dikkate alınır ve tespit için teamüllerden, istatistikten yararlanır⁴⁴⁹.

Sigorta primi, sigorta ettirenin, sözleşmede gösterilen adresinde ödenir. Sözleşmede başka bir ödeme yeri gösterilmiş olmasına rağmen, sigorta primi fiilen sigorta ettirenin gösterdiği adreste ödenegelmekte ise, bu ödeme yerine ilişkin söz konusu şart yok sayılır (TTK.. m. 1432). Bu hüküm, sigorta ettirene kolaylık sağlamak için düzenlenmiştir. Aynı şekilde TBK. m.89 hükmü uyarınca da para alacakları taraf olan alacaklının ikamet ettiği yerde ödenmektedir⁴⁵⁰.

⁴⁴⁹ Bozer, s. 50; Çeker, s. 3.

⁴⁵⁰ Bilgen, s. 76.

3. SİGORTA SÖZLEŞMESİNDE TARAFLARIN BORÇ VE YÜKÜMLÜLÜKLERİ

Sigorta sözleşmesinin tarafları olan sigorta ettiren ve sigortacı için Türk Ticaret Kanunu içerisinde yerine getirmeleri gereken yükümlülükler belirtilmiştir. Sigorta sözleşmenin karşılıklı olmasının bir sonucu olarak sigorta ettirene düşen borçlar sigortacının haklarını oluştururken, sigortacının borçları ise sigorta ettirenin haklarını oluşturmaktadır⁴⁵¹.

Tarafların sigorta sözleşmesinden doğan borç ve yükümlülükleri Türk Ticaret Kanununun Altıncı Kitabında 1421 ile 1449 hükümleri arasında düzenlenmiştir. Tarafların borç ve yükümlülükleri Türk Ticaret Kanununun “Genel Hükümler” başlıklı birinci kısmında düzenlendiğinden hiçbir ayırım yapılmaksızın hem zarar hem de can sigortaları açısından uygulanmaktadır.

3.1. Sigortacının Borç Ve Yükümlülükleri

Sigortacının borç ve yükümlülükleri Türk Ticaret Kanunu 1421 ile 1429. maddeleri arasında düzenlenmiştir. Sigortacının borç ve yükümlülükleri; rizikoyu taşıma yükümlülüğü, aydınlatma yükümlülüğü, sigorta poliçesi verme yükümlülüğü, giderleri ödeme yükümlülüğü ve sigorta tazminatı ödeme yükümlülüğü olarak beşe ayrılarak incelenmiştir.

3.1.1. Rizikoyu Taşıma Yükümlülüğü

3.1.1.1. Rizikonun belirlenmesi

Sigortacının, ilgili sigorta sözleşmesinden kaynaklanan en büyük sorumluluğu rizikoya katlanmak ve bu rizikoyu taşımaktır. Bu rizikoyu taşıma yükümlülüğünün koşulu primin ödenmesidir ve prim ödenmedikçe bu yükümlülük başlamamaktadır⁴⁵². Bu

⁴⁵¹ Çeker, s. 75.

⁴⁵² Y. 17. HD, T. 31.1.2012, E. 2011/5648, K. 2012/810 s. kararında; “Sigorta sözleşmesi kazadan sonra düzenlenmiş olup, rizikodan sonra düzenlenen poliçe dava konusu riziko açısından hükümsüzdür” şeklinde hüküm kurulmuştur (www.sinerjimevzuat.com.tr).

sebeple sigorta sözleşmesinde konu olan menfaatin bütünü ve teminat altına alınacak rizikolar belirtmek mecburiyetindedir⁴⁵³. Yapılan sigorta sözleşmesi kapsamında, geçmişe dönük yapılan sigorta kapsamına giren⁴⁵⁴ veya süresi içerisinde gerçekleşecek tüm rizikolardan yine sigortacı sorumludur⁴⁵⁵.

Rizikonun her somut olay için ayrı ayrı sigorta sözleşmesindeki yerinin belirlenmesi ve sınırlarının çizilmesi oldukça önemlidir⁴⁵⁶. Çünkü rizikonun gerçekleşmesi ile ortaya çıkan zararın giderilebilmesi için sigortacı tarafından ödenecek tazminat ya da sigorta bedelinin ödenip ödenmeyeceği sorunu, rizikonun sigorta sözleşmesinin korumasına girip girmemesine göre değişecektir. Sigorta sözleşmesinde riziko olarak belirlenen olayın hukuk düzeni tarafından korunabilecek olması gereklidir. Çünkü sigorta ettirenin veya sigortalının, kanunun emredici hükümlerine, ahlaka, kamu düzenine, kişilik haklarına aykırı bir fiilden doğabilecek bir zararını teminat altına almak amacıyla sigorta sözleşmesi yapılamaz (TTK. m. 1404). Sigorta konusu menfaatin hangi rizikolara karşı güvence altına alındığı da sözleşmede açıkça gösterilmelidir. Nelerin rizikonun kapsamına gireceğinin tespiti yapılarak rizikoya ait sınırlar belirlenmeli ve neyin kapsam içinde neyin kapsam dışında kalacağı açıkça belirtilmelidir⁴⁵⁷.

TTK. m. 1421/1'e göre, aksine sözleşme yoksa sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksitin ödenmesi ile başlar; kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda, sigortacı, sözleşmenin yapılmasıyla sorumlu olur. Kanun hükmünden anlaşılmaktadır ki

⁴⁵³ Y. 11. HD. T. 16.03.2013, E. 2011/5996, K. 2013/7392 "5684 sayılı Kanunu'nun sigorta sözleşmeleri başlıklı 11. maddesinde de açıkça vurgulandığı üzere, sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış risklerin açıkça belirtilmesi gerekir. Aksi halde belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılacaktır" (Ruhi, C. II, s. 1844-1846.); Ayrıntılı bilgi için bkz. Sayhan, İsmet, Sigorta Konusu Menfaat, Ankara 1999; Çeker, s. 76.

⁴⁵⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. Çapa, s. 341-362.

⁴⁵⁵ Bozkurt, s. 104. Y. 11. HD. T. 09.12.2014, E. 2014/189, K. 2014/19333 "Rizikonun sigorta teminatı altında olduğu kabul edilerek karar verilmiş ise de sigorta poliçesinin rizikonun meydana gelmesinden sonra yapılmış olması karşısında gerçekleşmiş bir riziko sebebiyle sigorta şirketinin sorumluluğundan bahsedilemez" (www. sinerjimevzuat.com.tr).

⁴⁵⁶ Şenocak, Kemal, "Geçici Sigorta Himayesi (Geçici Güvence)", BATİDER, C. 22, S. 1, Haziran 2003, s. 51.

⁴⁵⁷ Örneğin, yangın sigortası poliçelerinde, savaş, her türlü savaş olayları, yabancı düşman hareketleri, çarpışma, iç savaş, ihtilal, isyan, ayaklanma ve bunların gerektirdiği askeri hareketler sebebiyle meydana gelen bütün hasarlar sigorta güvencesi dışında bırakılmıştır (Çeker, s. 76); HGK, T. 16/10/1963, E. 1963/65, K. 1963/34 "...Patlamanın davacıların ecza deposunun dışında başka bir binada olduğu ve bu patlama sebebiyle çıkan yangının etrafa yayılmasını önlemek amacıyla itfaiyece ecza deposuna su sıkıldığı ve hasarın bu yüzden meydana geldiği, patlamanın olduğu yerle sigortalı yer arasında başka bir binanın bulunduğu anlaşılmalı hasar yangının etrafa yayılmasını önlemek ve itfaiyece su sıkılmasından kaynaklandığından doğrudan doğruya yangın sebebine bağlı bulunmaktadır" (Horuloğlu, Hüseyin, Sigorta İçtihatları, İstanbul 1970, s. 25).

sigortacı, sözleşmede belirlenmiş olan sigorta süresi boyunca rizikoyu taşımakla yükümlüdür. Süre dolduktan sonra hasar meydana gelmesi halinde ise hasar sigorta teminatı dışında kaldığından, sigortacının hasarı karşılama zorunluluğu yoktur⁴⁵⁸. Bu yüzden uygulamada, sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğü için belirtilen süre, tarih ve saat olarak ayrıntılı bir şekilde başlangıç ve bitiş tarihini içerir⁴⁵⁹.

TTK. m. 1452/3 hükmü uyarınca, TTK. m.1421 hükmü sigorta ettiren, sigortalı, lehtar aleyhine değiştirilemeyecek olup, ancak lehe bir düzenleme yapılabilir.

Gerçekleşmiş veya gerçekleşmesi imkânsız hale gelmiş rizikolar için sigorta sözleşmesi yapılamaz (TTK. m. 1458). Son olarak, sigortacının sorumluluğu başlamadan, sigorta ettirenin, sigortalının ve can sigortalarında ayrıca lehtarın, fiilleri ve etkileri olmaksızın rizikonun gerçekleşmesi imkansızlaşmışsa, sigortacı prime hak kazanamaz (TTK. m. 1422).

3.1.1.2. Rizikoyu taşıma yükümlülüğünün kapsamı

SK m. 11/4'e göre, sigorta sözleşmesinde kapsam dahiline alınmış olan risklerin açıkça belirtilmesi gerekir. Kapsam dışı olduğu belirtilmemiş olan riskler sigorta teminatı kapsamında sayılmaktadır. Hüküm uyarınca, sigorta sözleşmesinde kapsam dışı bırakılmamış olan bütün riskler, riziko taşıma yükümlülüğünün kapsamına girmektedir⁴⁶⁰. TTK. m. 1409'da ise, sadece sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zararın sigorta teminatı kapsamına gireceği düzenlenmiştir. SK m. 11 ile TTK. m. 1409 birbirleri ile çelişkilidir. TTK.'nundaki hükümde, sözleşmede öngörülen riziko ile riziko taşıma yükümlülüğünün kapsamı sınırlandırılmıştır. TTK. m. 1409 uygulanarak, sigortacının sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan sorumlu olacağını kabul edilmesi, sigortacının sözleşme ile teminat altına alınmamış ve primi ödenmemiş olan rizikoların gerçekleşmesi halinde ortaya çıkan zararı ödemekten kurtulmasını sağlar.

Rizikonun teminat kapsamında olup olmadığını ispat yükü sigorta ettirene aittir. Sigorta ettirenin, rizikonun teminat kapsamında gerçekleştiğini ispat etmesinden sonra ispat

⁴⁵⁸ Çeker, s. 77.

⁴⁵⁹ Y. 11. HD. T. 15.03.1999, 1998/10228 E, 1999/2242 K. sayılı kararı için bkz. Çeker, s. 77.

⁴⁶⁰ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 199.

yükü sigortacıya geçer ve TTK. m. 1409/2 hükmüne göre, sözleşmede öngörülen rizikolardan birinin veya birkaçının sigorta teminatı dışında kaldığını ispat yükü sigortacıya aittir⁴⁶¹.

3.1.2. Aydınlatma Yükümlülüğü

3.1.2.1. Aydınlatma yükümlülüğünün tanımı ve kapsamı

Sigorta sözleşmesi, teknik kavramların bol olduğu ve ayrıntılarla dolu olan bir sözleşme çeşididir⁴⁶². Bu sözleşmede ayrıntıların içeriğini ve teknik tarafını en iyi bilen sigortacıdır. Tam da bu yüzden sigorta sözleşmelerinde korunması gereken taraf sigorta ettirendir. Uygulamada sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi ile ilgili gerekli bilgilere sahip olması çoğunlukla mümkün olmadığından ve sigortacının gerekli bilgilendirmeyi sözleşme kurulmadan önce yapması, sonradan ortaya çıkabilecek sorunların azalmasını sağlayacağından, kanun koyucu TTK. m. 1423'te aydınlatma yükümlülüğünü düzenlemiştir⁴⁶³. Bu hükümler uyarınca sigortacının en önemli sorumluluklarından biri aydınlatma yükümlülüğüdür.

TTK. m. 1423'e⁴⁶⁴ göre, sigortacı ve acentesi, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce, gerekli inceleme süresi de tanınmak koşuluyla kurulacak sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgileri, sigortalının haklarını, sigortalının özel olarak dikkat etmesi gereken hükümleri, gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerini sigorta ettirene yazılı olarak bildirir. Ayrıca, poliçeden bağımsız olarak sözleşme süresince sigorta ilişkisi bakımından önemli sayılabilecek olayları ve gelişmeleri sigortalıya yazılı olarak açıklar. Yine Kanuna göre, sigortacı ve temsilcisi olan acente, sigorta sözleşmesi ile ilgili

⁴⁶¹ Y. 17. HD. T. 15.12.2014, E. 2014/15519, K. 2014/18629 "...Gerek hasar dosyalarının kapsamı gerekse bilirkişi raporundaki tespitler doğrultusunda kazanın belirtilen yerde ve zamanda meydana geldiğinin ispatlanmadığı, davacının rizikonun gerçekleşme şeklini kasten ve iyi niyet kurallarına aykırı olarak gerçeğe uygun şekilde beyan etmediği anlaşıldığına göre, zarar teminat kapsamı dışındadır. O halde mahkemece, davanın reddine karar verilmesi gerekir" (www. sinerjimevzuat.com.tr).

⁴⁶² Günay, s. 69.

⁴⁶³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Özdamar, Mehmet, Sigortacının Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Aydınlatma Yükümlülüğü, Prof. Dr. F. Öztan'a Armağan, C. II, Ankara 2010, s. 1677 vd.

⁴⁶⁴ "... doktrin ve yargı kararları da dikkate alınarak sigortacının sözleşmeden veya dürüstlük kuralından kaynaklanan aydınlatma ve bilgi verme yükümlülüğünün doğacağı kabul edildiği" belirtilmiştir. Ünán, TTK., s. 186-187.

kanunda yer alan düzenlemeler kapsamında sigorta ettirene bilgi vererek sigorta ettirene bilgi vermekle yükümlüdür⁴⁶⁵.

TTK. m. 1423/II'e göre ise, aydınlatma açıklamasının verilmemesi halinde, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasına ondört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılı koşullarla yapılmış olur⁴⁶⁶. Aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispatı sigortacıya aittir. İhlal halinde sigorta ettiren, Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik⁴⁶⁷ 7 inci maddesi uyarınca sözleşmenin feshini ve uğranılan zararın tazminini talep etme hakkına sahiptir⁴⁶⁸. Bilgilendirme Yönetmeliğinde yer alan bu hüküm borçlar hukukunun bir gereğidir. Zira genel hükümlerden yola çıkılarak da aynı soruca varılabilir⁴⁶⁹. Bu yükümlülük asli edim yükümlülüklerinden değil, yan yükümlülüklerdendir. Yan yükümlülükler alacaklıya ifa davası değil, sadece tazminat davası açma hakkı verir.

TTK. m. 1423/3; ‘‘Hazine Müsteşarlığı, çeşitli ülkelerin ve özellikle Avrupa Birliğinin düzenlemelerini dikkate alarak, tüketiciyi aydınlatma açıklamasının şeklini ve içeriğini belirler’’ düzenlemesine yer verilmiştir. Bu hüküm TTK. m. 1452/3 uyarınca sigorta ettiren, sigortalı, lehtar aleyhine değiştirilemez, değiştirilmesi halinde kanun hükmü uygulanır.

Sigortacının aydınlatma yükümlülüğüne, SK'nda da yer verilmiştir. SK m. 11/3 uyarınca, sigortacının aydınlatma yükümlülüğünün kapsamı yönetmelik ile düzenlenmektedir. Hükme göre; ‘‘Sigorta şirketleri ve sigorta acenteleri tarafından gerek sözleşmenin kurulması gerekse sözleşmenin devamı sırasında sigorta ettiren, lehtar ve sigortalıya yapılacak bilgilendirmeye ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir.’’ SK m. 11/4'e bakıldığında, ‘‘Sigorta sözleşmelerinde kapsam dâhiline

⁴⁶⁵Özdamar, Mehmet, ‘‘6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğünü İhlal Eden Sigortacıya Uygulanacak Yaptırım Sorunu’’, İÜHFİM, C. LXXI, S. 2, 2013, s. 350.

⁴⁶⁶BAM. İstanbul 17. HD. T. 04.04.2019, E. 2018/1805, K. 2019/ 640 ‘‘...Taraflar arasında düzenlenen poliçede, hırsızlık sigortası genel şartlarının ve hangi hükümlerin uygulanacağı ve ayrıca yukarıda ayrıntılı şekilde açıklandığı üzere, hırsızlık klozu ve hırsızlık güvenlik notunun hangi hususları kapsadığını açıkça belirtilmiş ve başvuran tarafından TTK 1423. maddesi kapsamında, sigorta sözleşmesinin yapılmasına ondört gün içinde itiraz edilmediğinden ve meydana gelen hırsızlık rizikosunun sigorta teminatı kapsamında kabulü mümkün olmadığından, itiraz hakem heyetinin red kararının yerinde olduğu kanaatine varılarak, başvuran davacı vekilinin istinaf başvurusunun reddine...’’ (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁴⁶⁷Bkz. RG. T. 28.10.2007, S. 26684.

⁴⁶⁸Bilgen, s. 29, dn. 31.

⁴⁶⁹Kabukçuoğlu Özer, s. 162.

alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış riskler açıkça belirtilir. Belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılır.” hükmüne yer vermiştir.

3.1.2.2. Aydınlatma yükümlülüğünün usulü

Aydınlatma yükümlülüğünü yerine getirmek zorunda olan taraf sigortacı ve sigortacının temsilcisi olan acentedir. Uygulamada çoğu zaman sigorta aracıları sözleşmenin kurulmasını sağlamakta olup, sigorta ettiren sözleşmenin kurulmasından önceki bilgileri aracı acente veya brokerdan almaktadır⁴⁷⁰. Acentenin aydınlatma yükümlülüğünü hiç yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi halinde sigortacı sigorta ettirene, acente de sigortacıya karşı sorumludur⁴⁷¹. Aydınlatma yükümlülüğünün yapılması gereken kişi ise sigorta ettirendir. Hazine Müsteşarlığı'nın 02.05.2008 tarih ve 2008/12 sayılı Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmeliğin Uygulanması Hakkında Genelge'ye göre, sigorta ettirenin gerçek veya tüzel kişi olması halinde aydınlatma herkesi kapsayacak şekilde yapılmalıdır.

SSBİY m. 5/I'e göre, sigortacı bilgilendirme yükümlülüğünü sözlü veya yazılı bir şekilde yapabilir. Yazılı bilgilendirme şartı aranmayan haller ise, teknolojik gelişmelerin ilerlemesi sonucunda internet, telefon ve benzeri iletişim araçları kullanılarak yapılan çağrı merkezleri aracılığı ile yapılmış olan sözlü bilgilendirmeler gibi tarafların fiziki olarak bir araya gelmelerinin mümkün olmadığı durumlarda yapılan bilgilendirmelerdir⁴⁷². Yani sadece sözleşmenin kurulmasından önce değil, sigorta sözleşmesi devam ettiği sürece önemli olan tüm olayların ve gelişmelerin sigorta ettirene yazılı olarak bildirilmesi gerekir (TTK. m. 1423). Bu açıklamalar sırasında sigorta ettirenin anlayamayacağı teknik kavramlar kullanılmamalıdır⁴⁷³. Ancak, asgari bildirim yapıldığının ispat yükünün sigortacıya ait olduğu unutulmamalıdır⁴⁷⁴.

Sigortacı, dürüstlük şartı kapsamında, yönetmelik m. 5/3'e göre, sözleşmenin değerlendirilmesi, kurulması ve devamında sigortacı, sigorta ettirene, sigortayla ilgili

⁴⁷⁰ Aral Eldeleklioğlu, İrem, “Tarafların Yükümlülükleri”, Topaloğlu, Mustafa / Dinç, Mutlu (Ed.), Sigorta Davaları, Ankara 2018, s. 124.

⁴⁷¹ Kayıhan / Bağcı, s. 203; Günay, s. 70.

⁴⁷² Karayazgan, Ahmet, Sigortanın Mesafeli Satışı (E- Sigorta), Ankara 2018, s. 163; Metezade / Güleli, s. 53-54; Kayıhan / Bağcı, s. 204.

⁴⁷³ Günay, s. 71.

⁴⁷⁴ Bozkurt, s. 111.

tüm teknik konularda bilgi vermeli ve ayrıca sigortayla ilgili yapılacak olan işlemlerde yardım ederek, sigorta ettireni doğru bir şekilde yönlendirmekle yükümlüdür. Sigortacının aydınlatma yükümlülüğü, sigorta sözleşmesi kurulmadan önce başlar ve sözleşmenin geçerli olduğu süre boyunca devam eder⁴⁷⁵.

Yönetmelik m. 8/1’de, sigortacı, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önceki müzakere safhasında sözleşmeye taraf olmak isteyen kişilere bilgilendirme formunun⁴⁷⁶ bir suretini verir⁴⁷⁷. Yönetmeliğin 9/4. maddesine göre ise sigortacı, akdin müzakeresi sırasında bilgilendirme formunu sigorta sözleşmesine taraf olmak isteyen kişilere vermek zorundadır. Talebe bağlı olarak gerek akdin müzakeresi gerekse devamı sırasında, sözleşmeye konu sigortaya ait Sigorta Genel Şartları ile rizikonun gerçekleşmesi hâlinde tazminat başvurusunda talep edilebilecek bilgi ve belgelere ilişkin liste sigortacı tarafından ilgililere verilir.

SSBİY m. 10 uyarınca sigortacı, sözleşmeye konu sigortaya ilişkin mevzuatta meydana gelen değişiklikler başta olmak üzere; iflâs veya tasfiyesini, ilgili sigorta türlerinde yapılan ruhsat iptallerini, tüm türlerde sözleşme yapma yetkisinin kaldırıldığını ve sigorta sözleşmesinin devamı sırasında ortaya çıkabilecek, sigorta ettiren ile sigorta sözleşmesinden yararlanacak kimselerin hak, borç ve yükümlülüklerini doğrudan etkileyebilecek nitelikteki her türlü değişiklik ve gelişmeyi, sigorta ettirene veya sözleşmeden menfaat sağlayacak kişilere, en geç on iş günü içinde bildirir.

SSBİY m. 11 hükmü uyarınca ise sigortacı, sözleşmenin yürürlükte olduğu süre içindeki aydınlatma yükümlülüğünü taahhütlü mektup, faks, telgraf, elektronik posta, güvenli elektronik imza veya Müsteşarlıkça uygun görülen benzeri araçlarla yerine getirir. Sigortacının, çağrı merkezi veya telefon aracılığıyla yapacağı bilgilendirme, görüşmenin manyetik veya dijital ortamda kayıt altına alınmış olması ve bu durumun da sigortacı tarafından ispat edilmesi hâlinde gereği gibi yerine getirilmiş sayılır. Aydınlatma

⁴⁷⁵ Kayıhan / Bağcı, s. 204; Çeker, s. 80, dn. 35; Aral Eldeleklioğlu, s. 125.

⁴⁷⁶ SSBİY m.4/b; Bilgilendirme Formu: Sözleşme kurulmadan önce sözleşmeye taraf olmak isteyen ve talep edilmesi hâlinde sigortadan faydalanacak diğer kişilere sigortacı tarafından verilen ve sigortanın kapsamı, işleyişi ve tazminat ödeme kurallarına ilişkin özet bilgileri içeren belgedir. Kabukçuoğlu Özer, s. 858.

⁴⁷⁷ Y. 17. HD. T. 02.04.2015, E. 2014/25229, K. 2015/5264 “İspat külfeti kendisine düşen davalı sigorta şirketine özel şartın poliçe metninde bulunduğu ilişkin savunmasını ispat zımında kasko poliçesinde teminat dışı bırakılan özel şartlarla ilgili olarak davacının usulüne uygun şekilde bilgilendirildiğine ilişkin davacının imzasını içeren poliçe aslını veya poliçenin yönetmelik hükümlerine uygun düzenlendiğine ilişkin davacının imzasını içeren bilgilendirme formunu ibraz etmesi gerekir” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

yükümlülüğünün bu şekillerde yerine getirilebilmesinin mümkün bulunmadığının tespit edilmesi halinde, gerekli bildirimler, Müsteşarlığın uygun görüşü alınarak ve Müsteşarlıkça uygun görülecek usulde basın ve yayın kuruluşları yoluyla da yapılabilir.

Sigortacı, sigorta ettiren veya sigorta sözleşmesinden menfaat sağlayanlar tarafından yazılı veya elektronik iletişim araçlarıyla kendisine yöneltilen sigortaya ilişkin şikayetlerle, sözleşmeye bağlı olarak yapılacak ödemeler de dahil olmak üzere sözleşmeye ilişkin her türlü bilgi taleplerini, başvurunun kendisine ulaşmasından itibaren onbeş iş günü içinde cevaplandırmak zorundadır (SSBİY m. 12/1). Sigortacı, kendisine iletilecek bu şikayetleri onbeş iş günü içerisinde cevaplandırabilmek amacıyla asgari iki kişiden oluşan, şikâyet ve bilgi taleplerini değerlendirip sonuçlandırmakla görevli bir şikâyet birimi kurabilir. Söz konusu şikâyet birimi, sigortacıya ulaşan tüm şikayetlere ilişkin kayıt ve istatistikleri tutarak, üçer aylık dönemlerle, Müsteşarlıkça tespit edilecek usul ve esaslara uygun olarak, Müsteşarlığa rapor gönderir (SSBİY m. 12/2). Söz konusu düzenlemeler sigorta ettireni sözleşmeyle ilgili önemli konularda bilgilendirerek doğru kararlar vermesini sağlamak amacıyla getirilmiştir.

3.1.2.3. Aydınlatma yükümlülüğün ihlali ve sonuçları

Aydınlatma yükümlülüğünün layığıyla yapılmadığı durumlarda ne olacağı Bilgilendirme Yönetmeliğinin 7. maddesinde de açıklanmıştır. Hükme göre; Sigorta sözleşmesinin müzakeresi, kurulması ve devamı sırasında, bilgilendirme yükümlülüğü gereği gibi yerine getirilmemiş veya sigortacı hakkında yanıltıcı bilgi verilmiş ya da bu Yönetmeliğin 8. maddesinde düzenlenen bilgilendirme formu gereği gibi teslim edilmemiş yahut bilgilendirme formunda yer alan bilgiler gerçeğe aykırı şekilde düzenlenmiş ve bu hâllerden herhangi biri sigorta ettirenin kararına etkili olmuş ise, sigorta ettiren sigorta sözleşmesini feshedebileceği gibi, varsa uğradığı zararın tazminini de talep edebilir. Eğer, sigorta ettiren zarar görmüşse fesihle birlikte zararının tazminini de isteyebilme hakkına sahiptir.

Sigortacı, sigorta ettireni yanılığa sevk edecek ve düşürebilecek her türlü hal ve hareketten kaçınmak ve buna sebep olacak yanlış anlamaları da düzeltmek

zorundadır⁴⁷⁸. Yani, sigortacı, bilgilendirme yükümlülüğünü yerine getirirken, sadece bilgilendirme formunu imzalatarak, sorulara cevap vermemeli aynı zamanda davranışlarında da dikkatli olarak sorumluluk almalıdır⁴⁷⁹. Yönetmelik m. 7'ye göre, eğer sigortacı aydınlatma yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmemişse sigorta ettiren sigorta sözleşmesini feshedebileceği gibi varsa uğradığı zararın tazminini de talep edebilecektir. Ayrıca, bu gibi durumlardan dolayı sigorta ettirenin sigorta sözleşmesini feshetmesi, yapılan sözleşmeyi ileriye yönelik sona erdirir⁴⁸⁰. Bunun sonucunda, sözleşmenin feshedilmesinden sonraki döneme ilişkin ödenmiş olan primler sigorta ettirene iade edilir. Sigortacı, sözleşmenin feshedilmesinden önceki dönemde ortaya çıkmış olan zararlar için ödenmesi gereken tazminatı ödemek zorundadır. Sigortacı, sözleşmenin feshine kadar ödemiş olduğu sigorta bedelini varsa bunları da geri isteyemez.

TTK. m. 1423/2'ye göre aydınlatma açıklamasının verilmemesi halinde sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasına on dört gün içinde itiraz edebilir. Sigorta ettirenin bu sürede itiraz hakkını kullanmaması halinde sözleşme poliçede yazılı koşullarla yapılmış sayılır. Ondört günlük itiraz süresinin ne zaman başlayacağı kanun hükmünden açıkça anlaşılacakla birlikte sürenin sözleşmenin kurulmasından itibaren başlayacağı doktrinde kabul edilmektedir⁴⁸¹.

3.1.3. Poliçe Verme Yükümlülüğü

3.1.3.1. Poliçenin hukuki niteliği

Tarafların bir araya gelerek yazılı veya sözlü olarak sigorta sözleşmesini kurabilirler. Sözleşmenin sözlü olarak yapıldığı durumlarda taraflar arasında uyuşmazlık çıkması üzerine sigorta sözleşmenin kurulduğu ispat açısından sigortacının poliçe düzenleyerek sigorta ettirene vermesi önemlidir⁴⁸². Bu sebeple sigorta sözleşmesi yapıldıktan sonra

⁴⁷⁸ Özdamar, 2010, s. 1683.

⁴⁷⁹ Çeker, s. 81.

⁴⁸⁰ Kayıhan / Bağcı, s. 205.

⁴⁸¹ Özdamar, 2009, s. 364.

⁴⁸² Aral Eldeleklioğlu, s. 130.

sigortacının ilk yükümlülüğü, sigorta poliçesini vermektir⁴⁸³. TTK. m. 1424/1'e göre sigortacı, sigorta sözleşmesi kendisi veya acentesi tarafından yapılmışsa, sözleşmenin yapılmasından itibaren yirmi dört saat, diğer hallerde on beş gün içinde, yetkililerce imzalanmış bir poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür. Bu yirmi dört saatlik süre, sigortacı veya acentesi tarafından sigorta sözleşmesinin yapılması durumunda geçerlidir. Hükümdeki "sözleşmenin diğer hallerde yapılması" ifadesinden ise poliçeyi düzenleme yetkisi olmayan sigorta brokeri veya sigorta acentesini anlamak gerekir⁴⁸⁴.

Sigorta poliçesi bir kıymetli evrak değildir. TTK. m. 1424/2 hükmünde, sigorta poliçesinin kaybedilmesi halinde sigorta ettirenin, giderleri kendisine ait olmak üzere yeni bir poliçe verilmesini sigortacıdan isteyebileceğinin düzenlenmesi sigorta poliçesinin kıymetli evrak olmadığına delildir. Zira, kıymetli evrakın zayi olması halinde, hak sahibinin hakkını senetsiz olarak ileri sürebilmesi için mahkemeden kıymetli evrakın zıyayı sebebiyle iptalini istemesi gerekir⁴⁸⁵. Söz konusu iptal kararı alınmadan kıymetli evraktaki hakkın ileri sürülmesi mümkün değildir.

3.1.3.2. Poliçenin içeriği

Poliçede yer alması gereken hususlar TTK. m. 1425'te düzenlenmiştir. Hükme göre poliçede sigorta sözleşmesinin tarafları, sözleşmenin başlama ve bitiş zamanı, sözleşme konusu, sigorta bedeli, prim tutarı ve ödeme zamanı, tarafların hakları, temerrüt ile ilgili hükümlerin yanında genel ve özel koşullar ile varsa ek klozların da yer alması, poliçede mümkün olduğunca yabancı kelimelere yer verilmemesi gerekir. Ayrıca Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından onaylanan genel koşullar da her bir sigorta türü için poliçenin ekinde yer alır.⁴⁸⁶ TTK. m. 1425'de yer alan bu düzenlemenin TTK.

⁴⁸³ Arseven, s. 132; Y. 11. HD. T. 02.03.2000, E. 2000/565, K. 2000/1700 "Sigorta poliçesi sözleşmenin yapılmasından sonra düzenlenen ve sözleşmenin yapıldığını gösteren bir belgedir". (Aynı yönde, Y. 11. HD. T. 06.10.2005, E. 2005/10610, K. 2005/9315; www.sinerjimevzuat.com.tr)

⁴⁸⁴ Metezade / Güleli, s. 56.

⁴⁸⁵ Kıymetli evrakın zıyayı ve iptali hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Poroy, Reha / Tekinalp, Ünal, Kıymetli Evrak Hukuku Esasları, İstanbul 2013, s. 112 vd.; Ülgen, Hüseyin / Helvacı, Mehmet / Kendigelen, Abuzer/ Kaya, Arslan, Kıymetli Evrak Hukuku, İstanbul 2015, s. 53; Sezer, Ahmet, Kıymetli Evrakın Zayı Olması ve İptal Davası, Ankara 2016, s. 109 vd.; Gültekin, Özkan, Yeni TTK., TBK., HMK. ve Çek Kanuna Göre Öğretide ve Uygulamada Kıymetli Evrakın Zıyayı ve İptali, Ankara 2016, s. 82 vd.

⁴⁸⁶ Günay, s. 79.

m.1452/3 hükmü uyarınca sigorta ettiren, sigortalı, lehtar aleyhine değiştirilmesi mümkün değildir ve değiştirilmesi halinde kanun hükmü uygulanır.

TTK. m. 1426/2'ye göre sigorta poliçesi üzerindeki imza elle, faksimile baskı, zımba, ıstampa, sembol şeklinde mekanik veya elektronik herhangi bir araçla da atılabilir. Düzenlendikleri ülke kanunlarının izin verdiği ölçüde bu senetlerde yer alacak kayıtlar el yazısı, telgraf, teleks, faks ve elektronik diğer araçlarla yazılabilir, oluşturulabilir, gönderilebilir. Kanuna göre sigorta poliçesi üzerindeki imzanın ıslak imza olması koşul değildir.

Sigorta bedelinin aylık taksitler halinde ödenmesi durumunda, ilk taksitinin ya da tamamının ödendiği durumda sigortacının sorumluluğu başlamış olur. Aksi durumda sigortacının sorumluluğu başlamaz. Poliçenin yüzüne bu maddenin yazılması zorunludur⁴⁸⁷.

3.1.3.3. Poliçenin düzenlenip verildiğinin ispatı

Sigortacının, sigorta ettirene verdiği poliçe sigorta sözleşmesinin yapıldığını ispat eden bir belgedir⁴⁸⁸. Sigorta poliçesi ispat vasıtası olarak kullanıldığı için sigorta sözleşmesi ile aynı hükümleri taşıması gerekmez. Ancak TTK. m. 1425/2'e göre, poliçenin içeriği, teklifname ve sigorta sözleşmesindeki hükümlerden farklı ise anılan belgelerde yer alıp teklifnameden değişik olan ve sigorta ettirenin, sigortalının ve lehtarın aleyhine olan hükümler geçersizdir. Sigorta poliçenin geç verilmesi halinde ortaya çıkan zararlardan sigortacı sorumludur. Poliçenin verilmediği hallerde, sözleşme genel hükümlere göre ispat edilir (TTK. m. 1424/3). Yani, poliçenin bulunmadığı hallerde 6100 sayılı HMK.'nın 200. maddesine göre ticari defterler, tarafların açıklamaları vs. gibi delillerden yararlanılarak sözleşmenin varlığı ispat edilir⁴⁸⁹.

TTK.'nın 1424.maddesinde belirtilen süreler içinde sigorta poliçesini vermeyen sigortacının doğacak zarardan sorumlu tutulabilmesi için sigorta ettirenin poliçenin

⁴⁸⁷ Özbolat, s. 91.

⁴⁸⁸ Y. 11. HD. T. 08.12.1977, E. 1977/5108, K. 1977/5444 “Poliçenin akdin yapıldığı anda düzenlenmesi zorunlu değildir akitten sonra düzenlenebilir bu bakımdan düzenlenme tarihinden önce fakat akit tarihinden sonraki tarihteki rizikodan sorumludur. Poliçe şekle bağlı değildir düzenlenmesi ispat aracıdır” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁴⁸⁹ Bilgen, s. 33.

verilmesi gereken tarihten sonra uzun bir süre beklemeksizin yeni bir sigorta sözleşmesi yapmak için harekete geçmesi gerekir⁴⁹⁰.

3.1.3.4. Poliçe verme yükümlülüğünün ihlali

Sigortacının, sigorta poliçesini düzenleyerek sigorta ettirene vermemiş olması, sigorta sözleşmesinin kurulmadığı anlamına gelmez⁴⁹¹. Çünkü sigorta poliçesinin düzenlenmesinin amacı, poliçenin yapılıp yapılmadığını değil, sigorta sözleşmesinin yapılıp yapılmadığını ispat etmektir.

Sigorta poliçesini verme yükümlülüğünün ihlali TTK. m. 1424'de düzenlenmiştir. Hükme göre, poliçenin geç verilmesi sebebiyle oluşan zarardan sigortacı sorumlu olur. Ancak, zararın içeriği konusunda TTK.'nda düzenleme bulunmadığından, Türk Borçlar Kanunu hükümlerine bakılır. Kanunda belirtilen süreler içinde poliçeyi teslim etmeyen sigortacı borçlu temerrüdüne düşmüş olur⁴⁹². Borçlu temerrüdü, TBK. m. 117 vd. hükümlerinde düzenlenmiştir.

Poliçe verme yükümlülüğünün ihlal edilmesi durumunda, sigorta ettiren poliçenin teslimini dava ve talep edebilir⁴⁹³. Ayrıca poliçe verme yükümlülüğüne aykırı hareket eden sigortacı ve aracılık yapan acenteden tazminat talep etme imkânı vardır⁴⁹⁴. Sigorta poliçesinin zamanında teslim edilmemesi sebebiyle sigorta ettiren, istediği başka bir sigortacı ile yeni bir sigorta sözleşmesi yapma hakkına da sahiptir⁴⁹⁵. Bu durumda sigorta ettiren, ilk sigortacı ile aralarındaki sözleşmeyi feshederek, yeniden sigorta sözleşmesi yapması sebebiyle uğramış olduğu menfi zararları ilk sigortacıdan isteyebilir.

⁴⁹⁰ Aral Eldeleklioğlu, s. 133.

⁴⁹¹ Kayıhan / Bağcı, s. 182.

⁴⁹² Kayıhan / Bağcı, s. 183.

⁴⁹³ Y. 11. HD. T. 14.05.1993, E. 1992/3343, K. 1993/3507 “Sigortacı sigorta poliçesi düzenleyip vermeye mecbur tutulmuş olup aksi halde bundan sigortacı ile aracılık yapan sorumlu tutulacaktır” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁴⁹⁴ Aral Eldeleklioğlu, s. 132.

⁴⁹⁵ Bozkurt, s. 71.

3.1.4. Giderleri Ödeme Yükümlülüğü

Sigortacı; sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar tarafından, rizikonun, tazminatın veya bedel ödeme borcunun kapsamının belirlenmesi amacıyla yapılan makul giderleri, bu makul giderler hiçbir fayda sağlamamış olsa dahi ödemek zorundadır (TTK.. m. 1426/I). Ancak, sigortacı tarafından karşılanacak olan masraflar, sigortalının yapması zorunlu olduğu masraflarıdır⁴⁹⁶. Aşırıya kaçan giderlerin ise sigortacı tarafından ödenmesi gerekmez. Bu hüküm emredici olup, sigorta ettiren, sigortalı veya lehtar aleyhine değiştirilmesi hükümsüzdür (TTK. m. 1452/3).

TTK. m. 1426/1 kapsamına ilk olarak ekspertiz ücreti girecektir. Sigorta eksperisi, zarar sigortalarında rizikonun gerçekleşmesi sebebiyle meydana gelen zararın sebep ve tutarının belirlenmesi için inceleme yapan kişisidir (SK m. 2/n). Bu madde dikkate alındığında, ekspertiz ücretinin yargılama gideri olarak mı yoksa ana zarar içinde mi değerlendirilmesi gerektiği konusunda uygulamada birlik yoktur. TTK.'dan önceki kararlarında, Y.17. HD. bu giderleri, yargılama gideri olarak kabul etmekteydi⁴⁹⁷.

Sigortacının giderleri karşılama borcu makul olabilecek gider için geçerli olabilir. Ancak oluşan durumda gider yapılmasının gereksiz olduğu veya yapılan giderin gereksizliğinin oluşması ve daha az bir gider ile aynı sonuç temin edilebiliyorsa sigortacının gideri karşılama borcu gerçekleşmemiş olur⁴⁹⁸. Ancak hükme göre,

⁴⁹⁶ Bozkurt, s. 106; Çeker, s. 85.

⁴⁹⁷ Y. 17. HD. 2015/3983 E., 2016/2178 sayılı kararına göre, "...Dava, trafik kazası sebebiyle araçta meydana gelen değer kaybı ve araç değer kaybının tespiti için yapılan eksper ücretinin tazmini istemine ilişkindir. Hükme esas alınan 19.12.2014 tarihli bilirkişi raporunda, araç da yapılan tamir ve hasar durumuna göre araçtaki değer kaybının yapılan hasar bedeli toplamı olan 11.385,00 TL'nin %60 tekabül eden 6.831,00 TL olduğu belirtilmiştir. Oysa davacının talep ettiği değer kaybı zararı belirlenirken yapılması gereken, aracın kaza tarihi itibarıyla serbest piyasa koşullarına göre hasarsız haldeki 2. el değerinin belirlenmesi ve aracın tamir edilmesinden sonra, aracın yaşı, hasar miktarı ve hasarlı kısımların özelliği dikkate alındığında yine serbest piyasa koşullarında 2. el değerinde ne kadarlık bir azalma olacağını belirlenmesinden ibarettir. Bu durumda mahkemece, yukarıda açıklanan ilkeler ışığında araçtaki değer kaybının tespiti hususunda yeniden bilirkişi raporu alınarak sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yetersiz bilirkişi raporu benimsenerek yazılı şekilde hüküm kurulması doğru görülmemiştir. Davacı tarafından yapılan eksper giderlerinin TTK.'nin 1426 maddesi kapsamında değerlendirilerek makul olup olmadığı makul değilse hakkaniyete uygun bir miktarın davacı lehine hükmedilmesi yerine yazılı şekilde karar verilmesi doğru olmamıştır" (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁴⁹⁸ Ünan, TTK., s. 262; Y. HGK. T. 08.11.2004, E. 2004/1839, K. 2004/10992 "İcra takibine konu yapılan alacak, kasko sigortası tazminatına ilişkindir. Kasko sigortası bir meblağ sigortası olmayıp, zarar sigortaları kapsamında bir mal sigortası olduğuna göre, sigorta ettiren sigorta poliçesinde belirlenen sigorta bedelini değil, gerçekten uğradığı zararı akidi olan sigortacıdan isteyebilir. Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettiren, zararını, sigortacıdan tazminat ilkeleri çerçevesinde ve oluşan gerçek zarar kapsamında, talep edebilir. Bu itibarla, itirazın iptali halinde alacaklının icra inkar tazminatı

iyiniyetli kişilerin yapmış oldukları masraflar açısından, masrafın faydalı olup olmadığına bakılmaz⁴⁹⁹.

TTK. m. 1426/1’de sigorta ettiren veya sigortalı veya lehtar tarafından yapılan giderlerin “faydasız kalmış olmaları halinde bile” sigortacının bunları karşılamak zorunda olduğu kabul edilmiştir⁵⁰⁰.

3.1.5. Tazminat / Bedel Ödeme Yükümlülüğü

Sigortacının en önemli yükümlülüklerinden birisi de tazminat / bedel ödeme yükümlülüğüdür. Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesindeki asıl amacı, sigorta süresi içinde rizikonun gerçekleşmesi ile zarar sigortalarında poliçe kapsamına giren zararın, can sigortalarında sigorta bedelinin kendisine veya sigortalıya ödenmesini istemektir. Bu sebeple tazminat yükümlülüğün ne olduğu ve ne zaman muaccel olacağını kanunda açıkça düzenlenmesi oldukça önemlidir. Uygulamada sigorta sözleşmesinden kaynaklanan uyuşmazlıkların önemli bir kısmı sigortacının tazminat ödeme borcunu yerine getirmemesinden kaynaklanmaktadır⁵⁰¹.

Sigortacının tazminat ödeme borcu hem zarar hem de meblağ sigortaları açısından geçerlidir. Sigortacı rizikonun gerçekleşmesi ile zarar sigortalarında ortaya çıkan zararı, meblağ sigortalarında ise sigorta bedelini ödemekle yükümlüdür. Tutumların nasıl ve ne şekilde ödeneceği ile ilgili esasların sigorta sözleşmesinde belirtilmesi gerekir⁵⁰². TTK. m. 1427/I uyarınca, sigorta sözleşmesinde zararın aynen tazminine ilişkin hüküm yoksa sigorta tazminatı nakden ödenir.

3.1.5.1. Tazminat / bedel ödeme yükümlülüğünün şartları

Sigortacının tazminat ödeme borcunun doğması için, rizikonun gerçekleşmesi sonucunda sigorta konusu menfaatin, sigorta süresi içinde tamamen veya kısmen zarar görmesi ve sigorta ettirenin de sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmiş

isteyebilmesi için gerek uygulamada, gerekse öğretilde öngörülen alacakta “likit” yani muayyenlik ve belirlenebilirlik niteliği ve koşulu mevcut bulunmamaktadır” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁴⁹⁹ Metezade / Güleli, s. 64.

⁵⁰⁰ Bilgen, s. 933.

⁵⁰¹ Günay, s. 84.

⁵⁰² Çeker, s. 85.

olması gereklidir⁵⁰³. Sigorta ettiren, sigortacıdan tazminat talep edebilmek için rizikonun sigorta süresi içinde yani sigorta himayesi başladıktan sonra gerçekleştiğini ispat etmelidir⁵⁰⁴.

TTK. m. 1429'a göre, sigortacı, aksine sözleşme yoksa, sigorta ettirenin, sigortalının, lehtarın ve bunların hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişilerin ihmallerinden kaynaklanan zararları tazmin ile yükümlüdür. Sigorta ettiren, tazminat ödenmesini sağlamak amacıyla sigortalı ve bunların hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişiler için rizikonun gerçekleşmesine kasten sebep oldukları takdirde, sigortacının tazminat yükümlülüğü yoktur. Bu zaman kadar aldığı primleri geri vermesi gerekmez⁵⁰⁵. TTK.'nın 1429 uncu hükmü emredici hükümlerden sayıldığından bu hükmün sözleşme ile aksi kararlaştırılmaz, kararlaştırılması halinde ise yapılan sözleşme geçersiz olur.

Sigorta ettirenin, tazminat ödeme yükümlülüğünün yerine getirilmesini sigortacıdan isteyebilmesi için gerçekleşen riziko ile meydana gelen zarar arasında uygun bir illiyet bağının olduğunu ispat etmelidir⁵⁰⁶. Burada TBK.'nda düzenlenmiş olan illiyet bağı ile ilgili genel hükümler geçerlidir⁵⁰⁷.

3.1.5.2. Tazminat / bedel ödeme yükümlülüğünün ifası

TTK. m. 1427/I' e göre, sigorta sözleşmesinin tarafları arasında aynen tazmine ilişkin sözleşme yoksa tazminat nakden ödenir. Nakden tazmin sigorta tazminatının para olarak ödenmesidir. Sigorta tazminatının miktarı, rizikonun gerçekleştiği zamandaki günün piyasa değerine göre belirlenir⁵⁰⁸. Belirlendikten sonra söz konusu malın değeri poliçeye yazılır. Eğer poliçe içerisinde malın değerine yer verilmemişse, sigorta ettiren tarafından rizikonun gerçekleştiği andaki malın değeri ispat edilmelidir.

⁵⁰³ Çeker, s. 85-86.

⁵⁰⁴ Kender, Hususi Sigorta, s. 323.

⁵⁰⁵ Y. 17. HD. T. 05.07.2015, E. 2012/2667, K. 2012/8747 "Davacı sigortalının araca kasten zarar verdiği iddia ve ispat edilmesi gerektiği..." (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁰⁶ Y. HGK T.05.12.2001, E. 2001/11-1109, K. 2001/1108 "Kaza sırasında kazaya karışan otoda, ruhsatında belirtilen yolcu kapasitesinin üzerinde yolcu, taşındığının anlaşılması halinde, ancak kazanın salt bu sebeple meydana gelmiş olduğunun anlaşılması halinde riziko ve hasarın sigorta güvencesi dışında olduğu kabul edilir. Nedensellik bağı saptanmadığı takdirde davalı sigorta şirketi tazmin ile yükümlü olur" (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁰⁷ Kender, Hususi Sigorta, s. 329.

⁵⁰⁸ Çeker, s. 89.

Türk Ticaret Kanununda sigorta tazminatının nerede ödeneceği konusunda herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu sebeple genel hükümler uygulanmalıdır. Türk Borçlar Kanununun 89. maddesine göre borcun ifa yeri, tarafların açık veya örtülü iradelerine göre belirlenir ve ifa yerinin belirlenmesinde alacaklının ödeme zamanındaki yerleşim yeri dikkate alınır.

Tazminatın nerede ifa edileceği ile ilgili TTK.'nda düzenleme bulunmadığından genel hükümler uygulanacak olup, TBK.'nın 89. maddesine göre borcun ifa yeri taraflarca kararlaştırılabilir⁵⁰⁹. Aksine anlaşma yapılmadığı sürece para borçlarından olan tazminat borcu alacaklının ikametgâhında ödenir.

TTK. m. 1428 hükmü uyarınca sorumluluk sigortaları dışındaki sigorta türlerinde aksine sözleşme yoksa sigorta süresi içinde yapılan kısmi ödemeler sigorta bedelinden düşülür. Sigortacı bu ödemeyi yaptıktan sonra fesih hakkını kullanabilir. Sigorta ettirenin fesih hakkını kullanması için ise bu ödemenin yapılmasını beklemesine gerek yoktur.⁵¹⁰

TTK. m. 1428/2'de ise kısmi zarar halinde sigorta sözleşmesinin taraflarca feshedilebileceği düzenlenmiştir. Sigortacı fesih hakkını kısmi ödemeyi yaptıktan sonra kullanabilir.

TTK. m.1428'deki düzenlemenin, TTK. m.1452/3 hükmü uyarınca sigorta ettiren, sigortalı, lehtar aleyhine değiştirilmesi mümkün değildir, değiştirilmesi halinde kanun hükmü uygulanır.

3.1.5.3. Tazminat / bedel ödeme yükümlülüğünün ifa edilmemesinin sonuçları

Tazminat ödeme yükümlülüğünün koşullarının gerçekleşmesinden sonra hasar tespiti yapılması ve sigortacının, sigortalının zararını tazmin etmesi gerekir.

TTK. m. 1446/I'e göre rizikonun gerçekleştiğini öğrendiği anda sigorta ettiren durumu gecikmeksizin sigortacıya bildirmelidir. Ayrıca sigortacının da rizikonun gerçekleşmesinden sonra ortaya çıkan hasarla ilgili olarak araştırma yapma hakkı vardır⁵¹¹. Böylece, riziko gerçekleştikten sonra ilgili belgelerin sigortacıya verilmesi ile

⁵⁰⁹ Aral Eldeleklioğlu, s. 136.

⁵¹⁰ Aral Eldeleklioğlu, s. 137.

⁵¹¹ Bozkurt, s. 107.

yapılan ihbardan kırkbeş gün sonra sigorta bedeli borçludan istenebilir (TTK. m. 1427). Zarar sigortalarındaki kırkbeş günlük bu süre can sigortalarında onbeş gündür. Bunun sebebi can sigortalarının araştırma alanının daha kısıtlı olmasından kaynaklanmaktadır⁵¹². Ayrıca, yine TTK. m. 1427'ye göre, yüklenemeyen bir kusurdan dolayı inceleme gecikmiş ise süre işlemez.

Yapılacak olan araştırmalar, 1446. maddeye göre yapılacak ihbardan başlayarak üç ay içinde tamamlanamamışsa; sigortacı, tazminattan veya bedelden mahsup edilmek üzere, tarafların anlaşmasıyla veya anlaşamamaları halinde mahkeme tarafından yaptırılacak ön ekspertiz sonucuna göre ivedilikle tespit edilecek hasar miktarının veya bedelin en az yüzde ellisini avans olarak ödeyecektir (TTK. m. 1427/4). Bu düzenleme ile sigortacının avans ödememesinde bulunarak sigortalının mağdur edilmesini önlemek amaçlanmıştır⁵¹³.

1457. maddenin, 2. ve 5. fıkraları, sigorta sözleşmesi ile sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez. Değiştirilirse Kanun hükümleri uygulanır (TTK. m. 1453/3).

3.1.5.4. Sigortacının halefiyeti

a. Genel olarak halefiyet

Borçlunun borcunu ifa eden üçüncü kişinin alacaklının yerine geçerek, onun kanunen sahip olduğu alacak ile ilgili hakları kullanmasına halefiyet denir⁵¹⁴. İsviçre/Türk hukuk sisteminde halefiyet kanuni olup, ancak kanunun öngördüğü hallerde söz konusudur. TTK.'nda sigortacının halefiyeti zarar sigortalarında geçerli olmak üzere 1472. maddesinde düzenlenmiştir. Zira halefiyet zarar sigortalarına hâkim olan tazminat ilkesinin bir sonucudur.⁵¹⁵

⁵¹² Bozkurt, s. 108.

⁵¹³ Aral Eldeleklioğlu, s. 139.

⁵¹⁴ Kılıçoğlu, Ahmet, Borçlar Hukukunda Kanuni Halefiyet, 1979, s. 115; Akıncı, s. 259; Aybay, s. 152; Yıldırım, s. 334.

⁵¹⁵ Ölmez, Fatih, Sigortalının, Sigortacının Halefiyet Hakkını İhlal Etmeme Yükümlülüğü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2013, s. 11; Aral Eldeleklioğlu, s. 165.

Borçlar hukukunda rücu ile halefiyet birbirinden farklıdır. Halefiyet gibi rücuda da başkasına ait borcu, yerine getiren kişinin, asıl borçluya karşı bir alacak hakkı elde etmesi ve bu hakka dayanarak borçludan bir talepte bulunması durumu vardır⁵¹⁶. Rücu hakkında, alacaklıyı tatmin eden kişi, alacaklının hakkından bağımsız, kendi şahsından doğan yeni bir hak elde eder. Rücu hakkı bu hakka sahip olan kişinin şahsında doğduğu anda muaccel olur; bu bakımdan rücu hakkı için hakkın doğduğu andan itibaren zamanaşımı işlemeye başlar. Halefiyette ise, halef olan kişinin alacaklıyı tatmin ettiği anda yeni bir hak elde etmemekte, alacaklıya ait olan bir hakkı kanundan ötürü olduğu gibi devralmaktadır. Bu sebeple böyle bir alacak için daha önce zamanaşımı işlemeye başlamışsa, alacağa halef olan kişiye intikal etmesine rağmen zamanaşımı işlemeye devam eder. Ayrıca; halefiyette alacak hakkı ona bağlı haklarla beraber kendiliğinden intikal etmesine karşılık, rücuda alacağa bağlı hakların intikali söz konusu değildir⁵¹⁷.

Davacı sigorta şirketinin ödediği riziko bedelini, halefiyet ilkesi dışında alacağın temlik hükümlerine göre davalıdan rücu talep etme hakkı bulunmaktadır⁵¹⁸.

Halefiyet hakkının kullanılabilmesi için sigorta ettirenin hem sigortacıdan hem de zarar sorumlusu üçüncü kişiden tazminat talep edememesi gerekir. Talep edilmesi halinde ise sigorta ettirenin malvarlığında bir zenginleşmeye yol açar. Hem bu zenginleşmeyi önlemek hem de zarar sorumlusu üçüncü kişinin sigorta ettirenin iradesine aykırı olarak sigorta sözleşmesi sayesinde sorumluluktan kurtulmasını engellemek için “halefiyet” ilkesi getirilmiştir⁵¹⁹. Ancak sigortacılıkta halefiyetin amacı, sigortalıya karşı kar sağlayarak zenginleşmek olmayıp, sigortalının zararını gidermektir⁵²⁰. Bu sebeple zarar gören, zararını sigortadan aldıktan sonra zarar veren aleyhine takip yapmayabilir. Rizikonun artması halinde ise daha çok prim istenebilecektir.

⁵¹⁶ Bilgen, s. 1055.

⁵¹⁷ Kılıçoğlu, s. 13-14.

⁵¹⁸ Y. HGK, T. 15.05.2013, E. 2012/11-1602, K. 2013/712 “...davacı sigorta şirketinin temlik aldığı alacak, sigortalı olan şirket ile arasındaki nakliyat sigorta poliçesi ile teminat altına alınan bir rizikodan kaynaklanmakta olup, sigorta şirketlerinin faaliyet alanları dışında kalan bir konuya dayanmamaktadır. Bu itibarla, davacı sigorta şirketinin ödediği riziko bedelini, halefiyet ilkesi dışında alacağın temlik hükümlerine göre davalıdan rücu talep hakkı bulunduğunun kabulü gerekir. O halde; Hukuk Genel Kurulunca da benimsenen Özel Daire bozma kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır” (Bilgen, s. 1055).

⁵¹⁹ Halefiyet konusunda ayrıntılı bilgi için bkz. Omağ, Merih Kemal, Türk Sigorta Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyeti, İstanbul 2011; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 275.

⁵²⁰ Omağ, Halefiyet, s. 5; Yazıcı Yanık, Merve, Sigorta Hukukundaki Kanuni Halefiyet Kavramı ve Hükümlerinin Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 2019, s. 30.

b. Halefiyetin şartları

Sigortacının sigortalıya halef olabilmesinin ilk şartı sigortacının yapmış olduğu ödemenin dayanağı olan sigorta sözleşmesinin hukuken geçerli olmasıdır⁵²¹. Sigorta sözleşmesi hukuken geçerli değil ise TTK. m. 1472 uyarınca sigortacının halefiyet hakkının olduğundan bahsedilemez. Eğer sigortacı, geçerli bir sigorta sözleşmesi olmadığı halde tazminatı öderse, ödediği tazminatı sebepsiz zenginleşme hükümlerine dayanarak geri isteyebilir.

Sigortacının, sigortalıya halef olabilmesi için gerekli olan ikinci şart, sigorta tazminatının sigortacı tarafından ödenmiş olmasıdır. Çünkü sigortacı sadece ödediği tazminat miktarı oranında sigorta ettirenin haklarına halef olur⁵²². Sigorta tazminatının dışında kalan kısım için ise sigorta ettiren hak sahibi olarak kalmaya devam eder (TTK. m. 1472/2, c. 2).

Sigorta ettiren rizikonun gerçekleşmesi sebebiyle meydana gelen zararlar için üçüncü bir kişiye karşı herhangi bir hukuki sebebe dayanarak tazminat talebi hakkına sahip ise, bu hak, aynen ödenen sigorta tazminatı nispetinde sigortacıya geçer. TTK. m. 1472/I'e göre, "sigortacı, sigorta tazminatını ödediğinde, hukuken sigortalının yerine geçer. Sigortalının, gerçekleşen zarardan dolayı sorumlulara karşı dava hakkı varsa bu hak, tazmin ettiği bedel kadar, sigortacıya intikal eder. Sorumlulara karşı bir dava veya takip başlatılmışsa, sigortacı, mahkemenin veya diğer tarafın onayı gerekmeksizin, halefiyet kuralı uyarınca, sigortalısına yaptığı ödemeyi ispat ederek, dava veya takibi kaldığı yerden devam ettirebilir".

Sigortacının, sigorta ettirenin haklarına halef olabilmesi için son şart, sigorta ettirenin üçüncü kişilere karşı tazminat talep etme hakkına sahip olmasıdır. Bu hak, sigorta ettirene tazminatın ödenmemesi halinde üçüncü kişiye karşı dava açma imkânı tanır. Görüldüğü gibi kanundan kaynaklanan halefiyetin söz konusu olabilmesi için hukuken geçerli bir sigorta sözleşmesinin olması, sözleşmeye dayanılarak sigorta tazminatının ödenmiş olması ve sigortalının üçüncü şahsa karşı sorumluluk sebebiyle bir dava

⁵²¹ Kender, Hususi Sigorta, s.373; Aral Eldeleklioğlu, s. 166.

⁵²² Kender, Hususi Sigorta, s. 373; Yashıdağ, s. 58.

hakkının var olması gerekmektedir. Sigortacı TTK. m. 1472'deki bu şartların yerine getirilmesi sonucunda sigorta ettirenin haklarına aynen sahip olur⁵²³.

c. Halefiyetin sonuçları

Halefiyetin en önemli sonucu, sigortalının zararın ortaya çıkmasına sebep olan üçüncü kişiye karşı sahip olduğu dava hakkına doğrudan kanun gereği sahip olmasıdır. Sigortacının sigortalısına sigorta tazminatını ödedikten sonra halefiyete dayalı olarak zarar sorumlusuna karşı açtığı davaya sigortacının rücu davası denir.

Halefiyet, borcu sona erdirmez. Sadece hukuki ilişkideki alacaklı taraf değiştirir⁵²⁴. Bu sebeple sigortacı açacağı rücu davasında halefinin sahip olduğu tüm haklara sahiptir. Sigortacı, sigortalının haiz olduğu bütün def'ileri üçüncü kişiye karşı ileri sürebilir. Ancak sigortacı ödediği bedelden fazlasını, örneğin ekspertiz ücretini zarara sebebiyet veren üçüncü şahıstan isteyemez⁵²⁵. Zira, zarar sebebiyet veren kişi de sigortalıya karşı ileri sürebileceği def'ileri (ödeme, takas, müterafik kusur indirimi gibi) sigortacıya karşı ileri sürülebilir⁵²⁶. Sigortacı rücu davasında asıl alacağın yanında temerrüt faizini de talep edebilir. Ancak bu faiz, sigorta tazminatının sigortalıya ödendiği tarihten itibaren istenebilir⁵²⁷.

Sigortalı dava açma hakkına sahip değilse, sigortacı da dava açma hakkına sahip değildir. TTK.'nın 1472/1. maddesinde bu husus "sorumlulara karşı dava hakkı varsa" şeklinde ifade edilmiştir⁵²⁸.

3.2. Sigorta Ettirenin Borç ve Yükümlülükleri

Sigorta ettirenin borç ve yükümlülükleri TTK. m. 1430-1448 arasında düzenlenmiştir. Bunlar; prim ödeme yükümlülüğü, beyan yükümlülüğü, bilgi verme ve araştırma

⁵²³ Kender, Hususi Sigorta, s. 374.

⁵²⁴ Aral Eldeleklioğlu, s. 172.

⁵²⁵ Bilgen, s. 1074; YİBK, 18.1.1972 tarih, E. 1970/2, 1972/1 sayılı kararı; Omağ, Halefiyet, s. 187.

⁵²⁶ Y. 11. HD. T. 13.05.1996, E. 1996/3133, K. 1996/3478 "Sigortacı sigortalının halefi sıfatıyla dava açtığından sigortalının taraf olduğu önceki davada belirlenen kusur oranı sigortacıyı da bağlar" (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵²⁷ Omağ, Halefiyet, s. 197.

⁵²⁸ Bilgen, s. 1069.

yapmasına izin verme yükümlülüğü, zarar gören malda ve zararın gerçekleştiği yerde değişiklik yapmama yükümlülüğü ve koruma yükümleri olarak beşe ayrılmaktadır.

Kanundaki yükümlülükler dışında taraflara aralarındaki sigorta sözleşmesi ile ek yükümlülükler getirilmesi mümkündür (TTK. m. 1449).

3.2.1. Prim Ödeme Yükümlülüğü

3.2.1.1. Prim

Sigorta ettirenin en önemli yükümlülüğü sigorta primini ödemektir. Prim, sigortacının rizikoyu taşıma yükümlülüğünün karşı edimi olduğundan sigorta sözleşmesinin esaslı unsurlarından biridir.⁵²⁹ Sigortacının rizikoyu üstlenmesinin karşılığı olarak sigorta ettiren belirlenen primi öder. TTK. m. 1430/1'e göre aksine sözleşme yoksa sigorta ettiren, sigorta primini peşin olarak ödemelidir⁵³⁰. Sigorta sözleşmesinde taraflar primi belirlerken teminat altına alınan rizikonun sözleşme süresi içinde gerçekleşme ihtimalini ve sigorta bedelini dikkate alırlar⁵³¹.

Normalde prim ödeme borcunu yüklenen kişi sigorta ettiren olsa da bazı durumlarda prim ödeme borçluları değişebilir. Özellikle başkası hesabına sigortada bu durum önemlidir. Başkası lehine yapılan sigortada, prim borcu için sigorta ettirenin aleyhine yapılan takip semeresiz kalmışsa; zarar sigortalarında sigortalı, can sigortalarında lehtar, bu durumun sigortacı tarafından kendilerine bildirilmesi halinde, primi ödemeyi üstlenirlerse sözleşme bu kişilerle devam eder; aksi halde, sigortacı sigorta ettirene karşı sahip olduğu hakları kullanır (TTK. m. 1431/4). Hükümden anlaşılacağı üzere prim ödeme borçlusu, zarar sigortalarında sigortalı, can sigortalarında ise lehtardır.

Prim borcunu sigorta ettirenden başka bir kişi de ödeyebilir. Türk Ticaret Kanununda bu konuda herhangi bir hüküm bulunmamasına rağmen, bu kanunda hüküm bulunmayan hallerde TBK. hükümleri uygulanacağından, TBK. m. 82 uyarınca sigortacı üçüncü şahıs tarafından yapılan ödemeyi kabul etmek zorundadır. Eğer sigortacı bu ödemeyi

⁵²⁹ Kender, Hususi Sigorta, s. 251; Aral Eldeleklioğlu, s. 139.

⁵³⁰ Çeker, s. 102.

⁵³¹ Aral Eldeleklioğlu, s. 140; Y. 17. HD. T. 19.12.2018, E. 2018/ 2472, K. 2018 / 12457 "...Sigorta poliçesine göre davalı tarafından davacıya kalp-damar hastalıkları için süprim uygulandığının anlaşılmasına ve primin de buna göre alınmasına..." (www.sinerjimevzuat.com.tr).

kabul etmezse temerrüde düşmüş olur. Ancak üçüncü şahıs ödemeyi kambiyo senedi ile yapmak isterse, sigortacı bu ödemeyi kabul etmek zorunda değildir⁵³².

Sigorta şirketi veya sigorta şirketinin yetkili temsilcisi prim alacaklısı olabilir⁵³³. Sigorta sözleşmesi temsilci tarafından yapılmışsa, bu temsilci sigorta ettiren sayılamayacağından sigorta priminin ödenmesi temsilciden istenemez⁵³⁴. Bu durumda prim ödeme yükümlülüğünün yerine getirmesi gereken kişi sigorta ettirendir. Yetkisiz bir şekilde sigorta sözleşmesi kuran temsilci ise, ilk sigorta dönemi primlerinden sorumlu olur (TTK. m. 1406/I).

3.2.1.2. Prim ödeme zamanı

Sigorta priminin tamamının, taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksitin, sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekir (TTK. m. 1431/1). İlk taksitin ya da primin tamamının ödenmesi halinde, ödeme yapılan tarihten itibaren sigortacının yükümlülüğü başlar. Ancak sigortacı, prim tahsil edilmeden önce senetle ödeme teklifini kabul ederse ve bundan sonra riziko gerçekleşirse primin ödenmediği gerekçesiyle sorumluluktan kurtulamaz⁵³⁵.

Primin ödenme zamanı sigorta poliçesinin sigorta ettirene teslim edildiği andır⁵³⁶. Sigortacı, sigorta poliçesini teslim etmedikçe ilk taksitini veya primin tamamını isteyemez. Kara ve denizde eşya taşıma işleriyle ilgili sigortalarda ise poliçe henüz düzenlenmemiş olsa dahi prim borcu veya ilk taksit sözleşmenin yapılmasıyla muaccel hale gelir (TTK. m. 1431/I, c.2). Primin taksitle ödenmesi kararlaştırıldığı zaman ise, izleyen taksitlerin ödeme zamanı, miktarı ve priminin vadesinde ödenmemesinin sonuçları, poliçe ile birlikte yazılı olarak sigorta ettirene bildirilecek veya bu koşullar poliçe üzerine yazılacaktır (TTK. m. 1431/2).

TTK. m. 1431'in gerekçesinde, “sigortacının ödeyeceği tazminat alacağı primlerin karşılığıdır. Bu sebeple, primin taksitle ödenmesinin kararlaştırıldığı durumlarda riziko

⁵³² Aral Eldeleklioğlu, s. 141.

⁵³³ Bozkurt, s. 116.

⁵³⁴ Kaner, s. 21.

⁵³⁵ Çeker, s. 103.

⁵³⁶ Y. 11. HD, T. 03.11.2008, E. 2007/8812, K. 2008/12196 “...Prim ödeme yükümlülüğü ise, poliçenin sigorta ettirene tesliminden sonra doğar...” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

gerçekleştiği zaman, müeccel primlerin de muaccel hale geleceği madde ile hüküm altına alınmıştır. Borçlar Hukuku çerçevesinde asıl olan borçlunun borcunu bizzat ifa etmesidir. Buna karşın, ilke olarak, bir borcun borçlu dışında üçüncü bir kişi tarafından da ifa edilebilmesi de mümkün olduğundan prim borcu da sigorta ettiren dışındaki bir kişi tarafından ödenebilir. Bu sebeple maddenin bu fıkrası ile konuya açıklık getirilerek sigorta ettirenin acze düşmesi halinde, sigortacının primin ödenmesini sigortalıdan ve lehtardan da isteyebileceği açıkça hükme bağlanmıştır.⁵³⁷” şeklinde açıklama yapılmıştır.

TTK. m.1452 hükmü ile 1431/I, 2 ve 4. fıkraları, sigortalı, sigorta ettiren, lehtar aleyhine değiştirilemez, değiştirilirse kanun hükmü geçerli olur.

3.2.1.3. Prim ödeme şekli

Türk Ticaret Kanununun 1430/1 hükmü uyarınca özel kanunlardaki hükümler saklıdır. Aksine bir sözleşme yoksa sigorta priminin ödenmesi nakit olarak yapılır⁵³⁸. Ancak, ilk taksitin peşin ödenmesi koşuluyla, sonraki primler için kambiyo senedi verilebilir⁵³⁹. Bu halde ödeme, kambiyo senedinin tahsil edilmesi ile gerçekleşir (TTK. m. 1430/2)⁵⁴⁰. Eğer kambiyo senedi tahsil edilemezse prim ödenmiş olur. Kambiyo senedinin çekle ödenmesi ancak sigortacının kabul etmesi halinde mümkündür. TTK. m. 1430/2 hükmüne aykırı sözleşme koşulları geçersizdir (TTK. m. 1452/2).

Taraflar primin taksitler halinde aylık veya yıllık olarak ödenmesini de kararlaştırabilirler. Primin taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa bu taksitlerin tutar ve vadeleri poliçe ile birlikte yazılı olarak sigorta ettirene bildirilmeli veya bu koşullar poliçe üzerine yazılmalıdır. Eğer taraflar aralarında taksitle ödeme ile ilgili bir anlaşma

⁵³⁷ Ünan, TTK., s. 340 vd.

⁵³⁸ Bozkurt, s. 119; Çeker, s. 100; Bilgen, s. 76.

⁵³⁹ YHGK, T. 09.03.2016, E. 2014/17-874, K. 2016/295 “Davacının, görüldüğünde ödenecek senet niteliğinde olan ve poliçe prim peşinatını karşılayacak meblağda olan çeki yetkili acenteye vererek poliçe peşinat priminin yatırılmasına ilişkin yükümlüğünü kaza tarihinden önce yerine getirdiği anlaşılmaktadır. O halde yürürlük tarihleri arasında ve poliçe prim peşinatının yatırılmasından sonra gerçekleşen kazanın poliçe teminatı kapsamında kaldığının kabulü ile işin esasına girilerek sonucuna göre karar verilmesi gerekirken yazılı gerekçeyle davanın reddine karar verilmiş olması doğru olmamıştır” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁴⁰ YHGK. T. 26.09.1979, E. 1978/11-320, K. 1979/1265 “...TTK..nun 1295. maddesine göre sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksitin ödendiği tarihten başlar. Ancak, aksi kararlaştırılabilir...” (www.sinerjimevzuat.com.tr); Bozkurt, s. 119; Özbolat, s. 89.

yapmamışlarsa genel kural gereği primin tamamı ödenmelidir (TTK. m.1430/I) Sigortacı tarafından poliçenin verildiği anda, sigorta ettiren primi ödemişse, sigortacı tarafından ayrıca istenmesine gerek kalmaksızın sigorta ettiren temerrüde düşmüş sayılır⁵⁴¹. Uygulamada prim ödemeleri genellikle kredi kartı ile yapılmaktadır⁵⁴². Sigorta şirketi veya sözleşme yapmakla yetkili acentesi poliçenin kesilmesi ile birlikte, sigorta ettiren acentede fiziki olarak bulunuyorsa nakit veya kredi kartıyla prim ödemesini yapar. Ancak sigorta ettiren telefon veya mail yoluyla sigorta yaptırıyorsa poliçenin kesilmesinden sonra sigorta ettirenden kredi kartı bilgileri istenir ve prim tahsilatı kredi kartıyla yapılmış olur⁵⁴³.

TTK. m.1452/2'e göre 1430/I hükmü nispi emredici nitelikte olup sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez, değiştirilirse kanun hükümleri uygulanır.

TTK. m. 1430/2'e göre prim sadece para olarak ödenebilir. Primin mal olarak ödenmesi mümkün değildir. Primin ödenmesine para borçlarının ifası ile ilgili hükümler uygulanır⁵⁴⁴.

3.2.1.4. Prim ödeme yeri

TTK. m. 1432 uyarınca, prim borcu borçlunun yani sigorta ettiren / sigortalının sözleşmede gösterilen adresinde ödenir. Sigorta ettiren uygulamada genellikle prim ödeme yerini ikametgâh adresi olarak belirtir⁵⁴⁵. Eğer bir yer belirtilmişse prim belirtilen yerde veya sigortacının ya da acentesinin ikametgahında da ödenebilir. Primin ilk taksiti çoğunlukla banka hesabından ya da kredi kartından verilen talimatla ödenir⁵⁴⁶. Kambiyo senedi ile yapılan ödemelerde ise sigortacının banka hesabına paranın

⁵⁴¹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 171.

⁵⁴² Y. 17. HD. T. 12.04.2018, E. 2017/4358, K. 2018/4088 "...Vade tarihinde davacı hesabında yeterli bakiye bulunup bulunmadığı, primin çekilmeme nedeninin bankanın iç işlerinden mi kaynaklandığı, yoksa davalı tarafça mı vade tarihinde çekilmediği araştırılarak, davacının genel kredi sözleşmesi imzaladığı bankanın sigorta şirketinin acentesi olması da gözönüne alınarak, genel kredi sözleşmesindeki ilgili maddeler alanında uzman bilirkişi vasıtasıyla irdelenmek suretiyle sigorta tarafından prim peşinatının genel kredi hesabından veya kredi kartı hesabından çekilmesi konusunda taraflar arasında bir anlaşma olup olmadığı araştırılmalı..." (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁴³ Y. 17. HD. T. 03.12.2018, E. 2018/790, K. 2018/11624 "Ancak poliçede kararlaştırılan peşinat ödemesinin vadesi geldiğinde sigorta şirketinin engelle karşılaşmaksızın kredi kartı ile çekim yapabiliyor olmasına rağmen prim peşinatını tahsil etmemiş olması durumunda sigortacı sorumludur" (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁴⁴ Aral Eldeleklioğlu, s. 142.

⁵⁴⁵ Kabukçuoğlu, s. 76; Çeker, s. 100; Özbolat, s. 94.

⁵⁴⁶ Kender, Hususi Sigorta, s. 260.

yatırılması ancak sigortacının onay vermesi halinde ifa yerine geçer⁵⁴⁷. Kanunda, kambiyo senedi ile yapılan ödemelerde, ödeme yeri bu sebeple belirtilmemiştir. Sözleşmede başka bir ödeme yeri belirtilmişken sigorta primi sürekli olarak sigorta ettirenin gösterdiği adreste ödeniyor ise bu ödeme yerine ilişkin olarak sözleşmeye koyulmuş olan koşul yok sayılır (TTK. m. 1432).

3.2.1.5. Prim ödemede temerrüt ve temerrüdün sonuçları

Sigortacının sorumluluğu, kara ve denizde eşya taşıma sigortası hariç, aksine sözleşme yoksa, primi veya ilk taksitinin ödenmesiyle başlar⁵⁴⁸ (TTK. m. 1421/1). Sigorta hukukunda temerrüt, borcun muaccel olmasıyla değil, alacaklının ihtarıyla gerçekleşir. Ancak istisna olarak, kara ve denizde eşya taşıma işleriyle ilgili sigortalarda sigortacı, sözleşmenin yapılmasıyla sorumlu olur (TTK. m. 1421/1 c.2).

Sigortacı, primin ödenmesini isterken, primi ödemesi için sigorta ettirene bir süre vermek zorunda değildir. Ancak sigorta genel koşullarında, prim ödeme borcunda temerrüde düşülmesi halinde TBK. hükümlerinin uygulanacağı belirtilmiştir. Yargıtay'a göre de ihtarname çekilerek primin ödenmesi isteneceğinde, ödemenin yapılabilmesi için bir süre verilmesi gerekmektedir⁵⁴⁹. Ancak sigorta ettiren, prim borcu muaccel olmadan önce sigortacıya açıkça borcunu ifa etmeyeceğini bildirmişse, bundan sonra primin ödenmesinin istenmesine veya süre verilmesine gerek yoktur.

TTK.'nın 1431 inci maddesine uygun olarak istenilen sigorta primini ödemeyen sigorta ettiren ise mütemerrit olur (TTK. m. 1434/1). Genel hükümlerden farklı olarak sigorta hukukunda kanun koyucu, ihtarname çekilmesi yerine primin istenmesini düzenlemiştir. Buna göre, sigorta ettiren prim borcunun muaccel olmasıyla değil, sigortacı tarafından

⁵⁴⁷ Kender, Hususi Sigorta, s. 259.

⁵⁴⁸ Y. 17. HD. T. 4.2.2014, E. 2013/12575, K. 2014/1010 “Sigortacının sorumluluğunun başlayabilmesi için de, eTTK..nun 1282 ve 1295/2 nci maddeleri hükümleri uyarınca primin tamamının veya ilk taksitinin ödenmiş olması zorunludur” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁴⁹ Y. 17. HD. T. 25.06.2018, E. 2015/ 17317, K. 2018 / 6323 “...Fesih sebebi olarak sigorta priminin son 4 taksidinin ödenmemesinin gösterildiğini, poliçede belirtildiği gibi prim ödemelerinin müvekkilinin eşinin kredi kartı hesabından otomatik olarak yapılmakta olduğunu, ödemelerin yapılmadığı aylarda bu kredi kartının kopyalanmış olması sebebiyle iptal edilmesinden kaynaklanan bir aksaklığın yaşandığını, müvekkilinin bu durumdan haberi olmadığını, hayat sigortasının hala devam ettiğini, 1 yıldan uzun süreli hastalık sigortalarında sigorta priminin vadesinde ödenmemesi halinde, sigortacının sigorta ettirene noter vasıtasıyla veya iadeli taahhütlü mektupla ihtarname göndermesi gerektiğinin belirtilmiş olduğunu ancak müvekkiline böyle bir ihtar yapılmadığını, bu durumda feshin haksız olduğunu...” (Aynı yönde bkz. Y. 11. HD. T. 21.02.2014, E. 2012/10617, K. 2014/3237; www.sinerjimevzuat.com.tr).

primin talep edilmesiyle temerrüde düşmüş olur. İlk taksiti veya tamamı bir defada ödenmesi gereken prim, zamanında ödenmemişse, sigortacı, ödeme yapılmadığı sürece, vadeden itibaren üç ay içinde sözleşmeden cayabilir⁵⁵⁰. Sigortacı, prim alacağını muacceliyet gününden itibaren üç ay içinde dava veya takip konusu yapılmazsa, sigortacının bu hareketsizliği sözleşmeden cayma anlamına gelir (TK m. 1434/2). Buradaki üç aylık süre muacceliyet tarihinden itibaren başlar. Bu halde sigortacı sözleşmenin sona erdiği hususunda ilgili kamu makamına yapacağı bildirim izleyen bir ay sonra zarar görenlere karşı da artık sözleşmenin sona erdiğini ileri sürme hakkının olacağı; ancak zarar görenlerin caymanın kendileri hakkında hüküm doğurmaya başlayıncaya kadar gerçekleşen rizikolardan ötürü sigortacıdan istemde bulunmaları mümkündür⁵⁵¹.

Primin ilk taksiti ödenmiş ve kalan kısım taksitlere bölünmüş ama ödenmemişse veya primin tamamı hiç ödenmemişse sigortacı sigorta ettirene, noter aracılığı veya iadeli taahhütlü mektupla on gün süre vererek borcunu ödemesini ister. Bu ihtarnamede verilen süre içerisinde prim ödenmezse sözleşmenin feshedileceğini bildirir. BU an rağmen verilen sürenin sonunda prim hala ödenmemiş ise sigortacı, sigorta sözleşmesini fesheder (TTK. m. 1434/3). On günlük süre, ihtarın sigorta ettirene ulaştığı tarihten itibaren başlar. Taksitlerin ödenmemesi sigorta sözleşmesinin sağladığı korumayı sona erdirmez. Sigorta koruması, sigortacının fesih yapması için verilen sürenin sonuna kadar devam eder. Sigortacının, sigorta ettirenin temerrüdü sebebiyle Türk Borçlar Kanunundan doğan seçimlik hakları ise saklıdır⁵⁵² (TTK. m. 1434/3/son). Bir sigorta dönemi içinde sigorta ettirene iki defa ihtar gönderilmişse sigortacı, sigorta döneminin

⁵⁵⁰ Konuya ilişkin verdiği bir kararda Yargıtay 11. Hukuk Dairesi şu şekilde hüküm kurmuştur: “...Sigorta sözleşmelerinin ilk priminin peşin ödenmesi halinde geriye kalan primler için kambiyo senedi verilebileceği, aynı yasanın 1434/2. maddesinde sigortacının ödeme yapılmadığı sürece sözleşmeden 3 ay içerisinde cayabileceği, sözleşmenin yapıldığı tarih olan 06/05/2013 tarihinde peşin olarak ödemesi gereken ilk primin ödenmediği, TTK. 1434/2 maddesinde belirtilen 3 aylık süre geçmeden 12/07/2013 tarihinde davalı ... şirketi tarafından zeyilname ile sözleşmenin iptal edildiği, davalının iptal ve dolayısıyla cayma işleminde haklı olduğu, taraflar arasında sigorta sözleşmesinin kurulmadığı ve sözleşme uyarınca davacının, davalı ... şirketine karşı herhangi bir hak talep edemeyeceği gerekçesi ile davanın reddine...”, Y. 11. HD. T. 10.0.2016, E. 2015/15214, K. 2016/1242 sayılı kararı; “poliçe iptali için zeyilname sunulmasına rağmen iptal edilen bedellerin sigortalıya ödendiğinin ispat edilemediği...”, Y. 11. HD. T. 09.09.2019 E. 2019/ 2418, K. 2019 / 5124 (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁵¹ Ünan, TTK., s. 426.

⁵⁵² eTTK.’daki temerrüt hükümleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Şeker, Zehra, “Sigorta Ettirenin Taksitlendirilmiş Primi Ödeme Borcunda Temerrüde Düşmesinin Sonuçları”, Kemal Oğuzman’a Armağan Sayısı, GÜHFD, Y. 1, S. 1, Ocak 2002, s. 655.

sonunda hüküm doğurmak üzere sözleşmeyi feshedebilir. Can sigortalarında indirimle ilişkin hükümler saklıdır (TTK. m. 1434/4).

3.2.1.6. Primin acenteye ödendiğinin ispatı

Prim, sigorta ettiren tarafından sigorta şirketine ya da yetkili temsilcisine ödenmelidir. Sigorta ettiren yalnızca bu sayede borcundan kurtulur⁵⁵³. Ancak, sigorta ettiren borcunu ödemediği sigorta şirketinin temsilcisi olan acentenin primi tahsil etme yetkisinin olup olmadığını kontrol etmelidir. Çünkü, acentenin sözleşme yapmaya yetkisinin olması, aynı zamanda primi tahsil etme yetkisinin de olduğu anlamına gelmemektedir. Acentenin bu yetkiye sahip olduğunun göstergesi ise sigorta şirketi tarafından düzenlenip imzalanan makbuzu ibraz etmesidir⁵⁵⁴.

Primin ödenmediği durumlarda, bunu beyan etmekle yükümlü olan taraf sigortacı, ispat etmek zorunda olan taraf ise sigorta ettirendir. Her türlü belge ile primin ödendiğinin ispatı yapılabilir⁵⁵⁵. Bu belge, sigorta acentesi tarafından düzenlenen bir tahsilat makbuzu olabileceği gibi, buna muadil bir makbuz da olabilir⁵⁵⁶. Eğer primin

⁵⁵³ Kender, Hususi Sigorta, s. 259.

⁵⁵⁴ Kender, Hususi Sigorta, s. 259, dn. 187.

⁵⁵⁵ Y. 11. HD. T. 25.04.2006, E. 2006/1036, K. 2006/4617 “Mahkemece, dava konusu çeklerin davacı tarafından davalıya ne zaman teslim edildiği, rizikonun gerçekleşmesinden sonra bilinçli bir biçimde çeklerin davalı tarafından teslim alınması halinde sigorta şirketinin hasar bedelinden sorumlu olacağı, aksi takdirde, TTK. nun 1295/2 ve 1279.maddeleri gereğince sigorta şirketinin sorumlu olmayacağı gözetilerek, buna göre delillerin değerlendirilmesi gerekir...davacıya ait aracın sigorta poliçesinin 19.04.2001-19.04.2002 dönemini kapsadığı, riziko tarihinin ise 02.06.2001 tarihinde meydana geldiği taraflar arasında tartışmasızdır. Davalı sigorta şirketinin acentesi olan T.İ. Bankası Kıvık şubesi müdürü, 11.06.2002 tarihinde, davacı tarafından prim karşılığı teslim edilen 11.06.2001, 31.07.2001, 24.08.2001, 31.08.2001, 20.06.2001, 29.06.2001 ve 09.07.2001 keşide tarihli çeklerin davacıya iadesi için Kıvık Noterliği'ne tevdi ettiği 1738 yevmiye numaralı düzenleme şeklindeki emanet tutanağından anlaşılmaktadır. Bahsi geçen çeklerin davacı tarafından davalı sigorta şirketine ya da acentesine ne zaman verildiği ise dosya kapsamından anlaşılammaktadır. Rizikonun gerçekleşmesinden sonra ve davalının rizikodan haberdar olarak, bilinçli bir şekilde dava konusu çeklerin davalı tarafından prim karşılığı alınması halinde, davalı sigorta şirketinin sorumlu olacağının kabulü gerekir” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁵⁶ “...Sigortacı, sigorta poliçesini sigortalıya götürdüğünü, imzalamasını istediği halde imzalamadığını ve primi veya ilk taksidi sigortalının ödemediği iddiasını tanıklarla değil, ancak TTK. nun 20/3 ve 1297. Maddelerinde öngörülen şekilde kanıtlayabilir”. (YHGK. T. 28.09.1983, E. 1982/11-929, K. 1983/853 sayılı kararı için bkz. Kender, Hususi Sigorta, s. 257); Çeker, s. 103-104; “Kural olarak sigorta şirketi tarafından acentaya pirim tahsil yetkisi verilmiş olmasına rağmen, acenta tarafından tahsil edilen pirim, sigortacıya ödenmemiş ise bu sigorta ile acentası arasında iç ilişki olup pirimin sigortaya ödenmemesi sigorta ettiren aleyhine sonuç doğurmaz. Ancak acentanın pirim tahsil yetkisi bulunmadığı halde sigorta ettirenden pirimi alıp sigortalıya intikal ettirmemiş ise sigortacı açısından primin ödendiği kabul edilemez. Sigorta ettirenin ve acentanın primin sigortalıya ödendiğini ispat etmeleri gerekir”. (YHGK.

ödendiğine dair verilen makbuz, prim ödenmeden önce verilirse taraflar arasında uyumsuzluk çıkabilir. Bu durumda, sigortacı (alacaklı) primin önceden ödendiğini sandığı için makbuz verdiğini ispat ederek makbuzun geçersizliğini kanıtlamak zorundadır⁵⁵⁷.

TTK. m. 1419 hükmüne göre ise kanunda aksi öngörülmediği sürece, sigorta sözleşmesi sona erdiğinde, işlememiş günlere ait ödenmiş primlerin iade edilmesi gerekir. Hükümde sözleşmenin hangi sebeplerle sona ereceğinden bahsedilmemiştir⁵⁵⁸. Hüküm TTK. m.1452/3'e göre emredici nitelikte olmadığından sigorta ettiren veya sigortalı lehine düzenleme yapılabilir.

3.2.2. Beyan Yükümlülüğü

Sigorta ettirenin, sigorta sözleşmesinin kurulmasında esas teşkil eden hususları, kendisine sorulsun veya sorulmasın sigortacıya bildirilmesi ve sigortacıdan gelen soruları cevaplaması sorumluluğuna beyan yükümlülüğü denir⁵⁵⁹. Bu yükümlülük sayesinde sigortacı rizikonun kapsamını belirleyerek prim miktarına ve sözleşmeyi hangi şartlarda yapacağına karar verir⁵⁶⁰.

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün karşısında, sigortacının aydınlatma yükümlülüğü yer alır. Aydınlatma yükümlülüğünde sigorta konusunda tüm teknik bilgiye sahip olan sigortacının, rizikonun veya olayın kapsamı, prim miktarı, rizikonun gerçekleşmesi durumunda yapılması gerekenler konusunda sigorta ettirene bilgi vermesi söz konusu iken, beyan yükümlülüğünde sigorta ettiren, sigortacıya teminat altına alınmasını istediği riziko veya olay ile ilgili sadece kendisinin bilebileceği kişisel bilgileri ve rizikonun veya olayın nitelikleri konusunda bilgi vermektedir. Bu sebeple aydınlatma yükümlülüğü ile beyan yükümlülüğü birbirine çok benzemektedir. Sigorta

T. 03.03.2010, E. 2010/17-98, K. 2010/102; Aynı yönde; YHGK, T. 17.02.2010, E. 2010/ 11-76, K. 2010/76 sayılı kararı; www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁵⁷ Kender, Hususi Sigorta, s. 259, dn. 188.

⁵⁵⁸ Metezade / Güleli, s. 45.

⁵⁵⁹ Aydın, Sevgican, Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları, Ankara 2018, s. 21; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 176-177.

⁵⁶⁰ Örneğin yangın rizikosuna karşı sigortada, sigorta konusu yapının özellikleri, kullanım amacı, kıymeti; binanın çevresinde yangın rizikosunun gerçekleşme ihtimalini arttıracı bir durum mesela binanın yakınında bir benzin istasyonunun bulunması gibi hususlar hem prim miktarını etkileyen hem de doğrudan doğruya rizikonun nitelikleriyle ilgili olan hususlardır (Doğrusöz Koşut, s. 166); Bozkurt, s. 126, dn. 242.

sözleşmeleri ile ilgili olarak uygulamada ortaya çıkan uyuşmazlıkların birçoğu, sigorta ettirenin sözleşmenin kurulması sırasında beyan yükümlülüğünü usulüne uygun şekilde yerine getirmemesinden kaynaklanmaktadır⁵⁶¹.

Türk Ticaret Hukukunda beyan yükümlülüğü üç farklı süreye ayrılarak düzenlenmiştir. Bu süreler, sözleşmenin yapılması sırasında beyan yükümlülüğü, sözleşme süresi içinde beyan yükümlülüğü ve son olarak riziko gerçekleştiğinde yapılan beyan yükümlülüğüdür. Aşağıda beyan yükümlülüğü bu sürelerle göre üçe ayrılarak incelenmiştir.

3.2.2.1. Sözleşmenin yapılması sırasında beyan yükümlülüğü

a. Genel olarak

Beyan yükümlülüğünü yerine getirmesi gereken kişi, kendi ad ve hesabına sigorta yapıyorsa sigorta ettiren, başkası hesabına sigorta yapıyorsa sigortalıdır. Bu yükümlülüğün muhatabı ise sigortacı veya acentesidir. Temsilen sigorta yapıldığı durumlarda beyan yükümlülüğünü temsilcinin yerine getirmesi gerekir. TTK. m. 1435'e göre, sigorta ettiren sözleşmenin yapılması sırasında bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür⁵⁶². Sigorta ettiren tarafından, sigortacıya hiç bildirilmeyen ya da eksik veya yanlış bildirilen hususlar, sigorta sözleşmenin yapılmamasına veya değişik koşullarda yapılmasına sebep olacak nitelikte ise önemli kabul edilir⁵⁶³. Sigortacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususların, aksi ispatlanıncaya kadar önemli sayılacağı da kabul edilmiştir. Çünkü sigortacı, sorduğu sorulara sigorta ettirenin verdiği cevaplara göre, rizikoyu taşıyıp taşımayacağına karar verir⁵⁶⁴. Hükümden anlaşılacağı üzere bilmediği hususları da

⁵⁶¹ Doğrusöz Koşut, Hanife, "6102 Sayılı Ticaret Kanunu'na Göre Hayat Sigortalarında Sigorta Ettirenin Sözleşmenin Yapılması Anındaki Beyan Yükümlülüğünü İhlal Etmesinin Müeyyidesi, BATİDER, C. 29, S. 4, Aralık 2013, s. 164; Öztürk, Yıldırım, Sigorta Sözleşmelerinde Akit Öncesi İhbar Külfeti ve Buna Bağlı Hukuki Sonuçlar, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara 2014, s. 4.

⁵⁶² Çeker, s. 107; Aydın, s. 45; Öztürk, Y., s. 22; "...Sigorta sözleşmelerinde beyan yükümlülüğü sigortalı/sigorta ettirene getirilen bir mükellefiyettir..." Y. 17. HD. T. 13.06.2019, E. 2016/ 10250, K. 2019 / 7461 (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁶³ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 177.

⁵⁶⁴ Bozkurt, s. 127; Özbolat, s. 88; "davacılar murisinin sigortacı için önemli sayılabilecek bir hususu ona bildirmeyip, TTK.'nın 1290. m. doğru beyan yükümlülüğüne aykırı davrandığı göz önünde bulundurularak, davanın kabulüne karar verilmesi gerekirken; yanlışlı değerlendirme ve hatalı

beyan etmesi sigorta ettirenden beklenemez⁵⁶⁵. Uygulamada sigorta ettirenin hangi konuların önemli olduğu hususunda karar verememesi durumunda sigortacı, sigorta ettirene bir soru listesi verir⁵⁶⁶. Bu soru listesi benzer sigorta türleri için önceden hazırlanmış ve matbu şekilde basılarak çoğaltılmıştır. Bu nitelikleri itibariyle genel işlem koşullarına benzerler. Sigorta sözleşmesindeki riskler bu soru listesindeki cevaplara göre belirleneceğinden, sigortacının sorduğu soruların önemli olduğu doktrinde kabul edilmektedir⁵⁶⁷. Sigorta ettiren, sigortacıya bilmesi gereken tüm önemli hususları bildirmek zorundadır⁵⁶⁸. Söz konusu listede yer alan sorular dışında kalan hususlarla ilgili olarak, sigorta ettirenin önemli bir hususu kötüniyetli olarak saklamış olması hali hariç olmak üzere, sigorta ettirene hiçbir sorumluluk yüklenemez⁵⁶⁹ (TTK. m. 1436/1). Sigortacı tarafından sigorta ettirene verilen soru listesi, genellikle önceden matbu şekilde hazırlanmış ve benzer risklere karşı yapılacak sigortalarda kullanılmak üzere baskı yoluyla çoğaltılmıştır. Uygulamada genellikle bu sorular taraflarca müzakere edilmez ve sigorta ettiren bu soruların dışında bir bilgi sigortacıya bildirilmez. Kanımızca çeşitli sigortalara göre verilen soru listesi, bazı farklılıkları olsa da standart olarak aynı amaçla düzenlenmiş olduklarından genel işlem koşuluna benzerler.

Sigortacının, liste dışında kalan hususlarda sormak istedikleri varsa bunları yazılı ve açık bir şekilde sorma imkânı vardır. Sigorta ettiren bu soruları da tam ve eksiksiz

gerekeyle, yazılı olduğu biçimde hüküm tesisi doğru görülmemiştir.” Y. 17. HD. T. 25.06.2018, E. 2015/13822, K. 2018 / 6326; (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁶⁵ Doğrusöz Koşut, s. 168; Öztürk, Y., s. 24, dn. 85.

⁵⁶⁶ Kaner, s. 25; Bozkurt, s. 127; Aydın, s. 122 vd.; Aral Eldeleklioğlu, s. 150.

⁵⁶⁷ Meteade / Güleli, s. 84; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 178; Öztürk, Y., s. 41-45.

⁵⁶⁸ Y. 11. HD. 14.03.2016, E. 2015 / 8151, K. 2016 / 2748 “...Sigortacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar, aksi ispat edilinceye kadar önemli sayılır. Benzer hüküm... Genel Şartları'nın C-2.2. maddesinde de düzenlenmiştir. Dairemizin yerleşik kararları uyarınca da sigorta şirketinin sorusu üzerine veya herhangi bir soru sorulmadan (dolayısı ile buna ilişkin bir form doldurulmadan) sigortalı, sözleşmenin yapılması sırasında kendisinin bildiği ve sigortacının sözleşmeyi yapmamasını veya daha ağır şartlarla yapmasını gerektirecek bütün halleri sigortacıya bildirmekle yükümlüdür...” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁶⁹ “...Tüberküloz hastalığını sırf hastanın maneviyatının bozulmaması için müteveffadan gizlendiği teşhisi koyan ve tedaviyi yapan doktorların tanıklığı ile kanıtlandığından müteveffanın beyanname vermesi keyfiyetinde “hakikati ketmettiği yolundaki hareketini kasta makrun olup olmadığı hususunun” davalı sigorta tarafından ispat edilmesi gerektiği yönünden yerel mahkeme kararını bozar; yerel mahkeme müteveffanın hasta olduğunu bildiği halde hasta olmadım şeklinde cevap vermiş olmasından ötürü direnme kararı verir. Müteveffanın hasta olduğunu bildiği halde bu hususu sigorta beyannamesinde gizlediğinin davalı tarafından ispat edilemediğinden direnme kararının bozulmasına...” YHGK, T. 3.12.1958, E. 1958/53, K. 1958/50 sayılı kararı; Doğanay, İsmail, Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Ankara 1979, s. 815-816.

olarak cevaplamak zorundadır⁵⁷⁰ (TTK. m. 1436/2). Kanun koyucu, önemli hususların sigortacıya bildirilmemesini dürüstlük kuralına aykırılık olarak kabul etmiştir. Uygulamada genellikle hayat ve sağlık sigortalarında yazılı soru listesi verilir⁵⁷¹. Hayat sigortası ölüm olayına karşı yapılmak isteniyorsa, sorular kişinin sağlık durumu ile ilgili, hayatta kalma olayına karşı sigorta yapılıyorsa sorular kişinin yaşı ile ilgilidir⁵⁷².

b. Beyan yükümlülüğüne aykırı davranılmasının sonuçları

Kanun koyucu, sözleşme öncesi beyan yükümlülüğüne aykırılığın sonuçlarını rizikonun gerçekleşmesinden önceki dönem ve rizikonun gerçekleşmesinden sonraki dönem olarak farklı sonuçlara ayırmıştır. Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü ihlal etmesi halinde sigortacıya iki seçimlik hak tanınmıştır. Bu durumda sigortacı, sözleşmeden cayabilir ya da aradaki prim farkını isteyebilir.

aa. Rizikonun gerçekleşmesinden önceki dönem

TTK. m. 1439/1'e göre, sözleşmenin yapılması sırasında riziko gerçekleşmeden önce, sigortacı için önemli olan bir husus bildirilmemiş veya yanlış bildirilmişse, sigortacı, kanunda belirtilen on beş günlük süre içinde, gerekli koşulları da sağlayarak sözleşmeden cayabilir veya prim farkı isteyebilir⁵⁷³. Sigortacının prim farkını istemesi

⁵⁷⁰“Dava, hayat sigortası poliçesine dayalı tazminat istemine ilişkindir. Mahkemece yargılama sırasında alınan Adli Tıp Kurumu raporunda muris C.. Y.. 14.09.2007 tarihi itibarıyla kronik kalp hastası olduğu bildirilmiştir. Davacıların murisinin kullandığı kredi sebebiyle yapılan 3 yıl süreli hayat sigortası imzalı soru formunda, muris C..Y.. Adli Tıp Kurumu raporuna göre 14.09.2007 tarihinde teşhisi konulan kronik kalp hastalığı rahatsızlığını bildirmedığı, bu şekilde hastalığını gizlediği görülmüştür. Bu durumda, davacılar murisinin sağlığına ilişkin sorulara doğru bilgi vermeyerek sağlığına ilişkin beyan yükümlülüğünü kasıtlı olarak ihlal ettiği hususun mahkemece göz ardı edilerek davanın reddi gerekirken, yanılgılı gerekçeyle, yazılı şekilde davanın kabulüne karar verilmesi doğru olmayıp, bozmayı gerektirmiştir” (Y. 17. HD. T. 11.12.2014, E. 2014/18298, K. 2014/18399 sayılı kararı; www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁷¹ Günay, s. 109; Y. 17. HD. T. 16.09.2019, E. 2016/12454, K. 2019/8016 sayılı kararı; 17. HD. 19.06.2019 T. 2016/19983 E., 2019/7782 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁷² Daha önce geçirilen önemli hastalıklar, kazalar, ameliyatlar, şahsın yaşı, riziko şahsının şikayetleri, hastalık belirtileri, başka sigortacılar tarafından reddedilen hayat sigortası tekliflerinin veya başka sigortacılar nezdinde hayat sigortalarının varlığı, kalıtsal hastalıklarda ebeveynlerde görülen hastalıklar, meslek gibi konular hayat sigortası yaptracak kişilere sorulan sorular kapsamındadır (Doğrusöz Koşut, s. 169, dn. 26).

⁵⁷³ Cayma ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Aydın, s. 209 vd.; “...Sigorta ettirenin sözleşme yapılırken gerçek durumu bildirme yükümlülüğü vardır. Yanlış veya eksik bildirimde bulunmak ya da bilinen önemli hususların sigortacıdan gizlenmesi halinde, sigortacının hataya düşmüş olup olmadığı gözetilmeksizin sözleşmeden dönme hakkı doğar. Temel sorun, bu hakkın kullanılmasına ilişkin irade

durumunda, on gün içinde bu prim farkı ödenmezse sigorta sözleşmesinden cayılmış kabul edilir. Cayma veya prim farkının istenmesinde sigorta ettirenin hatalı olup olmaması dikkate alınmaz. Yani sigorta ettirenin bilmeyerek de olsa beyan yükümlülüğünü ihlal etmesi sigortacı açısından bir önem teşkil etmeyebilir ve sigortacı yine de prim farkını isteyebilir ya da sözleşmeden cayabilir⁵⁷⁴.

Caymaya riziko gerçekleşmeden önce sadece sözleşme süresi içinde başvurulabilir. Riziko gerçekleşmeden önce sigortacının ek prim talebini sigorta ettirenin kabul etmemesi sözleşmeden cayma anlamına gelir⁵⁷⁵. Sigortacının cayma hakkını kullanması ile sözleşme geçmişe etkili olarak sona erer ve tarafların aldıklarını iade etmeleri gerekir. Bu durumda sigorta ödemişse sigorta tazminatını, sigorta ettiren ödemişse sigorta primini geri alır. Taraflar bu yükümlülükleri yerine getirmemişlerse ifadan kurulmuş olurlar.

Caymanın yapılış şekli TTK. m. 1440'da düzenlenmiştir. Hükme göre, caymanın, sigorta ettirene bir beyanla yöneltilmesi gerekir (TTK. m. 1440/1). Cayma beyanı, sigortacının bildirim yükümlülüğünün ihlal edildiğini öğrendiği tarihten itibaren on beş gün içinde sigorta ettirene veya yetkili temsilcisine bildirilmelidir (TTK. m. 1440/2). On beş günlük süre sigortacının, bildirim yükümlülüğünün ihlal edildiğini öğrendiği tarihten itibaren başlar.

Sigorta ettiren sözleşmenin yapılması sırasında kasıtlı olarak önemli bir hususu bildirmemiş ve sigortacı bu durumu ispat etmişse cayma hakkını kullanan sigortacı,

açıklamasının anılan maddede öngörülen bir aylık hak düşürücü süre içerisinde sigorta ettirene bildirilme zorunluluğu olup olmadığı noktasında toplanmaktadır. Mahkemece, cayma bildirimının muhataba ulaşması gerekli (usulü muktazi) bildirimlerden olduğu görüşüyle caymaya esas oluşturan hususun öğrenilmesinden itibaren bir ay içinde 17.10.1996 tarihinde kullanılarak iadeli taahhütlü mektupla postaya verilen ancak davacıya 31.10.1996 tarihinde tebliğ edilen bu bildirimle itibar edilmeyerek cayma hakkının düştüğü kanısına varılmıştır. Sözleşmeden dönme, fesih bildiriminden farklı olarak sözleşmenin kuruluş anından başlayarak geriye doğru sonuçlar doğuran bir irade açıklamasıdır. TTK.'nın 1290. maddesinde bu hakkın bir ay içerisinde sigorta ettirene bildiriminden değil, "kullanılmasından" söz edilmektedir. Bundan dolaydır ki, bu hak, ilgili hususun öğrenildiği tarihten bir ay içerisinde kullanılmalı, yani muhatabın bilgisine ulaştırılmak üzere dışa vurulmalıdır. Yasa metninin yazılış biçimi ve sözleşmeden cayma kavramının özü, böyle bir yorumu zorunlu kılmaktadır. Aksinin kabulü halinde, sözleşmeden dönme hakkının kullanılmasının olanaksız hale getirilmesine meydan verilmiş olur. Bu durumda, davalı sigortacının yasal süresi içerisinde cayma hakkını kullanmasından dolayı davanın reddi yerine, aksine düşüncelerle yazılı biçimde verilen kararın bozulması gerekmiştir'' (Y. 1. HD. T. 25.1.2000, E. 1999/6585, K. 2000/328 sayılı kararı; www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁷⁴ Bozkurt, s. 129; Günay, s. 110; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 178-181.

⁵⁷⁵ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 181; Aydın, s. 302; Aral Eldeleklioğlu, s. 151.

rizikoyu taşıdığı süredeki primlere hak kazanır (TTK. m. 1441). Kasıtlı bir davranışın olmadığı durumlarda ise sigortacı aldığı primleri iade etmelidir.

Ancak, bazı durumlarda cayma hakkı kullanılamaz. Eğer, bildirilmeyen veya yanlış bildirilen bir hususun ya da olgunun gerçek durumu sigortacı tarafından biliniyorsa, sigortacı beyan yükümlülüğünün ihlal edildiğini ileri sürerek sözleşmeden cayamaz. Bu konudaki ispat yükü sigorta ettirene aittir (TTK. m. 1438).

Bazı durumlarda ise cayma hakkı düşer. TTK. m. 1442'e göre, sigortacı, cayma hakkının kullanılmasından açıkça veya zımnen vazgeçmişse veya caymaya yol açan ihlale kendisi sebebiyet vermişse ya da sorulardan bazıları cevapsız bırakıldığı halde sözleşmeyi yapmışsa, cayma hakkı düşer. Sigortacı, cevaplanmayan soruların cevaplanmasını sigorta ettirenden tekrar isteyebilir. Ancak, sigorta ettiren yine de soruları cevaplamazsa, bunu bilerek sözleşmeyi kuran sigortacı artık sözleşmeden cayamaz⁵⁷⁶. Sigortacı cayma hakkını kullanmak yerine, sözleşmeyi sona erdirmemek için prim farkını da isteyebilir (TTK. m. 1439/1). Sigorta ettiren, prim farkını kabul etmek zorunda değildir. Prim farkı, sigorta ettiren tarafından on gün içinde kabul edilmezse, sözleşmeden cayılmış kabul edilir.

bb. Rizikonun gerçekleşmesinden sonraki dönem

Uygulamada çoğunlukla sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünün ihlal ettiği riziko gerçekleştikten sonra fark edilir⁵⁷⁷. Rizikonun gerçekleşmesinden sonra, beyan yükümlülüğü, sigorta ettirenin ihmali ile ihlal edilirse sigortacı sözleşmeden cayamaz, ihmalin derecesine göre tazminattan indirim yapılır⁵⁷⁸. Ancak sigorta ettirenin kusuru kast derecesinde ise ve beyan yükümlülüğünün ihlali ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı (illiyet bağı) varsa⁵⁷⁹, sigortacının tazminat veya bedel ödeme borcu ortadan

⁵⁷⁶ Aydın, s. 322-323; Doğrusöz Koşut, s. 183.

⁵⁷⁷ Örneğin, bir kasko sigortasında (uç bir örnek olarak) binek arabası olarak kullanıldığı belirtilen bir aracın, aslında en başından beri ticari taksit olarak kullanıldığı, trafik kazası sonrasında anlaşılır (Bozkurt, s. 134).

⁵⁷⁸ Aydın, s. 367.

⁵⁷⁹ Yargıtay 17. HD'nin 05.12.2018 tarih ve 2016/19140 E., 2018 / 11748 sayılı kararına göre, "sigortalı tarafından var olan hastalık kasten bildirilmemiş ise sigortacının sözleşmeden cayma hakkı söz konusu olup, Daire yerleşik uygulamasına göre, bu durumda dahi TTK.'nın 1290/1. maddesindeki ihbar yükümlülüğüne aykırı davranışın gerçekleşebilmesi için bildirilmeyen rahatsızlık ile riziko arasında illiyet bağının mevcut olması gerektiği, mahkemece görüşüne başvurulmuş avukat bilirkişinin ise bu konularda görüş bildirmek için yeterli uzmanlığa sahip olmadığı mahkemece, sigortalıya ait tüm tedavi kayıtları

kalkar (TTK. m. 1439/2). Buradaki kasıttan anlamamız gereken, sigorta ettirenin önemli bir durumu bilerek ve isteyerek, sonuçlarını kabul ederek beyan etmemesidir. Sigorta ettirenin bu kasıtlı davranışının altında genellikle daha az prim ödemek istemesi yatmaktadır. Bildirimin yapılmaması ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı yoksa, sigortacı ödenen prim ile ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta tazminatını veya bedelini ödeyecektir⁵⁸⁰.

3.2.2.2. Sözleşme süresi içinde beyan yükümlülüğü

a. Genel olarak

Sözleşme süresi içindeki beyan yükümlülüğü TTK. m.1444’de düzenlenmiştir. Sözleşme süresi içinde beyan yükümlülüğü rizikonun ağırlaşması halinde ortaya çıkmaktadır.

Rizikonun ağırlaşması, sigorta sözleşmesi kurulurken beyan edilen rizikoyu kıymetlendirmeye yarayan faktörlerin sigorta süresi içinde rizikonun gerçekleşme ihtimalini veya muhtemel zarar miktarını arttırarak sözleşmenin feshini veya tadilini gerektirecek şekilde değişmesidir⁵⁸¹.

Diğer bir ifadeyle rizikonun ağırlaşması, rizikonun gerçekleşme ihtimalinin ve/veya muhtemel zarar miktarının artmasıdır⁵⁸². TTK. m. 1444’e göre, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasından sonra, sigortacının izni olmadan rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasını etkileyici davranış ve işlemlerde bulunamaz. Rizikonun ağırlaşması sonucunda riziko ile prim arasındaki denge bozulmakta ve sigortacının taşımakta olduğu mevcut riziko kendi aleyhine değişmektedir⁵⁸³. TTK. m. 1444/2 gereğince ise, sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini arttırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı

dosya içine getirtilerek, aralarında konunun uzmanı olan bir hekimin de bulunduğu bilirkişi kurulu vasıtasıyla inceleme yaptırılmak suretiyle, sözleşme anında sigortalının koah hastalığının bulunup bulunmadığı, mevcut olduğunun tespiti halinde kasten gizlenip gizlenmediği ve ölüm rizikosu ile bildirilmeyen bu hastalık arasında illiyet bağının olup olmadığı değerlendirilerek” şeklinde karar verilmiştir (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁸⁰ Çeker, s. 112.

⁵⁸¹ Aral Eldeleklioğlu, s. 154, dn. 44.

⁵⁸² Omağ, M. Kemal, Eksik Sigorta, Hüseyin Ülgen’e Armağan, C. I, İstanbul 2007, s. 960.

⁵⁸³ Günay, s. 115; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 183.

işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş olan hususlardan biri gerçekleşirse derhal, bu işlemler bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirir.

Uygulamada, yangına karşı yapılan sigortada, sözleşme kurulduktan sonra yangını kolaylaştıracak bir etken oluşması, hırsızlığa karşı sigortada malın yerinin değişmesi gibi örneklerde riziko ağırlaştırılmıştır. Bu örneklerin hepsinde sigorta sözleşmesi kurulurken hiç olmayan bir etken sonradan ortaya çıkmaktadır, ancak bu etkenlerin yine de sigortacıya bildirilmesi gerekmektedir.

b. Beyan yükümlülüğüne aykırı davranılmasının sonuçları

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğüne aykırı davranması halinde uygulanacak müeyyide TTK. m. 1439'da düzenlenmiştir ve rizikonun ağırlaşması halinde, sigortacıya sözleşmeyi fesih veya prim farkı isteme imkânı tanınmıştır.

Beyan yükümlülüğüne aykırı davranılmasının sonuçları TTK. m. 1439'da düzenlenirken, rizikonun gerçekleşmesinden önce ve rizikonun gerçekleşmesinden sonra olmak üzere göre ayrı ayrı ele alınmıştır.

aa. Rizikonun gerçekleşmesinden önceki dönem

TTK. m. 1445/1'e göre, sigortacı sözleşmenin süresi içinde, rizikonun gerçekleşmesi veya mevcut durumun ağırlaşması ihtimalini ya da sözleşmede riziko ağırlaşması olarak kabul edilebilecek olayların varlığını öğrendiği takdirde, bu tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilir veya prim farkını isteyebilir⁵⁸⁴. Ancak prim farkı on gün içinde kabul edilmemişse sözleşme feshedilmiş sayılır. Kanun burada sigortacının elde

⁵⁸⁴ “Sigortalanan kamyonun sonradan tanker olarak kullanılması halinde sigortacı durumu öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi bozabilir. Bu yetkisini kullanmadığı takdirde sigorta tazminatını ödemekle yükümlüdür. Sigortalı aracın kontak anahtarının araç üzerinde bırakılması sonucu aracın radyo teyp ve kolonlarının çalınmasında poliçede aksine bir hüküm olmadığından sigorta şirketi sorumludur” (Y. 11. HD. T. 4.7.1974, E. 1974/1605, K. 1974/2182; www.sinertjimevzuat.com.tr).

etmek istediği fesih hakkını veya primin arttırılması isteğini “kusur” koşuluna bağlamamıştır⁵⁸⁵.

Sigorta sözleşmesinde ortaya çıkacak değişikliğin riziko ağırlaşması olarak kabul edilebilmesi için bu değişikliğin rizikonun gerçekteşmesi ya da ağırlaşması ihtimalini arttırması gerekir⁵⁸⁶. Sigortacının bu değişikliği önceden bilmesi pek mümkün değildir. Eğer bilseydi, sigorta sözleşmesini farklı koşullar altında yapar ya da hiç yapmazdı. Bu yüzden sigortacı, riziko önemli derecede ağırlaşmışsa sözleşmeyi ileriye dönük bir şekilde feshedebilir ya da primi arttırarak sözleşmeye kaldığı yerden devam edebilir. Sigorta sözleşmesinin feshedilmesi ileriye etkili bir durum olduğundan, sigortacı, geçmişteki prim farklarını ne yapacağı konusunda bir karara varmalıdır. Çünkü, sigortacı, rizikonun gerçekteşmesinden önce, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü kasıtlı olarak ihlal ettiğini öğrenince, 1445/I hükmüne göre sözleşmeyi feshetse bile, değişikliğin meydana geldiği sigorta dönemine ait primine hak kazanır (TTK. m.1445/6).

Rizikonun artmasına, sigortacının menfaati ile ilişkili bir husus, sigortacının sorumlu olduğ u bir olay veya insani bir görevin yerine getirilmesi veya hayat sigortalarında sigortalının sağlık durumunda meydana gelen değişiklikler sebep olmuşsa, sigortacı fesih veya primin arttırılmasını isteme haklarını kullanamaz (TTK. m. 1445/4).

bb. Rizikonun gerçekteşmesinden sonraki dönem

Rizikonun gerçekteşmesinden sonraki dönem, sözleşme süresi içinde rizikoyu ağırlaştıracak olayların meydana gelmesinin sigortacıya bildirilmemiş olduğ u ve rizikonun gerçekteştiği dönemdir. Rizikonun gerçekteşmesinden sonra sigorta ettirenin ihmali belirlenerek, değişikliklerle ilgili beyan yükümlülüğünün ihlal edildiği saptandığında, söz konusu ihlal tazminat miktarına veya bedele ya da rizikonun gerçekteşmesini etkileyebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre, tazminattan veya bedelden indirim yapılır. Sigorta ettirenin kastı halinde ise meydana gelen değişiklik ile gerçekteşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacı sözleşmeyi feshedebilir; bu durumda sigorta tazminatı veya bedeli ödenmez. Bağlantı yoksa, sigortacı ödenen

⁵⁸⁵ Aydın, s. 371; Günay, s. 118.

⁵⁸⁶ Bozkurt, s. 139.

primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak yapılan indirim sonrasında sigorta tazminatını veya bedelini öder (TTK. m. 1445/5)⁵⁸⁷.

TTK. m. 1452/3'e göre TTK. m. 1445 hükmü sigorta ettiren, sigortalı, lehtar aleyhine değiştirilemez, değiştirilirse kanun hükmü uygulanır.

3.2.2.3. Riziko gerçekleştiğinde yapılan beyan yükümlülüğü

TTK. m. 1446/I'e göre, sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiğini öğrenince durumu gecikmeksizin sigortacıya bildirmek zorundadır⁵⁸⁸. Rizikonun gerçekleştiğine dair bildirim yapılmaması veya geç yapılması, ödenecek tazminatta veya bedelde artışa sebep olmuşsa, kusurun ağırlığına göre, tazminattan veya bedelden indirim yoluna gidilir (TTK. m. 1446/2). Sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini beyan yükümlülüğü herhangi bir şekilde tabi değildir⁵⁸⁹.

Ayrıca, sigortacı rizikonun gerçekleştiğini daha önce fiilen öğrenmişse, tazminattan veya bedelden indirim yapılamaz (TTK. m. 1446/3). TTK. m. 1452/3'e göre TTK. m. 1446 hükmü sigorta ettiren, sigortalı, lehtar aleyhine değiştirilemez, değiştirilirse kanun hükmü uygulanır.

⁵⁸⁷ Y. 11. HD. T. 23.05.2018, E. 2018/763, K. 2018/3847 "...davacının beyan yükümlülüğüne aykırı davrandığının rizikonun gerçekleşmesinden sonra anlaşıldığı, ancak davacının iştiraki olan ...Makine A.Ş.'nin aleyhine yapılan takiplerden ve vergi borçlarından haberdar olduğuna dair delil bulunmadığı, davacının gerekli özeni göstermediği için ağır ihmalinin söz konusu olabileceği, bu durumda TTK 1439/2.e. bendi uyarınca tazminattan indirim yoluna gidilebileceği, takdiren %75 oranında indirim uygun görüldüğü gerekçesiyle başvurunun kabulü ile 70.392,81TL sigorta tazminatının sigorta şirketinden tahsiline karar verilmiştir"

⁵⁸⁸ Y. 11. HD. T. 26.1.2004, E. 2004/1075, K. 2004/10387 "...31.12.2000 saat 09:30 tarihinde sigorta poliçesinin yürürlükte olduğu sırada meydana geldiği aksi kanıtlanamayan 31.12.2000 tarihli "Trafik Kaza Tespit Tutanağı" ve aracı olay yerinde bizzat görüp tutanak tanzim eden Jandarma görevlilerinin yeminli tanıklığı ile açıklığa kavuşturulmuştur. 31.12.2000 tarihli kaza tespit tutanağında, yapılan kontrol sonucu sürücü Şevket A'un alkol durumunun % 0 olduğu tespit edilmiştir. Davalıya sigortalı araç sahibi davacının, rizikonun gerçekleşme şeklini iyiniyet kurallarına aykırı şekilde bildirdiği sabit olmamıştır. Bu durum karşısında rizikonun ihbar edilenden farklı şekilde gerçekleştiğini ispat külfeti sigortacıda bulunmaktadır. Sigortacı rizikonun ihbar edilen yerden farklı şekilde oluştuğunu, aracın sigorta teminatı dışında ve başka yerde hasarlanıp olay yerine getirildiğini soyut iddialarla değil somut delillerle kanıtlamalıdır. Bu sebeplerle kazanın iddia edilen yerde meydana geldiğinin kabulü ile işin esasına girilmesi gerekirken yazılı olduğu şekilde karar verilmesi doğru görülmemiştir" (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁸⁹ Aral Eldeleklioğlu, s. 158.

3.2.3. Bilgi Verme ve Araştırma Yapılmasına İzin Verme Yükümlülüğü

Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sözleşme uyarınca veya sigortacının istemi üzerine, rizikonun veya tazminatın kapsamının belirlenmesinde gerekli ve sigorta ettirenden beklenebilecek olan her türlü bilgi ile belgeyi sigortacıya makul bir süre içinde sağlamak zorundadır⁵⁹⁰. Ayrıca, sigorta ettiren, aldığı bilgi ve belgenin niteliğine göre, rizikonun gerçekleştiği veya diğer ilgili yerlerde sigortacının inceleme yapmasına izin vermek ve kendisinden beklenen uygun önlemleri almakla yükümlüdür (TTK. m. 1447).

TTK. m. 1447/2'e de, "Bu yükümlülüğün ihlal edilmesi sebebiyle ödenecek tutar artarsa, kusurun ağırlığına göre tazminattan indirim yapılır" denilerek, yükümlülüğün ihlali sonucunda sigortacının ödeyeceği tutarın artması halinde, sigorta ettiren için kusurunun ağırlığına göre tazminattan indirim yapılacağı düzenlenmiştir. Kanunda her ne kadar kasıtlı olarak bilgi verme ve araştırma yapılmasına izin verme yükümlülüğünün ihlal edilmesinden bahsedilmemiş olsa da evleviyetle kusurun kastı da kapsadığı sonucuna varılarak yükümlülüğün ihlali halinde indirim yapılmalıdır⁵⁹¹.

TTK. m. 1452/3'e göre TTK. m. 1447 hükmü sigorta ettiren, sigortalı, lehtar aleyhine değiştirilemez, değiştirilirse kanun hükmü uygulanır.

3.2.4. Zararı Önleme, Azaltma ve Sigortacının Rücu Haklarını Koruma Yükümlülüğü

Türk Ticaret Kanununun genel hükümler kısmında, 1448. maddede düzenlenen zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğü sadece zarar sigortalarında uygulanabilecek bir yükümlülüktür⁵⁹². Bu sebeple kanunda zarar sigortalarına ayrılan hükümler içinde düzenlenmesi gerekirken, genel hükümlerde bu yükümlülüğe yer verilmesi doğru değildir. Yükümlülüğün amacı, ortaya çıkan zararın artmasının engellenerek, sigortacının fazladan ödeme yapmak zorunda kalmasını

⁵⁹⁰ "...Sigortalının açılan davayı sigortacıya bildirmemesinin ne gibi sonuçlar doğuracağı poliçede (ZMSS.m.10/a,d) gösterilmemiştir. Bu durumda davacının dava hakkının düşmediğinin kabulü gerekir." Y. 11. HD. T. 26.9.1994, E. 1994/3321, K. 1994/6782 sayılı kararı için bkz. Bilgen, s. 920.

⁵⁹¹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 188.

⁵⁹² Kender, Hususi Sigorta, s. 304; Ünan, TTK., s. 514.

engellemektir⁵⁹³. Bu yükümlülüğe koruma yükümlülüğü de denir. Koruma yükümlülüğü, sigorta sözleşmesinde yer alan ilgili kişilerin, zararın ortaya çıkmasını önlemek veya zarar ortaya çıkmışsa bu zararı azaltmak amacıyla almaları gereken önlemlerdir⁵⁹⁴. TTK m. 1448'e göre, sigorta ettiren, rizikonun gerçekleştiği veya gerçekleşme ihtimalinin yüksek olduğu durumlarda, zararın önlenmesi, azaltılması, artmasına engel olunması veya sigortacının üçüncü kişilere olan rücu haklarının korunabilmesi için, imkânlar ölçüsünde önlemler almakla yükümlüdür⁵⁹⁵. Sigorta ettiren, sigortacının bu konudaki talimatlarına olabildiğince uymak zorundadır. Birden çok sigortacının varlığı ve bunların birbirlerine aykırı talimatlar vermeleri hâlinde, sigorta ettiren, bu talimatlardan zararın azaltılması ve rücu haklarının korunması bakımından en uygun olanını yapmalıdır.

Sigorta ettiren, sigortacının zararın önlenmesi, azaltılması ve artmasının engellenmesi için verdiği talimatlara uymak zorundadır. Kanun hükmünde belirtilen “imkânlar ölçüsünde önlemler almak” ifadesinden, bu önlemlerin makul tedbirler olduğunu anlamak gerekir⁵⁹⁶. Sigorta ettiren, bu konuda sigortacının talimatlarına uygun davranırken, kendinin veya başkalarının hayatını tehlikeye atması beklenemez. Doktrinde de sigorta ettirene, ancak makul düzeyde bir önlem alma yükümlülüğü yüklenebileceği, sigorta ettirenin kendisinin veya başkalarının hayatını tehlikeye sokacak şekilde önlem alınmasının kendisinden istenemeyeceği kabul edilmektedir⁵⁹⁷.

⁵⁹³ Kender, Hususi Sigorta, s. 304.

⁵⁹⁴ Şenocak, Kemal, “Mal Sigortalarında Sigorta Ettirenin Zararı Azaltma ve Önleme Vecibesi”, AÜHFD, 1995, S. 1-4, s. 365; Kayıhan, Şaban, “Alman ve Türk Özel Sigorta Hukukunda Sigorta Ettirenin Kurtarma Ödevi”, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. IX, S. 1-2, 2005, s. 514;

⁵⁹⁵ YHGK. T. 15.2.2012, E. 2011/17-689, K. 2012/65 “Sigorta ettiren, sözleşme ile temin olunan rizikoların gerçekleşmesinde zararı önlemeye, azaltmaya ve hafifletmeye yarayacak önlemleri almakla yükümlüdür” (Aral Eldeleklioğlu, s. 160); “Sigorta ettiren sözleşme ile temin olunan rizikoların gerçekleşmesi halinde zararı önlemeye, azaltmaya ve hafifletmeye yarayacak önlemleri almakla yükümlü olup, rizikoyu doğuran yağışın uzun sürdüğü anlaşılmaktadır. Zararın tespiti, öğrenilmesi ve sigortacıya ihbar edildiği tarihlere bakıldığında davacı sigorta ettirenin yağmur sularının uzun süren yağış boyunca zaman diliminde hiçbir müdahalede bulunmadığı, siloları kontrol etmediği ve silonun çatısı olarak kabulü gereken yerdeki zamanla oluşan deliklerden sızmayı önlemeye dönük çözümlere ve tedbirlere başvurmadığı sabittir. Davacının zararı önleme, azaltma ve hafifletme yönünde rizikonun meydana gelişinde yatan özelliklere nazaran alabileceken almadığı önlemlerin neler olabileceği, bunların zarara etkisi açıklığa kavuşturulup, varılacak sonuç çerçevesinde bir karar verilmesi gerekir. Y. 11. HD. T. 22.09.2005, E. 2005/9994, K. 2005/8555 sayılı kararı” Metezade/ Güleli, s. 107 vd.

⁵⁹⁶ Çeker, s. 118; Algantürk Light, s. 7.

⁵⁹⁷ Şenocak, Mal Sigortaları, s. 397 vd; Çeker, s. 118; Algantürk Light, s. 7; Y. 11. HD. T. 28.05.2018, E. 2017/1074, K. 2018/3997 “...sigortalı makinadaki hasarın voltaj dalgalanmalarına bağlı olarak gerçekleştiği, sigortalı ısıtma ve soğutma sistemine doğrudan bağlı jeneratör ve/veya regülatör olmadığı, ancak bina ana dağıtım panosunda ve kompanzasyon panosunda voltaj regülatörü ve koruması

Eğer birden çok sigortacı varsa ve bunlar birbirlerine aykırı talimatlar verirse, sigorta ettiren, bu talimatlardan zararın azaltılması ve rücu haklarının korunması bakımından en uygun olanını dikkate almalıdır.

Sigorta ettirenin bu yükümlülüğe aykırı hareket etmesi, sigortacının zarar uğramasına sebep olmuşsa, sigorta ettirenin kusuruna göre ödenecek tazminattan indirim yapılır⁵⁹⁸ (TTK m. 1448/2). Sigorta ettirenin koruma yükümlerini kasten yerine getirmemişse sigortadan doğan haklarını kaybeder⁵⁹⁹. Sigortacı, sigorta ettirenin mecburen yapmış olduğu makul giderleri, bu giderler zararın önlenmesinde ve azaltılmasında faydalı olmamış olsa da ödemekle zorundadır. Yapılacak olan bu ödeme, sigorta tazminatından veya bedelinden ayrı olarak ödenir. Eksik sigortanın yapıldığı hâllerde 1462 nci madde hükmü kıyas yoluyla uygulanır (TTK m. 1448/3). Sigortacı, sigorta ettirenin istemi üzerine giderlerin karşılanması amacıyla gerekli tutarı avans olarak ödemek zorundadır (TTK m. 1448/4). Hüküm uyarınca, sigorta ettiren yapmış olduğu giderlerin avans olarak karşılanmasını ayrıca istemezse, bu giderler avans olarak ödenmez⁶⁰⁰. Bu hüküm emredici nitelikte olup, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez (TTK. m. 1425/3).

3.2.5. Sözleşmede Öngörülen Yükümlülüklerin İhlali

TTK. m. 1449, sözleşmeden doğan yükümlülüklerin yerine getirilmemesine ilişkin genel bir düzenleme öngörmüştür. Hükümde, sigorta ettirenin, sigorta genel koşullarından kaynaklanan yükümlülükleri ile kanunda düzenlenmiş olan yükümlülüklerin ihlali açıklanmıştır⁶⁰¹. Bu durumlarda, yükümlülüğün ihlal edilmesi sigorta ettirenin kusuru ile gerçekleşmemişse ve yapılan ihlal ile riziko arasında illiyet bağı yoksa sigorta sözleşmesi feshedilemez.

bulunduğu, işyerindeki cihazlar ile hasarlı ısıtma ve soğutma grubunun yüksek voltaja karşı koruma tedbirinin mevcut olduğu, davacının rizikonun gerçekleşmesini önlemek için gerekli tedbiri aldığı ve özeni gösterdiği, hasarın poliçe kapsamında kaldığı gerekçesiyle davanın kısmen kabulü ile 166.914,90 TL'nin 30.01.2015 tarihinden itibaren işleyecek ticari faizi ile birlikte davalıdan tahsiline karar verilmiştir. Hükümün onanması gerekmektedir” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁵⁹⁸ Ünan, TTK., s. 519

⁵⁹⁹ Çeker, s. 119.

⁶⁰⁰ Ünan, TTK., s. 522.

⁶⁰¹ Ünan, TTK., s. 525; Bozkurt, s. 148;

TTK.'nın 1449. maddesinin uygulanabilmesi için tarafların sözleşmede belirlemiş oldukları sözleşmeyle ilgili kurallara uyulmamasının sonuçlarını belirtmeleri gerekir⁶⁰². TTK.'nda sigorta sözleşmesine uyulmaması halinde yaptırımlar belirlenmiş olup, hüküm emredici olduğundan daha ağır yaptırımların geçersiz sayılması gerekir.

TTK. m. 1449 sigortacıya fesih imkânı tanımaktadır. Sigorta ettirenin kusurunun bulunması halinde sigortacı, sözleşmeyi kısmen veya tamamen feshederek ifadan kurtulabilir. Ancak, sigorta ettiren bu yükümlülüklerin ihlal edilmesinde kusurlu değilse, sigortacı sözleşmeyi feshederek edimin ifasından kurtulamaz (TTK. m. 1449/I). Ancak ihlalin, rizikonun gerçekleşmesine ve sigortacının yerine getirmesi gereken edimin kapsamına etki etmediği durumlarda, sigortacı sözleşmeyi feshedebilir⁶⁰³. Sigorta ettirenin kusurundan kaynaklı bir ihlal söz konusu ise bu fesih süresi, durumun öğrenildiği tarihten itibaren bir aydır⁶⁰⁴. Bu süre içerisinde fesih hakkı kullanılmazsa, bu hak geçersiz sayılır (TTK. m. 1449/2).

Son olarak, sigortacı ihlalin, rizikonun gerçekleşmesine ve sigortacının yerine getirmesi gereken edimin kapsamını etkilemediği durumlarda, sözleşmeyi feshedemez (TTK. m. 1449/3).

Sözleşmeyle ilgili göreve ilişkin TTK.'nın 1449 uncu maddesi emredici olup, TTK.'nın 1452/3 üncü maddesi uyarınca sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez. TTK. m. 1485 aracılığı ile bu hüküm sorumluluk sigortalarında da uygulanır.

⁶⁰² Ünan, TTK., s. 524; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 193.

⁶⁰³ Bilgen, s. 929.

⁶⁰⁴ Bozkurt, s. 149.

4. SİGORTA SÖZLEŞMESİNİN SONA ERMESİ VE ZAMANAŞIMI

4.1. Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi

TTK. m. 1451’de düzenlenen “Bu Kanunda hüküm bulunmayan hâllerde sigorta sözleşmesi hakkında Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır.” kuralı, Türk Ticaret Kanununda hüküm bulunmayan hallerde sigorta sözleşmelerine uygulandığından, sigorta sözleşmesinin sona ermesine de uygulanmalıdır. Bu sebeple Türk Borçlar Kanununda sözleşmeyi sona erdiren sebeplere değinmek ve uygun düştüğü ölçüde sigorta sözleşmesinin sona ermesine uygulamak gerekir. Ancak Türk Borçlar Kanunu incelendiğinde genel olarak sözleşmeleri sona erdiren sebeplerin değil, m. 132-161 arasında borcu sona erdiren sebeplerin düzenlendiği görülür.

Borcu sona erdiren sebepler dar ve geniş (borç ilişkisi) anlamda borcu sona erdiren sebepler olarak ikiye ayrılır. Geniş anlamda borcu sona erdiren sebepler; bozma sözleşmesi veya iptal, fesih, dönme gibi tek taraflı irade açıklamaları veyahut ölüm, fiil ehliyetinin kaybedilmesi, iflas gibi özel sebeplerdir. Dar anlamda borcu sona erdiren sebepler ise ifa, ibra, yenileme⁶⁰⁵, birleşme, sonraki kusursuz imkansızlık ve takas olarak sayılır.

Sigorta sözleşmesi ise sözleşmenin süresinin dolması, rizikonun gerçekleşmesi, sigorta konusunun ortadan kalkması, sigortacının iflası sebepleri ile kendiliğinden sona erebilir. Tarafların aralarında bozma sözleşmesi (ikale) düzenlemesi veya tek taraflı olarak kullandıkları fesih veya cayma sebepleri ile de sigorta sözleşmesi sona erdirmeleri mümkündür.

⁶⁰⁵ Y. 17. HD. T. 11.12.2017, E. 2017/1779, K. 2017/11454 “Poliçenin süresi depremden 18 gün önce bitmiş olmasına rağmen sigortanın yenilenmesi hususunda herhangi bir bildirim yapılmadığı, yürürlükte olan 587 sayılı KHK.nın 9/3. maddesine göre sigorta şirketinin sigorta sözleşmesinin bitiminden en az bir ay evvel sözleşmenin sona ereceğini, yeni bir sözleşme yaptırma zorunluluğunu sözleşme sahiplerine bildirmesi gerektiği, sigorta sözleşmesinin sona ermesinden itibaren 1 ay içerisinde yenilenmemesi durumunda davalı kurumun sigortadan kaynaklanan sorumluluğunun sona erecek olması nedeniyle, 77.000,00 TL maddi tazminatın 23/10/2011 tarihinden itibaren işleyecek ticari faizi ile birlikte davalıdan tahsiline karar verilmesinde yasaya aykırı yön bulunmamaktadır” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

4.1.1. Sigorta Sözleşmesinin Kendiliğinden Sona Ermesi

Sigorta sözleşmesini kendiliğinden sona erdiren sebepler; sigorta sözleşmesinin süresinin dolması, rizikonun gerçekleşmesi, sigorta konusunun ortadan kalkması ve sigortacının iflasıdır.

4.1.1.1. Sürenin dolması ile sözleşmenin sona ermesi

Sigorta sözleşmeleri belirli süreli sözleşmelerdir. Sigorta süresinin ne zaman başlayacağını ve ne zaman biteceğini sigorta sözleşmede açık olarak belirtilmesi zorunludur⁶⁰⁶. Uygulamada bu tarihler, poliçe genel ve özel şartlarında genellikle saat 12:00 olarak düzenlenmektedir⁶⁰⁷. Sigorta sözleşmesinde başlangıç ve bitiş tarihlerinin belirlenmiş olması ile sigortacı rizikoyu taşıma yükümlülüğünün ne zaman sona ereceğini bilir ve bu zamana göre prim talep eder⁶⁰⁸. Sigorta sözleşmesinin süresi biterse, sözleşme de kendiliğinden sona erer⁶⁰⁹. Sözleşmenin kendiliğinden sona ermesi, sigorta teminatını da sonlandırır⁶¹⁰. Kural olarak, sigorta sözleşmesinin süresinin dolması halinde ayrıca bir fesih ihbarında bulunarak sözleşmenin sona erdiğini bildirmeye gerek yoktur⁶¹¹. Ancak taraflar aralarında anlaşarak, sözleşmenin sona ermesini fesih ihbarında bulunmaya bağlamışlarsa, taraflardan birisi bu fesih ihbarını yerine getirmediği sürece, süresi dolmuş olsa da sözleşme geçersiz hale gelmez⁶¹². Sigortalının ölümüne bağlanmış olan hayat sigortasında ise, sigortalının ölmesi ve sigortacının sigorta bedelini ödemesiyle sigorta sözleşmesi sona erer. Sigorta sözleşmenin sürenin dolması ile sona ermesi halinde, taraflar arasındaki dar anlamda borç ilişkisi sona ermez⁶¹³. Zira sigorta primleri taksit taksit ödeniyorsa, sürenin sona ermesi halinde taksitlerin tamamı ödenmemiş olabilir. Bu durumda kalan taksitlerin ödenmesine devam edilmesi gerekir⁶¹⁴. TTK. m. 1473'e göre, sorumluluk sigortalarında ise sözleşme sona ermiş olsa da sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olay sebebiyle

⁶⁰⁶ Özbolat, s. 127; Çeker, s. 122.

⁶⁰⁷ Aral Eldeleklioğlu, s. 175.

⁶⁰⁸ Günay, s. 134.

⁶⁰⁹ Kender, Hususi Sigorta, s. 368.

⁶¹⁰ Çeker, s. 122.

⁶¹¹ Kayıhan / Bağcı, s. 249.

⁶¹² Çeker, s. 122; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 215.

⁶¹³ Günay, s. 134.

⁶¹⁴ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 215.

zararın sonradan ortaya çıkması dikkate alınmaksızın sigortacının sorumluluğu sona ermez.

Zarar sigortası ile ilgili sigorta sözleşmeleri, uygulamada genellikle bir yıllık süreler ile yapılmakta ve bu süre poliçe üzerine yazılmaktadır⁶¹⁵. Poliçeye yazılan sürenin bitmesiyle birlikte ise yeni bir poliçe düzenlenir. Yeni sigorta poliçesinin süresi, eski poliçenin bittiği süreden itibaren başlar⁶¹⁶. Peki, yeni düzenlenmiş olan poliçe, zaten mevcut olan sigorta sözleşmesinin devamı niteliğinde midir, yoksa ayrı bir sigorta sözleşmesi yapılmış olarak mı kabul etmek gerektiği konusu uyuşmazlıkların çıkmasına sebep olmuştur⁶¹⁷. Yargıtay'ın bu konuda vermiş olduğu kararlarına göre, bu durumda birbirini takip eden ayrı ayrı düzenlenmiş poliçeler için tarafların herhangi bir anlaşması yoksa, bu poliçelerin ayrı sigorta sözleşmeleri sayılmaları gerekir.⁶¹⁸ Ayrıca, yine Yargıtay tarafından verilen kararlarda, ikinci poliçe düzenlendikten sonra ilk prim ödenmemiş olması halinde, sigorta himayesinin başlamayacağı da kabul edilmiştir⁶¹⁹.

4.1.1.2. Rizikonun gerçekleşmesi ile sözleşmenin sona ermesi

Türk Ticaret Kanunu rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte taraflara sözleşmeyi sona erdirmeye hakkı tanımıştır. Rizikonun gerçekleşmesi neticesinde sigorta ile teminat altına alınan bir riziko artık olmadığından sigorta sözleşmesi sona erer. Ancak, hayat

⁶¹⁵ Kender, Hususi Sigorta, s. 368.

⁶¹⁶ Aral Eldeleklioğlu, s. 175.

⁶¹⁷ Ayhan / Çağlar / Özdamar'a göre, sigorta sözleşmesi sona ermeden ve sözleşme konusu da değiştirilmeden, sadece sözleşme süresi uzatılabilir; bu halde yeni bir sigorta sözleşmesinden bahsedilemez. Bunun için, sürenin uzatıldığına sözleşme değişikliği olarak sözleşmede yer alması ve ikinci poliçenin birincisinin devamı olduğunun belirtilmesi gerekir. (Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 215-216).

⁶¹⁸ “Dava, can sigortaları kapsamında hastalık sigortası çerçevesinde tazminat istemine ilişkindir. TTK'nın 1324. maddesi göndermesiyle TTK'nın 1266/3. maddesi gereğince yapılan sigortalar poliçede yazılı süre içinde teminat vermektedir. Bu durumda yapılan bir poliçeden sonra yapılan ikinci poliçenin ilk poliçenin uzantısı olan bir zeyilname veya bir yenileme poliçesi olduğu sonraki poliçede belirtilmeden ikinci poliçenin ilk poliçenin devamı ve aynı teminatları içeren bir sigortayı yansıttığından bahsedilemez. Somut olayda davacının davalıya 16.10.1996-1997 sürecini kapsayan Tehlikeli Hastalıklar Sigortası yaptırdıktan sonra ikinci kez 13.10.1997-1998 dönemi için ve fakat ikinci poliçenin birinci poliçenin devamı niteliğinde olduğunu gösterir bir zeyilname veya poliçe üzerine bu husus derecelendirilmeden sigorta yaptırdığı anlaşılmalıdır; ikinci poliçenin birincisinin devamı niteliğinde olduğundan söz etme imkânı bulunmadığından, sağlık sigortası özel şartlarının 6. maddesi uyarınca 6 aylık süre içerisinde meydana gelen rizikodan ötürü davalı sigortacının sorumlu tutulamaz Y. 11. HD. T. 18.09.2000, E. 2000/5930, K. 2000/6713 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁶¹⁹ “Birbirini takip eden sözleşmeler birbirinden ayrı sözleşmeler olup takip eden poliçe verildikten sonra ilk prim ödenmemişse sigorta himayesi başlamaz” Y. 11. HD. T. 27.05.1996, E. 1996/ 3492, K. 1996/3810 sayılı kararı; Kender, Hususi Sigorta, s. 369, dn. 370.

sigortasında sigortacı sigorta bedelini ödediği zaman, zarar sigortalarında ise sigorta süresi içinde tam zarar söz konusu ise sigorta sözleşmesi sona erer⁶²⁰. Kasko sigortalarında da benzer düzenlemeler getirilmiştir⁶²¹. Bu durumlar dışında sigorta sözleşmesine bağlı rizikonun gerçekleşmesi sözleşmeyi sona erdirmez⁶²².

Tam zararın oluşması ile sigorta sözleşmesi sona ereceğinden, sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini bildirme ve zararın artmasına engel olmak için gerekli önlemleri alma ve değişiklik yapmama yükümlülüğü, sigortacının ise tazminat ödeme yükümlülüğü devam eder⁶²³. Sigortacı, sigorta bedelini veya sigorta tazminatını ödediği takdirde borcundan kurtulmuş olur⁶²⁴.

Kısmi zarar varsa taraflar sözleşmeyi feshedebilir ancak aksine hüküm yoksa riziko sonucu mal kısmen zarar gördüğünde kalan kısım için sigorta sözleşmesi devam eder⁶²⁵ (TTK. m. 1428/2). Kısmi zarar halinde sigorta bedeli rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren ödenen tazminat miktarı kadar eksilir⁶²⁶. Yani, kısmi hasar halinde, sigorta süresi içinde zarar ortaya çıkmış ve sigortacı tazminat ödemişse, söz konusu tazminat sigorta bedelinden düşülür ve kalan kısım üzerinden sigortacının sorumluluğu devam eder⁶²⁷. Sözleşmenin devam etmesi halinde taraflar, sigorta bedelini aralarında anlaşarak düzenledikleri bir zeyilname ile arttırabilirler⁶²⁸.

TTK. m. 1428/2, kısmi zarar hâllerinde taraflara sigorta sözleşmesini feshedebilme imkânı da tanımıştır. Ancak, sigortacının bu hakkını kullanabilmesi için kısmi tazminat ödemesini yapmış olması gereklidir. Sigorta bedelinin ödenmesine kadar geçen süre

⁶²⁰ Y. 11. HD. T. 10.02.2004, E. 2003/6920, K. 2004/1041 "...sigorta edilmiş rizikonun gerçekleşmesi ile tam ziya meydana geldiği takdirde sigorta teminatı, diğer bir deyişle sigorta konusu ortadan kalktığından, sigorta sözleşme ilişkisi sona erer. Dava konusu olayda da, 29.05.1999 başlangıç tarihli poliçe ile teminat altına alınan dekorasyon için sigorta teminatı, 17.08.1999 tarihli tam ziyaa sebebiyle sona ermiştir" (Bilgen, s. 131-132).

⁶²¹ Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartları m.B.4.4.1'e göre, "Rizikonun gerçekleşmesi ile tam hasar meydana geldiği takdirde sigorta teminatı sona erer. Teminatın sona ermesi ile sigortacı primin tamamına hak kazanır".

⁶²² Günay, s. 134.

⁶²³ Çeker, s. 124.

⁶²⁴ Kayıhan / Bağcı, s. 250.

⁶²⁵ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 216; Bilgen, s. 129; Günay, s. 134; Y. 17. HD. T. 04.03.2010, E. 2009/7688, K. 2010/1948 "...Kısmi hasarlarda taraflar sigorta sözleşmesini feshetmek hakkına sahiptir. Sigortacı ise fesih hakkını ancak tazminatı ödemediği önce kullanabilir. O halde, bu maddeye dayanılarak sigortacı tarafından sigorta sözleşmesinin geçerli bir biçimde feshedilebilmesi için öncelikle riziko gerçekleşmeli, daha sonra tazminat ödenmeden önce düzenlenecek bir zeyilname ile sözleşme feshedilmelidir" (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁶²⁶ Özbek, s. 128.

⁶²⁷ Çeker, s. 124.

⁶²⁸ Çeker, s. 121.

içerinde rizikonun tekrar gerçekleşmesi sebebiyle sigorta ettiren zarara uğrarsa, sigortacı bu zarardan da sorumludur⁶²⁹. Taraflar sigorta sözleşmesine ekleyecekleri bir hükümlerle sigortacıya veya iki tarafa da sigorta sözleşmesini feshetme yetkisi verme imkanına sahiptir⁶³⁰. Kasko sigortalarında da bu yönde bir düzenleme mevcuttur⁶³¹.

4.1.1.3. Sigorta konusunun ortadan kalkması ile sözleşmenin sona ermesi

Sigorta sözleşmesine konu edilmiş olan eşya sigortanın koruması dışında bir tehlike veya olay sebebiyle ortadan kalkarsa sigorta sözleşmesi de sona erer⁶³². TTK. m. 1408 uyarınca, sigorta sözleşmesinin kurulması anında, sigorta konusunu oluşturan menfaat mevcut değilse, sigorta sözleşmesi geçersiz sayılır. Sözleşmenin kurulması anında var olan menfaat, sözleşme süresi içinde ortadan kalkarsa, sözleşme o anda geçersiz olur. Sigorta sözleşmesinin kurulması aşamasında mevcut olan bir menfaatin sonradan ortada kalkması sigorta sözleşmesini kendiliğinden sona erdirir. Bu sona ermenin gerçekleşebilmesi için menfaatin, sigorta sözleşmesi ile teminat altına alınmış olan riziko veya olay dışında başka bir sebepten kaynaklanarak ortadan kalması gerekir⁶³³. Örneğin, hırsızlık rizikosuna karşı sigorta ettirilen evin, belediye tarafından gecekondulaşmayı önleme çalışmaları kapsamında yıkılması durumunda sigorta sözleşmesi sona erer. Yine sözleşme ile teminat altına alınmamış olan bir olay sebebiyle hayat sigortası yaptırmış olan kişinin ölmesi, taraflar arasındaki sigorta sözleşmesini sona erdirir ve artık sigortalı sigorta tazminatını alamaz⁶³⁴. Uygulamada bu gibi örnekleri çoğaltmak mümkündür; buradaki ana tema poliçede teminat altına alınmamış olan bir rizikodan veya olaydan dolayı meydana gelen zararın sigorta sözleşmesini geçersiz hale getirerek ortadan kaldırmasıdır.

⁶²⁹ Kayıhan / Bağcı, s. 250.

⁶³⁰ Çeker, s. 125.

⁶³¹ Kara Araçları Kasko Sigortası Genel Şartları m.B.4.2'ye göre, "Kısmi hasarlarda sigortacının sözleşmeyi feshi hakkı ve bu hakkın tâbi olduğu şartlara poliçede yer verilir. Sigortacı fesih hakkını bu genel şartlar uyarınca tazminatın ödenmesinden sonra kullanabilir".

⁶³² Y. 11. HD. T. 10.02.2004, E. 2003/6920, K. 2003/1041 "Sigorta edilmiş rizikonun gerçekleşmesi ile tam ziya meydana geldiği takdirde sigorta teminatı diğer bir deyişle sigorta konusu ortadan kalktığından sigorta sözleşme ilişkisi sona erer" (www.sinerjimevzuat.com).

⁶³³ Kayıhan / Bağcı, s. 251.

⁶³⁴ "Örneğin, kazaya karşı hayatı sigorta edilen kişinin hastalık sebebiyle ölmesi halinde sigorta konusu oradan kalktığı için, sigorta sözleşmesi sona erer" (Kender, Hususi Sigorta, s. 369).

Sigorta ettirene veya sigortadan yararlanacak olan kişilere (sigortalı, can sigortalarında lehtar) isnat edilemeyen sebeplerle rizikonun gerçekleşmesi imkansızlaşır ise sigorta sözleşmesi hükümden düşer ve işlemiş günlere ait primler hariç sigortacı prime hak kazanamaz⁶³⁵. Burada, sigortacının sorumluluğu rizikonun imkansızlaşmasından önce başlamışsa sigortacı sadece, sorumluluğunun devam ettiği sürede hak kazandığı primi alabilir.

4.1.1.4. Sigortalı malın sahibinin değişmesi ile sözleşmenin sona ermesi

Sigorta sözleşmesinde aksine düzenleme yoksa, sigorta edilen menfaatin sahibinin değişmesi, sigorta ilişkisini sona erdirir (TTK. m. 1470)⁶³⁶. Bu durumda sigortalanmış olan menfaatin sahibinin değişmesi halinde sigorta sözleşmesi kendiliğinden sona erer⁶³⁷. Örneğin, hırsızlığa karşı sigorta edilmiş olan bir taşınmaz satılmışsa ve sigorta sözleşmesi henüz sona ermemişse, sözleşmede ayrıca düzenlenmediği takdirde, yeni malik sigorta sözleşmesindeki haklardan yararlanamaz. Hırsızlığa karşı taşınmazını teminat altına almak istiyorsa tekrar sigorta yaptırmayı gerekir. Ancak zorunlu trafik sigortasında aracın satılması halinde, aracın satışından sonraki on beş gün eski sigorta poliçesi geçerlidir⁶³⁸. Zorunlu trafik sigortasında getirilen bu düzenlemenin amacı,

⁶³⁵ Kaner, s. 61.

⁶³⁶ TTK. m. 1470'in gerekçesinde "Menfaat sahibi değişikliği ilgili olan Tasarının bu maddesi ile mevcut sistem tamamıyla tersine çevrilmiştir. 6762 sayılı Kanununun 1303 üncü maddesinde sigortalı malın sahibinin değişmesi matlabı altında yapılan düzenlemeye göre, aksine sözleşme yoksa menfaat sahibi değişikliğinde sözleşme ilişkisi devam ederken, Tasarı da aksine sözleşme yoksa sözleşme ilişkisinin son bulacağı kabul edilmiştir. Temeldeki bu değişikliğin sebebi ise sigorta uygulamalarıdır. Uygulamada, bir çok sigorta genel şartında ya da özel şartlarla 6762 sayılı Kanununun 1303 üncü maddesinde uygulama zaten tersine çevrilmiş durumdadır. Bu sebeple de Tasarının bu maddesi ile uygulamadaki durumun Kanunlaştırılması istenmiştir. Ayrıca, sigortalı şahısındaki değişiklik sigortacı açısından da önem arz edebilir. Menfaat sahibi değişikliği sigortacı yönünden sübjektif ya da objektif riziko ağırlaşması niteliğinde olabilir. Riski taşıyan ise sigortacıdır. Bu sebeple ilke olarak menfaat sahibi değişikliklerinde sözleşme ilişkisinin son bulacağı kabul edilirken taraflara da aksine sözleşme yapabilme imkânı tanınmıştır" açıklaması yer almaktadır.

⁶³⁷ Kayıhan / Bağcı, s. 251; Y. 17. HD. T. 15.06.2017, E. 2016/9974, K. 2017/6835 "...Menfaat sahibi değişikliğinin söz konusu olmadığı, dava konusu hasarın sigorta teminatı kapsamında kaldığı..."; Aynı yönde, Y. 17. HD. T. 03.03.2014, E. 2014/3600, K. 2014/2888; Y. 17. HD. T. 24.03.2014, E. 2013/11636, K. 2014/4238 "...Dava konusu rizikonun kasko sigortası teminat kapsamında olmadığını, aracın dava dışı.... tarafından 24.05.2010 tarihinde davacı şirkete satılması nedeniyle menfaat sahibinin değişmesinden dolayı sigorta sözleşmesinin kendiliğinden feshedilmiştir..." (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁶³⁸ Çeker, s. 122; 2918 sayılı KTK. m. 94; Y. 17. HD. T. 07.02.2012, E. 2011/12976, K. 2012/ 1253 "Sigortalı aracı işletenlerin değişmesi halinde, devreden kişi 15 gün içinde sigortacıya durumu bildirmek zorundadır. Sigortacı sigorta sözleşmesini durumun kendisine tebliği tarihinden itibaren onbeş gün içinde feshedebilir. Sigorta fesih tarihinden onbeş gün sonrasına kadar geçerlidir"; "...Böyle bir durumda, yeni

araçların sigortasız olarak trafiğe çıkmasının ve kaza anında sigortasız olmasının engellenmek istenmesidir.

4.1.1.5. Sigortacının iflâsı ile sözleşmenin sona ermesi

Sigortacının herhangi bir sebeple iflas etmesi halinde, artık sigorta sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini yerine getirmesi beklenemeyeceğinden, bu durum sözleşmeyi kendiliğinden sona erdirir⁶³⁹. Sigortacının iflası halinde sigorta sözleşmesinin sona ermesinin sonuçları ileriye etkili olarak sonuç doğurur⁶⁴⁰. Çünkü TTK. m. 1418/1'e göre iflastan önce ödenmemiş olan tazminatlar, Sigortacılık Kanununun gereğince, özel hükümler saklı kalmak koşuluyla, sigortacının ayırması gereken teminatlardan sonra iflas masasından karşılanır (SK. m. 10). Sigortalı, sigorta ettiren ve lehtar iflas masasına İcra ve İflas Kanunu'nun 206. maddesinin dördüncü fıkrasında düzenlenen üçüncü sırada katılır (TTK. m. 1418/2).

TTK m. 1506'da ise hayat sigortalarında sigortacının iflası ile ilgili olarak özel bir düzenleme yapılmıştır. TTK m. 1506'e göre, sigortacının iflasının açıldığı tarihte, bir yıldan uzun süreli sigortalarda, riziko gerçekleşmemiş veya gerçekleşmiş fakat bedel ödenmemişse, ilk hâlde iflasın açıldığı, ikincisinde ise rizikonun gerçekleştiği andaki matematik karşılıklar⁶⁴¹ hak sahiplerine ödenir. Hüküm uyarınca, bir yıldan uzun süreli yapılan sigortalarda, riziko gerçekleşmeden sigortacı iflas etmişse, iflasının açıldığı tarihte matematik karşılıklar ödenir. Riziko gerçekleşmiş ama bedel henüz ödenmeden sigortacı iflas etmişse, rizikonun gerçekleştiği andaki matematik karşılıklar ödenir.

işletenle sigorta sözleşmesinin devam ettirip ettirilmeyeceği konusunda takdir hakkı sigortacıya bırakılmış olup, sigortacı durumun kendisine bildirilmesinden itibaren 15 gün içinde sözleşmeyi feshedebilme imkanına sahiptir..." (Bilgen, s. 164).

⁶³⁹ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 217; Günay, s. 134; Aral Eldeleklioğlu, s. 179; Atabek, Reşat, "Sigortacının Aczi", BATİDER, C. XIV, S. 2, 1987, s. 75.

⁶⁴⁰ Kayıhan / Bağcı, s. 258.

⁶⁴¹ SK m. 16/5'e göre, "Matematik karşılık; bir yıldan uzun süreli hayat, sağlık, hastalık ve ferdi kaza sigortası sözleşmeleri için sigorta şirketleri tarafından sigorta ettirenler ile lehdarlara olan yükümlülüklerini karşılamak üzere sözleşme teknik esaslarında belirtilen, istatistiksel ve aktüeryal yöntemler kullanılarak hesaplanan karşılıklar ile taahhüt edilmişse, bu karşılıkların yatırıma yönlendirilmesi sonucu elde edilen gelirden sigortalılara ayrılan pay karşılıkları toplamıdır".

4.1.2. Sigorta Sözleşmesinin Tarafların İradesi ile Sona Ermesi

TTK. m. 1413 ve devamında sigorta sözleşmesinin fesih ve cayma sebebiyle sona ermesi düzenlenmiştir. Kanunda sayılan hallerde, sigorta sözleşmesi sigorta ettirenin veyahut sigortacının tek taraflı irade açıklamasıyla sona erdirilebilir. Bu tek taraflı irade açıklamasıyla sözleşmenin sona ermesi bazı durumlarda fesih bazı durumlarda cayma olarak karşımıza çıkar. Ayrıca sigorta sözleşmesi, tarafların aralarında anlaşarak düzenledikleri bozma sözleşmesi (ikale) ile de sona erdirilebilir⁶⁴².

Sigorta sözleşmesinin sona erdirilmesi kanunda sayılan sebeplerden birinin sözleşmenin taraflarınca gerçekleştirilmesi ile olur. Ancak bu hallerden biri gerçekleşse bile sigorta sözleşmesinin feshinin yapılabilmesi için öncelikle sigortacının sözleşmeden doğan sorumluluğunun başlamış olması gereklidir⁶⁴³. Kanundan doğan fesih hakkı özellikle, sigorta sözleşmesi gibi sürekli sözleşme ilişkisini sona erdirmeye yönelik sözleşmeler için düzenlenmiştir.

Tarafların varması gerekli tek taraflı irade açıklamaları ile aralarındaki hukuki ilişkiyi sona erdirmelerine fesih denir⁶⁴⁴. Feshin kullanılması, hiçbir koşula bağlanmadığı gibi bir kez kullanılan fesih, sonradan geri alınamaz⁶⁴⁵. Feshin yapılması ile sözleşmenin hüküm ve sonuçları geleceğe etkili olarak sonuçlanır. Fesih hakkı, kanundan ya da sözleşmeden kaynaklanır. Fesih kanundan kaynaklanıyorsa, sigorta sözleşmesi gibi sürekli sözleşmelerde kullanılabilir⁶⁴⁶. Sigorta sözleşmesinin feshedilmesi ile sözleşmede fesihden önce doğmuş olan alacak ve borçlar varsa, bu alacaklar ve borçların geçerlilikleri devam eder.

4.1.2.1. Bozma sözleşmesi (ikale) ile sözleşmenin sona ermesi

Bozma sözleşmesi (ikale) Türk Borçlar Kanununda düzenlenmemiştir. Ancak bir sözleşmenin tarafları, sözleşme özgürlüğü ilkesi çerçevesinde daha önceden yapmış oldukları sözleşmeyi aralarında anlaşarak yeni bir sözleşme ile sona erdirebilirler.

⁶⁴² Y. 17. HD. T. 18.06.2013, E. 2012/10483, K. 2013/9333 “...Poliçe, karşılıklı irade beyanı ve imzalanan mutabakatnameyle sona erdirilmiştir” (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁶⁴³ Kaner, s. 62.

⁶⁴⁴ Eren, Genel, s. 1259; Akıncı, s. 294; Yıldırım, s. 294; Akkurt / Erdoğan / Tokat, s. 325.

⁶⁴⁵ Eren, Genel, s. 1259.

⁶⁴⁶ Eren, Genel, s. 1259; Akıncı, s. 294.

Yapılan bu yeni sözleşmeye bozma sözleşmesi (ikale) denir⁶⁴⁷. Sözleşmenin geçerliliği herhangi bir şekil şartına tabi değildir. Sigorta sözleşmesinin tarafları da sigorta poliçesinde belirtilmiş olan sigorta sözleşmesinin süresi dolmamış olsa da karşılıklı olarak anlaşarak sigorta sözleşmesini sona erdirebilirler⁶⁴⁸. Taraflar karşılıklı olarak anlaşmışsa, sigorta sözleşmesini yeni bir sözleşme yaparak sonlandırabilirler⁶⁴⁹. Bu durumda sigorta sözleşmesi bozma sözleşmesi ile sona ermiş olur. Sigorta sözleşmesinin bozma sözleşmesi ile sona erdirilmesini taraflar sözlü veya yazılı şekilde yapabilirler.

Tarafların anlaşması sonucunda ifasına başlanmış olan sigorta sözleşmesi ileriye etkili olarak sonlandırılmış olur. Taraflar önceden yapmış oldukları sözleşmeden kaynaklanan alacaklarından ve borçlarından karşılıklı olarak vazgeçmiş sayılırlar⁶⁵⁰. TTK. m. 1419'a göre, sigorta sözleşmesinin tarafların karşılıklı anlaşması ile sona ermesi halinde, Türk Ticaret Kanununda aksi düzenlenmemişse, henüz işlememiş günlere ait primler sigorta ettirene geri verilmelidir⁶⁵¹

4.1.2.2. Sigorta ettirene tanınan fesih ve cayma hakkı ile sözleşmenin sona ermesi

Sigorta ettiren, sigortacının konkordato ilan etmesi, ilgili sigorta dalına ait ruhsatının iptal edilmesi veya sözleşme yapma yetkisinin kaldırılması ve bu gibi durumlar içinde olduğunu öğrendiği andan itibaren bir ay içinde sigorta sözleşmesini feshedebilir (TTK. m. 1413/I). Hükme göre, sigortacının konkordato ilan etmesi, ruhsatının iptal edilmesi ve sözleşme yapma yetkisinin kaldırılması hallerinde sigorta ettiren, sözleşmeyi fesih imkanına sahiptir. Kanunun sigorta ettirene vermiş olduğu bu süre hak düşürücü bir süredir. Süre, sigorta ettirenin durumu öğrendiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Hükümden kanun koyucunun, fesih sebeplerini sınırlı olarak saydığı değil, benzer durumlarda da fesih hakkının kullanılabilceği anlaşılmalıdır⁶⁵².

⁶⁴⁷ Eren, Genel, s. 1258; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 216.

⁶⁴⁸ “Davacı sigorta ettiren ile davalı sigorta şirketi arasında imzalanan poliçe karşılıklı irade beyanı ve imzalanan mutabakatnameyle sona erdirilmiştir” Y. 17. HD. T. 18.06.2013, E. 2012/10483, K. 2013/9333 sayılı kararı, Aral Eldeleklioğlu, s. 177.

⁶⁴⁹ Aral Eldeleklioğlu, s. 177.

⁶⁵⁰ Eren, Genel, s. 1258; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 217.

⁶⁵¹ Kender, Hususi Sigorta, s. 370; Çeker, s. 122.

⁶⁵² Günay, s. 136.

Sigortacı, sigorta teminatının kapsamında değişiklik yapmadan, ayarlama şartına dayanarak primi tek taraflı olarak yükseltirse, sigorta ettiren, sigortacının bildirimini aldığı tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilir (TTK. m. 1414). Sigorta sözleşmesinin süresi uygulamada en geç bir yıldır. Bu süre içinde, sigortacı tarafından prim miktarının arttırılması mümkündür. Sigorta ettiren, arttırılan prim miktarını ödeyecek durumda değilse, kanuna göre artışın kendisine bildirilmesinden itibaren bir ay içinde sigorta sözleşmesini feshedebilme imkanı vardır⁶⁵³.

TTK. m. 1415'e göre, sigortacının sigorta sözleşmedeki bazı hükümleri haklı olarak kısmen feshetmesi halinde sigortacının sözleşmeyi geri kalan hükümlerle, aynı koşullarla yapması mümkün değilse, sigortacı sigorta sözleşmesinin tamamını feshedebilir veya sözleşmenin tamamından cayabilir. Hüküm uyarınca, sigortacı, haklı sebeplerle kısmen sözleşmeyi feshetmişse veya sözleşmeden caymışsa, sigorta ettiren de sözleşmenin tamamını feshedebilir veya sözleşmeden cayabilir. Bu durumda kanun sigortacıya isterse sözleşmeyi kısmi olarak feshetme isterse sözleşmenin tamamını sona erdirebilme imkânı tanımıştır⁶⁵⁴.

Sigortacının içine düştüğü zor durumlar sebebiyle artık rizikoyu karşılayamayacak duruma düşmesi yani aciz hali içinde olması veya sigorta hakkında yapılan takiplerin boşa çıkması halinde, talep edilen teminatları verememesi hallerinde sigorta ettiren sözleşmeyi bir hafta içinde feshetme hakkına sahip olur. Örneğin, sigortacı mali bakımdan sigorta tazminatı veya sigorta bedelini ödeyemeyecek duruma (acze) düşmüşse sigorta ettiren sözleşmeyi feshedebilir (TTK. m. 1471).

4.1.2.3. Sigortacıya tanınan fesih ve cayma hakkı ile sözleşmenin sona ermesi

Sigorta ettiren, primlerin tamamını ödemediği halde korkordato ilan etmişse, sigortacı, bu durumu öğrenmesinden itibaren bir aylık bildirim süresine uyararak sigorta sözleşmesini feshedebilir (TTK. m. 1413/2). Hükümün bu fıkrası zorunlu sigortalar ile prim ödenmesinden muaf olan can sigortalarında uygulanmaz (TTK. m. 1413/3).

Sigorta ettirenin primin ödenmesinden önce acze düşmesi, iflas etmesi veya kendisi hakkında yapılan takibin semeresiz kalması halinde sigortacı, teminat verilmiş olması

⁶⁵³ Kayıhan / Bağcı, s. 253; Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 220.

⁶⁵⁴ Kayıhan / Bağcı, s. 253.

saklı kalmak kaydıyla, sigorta sözleşmesini feshedebilir (TTK. m. 1417/2). Sigorta ettiren, ilk primi veya primi ya da sonraki primlerden birini zamanında ödemezse sigortacı sözleşmeyi feshedebilir veya sözleşmeden cayabilir.

Sigorta ettiren rizikonun meydana gelme ihtimaliyle ilgili olarak beyan yükümlülüğünü yerine getirmezse sigortacı, kanundaki koşullar çerçevesinde sözleşmeyi feshedebilir veya sözleşmeden cayabilir⁶⁵⁵. Sigortacı fesih bildirimini sigorta ettirenin veya sigortalının veyahut varsa lehtarın sigortacıya bildirmiş olduğu son adresine yapmalıdır (TTK. m. 1416).

Sigorta ettiren veya izin verdiği başka bir kişi, rizikonun gerçekleşme ihtimalini arttıracak veya mevcut durumu ağırlaştıracak davranışlarda bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça rizikonun ağırlaşmasına sebep olacak durumlar ortaya çıkarsa bu durumları derhal sigortacıya bildirmek zorundadır⁶⁵⁶. Eğer sigorta ettiren, rizikonun ağırlaşmasına sebep olan durumları bilmiyorsa, bu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde sigortacıya bildirmelidir (TTK m. 1444/2). Sigortacı sözleşmenin süresi içinde, rizikonun gerçekleşmesi veya mevcut durumun ağırlaşması ihtimalini ya da sözleşmede riziko ağırlaşması olarak kabul edilebilecek olayların varlığını öğrendiği takdirde, bu tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilir veya prim farkı isteyebilir. Farkın on gün içinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme feshedilmiş sayılır (TTK. m. 1445/1). Değişikliklerin yapılmasından önceki duruma dönülmesi halinde

⁶⁵⁵ Kaner, s. 64-65; Y. 17. HD. T. 06.05.2019, E. 2016/ 2888, K. 2019/ 5536 “sigorta poliçesinin lehdarı olmayan davacıların dava ehliyetini haiz olmadıklarını, müteveffa ...'in de sigorta başvuru formunda rahatsızlığını belirtmediğini, bu gizlediği rahatsızlığından dolayı daha sonra vefat edince davalı sigorta şirketinin hayat sigortaları genel şartları madde C2/2,2 maddesi uyarınca beyan yükümlülüğünün yerine getirilmemesi sebebi ile 20/03/2013 tarihinde sözleşmeden cayıldığını beyanla davanın reddini savunmuştur...sigortalının hayat sigortası poliçesinin düzenlenmesi sırasında mevcut rahatsızlığını kasten bildirmedeği, daha sonra vefat ettiği gerekçesiyle beyan yükümlülüğünü ihlal ettiğinden davanın reddine karar verilmiş; hüküm, davacılar vekili tarafından temyiz edilmiştir...davacılar vekilinin yerinde görülmeyen tüm temyiz itirazlarının reddiyle usul ve yasaya uygun bulunan hükmün ONANMASINA”; Y. 13. HD. T. 22.10.2018, E. 2016/4141, K. 2018/9872 “sigortalı tarafından var olan hastalık kasten bildirilmemiş ise sigortacının sözleşmeden cayma hakkı söz konusudur”; Y. 17. HD. T. 08.04.2019, E. 2016/9412, K. 2019/4216 “...Davacı vekili, davacı murisiün 21.03.2011 tarihinde vefat ettiği,.... AŞ.den konut ve tüketici kredisi kullandığı ve 20.08.2010 tarihinde davalı şirket ile hayat sigortası poliçesi düzenlendiği, murisin ölümü üzerine yapılan başvuruya, şifahen kredi taksitlerinin sigorta şirketi tarafından ödeneceğinin bildirildiği, ödeme yapılmaması üzerine taksitlerin müvekkili tarafından ödendiği, davalı sigorta şirketinin sözleşmeden rizikonun gerçekleşmesinden 3 ay sonra caydığı, banka yetkililerinin murisin sağlık durumunu bizzat görerek poliçeyi tanzim ettikleri, öğretmen olan murisin mesleğine ve günlük aktivitelerine devam ettiği, mevcut rahatsızlığı nedeniyle ölüm riski altında bulunmadığı, davalının 1 aylık hak düşürücü sürede cayma hakkını kullanmadığı, kredi taksitlerinin davalı tarafça ödenmesi gerektiğini...” (www.sinerjimevzuat.com).

⁶⁵⁶ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 217.

fesih hakkı kullanılamaz (TTK. m. 1445/2). Süresinde kullanılmayan fesih ve prim farkını isteme hakkı da düşer (TTK. m. 1445/3). Sigortacının menfaati ile ilgili bir husus, sigortacının sorumlu olduğu bir olay veya insanî bir görevin yerine getirilmesi ve hayat sigortalarında da sigortalının sağlık durumunda meydana gelen değişiklikler rizikonun artmasına sebep olmuşsa, sigortacının sözleşmeyi feshetme veya prim farkını isteme hakkı yoktur (TTK. m. 1445/3).

Sigorta ettiren, rizikonun gerçekleşmesinden sonra ihmali ile rizikonun artmasına veya ağırlaşmasına sebep olan değişiklikleri bildirmemiş ve beyan yükümlülüğünü ihlal etmiş, bu ihlal sebebiyle ödenecek sigorta tazminatı veya bedeli değişmişse ihmalin derecesine göre, tazminattan veya bedelden indirim yapılır⁶⁵⁷. Sigorta ettiren kasıtlı olarak söz konusu değişiklikleri bildirmemişse ve meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacı sözleşmeyi feshedebilir. Sigortacının sözleşmeyi feshetmesi halinde sigorta ettirene sigorta tazminatı veya bedeli ödenmez. Meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı yoksa, sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta tazminatını veya bedelini öder (TTK. m. 1445/5).

Sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinden doğan yükümlülüklerini ihlal etmesi durumunda da sigortacıya TTK m. 1449'da sigorta sözleşmesini fesih hakkı tanınmıştır. Ancak sigortacının bu fesih hakkını kullanabilmesi için sigorta ettirenin yükümlülüklerini kasıtlı olarak ihlal etmesi ve ihlalin rizikonun gerçekleşmesine veya sigortacının yapması gereken edimin kapsamına etki etmesi gerekir. İhlalin kasıtlı olması halinde sigortacı bu durumu öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde fesih hakkını kullanmak zorundadır. Bu süre içinde kullanılmayan fesih hakkı düşer (TTK m. 1449/2).

4.2. Sigorta Sözleşmesinin Zamanaşımı

Zamanaşımı, alacaklının alacağını isteyebilmesi için kanun tarafından belirlenmiş olan sürede hareketsiz kalması ile alacağının ifa edilmesini isteme hakkını kaybetmesidir⁶⁵⁸. Alacaklının alacağının ifasını isteyememesi borcun tamamen sona erdiği anlamına

⁶⁵⁷ Ayhan / Çağlar / Özdamar, s. 218.

⁶⁵⁸ Akıntürk / Ateş, s. 195, dn. 1; Akıncı, s. 301; Oğuzman / Öz, s. 580; Yıldırım, s. 311.

gelmez. Belirtmek gerekir ki, zamanaşımına uğramış olan bir borç doğrudan doğruya sona ermez, borcun ifası mümkündür⁶⁵⁹. Ancak zamanaşımına uğramış olan bir borç artık eksik borç niteliği taşıyacağından bu borç dava veya takip edilemez⁶⁶⁰. Zamanaşımına uğramış olan borcun dava veya takip edilmesi halinde ise borçlunun zamanaşımı def'i ileri sürmesi neticesinde alacaklının davası reddedilecek, varsa yapılmış olan icra takibi iptal edilecektir⁶⁶¹.

Sigorta sözleşmelerinde zamanaşımı TTK. m. 1420/1'de düzenlenmiştir. Kanun hükmüne göre, sigorta sözleşmesinden doğan bütün talepler, alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak iki yıl⁶⁶² ve 1482'nci madde hariç olmak koşuluyla, sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin talepler her halde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl geçmekle zamanaşımına uğrar⁶⁶³. Diğer kanunlardaki hükümler saklıdır (TTK. m. 1420/2). Hükümden anlaşılacağı üzere, iki yıllık zamanaşımı süresi zarar sigortaları ve can sigortaları da sigorta sözleşmesinden doğan her türlü dava ve takipten

⁶⁵⁹ Eren, Genel, s. 1281; Akıncı, s. 301; Oğuzman / Öz, s. 598; Akıntürk / Ateş, S. 200; Bağcı, Ömer, "Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Taleplerde Zamanaşımı", Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 11, Ocak 2016, s. 160.

⁶⁶⁰ Eren, Genel, s. 1281; Akıncı, s. 301; Von Tuhr, s. 35; Bağcı, s. 160.

⁶⁶¹ BAM İstanbul 17. HD. T. 03.10.2019, E. 2019/1370, K. 2019/1715 "...Davacılar, davalı Sigorta şirketinin kendilerine göndermiş olduğu 04.04.2011 tarihli ihtarname ile verilen süre içerisinde primin ödenmemesi halinde poliçenin 04.05.2011 tarihinde iptal edileceğini öğrenmiş olduklarından davanın en geç 04.05.2011 tarihinden itibaren iki yıl içerisinde açılması gerekirken, iki yıldan sonra açılmış olduğundan, davalının buna dair zamanaşımının def'inin yerinde olduğunun kabulü gerekmiştir. Açıklanan nedenlerle, zamanaşımı süresi içerisinde açılmayan davanın bu nedenle red kararında bir isabetsizlik görülmemiş, davanın zamanaşımı süresi sonrasında açılması nedeniyle red kararına karşı davacı şirket vekilinin istinaf başvurusunun esastan reddine..." (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁶⁶² Y. 17. HD. T. 08.02.2018, E. 2016/15051, K. 2018/730 "...Genel Şartları'nın "zamanaşımı" başlıklı C.7. maddesinde "Sigorta sözleşmesinden doğan bütün talepler, sözleşmenin sona ermesinden itibaren iki yılda zamanaşımına uğrar." düzenlemesine yer verilmiştir. Anılan madde ışığında somut olay değerlendirildiğinde; davacı vekilince ıslah talebi 17.09.2015 tarihinde yapılmış, 15.09.2015 tarihinde ıslah harcı yatırılmış, davalı ... vekili tarafından süresi içinde ıslaha karşı zamanaşımı definde bulunulmuştur. Dava konusu 27022672 Poliçe nolu, 03.12.2011-03.12.2012 vadeli zorunlu deprem sigorta poliçesinin sona erme tarihi 03.12.2012 olup ... Genel Şartları'nın "zamanaşımı" başlıklı C.7. maddesi uyarınca sigorta sözleşmesinin sona erdiği 03.12.2012 tarihinden itibaren iki yıl sonrası 03.12.2014 tarihinde zamanaşımı süresi dolduğu gözetilerek..." (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁶⁶³ "...davacı sigortalının, davalı ... şirketine ihbarı en geç ... tarihinde yaptığı kabul edilse dahi, yasa gereğince ... gün sonra yani ... tarihinde muaccel olan tazminat talebinin iki yıl sonra olan ... tarihinde zamanaşımına uğramasına rağmen davacı davasını ... yıllık zamanaşımı süresinden sonra ... tarihinde açmıştır. Davacı müvekkilinin oyalandığını iddia etmiş ise de davacı, sigorta şirketinin tazminat talebini red tarihi olan ... tarihinden itibaren dahi iki yıllık süre içinde dava açmamıştır. Davacının bir diğer iddiası, hırsızlık olayı ile ilgili ceza davası açıldığı ve bu durumda 6098 sayılı TBK. nun ... maddesi gereğince uzamış ceza zamanaşımı uygulanması gerektiğine ilişkindir. Davacı, davalı ... şirketine karşı davasını haksız fiil hükümlerine göre değil, sigorta sözleşmesi hükümlerine göre ileri sürmüştür. Uzamış ceza zamanaşımı hükümlerinin iş bu davada sigorta şirketine karşı uygulanması mümkün değildir. Açıklanan sebeplerle, mahkemece davanın zamanaşımına uğradığı gerekçesi ile reddine dair verilen kararda bir isabetsizlik görülmediğinden, istinaf başvurusunun reddine karar verilmiştir" BAM. İstanbul 17. HD. T. 09.07.2018, E. 2018 / 1492, K. 2018 / 1221 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr).

kaynaklanan talep hakkı için geçerlidir⁶⁶⁴. İki yıllık zamanaşımı süresi, talep edilen alacağın niteliğine veya sigorta sözleşmesinin türüne göre belirlenecek olan muacceliyet gününden başlar⁶⁶⁵. TBK. m. 146'da ise bu süre on yıl olarak düzenlenmiştir. Sigorta sözleşmesinden kaynaklanan çeşitli alacak hakları vardır. Uygulamada uyuşmazlıkların önemli bir kısmı genellikle sigorta tazminatı veya bedeli ya da prim borcundan kaynaklanmaktadır⁶⁶⁶. TTK. m. 1420'de öngörülen altı yıllık zamanaşımı süresinin başlangıcı ise rizikonun gerçekleştiği tarihtir.

TTK. m. 1420'de öngörülen süreye aykırı olarak yapılan sigorta sözleşmesi koşulları ise geçersiz sayılır (TTK. m. 1452/2). Hükmün sonucundan anlaşılmaktadır ki sigorta sözleşmesine koyulan zamanaşımı süresini değiştiren sözleşme hükümleri geçersizdir. Ayrıca TTK.'da öngörülmüş olan bu süreler sadece sigorta sözleşmesine taraf olmuş kişilere uygulanabilir. Sigorta sözleşmesine taraf olmayan kişiler ise sigortacı aleyhine dava açmak istediklerinde zamanaşımı süreleri genel hükümlere tabidir⁶⁶⁷.

TTK. m. 1420/1'de öngörülen altı yıllık tavan süre, pasif sigortası niteliğindeki sorumluluk sigortalarında TTK. m. 1482'de on yıl olarak belirlenmiştir. TTK. m. 1420'de "diğer kanun hükümleri saklıdır" denilerek, TTK. m. 1482'de, Karayolları Trafik Kanunu'nun 109. maddesi ile Karayolu Taşıma Kanunu'nun 24. maddesini kastedilmektedir. Karayolları Trafik Kanunu m. 109'a göre, motorlu araç kazalarından doğan maddi zararların tazmini ile ilgili talepler, zarar görenin, zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren iki yıl ve herhalde, kaza gününden başlayarak on yıl içinde zamanaşımına uğrar. Karayolu Taşıma Kanunu m. 24'de ise "Bu Kanuna göre yapılan sorumluluk sigortası sözleşmelerinden doğan her türlü tazminat davası, hak sahibinin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren iki yıl ve her halde

⁶⁶⁴ Bağcı, s. 163.

⁶⁶⁵ "Sigorta mukavelesinden doğan bütün mutalebeler, iki yılda müruruzamana uğrar. Bu süre, sigorta bedelinin muaccel olduğu tarihten başlayacaktır" Y. 11. HD, T. 03.02.2016, E. 2015/10395, K. 2016/8700 sayılı kararı, Aral Eldeleklioğlu, s. 182.

⁶⁶⁶ "Dava, zorunlu deprem sigorta poliçesine dayanan tazminat istemine ilişkindir... taraflar arasında düzenlenen DASK poliçesi 25/10/2011-25/10/2012 tarihleri arasında geçerli olup poliçe 25/10/2012 tarihinde sona ermektedir. Dava ise 09/04/2014 tarihinde açıldığına göre davanın sözleşmenin sona ermesinden itibaren iki yıllık süresinde açılmış olduğu anlaşılmasına göre işin esasına girilerek davacının talebi konusunda bir karar vermek gerekirken davanın zamanaşımına uğradığı gerekçesi ile reddi bozmayı gerektirmiştir" Y. 17. HD. T. 05.02.2018, 2015/11062 E., 2018/592 sayılı kararı (www.sinerjimevzuat.com.tr).

⁶⁶⁷ Bağcı, s. 165.

zarara sebep olan olay tarihinden itibaren on yıl sonra zamanaşımına uğrar” denilerek Karayolları Trafik Kanunu’na benzer bir düzenleme getirilmiştir.

Karayolu Taşıma Kanunu ve Karayolları Trafik Kanununda öngörülen on yıllık sürenin başlangıcı ise sigorta konusu rizikonun gerçekleştiği tarihtir⁶⁶⁸. Sorumluluk sigortasında, zarar gören üçüncü kişinin sigortacıya doğrudan başvurma hakkı dikkate alınarak, sigortacıya karşı olan tazminat talebi Türk Borçlar Kanunundaki genel zamanaşımı süresine tabi tutulmuştur⁶⁶⁹. Bu sebeple, zarar gören üçüncü kişinin alacak hakkı muaccel olduktan sonra iki yıl içinde zamanaşımına uğrayacaktır⁶⁷⁰. Sigorta ettirenin rizikonun gerçekleştiğini geç öğrenmesi halinde sigortacı, rizikonun gerçekleşmesinin üzerinden çok uzun süre geçtikten sonra, hiç beklemediği bir zamanda tazminatın ödenmesini isteyen bir sigorta ettiren ile karşı karşıya kalabilir. Kanun sigortacının düşeceği bu zor durumu önlemek amacı ile kanundaki iki yıllık süreye tavan süreler getirerek sigortacı korunmak istenmiştir⁶⁷¹. TTK. m. 1420’de düzenlenen söz konusu zamanaşımı süreleri sigortacının halefiyet hakkına dayanarak istediği rücu taleplerine ise uygulanmaz⁶⁷².

TTK. m.1486/2 hükmüne göre, TTK.’nın 1482. maddesine aykırı olarak düzenlenen sözleşme koşulları geçersizdir. Aynı sonuç TTK. m. 1420 için de uygulanır. Hükmün sonucundan anlaşılmaktadır ki bu hükümlere aykırı olarak koyulan hükümler, sözleşmenin tamamını değil, sadece zamanaşımı süresini değiştiren sözleşme hükümlerini geçersiz kılar⁶⁷³.

Son olarak sigorta ettirene hata sonucu fazla ödenen tutarın geri alınmasına yönelik talepler hakkında sebepsiz zenginleşmeye ilişkin zamanaşımı süreleri uygulanır⁶⁷⁴.

⁶⁶⁸ Bağcı, s. 165.

⁶⁶⁹ Çeker, s. 126; Kaner, s. 67-68.

⁶⁷⁰ Bağcı, s. 167.

⁶⁷¹ Çeker’in verdiği benzer bir örneğe göre, bir kişinin aracına başka bir araç çarpmış ve sürücünün kimliği tespit edilemeden kaçmışsa zarar görenin başvuracağı kişinin kimliğini tespit etmesi bazen imkânsız, bazen de yıllar sonra olabilir. Araca çarpan kişinin kimliği ve sigorta şirketi ancak 3 yıl sonra öğrenilmişse zarar gören bu zararını tahsil edemeyecek midir? 2918 sayılı Kanun bu noktada öğrenme olayının kaza gününden itibaren en geç 10 yıl içinde gerçekleşebileceğini öngörmüştür. Dolayısıyla, tazminat yükümlüsü şirketin 3 yıl sonra öğrenilmiş olması talep hakkını sona erdirmeyecektir. Aynı şekilde zarar veren kişi icra takibine girmişse, bu durumda dava zaman aşımı kesileceğinden, sürenin takip tarihinden itibaren yeniden hesaplanması gerekir (Çeker, s. 127). Benzer örnekler için bkz. Günay, s. 139; Ünan, TTK., s. 158.

⁶⁷² Aral Eldeleklioğlu, s. 183.

⁶⁷³ Çeker, s. 125; Bağcı, s. 166.

⁶⁷⁴ Arkan, Sabih, “Sigorta Hukukunda Fazladan Yapılan Ödemelerin İadesinde Zamanaşımı”, AÜHFİD, C. 56, S. 2, 2007, s. 40.

TBK. m. 82'ye göre geri isteme hakkının bulunduğunu öğrenme tarihinden itibaren iki yıl ve her halde zenginleşme tarihinden itibaren on yıl geçince zamanaşımı süresi dolmuş olacaktır⁶⁷⁵.



⁶⁷⁵ Akıncı, s. 200.

5. SONUÇ

Toplumsal hayatta bir karmaşa içerisinde yaşamlarını sürdürmeye çalışan bireyler, canlarına ve mal varlıklarına yönelmiş olan birçok tehlike ile karşı karşıya olmaları sebebiyle sigorta sözleşmesi yaptırarak canlarını ve mallarını korumaya ihtiyaç duyarlar. İnsanların gerek günlük hayatlarında gerek iş hayatlarında karşılaşacakları tehlikeler sadece kendi mallarına ve canlarına yönelik değildir. Üzerlerinde menfaatleri olduğunu iddia ve ispat edebilecekleri ailelerini ve yakın çevrelerini de bu tehlikelerden korumak için sigorta yaptırmaya ihtiyaç duyabilirler. İşte tüm bu ihtiyaçlar sigortanın doğmasını sağlamış ve gelişen teknolojik faaliyetler, ticaretin ve sanayinin artması söz konusu ihtiyaçları ve sigortaya duyulan gereksinimi de arttırmıştır. Günümüzde bireylerin hemen hemen her alanda oluşabilecek tehlikelerden korunmak için sigorta yaptırma imkânı bulunmaktadır.

Bireyler sigorta sözleşmesi yaparak bu tehlikeler sebebiyle uğramaları muhtemel zararlara karşı korunmuş olmakla birlikte, sigorta sözleşmesinin yapılması sırasında, sigorta ettirene göre genelde daha güçlü konumda olan sigorta şirketlerine karşı da korunmaları gereklidir. Kanun sigortacıya göre daha zayıf durumda olan sigorta ettireni bu sebeple korumak istemiştir. Bu koruma sigorta sözleşmesine getirilen genel ve özel şartlar ile sağlanmaktadır.

Sigorta sözleşmesi, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1401 ile 1452. maddeleri arasında, tüm sigorta türlerini içine alacak şekilde düzenlenmiştir. 6102 sayılı TTK. m. 1451 gereğince, Türk Ticaret Kanununda hüküm bulunmayan hallerde sigorta sözleşmesi hakkında Türk Borçlar Kanunu hükümlerinin uygulanacağı belirtilmektedir. 2007 yılında çıkarılan Sigorta Kanunu ile de bazı hükümler getirilmiş ve uygulamada sigortacılık sektörüne yarar sağlayacak bir düzenleme hayata geçirilmiştir.

Mülga 6762 sayılı eski Kanuna nazaran 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu daha ayrıntılı maddeler içermektedir. Ancak Türk Ticaret Kanununda gerek yanlış sözcükler kullanılması gerekse bazı hususların karışıklığa sebep olmayacak şekilde açık olarak düzenlenmemesi, bazı hususların ise hiç düzenlenmemiş olması sebebiyle eleştirilmektedir.

Türk Ticaret Kanununda, sadece zarar sigortalarında uygulanabilecek hükümlerin genel hükümler kısmında düzenlenmesi bir çok kez yapılmış bir yanlışlıktır. Çünkü genel

hükümlerde düzenlenen ve sadece zarar sigortalarına uygulanabilecek olan TTK m. 1448'de düzenlenen zararı önleme, azaltma ve sigortacının rücu haklarını koruma yükümlülüğü gibi hükümlerin diğer sigorta türlerine uygulanabilmesi mümkün değildir. Bu hükümlerin genel hükümler kısmından çıkartılarak zarar sigortası hükümlerinin içinde düzenlenmesi ile bu yanlışlığın giderilmesi gerekir.

Yine Türk Ticaret Kanununda, sigorta aracıları ile ilgili özel düzenlemelere hiç yer verilmemiştir. Sigorta acentelerin ve brokerların kuruluş şartları ve faaliyetlerini nasıl yürütecekleri Kanunda düzenlenmemiştir. Kanundaki bu eksiklik, sigorta aracılığı faaliyetlerinde bulunan acente ve broker ile ilgili özel hükümlerin Sigortacılık Kanunu ve ilgili yönetmeliklerde düzenlenerek giderilmeye çalışılmıştır.

Sigorta sözleşmesinin kurulması ve sona ermesine Borçlar Hukukunun genel hükümleri uygulanır. Gerek hükümlere tabi bir şekilde kurulan tüm sözleşmelerde olduğu gibi sigorta sözleşmesi de tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade açıklamalarıyla kurulmaktadır. Ancak sigorta sözleşmesinin diğer sözleşmelerde önemli farkları bulunmaktadır. Sigorta sözleşmesi de iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Ama diğer iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerden farklı olarak sigorta ettirenin eline somut bir ürün geçmez, sigorta ettiren kendisi ve malları için bir teminat satın alır. Sigorta sözleşmesinin tam iki taraflı yani karşılıklı borç doğuran bir sözleşme olmasının bir sonucu olarak bu tür sözleşmelerde her iki taraf için de borç doğar. Borcu oluşturan edimler arasında bir değiş tokuş ilişkisi vardır ve her bir borç diğeri için kararlaştırılmıştır. Karşılıklı borçlardan biri yoksa veya hükümsüzse, diğer borç da hükümsüz olacağından sigorta sözleşmesi de hükümsüz hale gelmektedir. Sigorta sözleşmesinde, sigorta ettirenin prim ödeme borcunun karşılığını sigortacının sigorta himayesini sağlama borcu oluşturur.

Uygulamada gerek sigorta sözleşmesinin yapılması aşamasında gerek sözleşme yapıldıktan sonra ve sözleşme sona erdikten sonra dahi pek çok uyuşmazlıkla karşılaşmaktadır. Bunun sebebi kanuni düzenlemelerdeki eksiklikler değil de genellikle tarafların sigorta ile ilgili tam ve yeterli bilgiye sahip olmamasıdır. Yapılacak sigorta sözleşmesi ile ilgili hiçbir bilgisi olmayan sigorta ettireni, konusunda uzman olmayan genellikle aracı acente çalışanları yönlendirmektedir. Bunun sonucunda ise yapılan sigorta sözleşmesinin sigorta ettirenin ihtiyaçlarına cevap vermemesi, istediği

korumadan yararlanamaması ve uğramış olduğu zararın karşılanmaması ya da çok yüksek primler ödemesi sebebiyle uyuşmazlıklar ortaya çıkmaktadır. Söz konusu uyuşmazlıkların çözümlenebilmesi ve azaltılabilmesi için acente çalışanlarının gerekli eğitimleri alıp almadıkları ve sigorta sözleşmesi ile ilgili sözleşme görüşmelerine başlanıldığı andan itibaren, sözleşmenin sona ermesi aşamasına kadar ilgili kanun hükümlerine ve yönetmeliklere uygun hareket edip etmedikleri sıkı bir denetime tabi tutulmalıdır. Ancak uygulamada sigortacılar ya da devlet tarafından yapılan böyle bir denetlemenin varlığı söz konusu değildir. Bu denetleme sistemi uygulamaya koyulmadığı sürece sigortacılık faaliyetlerinde gerek sigorta sözleşmesi kurulurken gerek sözleşme kurulduktan sonra taraflar arasında uyuşmazlıklar ortaya çıkmaya devam edecektir.

Sigorta sözleşmesinin en son kısmı olan zamanaşımı süreleri ile ilgili olarak ise kanunlarda ve ilgili yönetmeliklerde, bütün sigortalar için geçerli olacak tek bir düzenleme yapılmamış ve bu durum uygulamada karışıklıklara yol açmıştır. Zarar ve can sigortaları için ayrı, sorumluluk sigortaları için ayrı zamanaşımı süreleri öngörülmüştür. Kanaatimizce, tüm sigorta türleri için aynı zamanaşımı sürelerinin Türk Ticaret Kanununda tek bir hükümde düzenlenmesi ve uygulamada zamanaşımı konusunda yaşanan anlaşmazlıkların giderilmesi daha doğru olurdu.

Son olarak, mevcut hukuki düzenlemelerde sigorta sözleşmesi ile ilgili hükümler her ne kadar bazı yönlerden doktrin tarafından eleştirilmiş olsa da bugün mülga eTTK.'a nazaran çoğu sorunu çözmeye yönelik bir düzenleme niteliği taşıdığı ortadadır. Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Kanunu hükümlerinde ve ilgili yönetmeliklerde düzenlenen sigorta sözleşmesi, kanun maddelerindeki tüm eksikliklere rağmen, zayıf durumdaki sigorta ettirenin lehine hükümler de içermesi sebebiyle uygulamadaki pek çok sorunun çözümünde faydalı olmuşlardır.

KAYNAKÇA*

Akbay, O. S. (2017). Dünya’da ve Türkiye’de Sigortacılığın Tarihçesi. F. Kaya (Ed.), *Sigortacılık* içinde, İstanbul.

Akçaal, M. (2018). *Sözleşme Sonrası Sorumluluk*, Konya (Akçaal, Sorumluluk).

Akçaal, M. (2014). Borçlar Kanunu’nun Genel İşlem Koşullarına Dair Hükümleri Hakkında Bir İnceleme, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVIII, S. 1, s. 49-69 (Akçaal, Genel İşlem) (Erişim: http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/18_1_2.pdf; 03.11.2019)

Akev, S. T. (1964). *Türk Hususi Hukukunda Kumar ve Bahis*, İstanbul.

Akgün, E. (2010). Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirme Yükümlülüğü, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Akhisar, İ. / Acınan, H. (2016). *Sigortacılıkta Hasar*, İstanbul.

Akıncı, Ş. (2019). *Borçlar Hukuku Bilgisi*, Genel Hükümler, Konya.

Akıntürk, T. / Ateş, D. (2019). *Borçlar Hukuku, Genel Hükümler Özel Borç İlişkileri*, İstanbul.

Akkurt, S. S. / Erdoğan, K. / Tokat, H. (2019). *Borçlar Hukuku, Genel-Özel Hükümler*, Ankara.

Akyol, Ş. (2008). *Tam Üçüncü Kişi Yararına Sözleşme*, İstanbul.

Algantürk Light, D. (2012). Sigorta Sözleşmesi Süresi İçinde Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri, İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Y. 11, S. 22, s. 1-8 (Erişim: <http://ticaret.edu.tr/uploads/kutuphane/dergi/s22/1-8.pdf>; 01.03.2018).

Antalya / O. G. (2016). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler C. I, Temel Kavramlar, Sözleşmeden Doğan Borç İlişkileri*, İstanbul.

Aral, F. / Ayrancı, H. (2012). *Borçlar Hukuku, Özel Borç İlişkileri*, Ankara.

* Yararlanılan yayınlarda, bir yazarın birden fazla eserine çalışmamızda atıf yapılmış olması halinde, atıflarımızda ve kaynakçamızda eserin sonunda parantez içinde gösterilen kısaltmalar kullanılmıştır.

Aral Eldeleklioğlu, İ. (2018). Tarafların Yüklümlükleri. M. Topaloğlu / M. Dinç (Ed.), *Sigorta Davaları* içinde , Ankara, s. 117-185.

Aras, E. (2015). Sigorta Sözleşmelerinde Genel İşlem Şartlarının Kullanılması, İzmir Barosu Dergisi, S. 3, İzmir, s. 447-470 (Erişim: <https://www.izmirbarosu.org.tr/Yayin/363/sayi-2015-3>; 08.09.2019).

Arkan, S. (2007). Sigorta Hukukunda Fazladan Yapılan Ödemelerin İadesinde Zamanaşımı, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 56, S. 2, s. 39-43 (Erişim: <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/266/2396.pdf>; 08.09.2019).

Arseven, H. (1987). Sigortanın Tarihçesi ve Geri Kalmışlığımızın Sebepleri, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, Prof. Dr. S. F. Ülgener'e Armağan, C. 43, İstanbul, s. 415-431 (Arseven, Sigortanın Tarihçesi) (Erişim: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/8539>; 21.08.2019).

Arseven, H. (1991). *Sigorta Hukuku*, İstanbul (Arseven, Sigorta).

Atabek, R. (1987). Sigortacının Aczi, BATİDER, C. XIV, S. 2, 1987, s. 41-84 (Erişim: <https://www.jurix.com.tr/article/6244>; 21.08.2019).

Avcı, M. (2000). Sigortanın Osmanlı Hukukuna Girişi, Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 8, S. 1-2, Konya, s. 267-290 (Erişim: <https://dergipark.org.tr/download/article-file/262138>; 21.08.2019).

Aybay, A. (2016). *Borçlar Hukuku Dersleri*, İstanbul.

Aydın, S. (2018). *Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yüklümlüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları*, Ankara.

Ayhan, R. / Çağlar, H. / Özdamar, M. (2019). *Sigorta Hukuku Ders Kitabı*, Ankara.

Bağcı, Ö. (2016). Sigorta Sözleşmelerinden Kaynaklanan Taleplerde Zamanaşımı, Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 6, S. 11, Ocak, s. 159-171.

Bağrıaçık, S. N. (2013). *Sigorta Sözleşmesinin Tarafları Dışındaki İlgililerin Hukuki Durumu*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Kültür Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Baskıcı, M. M. (2002). Osmanlı Anadolu'sunda Sigorta Piyasası: 1860-1918, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi, C. 57, S. 4, s. 1-33.

Bilgen, M. (2017). *Öğreti ve Uygulamada Sigorta Hukuku*, Ankara.

Bozer, A. (2007). *Sigorta Hukuku Genel Hükümler Bazı Sigorta Türleri*, Ankara.

Bozkurt, T. (2017). *Sigorta Hukuku*, Ankara.

Can, M. (2009). *Türk Özel Sigorta Hukuku Ders Kitabı*, Ankara.

Cansel, E. / Özel, Ç. (2017). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. 1, Ankara.

Cüveycati, A. (2000). İslâm Hukukunda Sigorta ve Fâiz Hakkında Bir Risâle”, (Çev.: EKİNCİ, E. B.), Erzincan Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 4, S. 1-2, s. 597-615 (Erişim: http://hukukdergi.erkincan.edu.tr/wp-content/uploads/2015/10/2000_1_27.pdf; 21.08.2019).

Çapa, M. S. (2014). Geçmişe Etkili Sigorta. Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 18, S. 3-4, s. 341-362 (Erişim: http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/18_3-4_14.pdf; 21.08.2019).

Çeker, M. (2018). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Sigorta Hukuku*, Ankara.

Doğanay, İ. (1979). *Türk Ticaret Kanunu Şerhi*, Ankara.

Doğrusöz Koşut, H. (2013). 6102 Sayılı Ticaret Kanunu'na Göre Hayat Sigortalarında Sigorta Ettirenin Sözleşmenin Yapılması Anındaki Beyan Yükümlülüğünü İhlal Etmesinin Müeyyidesi, BATİDER, C. 29, S. 4, s. 163-184.

Eren, F. (2018). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara (Eren, Genel).

Eren, F. (2016). *Borçlar Hukuku Özel Hükümler*, Ankara (Eren, Özel).

Erkan, E. (2018). Sigorta Sözleşmeleri ve Genel İşlem Koşulu Denetimi. M. Topaloğlu / M. Dinç (Ed.), *Sigorta Davaları* içinde, Ankara, s. 43-116.

Esener, T. / Gündoğdu, F. (2017). *Borçlar Hukuku I, Sözleşmelerin Kuruluşu ve*

Geçerliliği (TBK. m. 1- 48), İstanbul.

Gültekin, Ö. (2016). *Yeni TTK., TBK., HMK. ve Çek Kanuna Göre Öğretide ve Uygulamada Kıymetli Evrakın Ziyai ve İptali*, Ankara.

Günay, M. B. (2019). *Sigorta Hukuku*, Ankara (Günay, Sigorta).

Günay, M. B. (2013). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun 1470. Ve 1471. Maddelerine İlişkin Değerlendirmeler, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. XVII, S. 1-2, s. 683-706 (Günay, Değerlendirmeler).

Gündoğdu, V. (2011). *Sigorta Poliçesi Genel Şartları*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güvel, E. A. / Güvel, A. (2015). *Sigortacılık*, Ankara.

Gözüşirin, M. (2014). *Kefalet Sigortası*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Hacıömeroğlu, A. O. (2017). *Sorumluluk Sigortasında Sigorta Himayesinin Kapsamı*, Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara (Hacıömeroğlu, Himaye).

Hacıömeroğlu, A. O. (2015). Sigorta Sözleşmelerinin Kuruluş Safhasındaki Sigorta Ettirenin Beyan Yükümlülüğünün Culpa In Contrahendo Sorumluluğu Açısından Değerlendirilmesi, TFM, S. 1 / 2, s. 49-70 (Hacıömeroğlu, Culpa) (Erişim: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/199317>; 25.10.2019).

Hatemi, H. / Gökyayla, K. E. (2017). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul.

Horuluoğlu, H. (1970). *Sigorta İçtihatları*, İstanbul.

Kabukçuoğlu, F. D. (1993). *Borçlar Hukuku Yönünden Sigorta Sözleşmeleri*, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Kabukçuoğlu Özer, F. D. (2012). *Sigortacılık Kanunu Şerhi*, İstanbul.

Kaner, İ. D. (2016). *Sigorta Hukuku*, İstanbul.

Karaman, D. (2017). Sigortacılığa Giriş. F. Kaya (Ed.), *Sigortacılık içinde*, İstanbul, s. 1-72.

Karayazgan, A. (2018). *Sigortanın Mesafeli Satışı (E- Sigorta)*, Ankara.

Kaya, S. (2015). *Yabancı Unsurlu Sigorta Sözleşmelerine Uygulanacak Hukuk*, Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kocaeli.

Kayıhan, Ş. (2011). *Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu*, Ankara (Kayıhan, Prim Ödeme Borcu).

Kayıhan, Ş. (2005). Alman ve Türk Özel Sigorta Hukukunda Sigorta Ettirenin Kurtarma Ödevi, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, C. IX, S. 1-2, s. (Kayıhan, Sigorta Ettiren).

Kayıhan, Ş. / Bağcı, Ö. (2017). *Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri*, Kocaeli.

Kender, R. (1984). Sigorta Mukavelesinin Akdedilmesi ve Şartları, I. Ticaret Hukuku ve Yargıtay Kararları Sempozyumu (6-7 Ocak 1984), Ankara (Kender, Sigorta Mukavelesi).

Kender, R. (1997). Poliçe Verme Yükümlülüğüne Aykırılıktan Doğan Hukuki Sonuçlar, Sigorta Hukuku Dergisi, C. II, S. 1, s. 7-14 (Kender, Poliçe Verme Yükümlülüğü).

Kender, R. (2006). Sigorta Sözleşmesinin Tanımı ve Kurulması (TTK. Tasarısı Hükümlerinin Değerlendirilmesi İle), Doç. Dr. Mehmet Somer'e Armağan, İstanbul, s. 517-528 (Kender, Sigorta Sözleşmesi).

Kender, R. (2017). *Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku*, İstanbul (Kender, Hususi Sigorta).

Kılıçoğlu, A. (1979). *Borçlar Hukukunda Kanuni Halefiyet*, Ankara.

Kırkayak, G. (2009). *Sigorta Sözleşmesinin Kurulmasına İlişkin Hukuki Sorunlar*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Kocayusufpaşaoğlu, N. (1985). *Borçlar Hukuku Dersleri*, İstanbul.

Koenig, W. (1969). *Sigorta Menfaati ve Değerlendirilmesi*, (Çev. Öztan, F.), BATİDER, C. V, s. 46-55.

Kutluay, E. (2017). Türk Borçlar Kanununda Genel İşlem Koşulları, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Prof. Dr. Şeref Ertuş'a Armağan, C. 19, s. 1369-1422 (Erişim: <http://hukuk.deu.edu.tr/wp-content/uploads/2017/11/36-EZGI-KUTLUAY.pdf>; 29.08.2019).

Metezade, Z. / Güleli, T. N. (2016). *Türk Ticaret Kanunu, Altıncı Kitap, Sigorta Hukuku Açıklamalı ve İçtihatlı*, İstanbul.

Nomer, N. H. (2017). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul.

Oğuzman, M. K. / Öz, M. T. (2017). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. 1, İstanbul.

Omağ, M. K. (1985). *Türk Sigorta Hukukunda Rizikonun Ağırlaşması Sorunu*, Ankara (Omağ, Riziko).

Omağ, M. K. (2007). *Eksik Sigorta, Hüseyin Ülgen'e Armağan*, C. I, İstanbul (Omağ, Eksik Sigorta).

Omağ, M. K. (2011). *Türk Sigorta Hukukunda Sigortacının Kanuni Halefiyet*, İstanbul (Omağ, Halefiyet).

Omağ, M. K. (2019). *Özel Sigorta Hukukuna Hâkim İlke ve Kurumlar (1975-2016) Makaleler – Tebliğler*, İstanbul (Omağ, Makaleler).

Omağ, M. K. / Kuntalp, E. (2009). *Banka ve Sigorta Hukuku*, Eskişehir.

Onur, M. (2018). *İslam Borçlar Hukukunda Risk Teorisi ve Rizikolu Akitler*, Ankara.

Ölmez, F. (2013). *Sigortalının, Sigortacının Halefiyet Hakkını İhlal Etmeme Yükümlülüğü*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Özbolat, M. (2017), *Temel Sigortacılık*, Ankara.

Özdamar, M. (2008), *Sigorta Brokeri ve Hukuki Niteliği*, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 57, S. 3, s. 525-559 (Özdamar, Broker).

Özdamar, M. (2009). *Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü*, Ankara (Özdamar, 2009).

Özdamar, M. (2010). *Sigortacının Sözleşmenin Kurulmasından Sonraki Aydınlatma Yükümlülüğü*, Prof. Dr. F. Öztan'a Armağan, C. II, Ankara (Özdamar, 2010).

Özdamar, M. (2013). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğünü İhlal Eden Sigortacıya Uygulanacak Yaptırım Sorunu'', İÜHFİM, C. LXXI, S. 2, s. 347-360, İstanbul (Özdamar, 2013) (Erişim: <http://dergipark.gov.tr/download/article-file/97841>; 1.03.2018).

Özkan, E. (2017). Sigorta Sözleşmesi. F. Kaya (Ed.), *Sigortacılık* içinde, İstanbul, s. 87-95 (Özkan, Sigorta).

Özkan, E. (2017). Sigorta Primi ve Tarife Sistemleri. F. Kaya (Ed.), *Sigortacılık* içinde, İstanbul, s. 97-104 (Özkan, Prim).

Öztürk, Y. (2014). *Sigorta Sözleşmelerinde Akit Öncesi İhbar Külfeti ve Buna Bağlanan Hukuki Sonuçlar*, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara (Öztürk, Y.).

Öztürk, İ. Z. (2012). *Kişisel Teminat Sözleşmelerinde Rücu İlişkileri*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Bilgi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü (Öztürk, İ.).

Poroy, R. / Tekinalp, Ü. (2013). *Kıymetli Evrak Hukuku Esasları*, İstanbul.

Poroy, R. / Tekinalp, Ü. / Çamoğlu, E. (2014). *Ortaklıklar Hukuku I*, İstanbul.

Pulaşlı, H. (2016). *Şirketler Hukuku*, Genel Esaslar, Ankara.

Reisoğlu, S. (1964). *Türk Kefalet Hukuku*, Ankara.

Ruhi, A. C. (2013). *Sözleşmeler Hukuku*, C: I, Ankara (Ruhi, C. I).

Ruhi, A. C. (2013). *Sözleşmeler Hukuku*, C: II, Ankara (Ruhi, C. II).

Savi, F. Z. (2017). Türk Sigortacılık Sektöründe Bulunan Kurum ve Kuruluşlar. F. Kaya (Ed.), *Sigortacılık* içinde, İstanbul, s. 105-128.

Sayhan, İ. (2001). *Sigorta Sözleşmelerinin Konusu*, Ankara (Sayhan, Sigorta).

Sayhan, İ. (1999). *Sigorta Konusu Menfaat*, Ankara (Sayhan, Menfaat).

Serozan, R. (1968). Culpa İn Contrahendo, Akdin Müspet İhlali ve Üçüncü Kişiyi Koruyucu Etkili Sözleşme Kurumlarının Ortak Temeli: Edim Yükümlerinin Bağımsız Borç İlişkisi, İstanbul Üniversitesi Mukayeseli Hukuk Araştırmaları Dergisi, S. 3, s. 108-129 (Serozan, Edim) (Erişim: <https://dergipark.org.tr/pub/iuhad/issue/1282/15108>; 1.03.2018).

Serozan, S. (2016). *Borçlar Hukukunda Genel Bölüm, İfa İfa Engelleri Haksız Zenginleşme*, C. 3, İstanbul (Serozan, İfa).

Sezer, A. (2016). *Kıymetli Evrakın Zayi Olması ve İptal Davası*, Ankara.

Sirmen, L. (2015). Genel İşlem Şartları Kavramı, İzmir Barosu Dergisi, S. 3, s. 207-225 (Erişim: <https://www.izmirbarosu.org.tr/pdfdosya/sayi-2015-3201662391913912.pdf>; 1.03.2018).

Sopacı Öztuna, B. (2018). Sigorta Konusu Menfaatin Yokluğunun ve Menfaat Sahibi Değişikliğinin Sözleşmeye Etkisi. S. Ünan / E. Yazıcıoğlu (Ed.), *Sigorta Hukuku Sempozyumları* içinde, İstanbul, s. 107-136.

Şeker, Z. (2002). Sigorta Ettirenin Taksitlendirilmiş Primi Ödeme Borcunda Temerrüde Düşmesinin Sonuçları, Kemal Oğuzman'a Armağan Sayısı, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, Y. 1, S. 1, s. 653-660 (Erişim: <https://www.jurix.com.tr/article/19840>; 29.08.2019).

Şen Kalyon, A. (2012). Kefalet ve Garanti Sözleşmesinin Ayrımında Başvurulacak Yorum Kuralları, Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 3, s. 155-169 (Erişim: <https://www.jurix.com.tr/article/5714>; 29.08.2019).

Şenocak, K. (1995). Mal Sigortalarında Sigorta Ettirenin Zararı Önleme ve Azaltma Vecibesi'', Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, S. 1- 4, s. 365-424 (Şenocak, Mal Sigortaları) (Erişim: <https://www.jurix.com.tr/article/14102>; 29.08.2019).

Şenocak, K. (2003). Geçici Sigorta Himayesi (Geçici Güvence), BATIDER, C. 22, S. 1, s. 51-76 (Şenocak, Geçici) (Erişim: http://webftp.gazi.edu.tr/hukuk/dergi/3_7.pdf; 25.09.2019).

Taşkın, M. (2019). Sigorta Sözleşmesinde Yetkisiz Temsile İlişkin TTK m. 1406 Hakkında Değerlendirmeler, Antalya Bilim Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 7, S. 14, s. 551-581.

Tercier, P. / Pichonnaz, P. / Develioğlu, H. M. (2016). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, İstanbul.

Tekinay, S. / Akman, C. / Burcuoğlu, H. / Altop, A. (1993). *Borçlar Hukuku*

Genel Hükümler, İstanbul.

Tuncer, İ. (2009). *Karayoluyla Eşya Taşımacılığında Sigorta Sözleşmeleri ve İspat Sorunları*, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Ulaş, I. (2002). *Uygulamalı Sigorta Hukuku Mal ve Sorumluluk Sigortaları*, Ankara.

Üçışık, G. / Çelik, A. (2013). *Anonim Ortaklıklar Hukuku*, C. I, Ankara.

Ülgen, H. / Helvacı, M. / Kendigelen, A. / Kaya, A. (2015). *Kıymetli Evrak Hukuku*, İstanbul.

Ünan, S. (2016). *Türk Ticaret Kanunu Şerhi, Genel Hükümler (Madde 1401-1452)*, C. I, İstanbul (Ünan, TTK.).

Ünan, S. (Ed.). (2017). *Sigorta Hukukunun Bazı Güncel Sorunları*, İstanbul.

Von Tuhr, A. (1983). *Borçlar Hukukunun Umuni Kısmı*, (Çev. Edege, C.), C. 1-2, Ankara.

Yaslıdağ, B. (2017). *Sigortacılık*, Ankara.

Yavuz, C. / Acar, F. / Özen, B. (2016). *Borçlar Hukuku Dersleri, Özel Hükümler*, İstanbul.

Yazıcı Yanık, M. (2019). *Sigorta Hukukundaki Kanuni Halefiyet Kavramı ve Hükümlerinin Değerlendirilmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Yazıcıoğlu, E. / Atamer, K. (2012). *Sigorta Hukuku Ders Notları*, İstanbul.

Yıldırım, A. (2019). *Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara.

Dergiler :

1. BATİDER
2. İstanbul Barosu Dergisi
3. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
4. Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi

İnternet Kaynakları:

<http://www.ankarabarusu.org.tr>

<http://www.sinerjimevzuat.com.tr>

<http://dergiler.ankara.edu.tr>

<http://webftp.gazi.edu.tr>

<http://journal.yasar.edu.tr>

<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

<http://dergipark.gov.tr/>

<http://ticaret.edu.tr/>

<https://www.izmirbarosu.org.tr/>

<http://hukuk.deu.edu.tr/>

<https://www.jurix.com.tr/>

<https://sozluk.gov.tr/>

<http://ticaret.edu.tr/>

<https://www.izmirbarosu.org.tr/>

<http://hukukdergi.erkincan.edu.tr/>



ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Merve ATALAY
Doğum Yeri – Tarihi : Konya – 06.11.1992
E-Posta Adresi : avmerveatalay@gmail.com

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : 2015 / KTO Karatay Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Yüksek Lisans Öğrenimi : Özel Hukuk Anabilim Dalı (Tezli)
Bildiği Yabancı Diller : İngilizce / Almanca
Bilimsel Faaliyetleri :

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : 2015-2016 / Konya Barosu
Projeler :
Çalıştığı Kurumlar : Konya Barosu (2016- Halen)
Tarih : 12.12.2019 (SAVUNMA TARİHİ)